

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 76

**ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ Α' — ΙΔ'**

Κείμενον: Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ

*Εισαγωγή — Μετάφρασις — Σχόλια
ΣΗΥΡΙΑΔΩΝΟΣ ΑΝΤ. ΧΩΡΑΤΤΗ
θεολόγος - φιλολόγος
Καθηγητὸς τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11 - 18
Ὁμιλία Α' (Πράξ. 1, 1-5)	19 (229)*
Ὁμιλία Β' (Πράξ. 1, 6-11)	43 (246)
Ὁμιλία Γ' (Πράξ. 1, 12-26)	57 (256)
Ὁμιλία Δ' (Πράξ. 2, 1-13)	74 (269)
Ὁμιλία Ε' (Πράξ. 2, 14-21)	87 (279)
Ὁμιλία ΣΤ' (Πράξ. 2, 22-36)	100 (288)
Ὁμιλία Ζ' (Πράξ. 2, 37-47)	113 (298)
Ὁμιλία Η' (Πράξ. 3, 1-11)	126 (308)
Ὁμιλία Θ' (Πράξ. 3, 12-26)	136 (316)
Ὁμιλία Ι' (Πράξ. 4, 1-22)	154 (330)
Ὁμιλία ΙΑ' (Πράξ. 4, 23-35)	169 (342)
Ὁμιλία ΙΒ' (Πράξ. 4, 36-5, 16)	180 (351)
Ὁμιλία ΙΓ' (Πράξ. 5, 17-33)	191 (359)
Ὁμιλία ΙΔ' (Πράξ. 5, 34-)	206 (369)
ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ	229 - 380

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀσλίδας τοῦ ἀντιστοίχου πρωτοτύπου κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Γενικά

Εἰς τὴν σειράν τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Πατρολογίας τοῦ MIGNÉ, τ. 51, σ. 85-113, εὐρέακιον τέσσαρας (4) ἑμιλίαις Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, αἱ ὁποῖαι ἐξεφωνήθησαν τὸ 888 εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Αἱ ἑμιλίαι αὗται ἔχουν ἐκδοθῆ εἰς τὸν τ.μ. 30 τῆς παρούσης Σειράς. Εἰς τὴν συνέχειαν θὰ ἐκδοθῶν εἰς τέσσαρας (4) συνεχεῖς τόμους (76-79) αἱ πανήλικτοι πάντες (56) ἑμιλίαι τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου εἰς τὸ ἕλκον βιβλίον τῶν Πράξεων, αἱ ὁποῖαι ἐξεφωνήθησαν περὶ τὸ 400 εἰς τὴν Κων/πόλιν. Εἰς τὴν Πατρολογίαν τοῦ MIGNÉ ἀπαντῶνται εἰς τ. 60 σ. 13-384 μὲ λατινικὴν μετάφρασιν. Ἐκ τῆς Εἰσαγωγῆς, ποὺ εὐρίσκεται ἐκεῖ λατινιστί, ἠγλάρισμα ἀρκετὰ στοιχεῖα, χρήσιμα καὶ διὰ τὴν παρούσαν εἰσαγωγὴν.

Μεταξὺ τῶν πρώτων ἑμιλιῶν, ποὺ ἐξεφωνήθησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τῆς πλήρους σειράς τῶν ἑμιλιῶν εἰς τὰς Πράξεις, ποὺ ἐξεφωνήθησαν εἰς τὴν Κων/πόλιν, ὑπάρχει καταφανὴς ἁμοιότης. Ἄρα ἑμιλιότης εἶναι ἡ αὐτὴ Πατήρ, ἀλλὰ αἱ εἰς Ἀντιόχειαν εἶναι κομψότεραι καὶ εὐκολωτέραι διὰ τὴν μελετητὴν, διὰ τοὺς λόγους ποὺ θὰ ἐκασθῶν κατωτέρω εἰς τὰ κατὰ γνησιότητος. Ὑπάρχει ἀκρίβη καὶ ἄλλη οὐσιαστικὴ διαφορά μετὰξὺ τῶν, διότι αἱ πρώται ἐξεφωνήθησαν διὰ τὴν τριτοῦ μὲν ἀλήθεια, ἐν ἧμα τὸ ὅποιον πραγματεύεται ὁ ἑμιλιότης καὶ διὰ τὸ ὅποιον ἐπιστρατεύονται ὀρθοῦνα μόνον χωρία, ὅπως π.χ. τὰ χωρία Πράξ. γ' 1 εἰς, ὅπου ἀναφέρεται ἡ θεραπεία τοῦ χωλοῦ, διὰ τὴν ἀναπαύθη ἢ σχέσις μετὰ τὴν πολιτείαν (= ὄρατον ζωῆς) καὶ θαύματος (Ὁμιλία Β' παρ. ε' καὶ στ') 2 τὰ χωρία Πράξ. γ' 6, ε' 40, 41, διὰ τὴν τριτοῦ ἢ ἀλήθεια, ἐπὶ καλύτερον ὀρθοῦνον εἰς πίστιν τὰ σημεία τῶν Ἀποστόλων παρὰ αὐτῆ ἢ εἰς ἡ ἐμφάνειας τοῦ Ἀναστάσιου (Ὁμιλία Δ' παρ. στ'). Ἀντιθέτως αἱ δευτέραι ἑμιλίαι ἀποκλεῖν πλήρως ὀρθοῦνον εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, καὶ μάλιστα τὸ μόνον εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ἐκ τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος.

2. Σκοπός

Ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ἔπαιον ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐξεφώνησε τὰς ἑμιλίαις τοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστό-

λων αναφέρεται από τὸν ἴδιον κυρίως εἰς τὴν Α' ὀμιλίαν, παράγρ. α' καὶ β'.

Συγκεκριμένως γράφει ἐπὶ τὸ διδύλον τῶν Πράξεων ἔχει μεγάλην ἀξίαν, διότι εἰς αὐτὸ θὰ εὐρωμεν νὰ πραγματευθῶνται καὶ προφηταί τοῦ Χριστοῦ καὶ οἱ μαθηταὶ νὰ μεταβάλλωνται πρὸς τὸ καλύτερον μὲ τὴν ἐνεργεσίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἰσχυροῦν καὶ δόγματα νὰ εὐρωμεν ἐθεῖ, καὶ ὅποια χωρὶς αὐτὸ τὸ διδύλον θὰ ἦσαν ἀγνωστα. Ἐπίσης μὲς ἐγγεῖ, ἐπὶ τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ διδύλου εἶναι ἀπεριωρισμένον εἰς τὰ ἔργα τοῦ περιωριστέρου πάντων κατικαταγῆς Ἀποστόλου Παύλου, διότι ὁ συγγραφεὺς τῶν Πράξεων, ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ἦτο μαθητὴς τοῦ Παύλου.

Τέλος πηθεῖ ἐπὶ ἡ ἀξία τοῦ διδύλου ἔγκειται κυρίως εἰς τὸ γεγονός, ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ εἶναι νὰ ἀποδείξηται ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπὶ ἀποκαταστήσει τὸν ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἱστορίαν τοῦ Παρακλήτου, ὅπως τὰ Εὐαγγέλια ἀποκαλοῦν τὴν ἱστορίαν τοῦ Χριστοῦ (Ὁμιλία Α' παρ. ε').

Διὰ τοῦτο λοιπόν, ἐν διδύλον μὲ τὴν ἀξίαν, ὅπως εἶναι αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, θὲν πρέπει νὰ μόνον ἀγνωστον εἰς τοὺς πολλούς, καθὼς γράφει ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Α' ὀμιλίας του.

Β. Χρόνος καὶ Τόπος

Ὁ Θέμιος εἰς τὴν διδύλοισήν του (N. CLXXII, σ. 386), ἰσχυρὰ πραγματευόμενος περὶ τῶν Ὁμιλιῶν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Γένεσιν, γράφει καὶ περὶ τῶν Ὁμιλιῶν εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ἐπὶ ἐξερωνήθησαν σχεδὸν ἐπὶ ἑξέτι ἔτη ἀπὸ τῶν ἐπισημῶν, ἐπειδὴ ἐξερωνήθησαν αὐτὰς σὺν τῇ καθημερινῇ, ἀλλὰ κατ' ἑβδομάδα, ὅπως ὁ Θεὸς ὁ Χριστοῦ ἀναφέρει, καὶ μάλιστα κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἀρχιερατικῆς αὐτοῦ. Πράγματι εἰς τὴν ΜΑ' ὀμιλίαν παρ. γ' ἀναγνωσκόμεν: «Ἐπὶ τῆς ἑβδομάδος ἀπὸς κληθῆναι ὄμιλον καὶ εἰς τὴν ΜΑ' ἐπίσημ. παρ. β': «ὡςτὺν μὲν καὶ ἡμέραν οὐ παρακαλοῦντες, διὰ τριῶν δὲ πολλὰς ἡμερῶν ἢ δὲ ἐπὶ τοῦτο ποιούμεθα. Ὁμοίως εἰς τὴν ἴδιαν ὀμιλίαν καὶ παράγραφον λέγει: «Ἰδοὺ τῆ χάριτι τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμεῖς λοιπὸν πρεσβύτην ἐρχομεν».

Ἐπισημῶς ὅταν ἐκφωνῆ τὴν 44ην ὀμιλίαν του, ἔχει τρία ἔτη εἰς τὴν Ἀρχιερατικὴν θῆσαν. Δεδιμένον δὲ ἐπὶ ἐγένετο Πατριάρχης τὸ 398, ἢ 44η ὀμιλία πρέπει νὰ ἐξερωνήθη τὸ 401. Ὁ Συνέσιος μάλιστα ἀναφέρει ἐπὶ ἔγινε πτωχὸς τὸ 400 εἰς τὴν Κωνσταντινοῦπολιν, ὁ δὲ Χριστοῦ εἰς τὴν ΜΑ' ὀμιλίαν παρ. β' λέγει, ἐπὶ ἀπερίσιν ἐπίτηθεν ὁ Θεὸς τὴν πόλιν πτωχῶν. Ἀλλὰ καὶ

ὁ Βαρώνιος ἀναφέρει τὴν ὀμιλίαν αὐτὴν τοῦ Χριστοῦ διὰ τὸ 401. Ὁ Τυλλερόντιος ἔμας, χωρὶς νὰ ἀποκρούσῃ τὴν γνώμην αὐτὴν τοῦ Βαρωνίου, προτιμᾷ τὸν αἰετὸν τὸ 399. Συγχρότως, λέγει ὁ Τυλλερόντιος, ἦσαν οἱ αἰετὸς εἰς τὴν Κων' πολὺ καὶ ἔσοι συνέθιμον θὲν ἀναφέρονται ἄλλοι. Ἐκείνος δὲ τοῦ συνῆθη τὸ 400 μόνον ἀπὸ τῶν Συνέσιον ἀναφέρεται.

Συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω, λοιπόν, αἱ ὀμιλίαι εἰς τὰς Πράξεις πρέπει νὰ ἐξερωνήθησαν τὸ 400 ἢ ἀρχῆς τοῦ 401 εἰς τὴν Κωνσταντινοῦπολιν.

4. Γνησιότης

α) Ἀντιεργήσεις τινὲς καὶ ἀνασκητὴ αὐτῶν.

Ἐπὶ τῶν ἔμας καὶ ἐκεῖνος τοῦ θὲν βέγονται τὸν Χριστοῦ ὅπως εἰς συγγραφεὶ τοῦ ὀμιλιῶντος τούτου εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Μεταξὺ τούτων κυριώτερος εἶναι ὁ Ἔρασμος, ὁ ὅποιος ἀρκεῖται τὴν γνησιότητα τῶν ὀμιλιῶν τούτων τοῦ Χριστοῦ ἰδίως ἐκ τοῦ λόγου, ἐπὶ τὸ λεκτικὸν ἰδὸ εἶναι ταπεινότερον ἀπὸ ἄλλα ὄντως χριστοστομικά ἔργα.

Ἄλλοι πάλιν, θὲν νὰ ἀπερυνήθησαν τὴν γνησιότητα τοῦ ἔργου τούτου, ἀνασκητίζουσι, ἐπὶ ὁ συγγραφεὺς θὲν ἀφαιρᾷ τὰ θέματα τοῦ κατὰ σύστημα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀφῆρμιν ἐκ τοῦ κατένυ τῶν Πράξεων καὶ συγνάως ἐπιπυρῆται ἐπὶ τῶν ἴδιων θεμάτων. Ἀφῆρμῶνται μάλιστα ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Χριστοῦ ἰδίως ἀνοθεῖν καὶ εἰρημένα ἢ καὶ ἀνεγνωσμένα, ἢ ὅποια ἐπιμαρτυροῦνται κατὰ κέρην λαγορίζονται ἐπὶ 150 ἔργων μακροῦ ἔργου καὶ ἔχει μετὰ τὸν ἀπὸ θέματος εἰς θέμα.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Π. Ν. Τρεμπόλκε, χωρὶς νὰ ἀρνηθῇ τὴν γνησιότητα τοῦ ἔργου, γράφει: «Καὶ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ Χριστοῦ αἱ εἰς τὰς Πράξεις ἀρνητικὰ ὀμιλίαι θὲν παρακαλοῦν τὴν αὐτὴν διαβόλαιαν παρατηρήσεων καὶ ἀποκαρτήσεων, τὴν ὅποιαν καὶ τὰ λοιπὰ ὀμιλιῶντα αὐτοῦ». (Ἰσχυρῶς εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, Ἀθήναι 1955, Προλογισμὸς σ. 8).

Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀρνητικὰ ἀπόψεις, ἴδιως ὡς πρὸς τὸ λεκτικὸν καὶ τὴν μὴ κατὰ σύστημα ἐξέτασιν τῶν θεμάτων, ἐρχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἀκόλουθα:

Τὸ ὀμιλιῶντα τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰς Πράξεις, ὅπως ἀλλοῦται καὶ πάντα τὰ ἀρνητικὰ ὀμιλιῶντα αὐτοῦ, εἶναι γραμμένα εἰς γλῶσσῃ λαϊκωτέρῃ, διότι ἐγίνοντο ἀπὸ τύπων κρηνημάτων καὶ διεσώθησαν διὰ τῆς τυπογραφίας ἀπὸ ταχυγράφων. Ἰ.

δικαιώσεως δὲ τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ οὐ κακωγράφου, διὸ καὶ σώζεται εἰς δύο παραλλαγάς, ἐν τῶν ὁποίων ἡ μία χαρακτηρεῖ ἀπερίεργον διορθωτὴν. Βεβαίως ὁ Ἰσίδος ὁ Χρυσόστομος ἐπαθεῖται κατὰ τὸ κείμενον, ἀλλ' ἄλλοιον ἐξικρίσεως, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν συνέβη τούτου λόγῳ ἀνατίρας εἰς (Συνοδικούς) Ἑκκλ. Ἱστορία 6, 4. Βλέπε ἐν Θ.Π.Ε. — Φιλολογικὴ καὶ Ἱστορικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια —, τὸ ἄρθρον τοῦ Παν. Κ. Χριστοῦ «Ἰωάννης Χρυσόστομος, τόμος 6ος, σ. 1180 καὶ 1184), καὶ ἕως δὲν τρέπεται: νὰ ληρονομηθῆναι, ἐπὶ εἰς τὴν Κοινὴν κοινῶν, ἵπου εἶχεν ἀναλάβει τὰ καλλίστῳ καθήκοντα τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἐν τῷ ἁμαρτανε πάλαι χρόνῳ διὰ τὴν ἐπιβραβεύσασθαι τὴν ἐπιείκειαν του. Καί, ἔπειτα ἀναφέρει ὁ ἱερός Φώτιος, ὅτι εἰς Ἀνατολίαν ἐπιβίωσεν τὸν εἶνα κομψότερα τῶν εἰς Κοινὴν κοινῶν, χωρὶς ἐδαφίως τοῦτο νὰ ἀποσταλῆ κατόπιν. Ἐξ Ἰλίου δὲν πρέπει: νὰ μὴ διαφεύγῃ τὸ γεγονός, ὅτι εἰς διαφόρους ἡλικίας διαφόρος ἐπιβίωσεν ὁ ἀνατολίαν. Ἀκόμη, τὸ ἀπολύτως καὶ ταπεινότερον λαοφιλῶν Ἰσίδος νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὡς ἀρχιεπίσκοπος καὶ εἰς μεγαλύτερον ἡλικίαν ὁ Χρυσόστομος προτιμῶν ὁ Ἰσίδος νὰ κατέρχεται εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν ἀποστόλων του, παρὰ ἄλλων νὰ ἀνέρχονται εἰς τὸ ὕψος ἐπιβίωσεν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἑλλείψαν συστηματικῆς διαπραγματεύσεως τῶν θεμάτων, ἐκείνῳ τῷ ὅτι τοῦτο δὲν συμβαίνει πάποτε, δοκιμαστικῶς ἐξομολογεῖται: ἐκ τῶν γεγονότων, ἐπὶ ὁ Χρυσόστομος ὁμιλεῖ πρὸς τὸ πλῆθος καὶ δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ συγγράψῃ επιστημονικῶν διακοσμήσεων. Πάντως σχεδὸν οἷον καὶ ἐπιβίωσεν τὸν δύναται νὰ διακριθῆναι εἰς δύο μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον προβαίνει εἰς τὴν ἐργασίαν ἐνὸς τιμηματος τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐνῶς εἰς τὸ δεύτερον ἀναλαβεῖ καὶ τινεῖς μὴν ἡλικίαν ἀλλοθίαν, τὴν ὁποίαν ὁπωσδήποτε ἐκλέγει: ἐξ ἐπεικῶν ποῦ δύναται νὰ ἀφελῆσθαι τὸ ποινικὸν του. Ἐνῶς τὸ ἦθετον τοῦτο θέμα φαίνεται ὡς ἀσύνδετον πρὸς τὰ προηγουμένα. Ἀλλ' ἔπειτα τινεῖς: ὁ καθήκοντος τῆς Πατριάρχης Παν. Κ. Χριστοῦ ἐπέλεξε τὸ ὅτι: ὁ Ἰωάννης εἶχε τὴν ἰκανότητα νὰ ἐπιβίωσεν ἁριστῶς συνδέσσει καὶ πᾶν πλεον ἁνομιῶν ἀντικειμένων, ἡ παιδαγωγικὴ ἀρχὴ εἰς τὴν ὁποίαν συγγράσσεται ἡ ἀναλογικὴ αὐτῆς εἶναι ὁρθή (Θ.Π.Ε. τ. 6, σ. 1181).

Ἐἴς ὡς πρὸς τὰς ἐπιβραβεύσεις ἄς ἀφήσῃμε τὸν ἴδιον τὸν Χρυσόστομον νὰ ἀπολογηθῆ: «Πολλοὶ εἶδ' ὅτι καὶ διακρίσονται ἡμῶς, λέγει, εἰς τὸ περὶ τῶν αὐτῶν ἀεὶ διαλέγεσθαι: ὅπου μαγνῶναιεν προσκορεῖ. Αἴτιο: ἐὰν τούτου εἶχ' ἡμεῖς, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἀκούοντες: ὁ μὲν γὰρ κατορθῶν ἀεὶ χεῖρας τὰ αὐτὰ ἀκούων, ὅσοιερ ἐγκριμένον αὐτοῦ λεγόμενον, ὁ δὲ μὴ δοκίματος κατορθῶν καὶ ἐνχέλειται δοκεῖ, καὶ ὁ δὲ τῶν ἀκούων μόνον, πολλὰς δοκεῖ ἄ-

κοῦεν (Ὁμιλία ΜΔ' παρ. γ'. Πρὸς καὶ Ὁμιλίαν Ι' παρ. δ'). Εἰς τὴν ἡλικίαν διδασκαλίαν π.χ. περὶ τοῦ ὄρου ὁ ἱερός πατὴρ ἀναγκάζεται νὰ ἐπιβραβεύσῃ: ἡ καὶ περὶ αὐτοῦ, εἰς τὰς ὁμιλίας ΙΙ', Θ', Ι', ΙΑ', ΙΒ', ΙΓ'. Ἀλλ' ἐπειὰ πολυμέρεια γνώσεων καὶ ἐξυπνῆς παρατηρήσεων χαρακτηρίζεται τὸν Χρυσόστομον εἰς τὰς ἐπιβραβεύσεις αὐτάς! Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐπιβραβεύει: νὰ κἀν ὁσέτωρα ἀπλῆς, ἐπειδὴ εἶναι ἐπινοητικῆς καὶ συζητητικῆς μάγας. Ἐξαιτεῖται τὸ αὐτὸ θέμα ἀπὸ ἄλλης ὀφείας ἐκείστω.

Ἐκείστω, ἐπειδὴ, ὅπως ἀναφέρει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Α' ὁμιλίας του, τὸ διδόνον τῶν Πράξεων ἦτο ἀγνωστον εἰς τοὺς παλαιούς, ὁ Χρυσόστομος θέλει ἐκκαθαρίσθαι νὰ ἀποσαφήνῃς περιπέτρων τὰ λαβέντα καὶ μὴ ἄλλῃ παρατηρήσῃ. Αὐτὸς εἶναι ἱερός ὁ λόγος διὰ τὸν ἴδιον τῆς περιπέτρων πρὸς ἐπιβραβεύσασθαι τὴν κρίσιν: «Ἰσομεν τοῖσιν ἐπιβίωσεν τὰ ἐργασίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἄλλοις εἶναι δυνατὸν νὰ συναρτῶσθαι καὶ εἰς ἄλλῃ ὄρους χρυσόστομικὰ ἔργα, ὅπως π.χ. εἰς τὴν Β' Ὁμιλίαν παρ. στ' εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (PG 51, σ. 85). Ἄλλοτε πάλιν πρὸς τὸ αὐτὸ, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐργασίαν ἐνὸς χωρίου τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἐν τῇ ῥόμῃ τοῦ λόγου ἐπιβραβεύσασθαι νὰ περιβραβεύσασθαι ἄλλῃς σκέψαι, ἔπειτα, ὡς προείπωμεν, ὁ Χρυσόστομος ὡς διακοσμητικῶς εἶναι προσκορεῖ νὰ κἀν ὁσέτωρα. Τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπιβραβεύσασθαι μὴν ἀλλοθίαν εἶναι δυνατὸν νὰ διαπιστώσῃμε π.χ. καὶ ἐπὶ τῷ θεματικῶς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ ἱερός πατὴρ σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς ὁμιλίας δὲν παραλείπει νὰ ἐπιβραβεύσασθαι τὸ θέματος αὐτοῦ, ἀπὸ ἄλλοις καὶ ὁλόκληρον τὸ διδόνον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων εἶναι μικροῦ περὶ τῆς Ἀναστάσεως. Ὅπως εἰς τὴν Α' Ὁμιλίαν παρ. δ' ἡ Ἀνάστασις ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν γεγονότων, ἐπὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐκείνων θεάματα ἐν τῷ δυνάμει τοῦ Ἀναστάσεως, εἰς δὲ τὴν ΙΑ' Ὁμιλίαν παρ. γ' πρὸς τὸν ὅτι ἡ κοινωσιμότητα τῶν πιστῶν καὶ ἐν γένει ἡ ἀρχὴ ζωῆ των προέρχεται ἐκ τῆς πίστεως αὐτῶν εἰς τὸν Ἀναστάσαν.

6) Ἑσπερτικαὶ μαρτυρίαι.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸ ἴδιον τὸ κείμενον τῶν ἐπιβραβεύσεων διαφαίνεται, ἐπὶ θεματογράφου των εἶναι ὁ μῆγας τῆς Κοινῆς πλῆθους πατριάρχης, ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης. Ἄς ἴδωμεν μερικὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα:

1. Εἰς τὴν ΑΗ' Ὁμιλίαν παρ. ε' ἀναφέρεται τὸ περιστατικὸν δὲ ἐν μαγνῶν διδόνον, ποῦ ἐφάρθη εἰς ποταμῶν. Δεδομένου δὲ δὲ

ὁ Βαρώνιος ἀνάγει τὴν περιστατικὴν τούτου εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Οὐάλεντος (364-378) καὶ δεξιμένης τῆς γεννήσεως τοῦ Χρυσόστομου περὶ τὸ 384, πρῆτοι ὁ Ἰωάννης γὰρ ἦτο τότε μακάριος, ὡς ὁ ἴδιος ἀναφέρει εἰς τὸ σημείον αὐτοῦ.

2. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἐπίσκοπος, διότι οὐχὶ ἀπαξ ἔμλειται περὶ τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ὡς ἐπισκόπου, ἀποὺς π.χ. εἰς τὴν Γ' Ὀμιλίαν παρ. δ' καὶ ε'. Εἰς τὴν Η' Ὀμιλίαν παρ. γ' γράφει ἐπὶ λέξει: «Ἐ καθέλειτέ με τούτους τῆς ἀρχῆς, ἢ μόνοντα με μὴ περιβάλλετε κινδύνους». Καὶ συνεχίζει: «Ἦχος ἂν τὰ θρόνον καθίζουσι τούτου, οὐδὲν πρόσωπον τῶν αὐτοῦ δικαιοκρατῶν». Ἀν μὲ τις καταβάσῃ λοιπὸν ἀνεύθυνός ἐμειν. Εἰς δὲ τὴν Θ' Ὀμιλίαν παρ. στ' φησὶ ἄλλοι καλεῖ ἑαυτὸν ἐπίσκοπον: «Ἄλλὰ σὺ, φησὶν, ἀρχὸν εἶ καὶ ἐπίσκοπον».

3. Εἰς τὴν ΙΑ' Ὀμιλίαν παρ. γ' λέγει, ὅτι εἰς τὴν πόλιν κατοικοῦν ἑκατὸν χιλιάδας Χριστιανοί, πλὴν τῶν εἰδικολατρῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων, εἰς δὲ τὴν ΜΒ' Ὀμιλίαν τῆς παρ. δ' λέγει ἐπὶ λέξει: «Ἦσὺ ἥλικη πόλις; ἦσαν ἔστιν ἡ μεγάλη αὕτη». Ἀσφαλῶς ἡ μεγάλη αὕτη πόλις, ἢ ἔχουσα ἑκατὸν χιλιάδας Χριστιανούς εἶναι ἡ Κοση πόλις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτῃ ἢ παρὰ ταύτην Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

4. Τέλος εἰς τὸ ἴδιον μέρος τῶν ἑμιλιῶν ἀναφέρει τινὰ καὶ διὰ τὴν ζωὴν του. Εἰς τὴν ΝΒ' Ὀμιλίαν μέγιστα παρ. ε' λέγει ὅτι ὀνομάζεται καὶ Ἰωάννης: «Ἐμὶ τοῦ μακαρίου μὲν ἐκείνου ὁμώνυμος, οὐ μὴν συνώνυμος» οὐκ ἐμὶ Ἰωάννης, ἀλλὰ κολοθεῖται. Γενικῶς αἱ ἴδιαι κρίσεις εἰς τὸ τέλος ἐκείτης ἑμιλίας εἶναι λίαν ἀξιοφόροι καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπενηθίζουσι εἰς ἡμᾶς τὴν εὐφροσύνην τοῦ Χρυσόστομου. Ἀκόμη εἶναι δυνατὸν νὰ εἰρωμεν εὐστοχὰ παραδείγματα καὶ ὑποστάσεις εἰκόνας τοῦ ἐλλογίου, ἀλλὰ καὶ διδάσκων τὸν ἀναγνώστην. Καὶ διὰ τὸ νὰ ἀναφέρωμαι μίαν καὶ μόνην περιπέτειον ἐς περιουσίωμαι εἰς τὸ ἴδιον μέρος τῆς ΣΤ' Ὀμιλίας, ὅπου γίνεται σύγκρισις μεταξὺ τοῦ μικροθύμου καὶ τοῦ δευθύμου ὡς ἐπιτυχῶς, ὅσα, κατὰ τὴν γνώμη μου, εἶναι ἀδύνατον δευθύμου, ἐνεργῶν εἰς τὸ καίμηνον τούτου, νὰ μὴ προσπαθῆσθαι νὰ ἀποβάλλῃ τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἀργῆς.

γ) Ἐξωτερικαὶ μαρτυρίαι.

Ὡς τὸ ἀνωτέρω διγνώμητα νὰ προσθέσωμαι καὶ ἑξωτερικὰς τινὰς μαρτυρίας, ὅσα οὐδεὶς πλὴν νὰ ἀμετιθάλλῃ, ὅτι τὸ παρὸν ὑπόμνημα εἰς τὰς Πράξεις εἶναι ἔργον τοῦ μεγάλου ἐκείνου πα-

τρὸς καὶ οἰκουμηνικὸν διδασκάλου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου.

Πρῶτος ὅστις θεωρεῖται ὅτι ἐποίησε μετὰ τὸ ἔργον τούτου τοῦ Χρυσόστομου εἶναι ὁ Κοσσιόδωρος (σ. 2, σ. 244). Τὸ ὑπόμνημα τούτου ἔκρινται ἀσπίτως Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Ὁ Οἰκουμηνικός ἐπίσκοπος εἰς τὰς ἐργασίας του ἐπὶ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων οὐχὶ ἀπαξ δαναίξεται σημεῖον ἐκ τοῦ θελήλου τούτου. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερός Φώτιος, ὡς εἰβωμεν προηγουμένως, μνημονεύει αὐτό. Ἐπιφάνης ἀκόμη καὶ λατινικῆς μεταφράσεως τοῦ στ' αἰῶνος, ἢ ὅποια ἤμεις ἀποπέστη. Ἀλλὰ ἡ πλεονεξουσία ἐξωτερικῆς μαρτυρίας περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ ἔργου εἶναι ἐπὶ ἐκρηγματώσανον αὐτὸ αἱ Οἰκουμηνικαὶ Σύνοδοι Ε' καὶ ΣΤ', ὅπως ἀναφέρει ὁ Παν. Κ. Χρήστου ἐν Θ.Η.Ε. τ. 6, σ. 1186.

Τέλος αἱ κρίσεις περὶ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Χρυσόστομου εἰς τὰς Πράξεις εἶναι τόσαι: πολλοὶ εἰς ὄγκον, ἴσαι καὶ αὐτὰ αἱ ἴσαι αἱ ἑμιλίαι αὐτοῦ.

δ. Χαρακτηρισμός τοῦ Χρυσόστομου

Νελεῶν τις τὸ χρυσόσταμικὸν ἔργον γενικώτερον, καταπλήροισται ἐκ τοῦ ὅλθους τῆς σκέψεως καὶ τῶν εἰσοτήτων παρατηρήσεων ἀγγεῖται δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα καὶ ὅταν ἀκούη εἶναι ἀπιστος, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς πρέπει νὰ εἶναι μεγίστη ὑπόθεσις, ἀπὸ ἀνδρῶν, ὡς ὁ ἡμέτερος Ἰωάννης, ἀπερῶμεν τὴν ζωὴν των ἀλλοκλήρον εἰς τὸ χριστιανικὸν ἔργον.

Εἰδικώτερον ἐκ τοῦ ὑπομνήματος εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἀναδεικνύεται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀρετῶν τοῦ ἀγίου πατρὸς, ὁ πόθος καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ διὰ τὸ πόμινόν του, τὸ ἀσίγητον ἐνδιαφέρον του διὰ τὰ πνευματικὰ του τέκνα. Φράσεις, ὡς αἱ κατωτέρω, τὰς ὁποίας ἐστραχιολογησάμεν ἐνδεικτικῶς, εἶναι συνήθεις εἰς τὰς ἑμιλίαις αὐτοῦ:

«Ὅδὲν διδασκᾶναι ψυχρῶτερον, ἐν λόγοις φιλοσοφούντος μόνον» (Ὀμιλία Α' παρ. γ').

«Ἀρχοντος, μηδὲν τοῦ ἀρχομένου ἀφελούστος, οὐδὲν ἀλλιώτερον» (Η' παρ. γ').

«Πῶς εἰσθε, δδωνόμεναι, ἔταν ἀκούσατε ἐπὶ ἀμνήτης τις ἀπηγάθη ἐντέθεν... πῶς δδωνόμεναι πάλιν, ἔταν ἑτέρους ἴδω πρὸς τὰς ἐσχάτας φθάνοντας ἀναποῦς, καὶ μηδὲ ἐντέθεν σφραγισμένους» (Α' παρ. γ').

«Ὅδὲν ἐμοὶ ποθεινότερον ὄμιον, οὐδὲ τούτο τὸ φῶς μακάριος

γάρ ἂν εὐχάριστη αὐτὸς πηρωθῆται, εἰ γε ἔστιν διὰ τούτου τὰς ὁμιλίαις ἐπιστρέφει ψυχὰς...» (1^η παρ. ε').

Νομίζει κανείς ότι ἀκούει τὸν Παῦλον λέγοντα: «ἤρχομαι γάρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν μου...» (Ρωμ. 9, 3). Καὶ συνεχίζει κατωτέρω ὁ ἱερός πατήρ: «Περαιῶσα: θεοῦ, ὅταν τι περὶ θεῶν ἀκούσω χρηστόν. «Πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν» (Φιλιπ. 2,2).

Ἀλλὰ καὶ τὸ γράφοντες τὰς γραμμὰς ταύτας ἡ χαρὰ θὰ εἶναι πεπληρωμένη, ἔτι συνέβαλε κατὰ τι εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀπαραίτητου ἐνδιαφέροντος, διὰ τὴν μελέτην τοῦ ἔργου τοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἐκ τοῦ ὅτι οὗτοι ἡ ἀφέλεια δὲν εἶναι ἄλλη.

ΤΟΙΣ ἘΝ ἉΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ Α'. (1)

(Πράξ. 1, 1-5)

Τὸν μὲν πρῶτον λόγον (τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον) ἐπιγράμην περὶ πάντων, ὃ Θεόφιλε, ἂν ἤρξαι ὁ Ἰησοῦς ποιῆναι καὶ διδάσκειν, ἕξει ἤς ἡμέρας ἐντελεόμενος τοῖς Ἀποστόλοις διὰ Πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀπελήθη»¹.

α'. Εἰς πολλοὺς αὐτὸ ἐδῶ τὸ βιβλίον δὲν εἶναι ἀρκοῦντως γνωστόν, οὔτε αὐτὸ τὸ ἴδιον, οὔτε ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἔκρινα καλὸν νὰ ἀφοσιωθῶ ἰδιαιτέρως εἰς αὐτὴν τὴν πραγματείαν, ὥστε καὶ τοὺς ἀγνωστοὺς νὰ διδάξω, καὶ νὰ μὴ ἀφήσω νὰ μένη ἀγνωστος καὶ ἀποκεκρυμμένος τοσοῦτος θησαυρός, διότι θὰ δυνηθῆ νὰ μᾶς ἀφελῆσθαι ὅχι ὀλιγώτερον καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ Εὐαγγέλια² τοσαύτης φιλοσοφίας εἶναι πλήρες, καὶ

1. Πράξ. 1, 1-2.

1α. Σχετικῶς σημειώνει ὁ Π. Ν. Τρεμπέλας εἰς «Υπόμνημα εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων», Ἀθήναι 1955 σ. 8 τῆς Εἰσαγωγῆς: «Ὁ ἀρθὸς παρατηρεῖ ὁ JACQUIER (οἰκ. LVII) τὸ παρόμοιον τοῦτο ὑπαινέται ὄχι τὸν τινα τοῦ λαοῦ, οὐχί δὲ τὸ ἀνόλου τῆς Ἐκκλησίας».

2. Ἐν τούτοις ὁ ἴδιος ὁ Χρυσόστομος εἰς τὰς ὁμιλίαις του εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Πράξεων, ποὺ ἐξέφυνηθῆσαν εἰς Ἀντιόχειαν (Ὁμιλία Α' παρ. γ' ΡQ. 1, 51, σ. 71) παραπονιέται δὲ καθολικῶν σχετικῶς ἄνοιον, ὅταν λέγῃ: «Πολλοὶ γὰρ τὸ βιβλίον τοῦτο οὐδὲ γνωσκόντων, πολλοὶ δὲ δοκοῦν σοφῶς εἶναι, πάλιν παραρτᾶται καὶ γίνεται τοῖς μὲν ἡ γνώσις, τοῖς δὲ ἡ ἄνοια ραθυμίας ὑπόθεσις...».

δρθάτητος δογμάτων, και επίδειξωσ θωμάτων, και μά-
λιστα τών τετελεσμένων υπό του 'Αγίου Πνεύματος.

Μη έξετάζωμεν λοιπόν αυτό επίπολαιώς, αλλά προ-
σεκτικώς, διότι και τās προφητείας, τās όποιās ό Χρι-
στός εις τās Εύαγγέλια προκηρύττει, τώτας πραγματο-
ποιηθείσας, εδώ είναι δυνατόν να ίδής, και έξ αυτών
τών πραγμάτων διαλάμπουσιν τήν αλήθειαν, και πολ-
λήν πρός τό καλύτερον τήν μεταβολήν τών μαθητών,
τήν γενομένην εις αυτούς τή ένεργεια του 'Αγίου Πνεύ-
ματος: διότι και εκείνα, τās όποιās ήκουσαν παρά του
Χριστού λέγοντας, ότι επās ό πιστεύων εις έμέ τās ση-
μεία, εγώ ποιώ, κάκεινος ποιήσει, και μείζονα τού-
των ποιήσει², και προλέγοντας εις τούς μαθητάς, ότι
θα οδηγηθούν επί ήγεμόνας και βασιλείς, και ότι εις
τās συναγωγάς αυτών θα μαστιγώσουν αυτούς³, και
θα ύποσταύν άφώρητα δεινά, και ότι θα ύπεριούσουν
πάντων, και ότι τό Εύαγγέλιον θα κηρυχθῃ εις όλον τόν
κόσμον, τώτα πάντα μετά πάσης άκρίβείας έκπληρω-
θέντα εις τό θύβλιον τούτο είναι δυνατόν να ίδής, και
άλλα περισσότερα από αυτά, τās όποιās έχει ειπει, εθνο-
κώς διακείμενος πρός αυτούς. Θα ίδής δε ένταύθα και
αυτούς τούς 'Αποστόλους ώς πηνά να διατρέχουν τήν
ξηράν και τήν θάλασσαν, και τούς δειλοός έκείνους και
δυσνέτους διά μιάς γενομένης άλλωσ αντί άλλων, και
ύπεράνω χρημάτων και δόξης και θυμού, και επιθυμίας,
πάντων γενικώς άνωτέρους γενομένουσ, και πολλήν τήν
όμόνοιαν έχοντας και ούδαμού ούδένα φθόνου, όπως πρό-
τερον, ούδέ τās πάθος περί τών πρατείων, αλλά πώσαν
τελείαν εις αυτούς τήν άρετήν και τήν άγάπην ύπερβο-
λικώς διαλάμπουσιν, ύπερ τής όποιās και πολλά πα-
ρήγγειλεν εις αυτούς ό Χριστός λέγων, ότι έν τούτοι
γνώσονται πάντες ότι έμοι μαθηταί έστέ, εάν αγαπά-
τε άλλήλους⁴.

Υπάρχουν δε και δόγματα ένταύθα διά να εύρησ,
τās όποιās, εάν δεν ύπήρχε αυτό τό θύβλιον, εις ούδένα
μέ τώση σαφήνεια θα καθίστατο γνωστό, αλλά τό
σπουδαιότερον μέρος τής σωτηρίας ήμών θα άπεκρυ-

2. Ιωάν. 14, 12.
3. Ματθ. 10, 17-18.
4. Ιωάν. 13, 35.

πτετο και θα ήτο άσαφές και ώς πρός τήν ζωήν και ώς
πρός τήν πίστιν.

Τό μεγαλύτερον δε τμήμα τών έξιστορουμένων εδώ
άναφέρεται εις τās έργα του Παύλου, ό όποιός περισσό-
τερον πάντων έκοπίασεν. Αίτια δε αυτού του γεγονό-
τος είναι, ότι ό συγγραφέας του θύβλιου τούτου ήτο μα-
θητής του Παύλου, δηλαδή ό μακάριος Λουκάς, του ό-
ποιου τήν άρετήν και από πολλά μόν και άλλα είναι δυ-
νατόν να ίδής. Ιδιαίτερος δε εκ του γεγονότος, ότι εύ-
ρισκετο διαρκώς πλησίον του Διδασκαίου και παρη-
κολούθεσ αυτόν. Ότε λόγου χάριν ό Δημάς και ό 'Ερ-
μογένης⁵ εγκατέλειψαν τόν Παύλον, άναχωρήσαντες, ό
μөн εις Γαλατίαν, ό δε εις Δαλματίαν, άκουσαν τί λέγει
περί τούτου: «Λουκάς έστι μόνος μετ' έμοüs⁶ και πρός
Κορινθίους δε γράφων λέγει περί αυτού: «Τού όποιου
ό έπαινος έν τώ Εύαγγελίω διά πωσών τών 'Εκκλησι-
ών»⁷: και όταν λέγη ότι «έφανερώθη εις τόν Κηράν, έπει-
τα εις τούς δώδεκα»⁸ και «κατά τό Εύαγγέλιον, τό όποι-
ον παρελάβετε»⁹, τό Εύαγγέλιον του Λουκά έννοεί: ώστε
δεν θα έσφαλλέ τις έν αφείρωνε εις αυτόν τήν πραγμα-
τείαν τώτην. «Όταν δε ειπω: «Εις αυτόν», εις τόν Χρι-
στόν λέγω»¹⁰.

Εάν δε κάποιος έρωτά: «Και τί, τέλος πάντων, δεν
συνέγραφε πάντα, εύρισκόμενος μέχρι τέλους πλησίον
αυτού;», εκείνο θυνάμεθα να άπαντήσωμεν, ότι και αυτά
άρκετά ήσαν διά τούς θέλοντας να προσέχουν, και ότι
εις τās κατεπιέγοντα πάντοτε έπέμενον, και ότι τό έν-
διαφέρον αυτών δεν ήτο εις τήν συγγραφην λόγων, διό-
τι πολλά έδίδασαν και διά τής άγράφου παραδόσεως.

Και πάντα μөн λοιπόν είναι άξια θαυμασμού τά εύ-
ρισκόμενα εις τό θύβλιον τούτο, Ιδιαίτερος δε ή συγκα-
τάξισ τών 'Αποστόλων, τήν όποιαν και τό "Αγιον
Πνεύμα ύπηγόρευεν, προετοιμάζον αυτούς να έμμένουν

5. Β' Τιμοθ. 1, 15.
6. Β' Τιμοθ. 4, 10-11.
7. Β' Κορινθ. 8, 18.
8. Α' Κορινθ. 15, 5.
9. Α' Κορινθ. 15, 1.
10. Τό νόημα τής ως ένω φράσεως είναι άσαφές, ότι ό Εύα-
γγελιστής Λουκάς, ως θέλοντας, είναι «ατάμα» του Χριστού.

εἰς τὸ κήρυγμα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ἀφοῦ ἐδίδασκαν τοσαῦτα περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὀλίγα μὲν περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ ἔχουν εἰπῆ, τὰ δὲ περισσότερα περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως αὐτοῦ ἐδίδασκον, καὶ τοῦ πάθους, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἀναλήψεως· διότι ἐκεῖνο τοῦ ἐνδιέφερε τότε ἦτο τοῦτο, νὰ πιστεύσῃ ὁ κόσμος ὅτι ἀνέστη καὶ ἀνέβη εἰς οὐρανοῦς. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς περισσότερο ἀπὸ ἅλα ἐνδιεφέρετο νὰ φανερώσῃ, ὅτι παρὰ τοῦ Πατρὸς ἔγει, ἔθβη, τοιούτοτρόπως καὶ ὁ Λουκᾶς ἐνδιεφέρετο νὰ διδάξῃ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέστη, καὶ ἀνελήφθη, καὶ πρὸς τὸν Πατέρα ἀνεχώρησε, καὶ ὅτι παρὰ τοῦ Πατρὸς εἶγεν ἔλθει· διότι ἐὰν προηγουμένως δὲν ἐπιστεύετο τοῦτο, πολὺ περισσότερο, ἐθ' ὅσον ἐγένετο ἡ προσθήκη τῶν κατὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάληψιν, θὰ ἐφαίνετο εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅτι εἶναι ἀπίστευτον ὁλόκληρον τὸ δόγμα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο μὲ ἡμεῖαν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀναδιδάξει αὐτοὺς ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα. Εἰς τὰς Ἀθήνας δὲ καὶ ἀπλῶς ἀνθρώπων τὸν Χριστὸν ὀνομάζει ὁ Παῦλος¹⁰, χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε περισσότερο. Ἐξόλογος¹¹ διότι ἐὰν αὐτὸν τὸν Χριστὸν, διδάσκοντα περὶ τῆς ἰσότητος αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, νὰ λιθοβολήσουν πολλὰκις ἐπεχειρήσαν¹² καὶ θλάσῃσιν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἀπεκάλου, μετὰ περιφρονήσεως θεδαίως θὰ ἐδέχοντο τὴν ἴδιαν διδασκαλίαν παρὰ τῶν ἀλλείων, καὶ ταῦτα πάντα ἂν καὶ εἶχε προορεύσει τὸ κήρυγμα τοῦ σταυροῦ.

δ'. Καὶ διατὶ ἀναφέρω τοὺς Ἰουδαίους, ἀφοῦ πολλὰκις τότε καὶ αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ ἐβουρθεῦντο καὶ ἐσκανδαλίζοντο, ὅταν ἤκουον τὰ ὑψηλότερα δόγματα; Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε: «Ἐγὼ πολλὰ νὰ σὰς εἶπω, ἀλλὰ δὲν δύνασθε τῶρα νὰ τὰ ἐνοήσητε»¹². Ἐὰν δὲ ἐκεῖνοι δὲν ἠδύναντο, οἱ ὁποῖοι ἐζησαν μαζί του τοσοῦτον χρόνον, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐκοινώνησαν τοσαύτων ἀπορητῶν, καὶ οἱ ὁποῖοι εἶδον τοσαῦτα θαύματα, πῶς θὰ ἐδέχοντο διὰ μίαν τὴν ὑψηλοῦς λόγους τῶν δογμάτων ἀνθρώποι, οἱ ὁποῖοι τότε κατὰ πρῶτον ἀπιστάσθησαν ἀ-

πὸ θωμούς, καὶ εἰδωλα, καὶ θυσίας, καὶ αἰλοῦρους, καὶ κροκοδειλους (διότι τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἀντικείμενα τῆς λατρείας τῶν εἰδωλολατρῶν) καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα κακὰ; πῶς δὲ θὰ ἠδύναντο καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι κατ' ἐκάστην ἡμέραν ἐμάχυνον καὶ ἐδίδασκοντο ὑπὸ τοῦ νόμου: «Ἄκουε Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεὸς σου, Κύριος εἷς ἐστὶ, καὶ πληρὸν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἄλλος»¹³, οἱ ὁποῖοι εἶδον αὐτὸν προσηλωμένον ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ, μᾶλλον δὲ καὶ οἱ ὁποῖοι ἔσταύρωσαν, καὶ ἔθασαν, καὶ οὐδὲν ἀναστάντα εἶδον, ὅταν ἤκουον ὅτι εἶναι Θεὸς αὐτὸς ὁ ἴσιος, καὶ ἴσος πρὸς τὸν Πατέρα, πῶς δὲν θὰ ἀπεκρίτων περισσότερο ἀπὸ Ἰουδαίων καὶ δὲν θὰ ἀπεκρίπτοντο; Διὰ τοῦτο λοιπὸν μὲ ἡμεῖαν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον αὐτοὺς καταπειθῶν, καὶ προσφέρωντα εἰς αὐτοὺς μετὰ πολλῆς συγκρατηθείσεως, πλουσιωτέρας δὲ ἀπολαμβάνουσι τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὁ Χριστὸς ἔκαμε, πραγματοποιοῦν ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ἵνα καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἀνητῶσιν αὐτοὺς, κειμένους γαμαί, καὶ ἐπιθεσάσῃσιν τὸ κήρυγμα τῆς ἀναστάσεως· διότι καὶ διὰ τοῦτο ἰδιαίτερος αὐτὸ ἐβδὸ τὸ βιβλίον εἶναι ἀποδείξεις τῆς ἀναστάσεως. Αὐτὸ δὲ ἀφοῦ ἐπιστεύθῃ, μεθοδικῶς καὶ τὰ ἄλλα προάδειον.

Ἡ μὲν λοιπὸν ὑπόθεσις καὶ ὁλος ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου, διὰ νὰ εἴπῃ τις περιληπτικῶς, αὐτὸς εἶναι ἰδιαίτερος καὶ ἄς ἀκούσωμεν ἐν συνεχείᾳ αὐτὰ τὰ προύμια: «Τὸν μὲν πρῶτον λόγον (δηλαδὴ τὸ Εὐαγγέλιον) ἐποίησάν μεν περὶ πάντων, ὦ Θεόφιλε, ὅν ἤρατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν. Ἐξ αἰτίας τίνος ὑπενθυμίζει εἰς αὐτὸν τὸ Εὐαγγέλιον; Ὅστε νὰ φανερώσῃ τὴν ἰσότην τοῦ προσοχῆν καὶ ἀκρίθειαν εἰς τὰ γραφόμενα, διότι καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Εὐαγγελίου λέγει: «Ἐφῆση καλὸν καὶ εἰς ἐμὲ τοῦ ἔγω παρακολουθεῖς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν πάντα με προσοχῆν καὶ ἀκρίθειαν νὰ σοῦ τὰ γράφω με τὴν σεμρὰν των»¹⁴. Καὶ δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν ἰδικὴν του μαρτυρίαν, ἀλλὰ καὶ ἀποδίδει εἰς τοὺς Ἀποστόλους τὸ πᾶν, λέγων: «Καθὼς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς ἀπότται καὶ ὑπηρεταὶ γενόμενοι τοῦ

10. Πράξ. 17, 31.

11. Ἰωάν. 8, 55-59.

12. Ἰωάν. 18, 12.

13. Δευτ. 6, 4.

14. Λουκ. 1, 3.

λόγου»¹⁵. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ κατέστησεν ἐκεῖ τὸν λόγον ἀξιοπίστον, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τότε ἐπιστεῦθη, καὶ δι' ἐκείνου ἐδίδαξε τὸν Θεόφιλον τὴν ἀκριβῆ ἀλήθειαν, δὲν χρειάζεται ἐνταῦθα καὶ ἕτεραν ἀπόδειξιν, διότι ὁ συγγραφεὺς ὁ ὁποῖος ἐγένετο ἀξιοπίστος, ἀφοῦ ἔγραψεν ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἤκουσεν, πολὺ περισσότερον εἶναι δίκαιον νὰ πιστευθῇ ὁ γράψας αὐτὰ ἐδῶ, τὰ ὅποια δὲν ἔχει παραλάβῃ ἀπὸ ἄλλους, ἀλλὰ ὁ ἴδιος τὰ εἶδε καὶ τὰ ἤκουσε. Διότι, λέγει, ἐὰν ἐδέχθης τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν Χριστόν, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ δεχθῆς τὰ ἀναφερόμενα εἰς τοὺς Ἀποστόλους.

Τί λοιπόν; Εἶναι μόνον ἱστορία καὶ ὁ λόγος στερεῖται τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Καθόλου. Πᾶς; Διότι, ἐκεῖνα τὰ ὅποια παρέδωσαν εἰς αὐτὸν οἱ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν γενόμενοι αὐτόπται μάρτυρες καὶ ὁμηρέται τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἦσαν.

Καὶ βιστὶ δὲν εἶπεν ὅτι «καθὼς παρέδωσαν ἡμῖν οἱ Πνεύματος ἁγίου καταξιώθεντες, ἀλλ' οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται γενόμενοι»; Διότι τοῦτο ἰδιαιτέρως ὁδηγεῖ εἰς τὴν πίστιν, ἢ μάθησιν παρὰ αὐτοπτῶν μαρτύρων ἐκεῖνο δὲ θὰ ἐφαίνετο καὶ ἀλαζονεῖα καὶ ἐγωισμὸς εἰς τοὺς ἀνοήτους. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης οὕτως ἔλεγεν: «Ἐγὼ ἔγω ἰδῆ καὶ ἔγω φανέρωσι ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»¹⁶. Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ τοιοῦτοτρόπως συνομιλεῖ μὲ τὸν Νικόδημον, ποῦ εἶναι περισσότερον θραδύνους διὰ τὴν πίστιν: «Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον γνωρίζομεν λέγομεν, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔχομεν ἰδῆ μαρτυροῦμεν, ἀλλ' ὁμοῦ οὐδεὶς δέχεται τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν»¹⁷. Καὶ πάλιν βεικνύων ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ πρὸς φανέρωσιν εἰς τὸν κόσμον, ποῦ τὰ ἔχουν ἰδῆ, ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς: «Καὶ οὗς διδετε μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ, διότι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἔστε»¹⁸. Καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ἀπόστολοι εἰς πολλὰ σημεῖα τοιοῦτοτρόπως ἐκφράζονται: «Καὶ ἡμεῖς εἰμεθα αὐτόπται καὶ αὐτίκοι μάρτυρες τῶν λόγων τούτων, καὶ αὐτὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς δόσους τὸν ὑπακούον, μαρτυρεῖ τὴν ἀλήθειαν τοῦ κηρύ-

15. Λουκ. 1, 2.
16. Ἰωάν. 1, 34.
17. Ἰωάν. 3, 11.
18. Ἰωάν. 15, 27.

γματός μας μὲ τὰ θαύματα καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ»¹⁹. Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ ὁ Πέτρος, θεθαυῶν τὴν ἀνάστασιν, ἔλεγεν: «Ἡμεῖς οἱ ὅποιοι συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν μετ' αὐτοῦ»²⁰. Διότι ταχύτερον ἐδέχοντο τὴν μαρτυρίαν παρὰ τῶν συγγενῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ τότε, καθ' ἁλοκλήριαν δὲν εἶχον μάθει τὴν ἔνοιαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης, κατὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ Εὐαγγελίου του, ἔλεγεν, ὅτι ὁ ἴδιος εἶδε, ὅταν ἐδίδασκε περὶ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ ὕδατος, χρησιμοποιοῦσας εἰς αὐτοὺς ἀντὶ μεγίστης μαρτυρίας τὴν ὄρασιν, καίτοι τὰ προερχόμενα παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἀκρθέστερα τῆς ὄρασεως, ἀλλ' ὄχι παρὰ τῶν ἀπίστων.

Τὸ γεγονός δὲ ὅτι ὁ Λουκᾶς μετεῖχε τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι φανερόν ἐκ πολλῶν σημείων, καὶ ἀπὸ τὰ θαύματα ποῦ γίνονται τώρα, καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι καὶ οἱ συνήεις ἄνθρωποι τότε μετελάμβανον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παύλου, [διότι, λέγει, τοῦ ὁποῖου εἶναι ὁ ἔκκαιος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ]²¹, καὶ ἀπὸ τὴν ψῆφον κατὰ τὴν χειροτονίαν του διότι ἀφοῦ εἶπε τούτα, προσέθεσε: «Ἀλλὰ καὶ ἐχειροτονήθη ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς συνοδοιπόρος καὶ συνεργάτης ἡμῶν διὰ τῆς χάριτος ταύτης τὴν ὅποιαν ὑπηρετοῦμεν»²².

γ'. Καὶ πράσεε τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ διότι δὲν λέγει: «Τὸ μὲν πρῶτον Εὐαγγέλιον, τὸ ὅποιον εὐηγγελισάμην», ἀλλὰ «τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιήσαμην», νομιζῶν ὅτι ἡ ὀνομασία τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι μεγαλύτερα τοῦ ἑαυτοῦ του, καίτοι θεθαυῶς ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τότε στολλίζει αὐτὸν λέγων: «Τοῦ ὁποῖου ἀνήκει ὁ ἔκκαιος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ»²³. Ἀλλὰ μετριάζει καὶ λέγει: «Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιήσαμην, περὶ πάντων, ὦ Θεόφιλε, ὃν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν». Ὅχι ἀπλῶς περὶ πάντων, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους διότι μέχρι τῆς ἡμέρας, λέγει, κατὰ τὴν ὅποιαν ἀνελήφθη.

19. Πράξ. 5, 32.
20. Πράξ. 10, 41.
21. Β' Κορινθ. 8, 18.
22. Β' Κορινθ. 8, 18.
23. Β' Κορινθ. 8, 18.

Καὶ μάλιστα ὁ Ἰωάννης δεῖκνυσι, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ἄλλὰ νὰ τὰ γράψῃ, διότι θέλων νὰ δηλώσῃ τοῦτο ἀφοῦ εἶπε «τὰ ὅποια ἐὰν ἐγράφοντο ἐν πρὸς ἐν, νομίζω ὅτι οὔτε δλόκληρος ὁ κόσμος δὲν θὰ ἐχώρει»²⁴, προσθέτει: «Τὰ γραφόμενα θιβλία»²⁵. Πῶς λοιπὸν, δυνατόν νὰ εἴπῃ τίς, οὗτος λέγει περὶ πάντων: «Ὅμως δὲν εἶπε: «Πάντα», ἀλλὰ «περὶ πάντων» καὶ διὰ νὰ εἰπωμεν περιληπτικῶς καὶ δι' ὀλίγων: περὶ πάντων διμλεῖ τὴν κυρίαν καὶ κατεπειγόντων. Ἐπειτα ἐξηγεῖ καὶ περὶ ποίων πάντων. «Ὡν ἤρεστα ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν», ὁποῦν τὰ θαύματα καὶ τὰς διδασκαλίας.

Ὅχι μόνον δὲ αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι καὶ πράττων ἐδίδασκεν. Πρῶσε δὲ τὴν φιλόφρονον αὐτοῦ καὶ ἀποστολικὴν διάθεσιν, ἂν καὶ χάριν ἑνός, δηλαδὴ χάριν τοῦ Θεοφίλου, ἔγραψε, ἐν τούτοις τοσοῦτον ἤθελε νὰ ἀκριβολογῇ, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ γράψῃ δλόκληρον Εὐαγγέλιον· διότι διὰ νὰ γνωρίσῃ, λέγει, τὴν σαφήνειαν καὶ ἀκρίθειαν τῶν λόγων, τοὺς ὁποῖους ἐδιδάχθη προσηρικῶς.²⁶ Ἄλλωστε ἤκουσε τὸν Χριστὸν ποῦ ἔλεγε: «Οὐκ ἐστὶ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου, ἵνα ἀπόληται εἰς τῶν μικρῶν τούτων»²⁷.

Καὶ διὰτὶ δὲν συνέγραψεν ἐν θιβλίαν, στέλλων πρὸς τὸν Θεοφίλου ποῦ εἶναι ἕνας, ἀλλὰ διήρπασεν εἰς δύο ὑποθεσεις; Χάριν σαφήνειας καὶ διὰ νὰ ἀναπαύσῃ τὸν ἀκραστὴν ἐξ ἄλλου καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν αἱ πραγματεῖαι εἶναι διηρημέναι.

Πρῶσε δὲ ὅτι τοὺς λόγους τοῦ ὁ Χριστὸς τοὺς ἔκαμε ἀξιοπίστους διὰ τῶν ἔργων. Περὶ πρώτης συνεδούλευε καὶ ἔλεγε: «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ»²⁸. Ἐδίδασκε νὰ εἰμεθα ἀκτιμῶνες, καὶ τοῦτο ἐδεικνυσε διὰ τῶν ἔργων· «ὁ γὰρ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλινῆ»²⁹, λέγει. Πάλιν προέτρεπε νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἐχθρούς· ἐδίδαξε τοῦτο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, εὐχόμενος ὑπὲρ τῶν σταυρουμένων. Ἐλε-

24. Ἰωάν. 21, 25.

25. Ἰωάν. 21, 25.

26. Λουκ. 1, 4.

27. Ματθ. 18, 14.

28. Ματθ. 11, 28.

29. Ματθ. 8, 20.

γε: «Εἰς ἐκεῖνον ποῦ θέλει νὰ σὲ δηγῆσῃ εἰς τὰ δικαστήρια, διὰ νὰ σοῦ πάρῃ τὸ ὑποκάμισον, ἀφῆσε τοῦ καὶ τὸ ἐπανωφόρι σου»³⁰ καὶ ἐκεῖνος ἄχι μόνον τὰ ἐνδύματα, ἀλλὰ καὶ τὸ αἷμα ἔδωσε. Τοιουτοτρόπως προέτρεπε καὶ τοὺς μαθητὰς νὰ πράττουν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Καθὼς ἔχετε ἡμᾶς παρὰδειγμα»³¹: διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ψυχρότερον ἀπὸ τὸν διδασκαλὸν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος διδάσκει μόνον με λόγους· διότι τοῦτο εἶναι ἴδιον ἄχι διδασκάλου, ἀλλὰ ὑποκριτοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀπόστολοι πρῶτον διὰ τῆς ζωῆς τῶν ἐδίδασκον, καὶ ἔπειτα διὰ τῶν λόγων, μᾶλλον δὲ οὐδὲ κἂν ἐχρειάζοντο τοὺς λόγους αὐτοῖ, ἀφοῦ τὰ ἔργα ἐφώνωζον. Δὲν θὰ ἦτο δὲ λάθος, ἐὰν καὶ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ τὸ δνομάζουμε πρᾶξιν· διότι μὲ τὸ πάθος τοῦ ἔκαμε τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐκεῖνο ἔργον, δηλαδὴ τὴν κατάλυσιν τοῦ θανάτου καὶ τὰ ὑπόλοιπα πάντα.

Ἄχρι ἤς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς Ἀποστόλοις διὰ Πνεύματος ἁγίου, οὐς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη. «Διὰ Πνεύματος ἐντειλάμενος, τούτεστι Πνευματικῶς πρὸς αὐτοὺς ἀφοῦ εἶπε λόγους, οὐδένα ἀνθρώπων». Ἢ τοῦτο λατὸν εἶναι δυνατόν νὰ εἴπωμεν, ἢ ὅτι διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔδωκεν ἐντολὰς εἰς αὐτοὺς. Βλέπει μὲ πόσῃ ταπεινώσει προσεῖτι διδάσκει περὶ αὐτοῦ, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς περὶ τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ, λέγων: «Ἐάν δὲ ἐγὼ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἀπομακρύνω τὰ δαιμόνια»³². Διότι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁγίον ἐνήργει εἰς ἐκεῖνον τὸν ναόν τοῦ ἀνθρώπινου σώματος τοῦ Ἰησοῦ. Ποίας δὲ ἐντολὰς ἔδωσε; «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα, ὅσα ἐντειλάμην ὑμῖν»³³. Μέγα τῶν Ἀποστόλων τὸ ἐγκώμιον, ὅταν τοιαῦτα εἶναι ἐμπιστευμένοι, (τῆς οἰκουμένης ἐνωθὴ τὴν σωτηρίαν), ὅταν οἱ λόγοι εἶναι πλήρεις Πνεύματος Ἁγίου, τὸ ὅποιον ἀναμφιβόλως καὶ ὁποῦν εἶπε τὸ «διὰ Πνεύματος Ἁγίου», τούτεστι «καὶ τὰ λό-

30. Ματθ. 3, 40.

31. Φίλιπ. 3, 17.

32. Ματθ. 12, 28.

33. Ματθ. 28, 19-20.

για, τὰ ὅποια ἐγὼ σὰς διδάσκω εἶναι Πνεῦμα Θεοῦ»³⁴. Τοῦτο δὲ παρέχει τὴν θεσφασίτηα, ὅτι, ὁδηγῶν εἰς τὴν ἐξῆς τὸν ἀκροατὴν εἰς ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίσῃ τὰς ἐντολάς, καὶ ποιῶν τοὺς Ἀποστόλους ἀξιολογούς, ἂν δηλαδὴ πρόκειται νὰ διδάσκουν τὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀσφαλῶς θὰ διδάσκουν καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ.

«Ἐντελιόμενος λοιπὸν, λέγει, ἀνελήθη». Δὲν εἶπεν: «Ἀνέβη», ἐπειδὴ ἀκόμη ὡς περὶ ἀνθρώπου διδάσκει. Ἄρα καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐδίδασκε τοὺς μαθητάς· ἀλλὰ ἅπαντα τὸν χρόνον τοῦτον (τὸν μεταξὺ ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεως) οὐδεὶς εἶπεν εἰς ἡμᾶς μετὰ ἀκριθείας. Ἀλλὰ ἐμμένει μὲν εἰς αὐτὸν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὁ Ἰωάννης καὶ οὗτος· διὰ δὲ μετὰ σαφήνειας οὐδεὶς τὰ ἐξέθεσε (διότι πρὸς ἕτερον πρᾶγμα ἐσπευδὸν)· ἐμάθωμεν δὲ ταῦτα διὰ τῶν Ἀποστόλων, διότι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἤκουσαν, ἐκεῖνα εἶπον· «Εἰς τοὺς ὁποίους καὶ παρουσιάσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ζῶντα». Ἀφ' οὗ ἠμίλησε προηγουμένως περὶ τῆς ἀναλήψεως, τῶρα λέγει καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως. Διότι ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι «ἀνελήθη», διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι τῆ δουλείᾳ ἄλλαν ἔχει ἀναλήθη, προσέθετο: «Εἰς τοὺς ὁποίους καὶ παρουσιάσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ζῶντα»· διότι ἔστιν εἰς τὸ μεγαλύτερον παρουσιάσε τὸν ἑαυτὸν του, πολλὸ περισσότερο εἰς τὸ μικρότερον.

δ'. Εἶδες πᾶς κατὰ τρόπον ἀπαρτήρητον σπεῖρει προσέτι τὰ μεγάλα ταῦτα δόγματα; «Δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὄπιον αὐτοῖς» δηλαδὴ ὄχι ὅπως ἀκριθῶς πρὸ τῆς ἀναστάσεως, ποῦ ἦτο πάντοτε μαζί των, ὁμοίως καὶ τότε· διότι πρόσεξε. Δὲν εἶπε: «Τεσσαράκοντα ἡμέρας», ἀλλὰ «δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα»· διότι ἐνεφανίζετο καὶ ἀπῆρχετο ἱπτάμενος πάλιν. Τί συνέβαινε λοιπὸν; Ἀνύμωνε αὐτῶν τὰς διανοίας καὶ δὲν ἐπέτρεπε πλέον νὰ συμπεριφέρονται πρὸς αὐτὸν ὅπως ἀκριθῶς καὶ προηγουμένως. Καὶ δὲν ἔκαμνε μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο μετὰ ἀκριθείας ἠτοίμαζε, καὶ τὴν θεσφασίωσιν τῆς ἀναστάσεως, καὶ τὴν πίστιν ἐν συνεχείᾳ ὅτι εἶναι σπουδαιότερος ἀπὸ ἀπλῶν ἀνθρώπων ἂν καὶ θεσφαίως ταῦτα ἦσαν ἀντίθετα· (διότι διὰ τὴν θεσφασίωσιν μὲν τῆς ἀναστάσεως πολλὰ ἀνθρώπινα ἔπρεπε νὰ γί-

νουν, διὰ τὸ ἕτερον ὅμως οὐδὲν)· ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ δύο ἔγιναν εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον.

Διατὶ δὲ ὄχι εἰς ἄλλους, ἀλλὰ εἰς τοὺς Ἀποστόλους ἐφάνη; Ἐπειδὴ θὰ ἐφάνετο ὡς φάντασμα εἰς τοὺς πολλούς, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώριζον τὸ ἀπόρητον τοῦ μυστηρίου· διότι ἂν καὶ αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ ἠπίστουσαν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐπαράσσοντο, καὶ ἐχειράσθησαν νὰ τὸν ψάξουν διὰ τῆς χειρὸς, καὶ νὰ παρακαθίσουν εἰς τράπεζαν μαζί του, τί ἦτο φυσικὸν νὰ χρειασθοῦν οἱ πολλοί; Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐκ τῶν θαυμάτων κάμνει ἀναμφίβολον τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀναστάσεως, ὥστε ὄχι μόνον εἰς τοὺς τότε, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα τοὺς μετέπειτα νὰ γίνῃ φανερὰ ἡ ἀνάστασις· διότι αὐτὸ τὸ ὅποιον εἰς ἐκεῖνους ἐκ τῆς ὁράσεως τῶν θαυμάτων, τοῦτο, ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ εἰς ἄλλους ὕστερον ἐκ τῆς πίστεως.

Διὰ τοῦτο ἐπομένως καὶ διὰ τοὺς ἀπίστους ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης συμπερινομεν καὶ λέγομεν: ἂν δὲν ἀνέστη, ἀλλὰ μένει νεκρός, πᾶς ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ οἱ Ἀπόστολοι ἔκαμαν θαύματα; Ἀλλὰ μήπως δὲν ἔκαμαν θαύματα; Πᾶς λοιπὸν τότε ἐσχηματίσθη τὸ ἔθνος ἡμῶν; Διότι δὲν θὰ ἀντισταθοῦν πλέον καὶ πρὸς τοῦτο, οὔτε θὰ πολεμήσουν πρὸς τὰ ὀρώμενα. Ὡστε, ὅταν ἰσχυρίζονται, ὅτι δὲν ἔγιναν θαύματα, περισσότερο τοὺς ἑαυτοὺς τῶν καταισχύουν· διότι τοῦτο εἶναι τὸ μέγιστον θαῦμα, ἢ προσέλευσις ἀνευ θαυμάτων τῆς οἰκουμένης ὁλοκλήρου, ἥτις προσηλκυσθῆν ὑπὸ δώδεκα πτωχῶν καὶ ἀγραμμάτων ἀνθρώπων· διότι οἱ ἀλλεῖς ἐνίκησαν αὐτὸ διὰ τοῦ πλοῦτου τῶν χρημάτων, οὔτε διὰ τῆς σοφίας τῶν λόγων, οὐδὲ δι' ἄλλου τινὸς τοιοῦτου· ὥστε καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν θὰ ἠμολογήσουν, ὅτι ὑπάρχει εἰς αὐτοὺς θεῖα δύναμις· διότι εἶναι ἀδύνατον ἀνθρωπίνῃ δυνάμει νὰ κατορθώσῃ ποτὲ τσαῦτα.

Διὰ τοῦτο πράγματι καὶ αὐτὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας ἔμεινε μετὰ τὴν ἀνάστασιν, διὰ τοῦ μακροῦ χρόνου παρέχων ἔλεγχον τῆς βικτικῆς του παρουσίας, διὰ νὰ μὴ νομίσουν, ὅτι αὐτὸ τοῦ θλάσκου εἶναι φάντασμα. Καὶ δὲν ἠρέκηθη μόνον εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ τράπεζαν προσέθετε. Πράγμα τὸ ὅποιον λοιπὸν καὶ συνεχίζον λέγει: «Καὶ συναναστρεφόμενος καὶ συντρέγων μετ' αὐτῶν». Τοῦτο δὲ πάντοτε καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐχρησιμοποιοῦν ὡς ἀπόδειξιν τῆς ἀναστάσεως, λέγον-

34. Ἰωάν. 6. 83.

τες: «Ὅτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν μετ' αὐτοῦ»³⁵.

Τὶ δὲ ἐποίει ἔταν ἐνεφανίζετο, φανεράνοι δι' ἐκείνων τῶν ὁποίων προσέθεσε λέγων: «Ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ». Ἐπειδὴ δὲ καὶ κεκοιτικότες ἦσαν καὶ τεταραγμένοι μετὰ τῆς ἰδίας λαθόντα χώραν, καὶ πρὸς μεγάλους ἀγῶνας ἐπρόκειτο εἰς τὸ μέλλον νὰ ἐξέλθουν, ἀναζωογονῶν αὐτοὺς μετὰ τοὺς λόγους περὶ τῶν μελλόντων, ἐπαγγέλλειν ἀπὸ Ἱερουσαλῶν μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, πρῶτον αὐτοὺς εἰς τὴν Παλιλαίαν ἐξήγαγε, πεφοβισμένους ἀκόμη καὶ τρέμοντας, ὥστε μετὰ ἀφοβίας νὰ ἀκούσων τὰ διδασκόμενα ἔπειτα, ἀφοῦ ἤκουσαν καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἔζησαν μαζὶ του, ἐπαγγέλλειν ἀπὸ Ἱερουσαλῶν μὴ χωρίζεσθαι. Τὶ λοιπὸν; Ὅπως ἀκριβῶς ὀλίγους στρατιώτας, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ ἐμπέσουν εἰς πληθὺς ἔχθρων, οὐδεὶς ἀφήνει νὰ ἐξέλθουν πρὶν ὀπλισθῶν, οὐδὲ ἵππους νὰ περάσων τὴν ἀφειτηρίαν πρὶν ἀναβῆ ἐπ' αὐτῶν ὁ ἵππεύς, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ αὐτοὺς δὲν ἀφήνει νὰ ἐξέλθουν εἰς τὴν μάχην πρὸ τῆς καθόδου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε νὰ μὴ καταβληθῶν καὶ κυριευθῶν ἀκόσμως ἀπὸ τοὺς πολλοὺς. Ὅχι μόνον δὲ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι τοῦ ἐπρόκειτο νὰ πιστεύσων εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Καὶ πρὸς τοῦτοισι πάλιν διὰ νὰ μὴ κατηγοροῦν μερικοὶ ὅτι, ἀφοῦ ἀφήσαν τοὺς γνωστοὺς τῶν Ἱερουσαλῶν, εἰς τοὺς ἔξωτους ἦλθον νὰ κάμουν τοὺς σπουδαίους, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἰδίους ἐκείνους ποὺ εἶχον φονεύσει τὸν Ἰησοῦν προσφέρουν τὰς ἀποδείξεις τῆς ἀναστάσεως, πρὸς τοὺς ἰδίους ἐκείνους ποὺ εἶχον σταυρώσει, τοὺ εἶχον θάψει, εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν πάλιν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐτολμῆθη τὸ παράνομον πρᾶγμα, ὥστε νὰ ἀποστομαθῶν καὶ πάντες οἱ ἐκτός τῶν Ἱερουσαλῶν προερχόμενοι διότι ἔταν οἱ ἴδιοι ποὺ εἶχον πρωτοστατήσει εἰς τὴν σταύρωσιν φαίνονται καὶ ὅτι ἔχουν πιστεύσει, εἶναι προφανές, ὅτι καὶ ὁ σταυρὸς καὶ ἡ παρανομία τοῦ τολμῆματος ἀπεκαλύπτετο, καὶ πολλὴ ἦτο ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως.

35 Πραξ. 10, 41.

Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ λέγουν οἱ μαθηταὶ: «Πῶς λοιπὸν βὰ δινηθῶμεν νὰ μένομε μεταξύ ἀνθρώπων στυγεράν καὶ φονέων καὶ τόσων πολλῶν, ἐνῶ ἡμεῖς εἰμεθα ὀλίγοι καὶ εὐτελεῖς», κῦτταξε πῶς λῶει τὴν ἀγωνίαν, αἰπῶν: «Ἀλλὰ περιμένει τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, διὰ τὴν ὁποῖαν με ἠκούσατε νὰ εἶπὸς ὁμιλῶ. Καὶ τότε ἤκουσαν; δυνατὸν νὰ ἐρωτήσῃ τις. Ὅταν εἶπες: «Συμφέροι ὑμῖν ἵνα ἐγὼ σπέλω; ἐάν γὰρ ἐγὼ μὴ σπέλω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς»³⁶. Καὶ πάλιν: «Θὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλαν Παράκλητον πέμψει ὑμῖν, ἵνα μὲν μετ' ὑμῶν»³⁷.

Καὶ διατὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν κατέβησεν, ἐνῶ ὁ Χριστὸς ἦτο παρὼν, ἢ τοιούτοιον εὐθὺς ἔταν ἀπῆλθε, ἀλλ' αὐτὸς μὲν τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἀνελήθη, ἐκεῖνο δὲ ἦλθεν ἔταν συνεπληροῦτο ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς; Καὶ πῶς, ἀφοῦ ἀκόμη δὲν εἶχεν ἔλθει, εἶπες: «Λοῦετε Πνεῦμα Ἅγιον»³⁸. Διὰ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς δεκτικούς καὶ ἀντέχοντας διὰ τὴν ὀδοδείχην διότι ἐάν ὁ Δανιὴλ ἔταν ἐπρόκειτο νὰ ἴδῃ ἀγγελῶν ἐξῆγει συγγνώμην³⁹, πολὺ περισσότερον οὗτοι, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ δεχθῶν τοσαύτην χάριν. Ἡ ταῦτο λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπωμεν, ἢ ὅτι ἔχει παρουσιάσει ἐκεῖνο ποὺ θὰ συνέβαινεν εἰς τὸ μέλλον ὡς ἦδη γεγονός, ὅπως π.χ. ἔταν λέγει: «Πατεῖτε ἐπὶ ὄψεω καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πάσων τῶν δυνάμειν τοῦ ἔχθρου»⁴⁰.

Διατὶ δὲ δὲν εἶχε παρευρεθῆ εὐθὺς τότε; Διότι ἔπρεπε νὰ ἐπιθυμήσων τὸ πρᾶγμα καὶ οὕτω νὰ δεχθῶν τὴν χάριν, διὰ τοῦτο, ὅτε αὐτὸς ἀπῆλθεν ἱπτάμενος, τότε ἐκεῖνο ἦλθεν. Διότι ἐάν ἤρχετο ἐνῶ ἐκεῖνος ἦτο παρὼν, δὲν βὰ ἀνέμενον μετὰ τοσαύτης προσδοκίας. Διὰ τοῦτο δὲν ἔρχεται εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ, ἀλλὰ μετὰ ὀκτὼ ἢ ἐννέα ἡμέρας. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡμεῖς, τότε ἰδιαίτερος διεγειρόμεθα πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν εὐρεθῶμεν εἰς ἀνάγκην. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης, τότε κυρίως στέλλει τοὺς μαθητὰς πρὸς τὸν Χριστόν,

36. Ἰωάν. 16, 7.

37. Ἰωάν. 14, 16.

38. Ἰωάν. 20, 22.

39. Δαν. 6, 17.

40. Λουκ. 10, 19.

ὅτε ἐπρόκειτο νὰ χρειασθοῦν τὸν Ἰησοῦν, τότε δηλαδὴ ποῦ ὁ ἴδιος εὐρίσκειτο εἰς τὴν φυλακὴν. Κατ' ἄλλον δὲ τρόπον ἔπρεπε νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὸν οὐρανὸν ἢ φῶς ἡμῶν⁴¹, καὶ νὰ ἔχη τελειοποιηθῆ ἡ συμπληρωσὴ ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τότε νὰ ἔλθῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ καθαρὰν νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν εὐχαρίστησιν διότι ἐάν ἦτο παρὸν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ὁ μὲν Ἰησοῦς ἀπήρχετο, ὁ δὲ Παράκλητος παρέμενε, δὲν θὰ ἦσαν τοσαῦτα τὰ ἀγαθὰ τῆς παρηγορίας· διότι πάρα πολὺ δυσκόλως ἠδύνατο νὰ ἀποχωρισθῶν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε παρηγορῶν αὐτούς: «Συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω»⁴². Διὰ τοῦτο καὶ ἀναμνηστικῶς τὰς ἡμέρας τὰς μεταξὺ Ἀναλήψεως καὶ Πεντηκοστῆς ἵνα, ἀφοῦ ὀλίγον στενοχωρηθῶν, καὶ εἰς ἀνάγκην, ὅπως πρέπει, εὐραβῶν, νὰ καρπώσῃν ὁλόκληρον καὶ καθαρὰν τὴν ἀπόλαυσιν.

Ἐάν δὲ ἦτο ἀλιγώτερον τὸ Πνεῦμα, δὲν θὰ ἦτο ἀρκετὴ ἡ παρηγορία. Πῶς δὲ καὶ ἔλεγε: «Συμφέρει ὑμῖν»⁴³. Διὰ τοῦτο τὰ σπουδαιότερα τῆς διδασκαλίας τὰ ἔχει φυλάξει διὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὥστε νὰ μὴ τὸ θεωρήσωμεν μικρότερον. Πρόσεξε δὲ πόσο μεγάλην ἀνάγκην προσέθεκεν εἰς αὐτοὺς νὰ εὐρίσκωνται εἰς Ἱεροσόλυμα, διὰ τῆς ὑποσχέσεως ὅτι ἐκεῖ θὰ παρασχεθῆ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Διότι πάλιν διὰ νὰ μὴ φύγουν μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ, μετὰ τὴν προσδοκίαν αὐτὴν, ὡς κάποιον θεομῶν, συγκρατεῖ δλους αὐτοὺς ἐκεῖ.

Ἀφοῦ δὲ εἶπε: «Περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, διὰ τὴν ὁποῖαν μετ' ἠκούσατε νὰ σὰς ὁμιλῶ», προσέθεσε: «Διότι ὁ Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας». Φανερῶναι λοιπὸν τὴν μέσσην κατάστασιν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἰωάννου, ὅχι πλέον ὅπως

41. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἐννοηθῆ ἡ θέωσις τῆς ἀνθρώπινης φύσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ὁποία συντελέσθη διὰ τῆς ἀναστάσεως, καὶ ἡ ὁποία ἀνθρώπινη φύσις τεθεωμήθη πλέον διὰ τῆς ἀναλήψεως ἐκείνου «ἐν δεξιῇ τοῦ Πατρὸς»· ἡ θέωσις δὲ αὕτη νοσηταί ὡς θέωσις καὶ τῆς ἰδικῆς μας φύσεως, ἡ ὁποία θὰ συντελεσθῆ κατὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, ἀφοῦ ἄλλωστε οὕτως ἦτο καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ.

42. Ἰωάν. 16, 7.

43. Ἰωάν. 16, 7.

πρὸ τούτου κατὰ τρόπον συνησκιασμένον, (διότι πάρα πολὺ συνησκίασε τὸν λόγον ὅταν ἔλεγεν: «Ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ θασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μεγαλύτερος αὐτοῦ εἶναι»⁴⁴), ἀλλὰ τώρα φανερώτερον: «Ὁ Ἰωάννης, λέγει, ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ». Δὲν χρησιμοποιεῖ πλέον τὴν μαρτυρίαν, ἀλλὰ ἐνθυμεῖται τὸ πρόσωπον μόνον, προτρέπων εἰς μνήμην τῶν παρ' αὐτοῦ λεχθέντων, καὶ ἀποδεικνύει αὐτούς, ὅτι εἶναι ἤδη καὶ εἰς τὸ ἔξῃς μεγαλύτεροι τοῦ Ἰωάννου, ἀφοῦ θεοσίως ἐν Πνεύματι ἐπρόκειτο καὶ αὐτοὶ νὰ βαπτίζων.

Καὶ δὲν εἶπε: «Ὑμεῖς δὲ ἐγὼ βαπτίζω ἐν Πνεύματι ἁγίῳ», ἀλλὰ «βαπτισθήσεσθε», διδάσκων ἡμᾶς νὰ εἴμεθα ταπεινοί. Διότι τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς ἦτο ὁ βαπτίζων, κατέστη φανερὸν εἰς τὸ ἔξῃς ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωάννου, ποῦ εἶπε, ὅτι αὐτὸς ὡμὰς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ⁴⁵ διὰ τοῦτο καὶ μόνον τὸν Ἰωάννην ἐνεθυμήθη.

Τὰ μὲν Ἐπαγγέλια λοιπὸν εἶναι μίᾳ ἱστορίᾳ ἐκείνων ποῦ ὁ Χριστὸς ἐπραξε καὶ εἶπεν, αἱ δὲ πράξεις εἶναι ἱστορία ἐκείνων ποῦ ἐπραξε καὶ εἶπεν ὁ ἕτερος Παράκλητος. Ὅμως καὶ τότε πολλὰ καὶ αὐτὸς ἐπραττε, ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν καὶ σήμερον ὁ Χριστὸς ἐνεργεῖ, τοιοῦτοτρόπως καὶ τότε, ἀλλὰ τότε μὲν διὰ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ, τώρα δὲ διὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ τότε μὲν εἰς παρθενικὴν ἦλθε μήτραν καὶ διέπλεσε τοιοῦτοτρόπως ναὸν δι' ἑαυτὸν τὸ ἅγιόν του σώμα, τώρα δὲ εἰς ψυχὰς ἦλθεν ἀποστολικὰς· καὶ τότε μὲν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἦλθεν ἐν εἰδει περιστέρως, τώρα δὲ ἐν εἰδει πυρὸς. Τί σημαίνει τοῦτο; Ἐκεῖ μὲν τὸ πρῶτον δηλῶν, ἐνταῦθα δὲ καὶ τὸ τιμωρητικόν. Καὶ τὴν κρίσιν δὲ εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν ἐνθυμεῖται· διότι ὅταν ἔπρεπε νὰ συγχωρήσῃ ἁμαρτήματα, πολλὴν πραότητα ἐχρειάζετο, ἐπειδὴ δὲ ἐτύχονεν τῆς δωρεᾶς εἰς τὸ ἔξῃς εἶναι καιρὸς καὶ κρίσεως καὶ ἐξετάσεως. Πῶς δὲ «βαπτισθήσεσθε», λέγει, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ὕδωρ εἰς τὸ ὑπερῶν; Διότι τὸ κυριώτερον τὸ Πνεῦμα εἶναι, διὰ τοῦτο ὁποῖου καὶ

44. Ματθ. 11, 11.

45. Λουκ. 3, 16.

τὸ ὕδωρ ἐνεργεῖ· ὅπως ἀκριβῶς θεοβαίως καὶ αὐτὸς λέγεται ὅτι ἔχει χρισθῆ, οὐδαμοῦ χρισάμενος δι' ἑλαίου, ἀλλὰ Πνεῦμα δεξιόμενος· ἄλλωστε καὶ αὐτοὺς βαπτίζομενους δι' ὕδατος εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρη, καὶ εἰς διαφόρους καιροὺς. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς μὲν καὶ τὰ δύο τελούται εἰς ἓν, τότε δὲ κεχωρισμένως. Διότι εἰς τὴν ἀρχὴν ἐβαπτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου· καὶ μὴ ἀπορήσῃ. Διότι ἐὰν πόρται καὶ τελῶναι πρὸς τὸ θάπτισμα ἐκεῖνο ἐπορεύοντο, πολὺ περισσότερον ἐκεῖνοι πού ἐπρόκειτο κατόπιν νὰ θάπτισθουν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ λέγουν ὅτι «τὸ πρᾶγμα πάντοτε εὐρίσκειται εἰς τὸ στάδιον τῶν ὑποσχέσεων», (διότι καὶ πολλὰ ἤδη περὶ αὐτοῦ ἐδίδαξε), οὕτε νὰ νομίσουν ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἀπλῶς ἐνέργεια χωρὶς ὑπόστασιν, ἀποτρέπων αὐτοὺς ἀπὸ μιαν τοιαύτην ὑπόνοιαν, «οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας», λέγει. Καὶ δὲν ἐφάνησε πότε ἀκριβῶς, διὰ νὰ εὐρίσκονται πάντοτε ἐν ἐργήγῳρσι, ἀλλ' εἶπε μὲν ὅτι πλησίον θεοῦ εἶναι διὰ νὰ μὴ διαλυθῶν καὶ ἀποχωρήσῃ, πότε δὲ ἀκριβῶς καθόλου δὲν ἐφάνησε διὰ νὰ εἶναι πάντοτε προσεκτικοί. Ὅχι δὲ μόνον με' αὐτὸ αὐτοὺς θεοβαίνει, με' τὴν ταχύτητα θελοῦν τοῦ καιροῦ, ἀλλὰ καὶ με' τὴν φράσιν: «τὴν ἐπαγγελίαν διὰ τὴν ὅποιαν με' ἠκούσατε νὰ σὰς ὁμιλῶ». Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον λέγει εἶναι τὸ ἐξῆς: «Ὅχι μόνον τώρα σὰς εἶπον, λέγει, ἀλλὰ καὶ ἤδη ὑπεσχέθη, ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐξάπατος θὰ πραγματοποιήσῃ». Διὰ τοιοῦτον ἀπορεῖς, ἐὰν δὲν φανεράνῃ τὴν ἡμέραν τῆς συντελείας, ἀφοῦ τοῦλάχιστον αὐτῆ, ἢ ὅποια τόσοσιν πλησίον εὐρίσκειται, δὲν ἠθέλησε νὰ φανερώσῃ; Καὶ μάλιστα εὐλόγως διὰ νὰ εὐρίσκονται πάντα εἰς ἐργήγῳρσιν καὶ εἰς προσδοκίαν καὶ μέριμναν.

στ'. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπολαύσῃς τῆς χάριτος, ὅταν δὲν εἶσαι προσεκτικός. Ἡ δὲν θλίπει τί λέγει καὶ ὁ Ἠλίας πρὸς τὸν μαθητὴν; «Ἐὰν ἴδῃς με ἀναλαμβανόμενον, ἔσται σοι οὕτως»⁴⁶. τοῦτέστι: «θὰ γίνῃ εἰς σὲ τοῦτο, τὸ ὅποιον ζητεῖς». Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ πανταχοῦ εἰς τοὺς προσερχομένους ἔλεγε: «Πιστεύετε»; Διότι ἐὰν δὲν προσερχόμενοι φιλικῶς πρὸς τὸ διδόμενον, δὲν αἰσθανόμεθα πολὺ τὴν εὐεργεσίαν. Τὸ

46. Δ' Βασίλ. 2, 10.

ἴδιον συνέθη καὶ με' τὸν Παῦλον: δὲν ἤλθεν ἀμέσως ἡ χάρις, ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξὺ παρήλθον τρεῖς ἡμέραι, κατὰ τοὺς ὁποίους ἦτο τυφλός, ὅπῃ τοῦ φόβου ἀποπλυνόμενος καὶ προπαρασκευαζόμενος. Διότι ὅπως ἀκριβῶς οἱ θαφεῖς τῆς πορφύρας, προηγουμένως με' ἄλλα διάφορα προετοιμάζοντο τὸ δεχόμενον τὴν βαφὴν, ὥστε νὰ μὴ ἐξαλείφῃται εὐκόλως τὸ χρώμα τοῦ ἄνθους, οὕτω λοιπὸν καὶ ἐδῶ πρότερον φροντίδουσαν καθιστᾷ τὴν ψυχὴν ὁ θεός, καὶ τότε χορηγεῖ τὴν χάριν. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐστεῖλεν ἀμέσως τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ κατὰ τὴν Πεντηκοστήν.

Ἐὰν δὲ ἐρωτᾷ κάποιος: «Διὰ τί καὶ ἡμεῖς δὲν βαπτίζομεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον»;⁴⁷ ἐκεῖνο δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι ἢ μὲν χάρις εἶναι ἡ ἴδια καὶ τότε καὶ τώρα, ἢ δὲ διάνοια τώρα ἐξυμῶται, προετοιμαζομένη διὰ τῆς νηστείας. Καὶ ὁ καιρὸς ὅμως τῆς Πεντηκοστῆς ἔχει μιαν ἐξήγησιν ὄχι παράλογον. Ποία εἶναι αὕτη; Οἱ πατέρες ἐθεώρησαν ὅτι τὸ θάπτισμα εἶναι ἀρκετὸς γαλινὸς ἐπιθυμίας ποιητῆς καὶ μεγάλης διδασκαλίας διὰ τὴν σωφροσύνην ἀκόμη καὶ ἐν καιρῷ ἀπολαύσεως. Ὅπως ἀκριβῶς οὐνανοστρεφόμενοι με' αὐτὸν τὸν Χριστὸν, καὶ κοινωνοῦντες ἐκ τῆς Ἁγίας Τραπέζης, τίποτε δὲν πράττομεν κατὰ τρόπον ἀπλοῦν, ἀλλὰ ζῶμεν με' νηστείας καὶ προσευχὰς καὶ με' σωφροσύνην πολλήν· διότι ἐὰν, ἐκεῖνος ὁ ὅποιος πρόκειται νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ἀρχὴν θεσοριστικοῦ τινὸς ἐπιγγέλματος, ἐτοιμάξῃ διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὀτιδήποτε ἀφορᾷ τὴν ζωὴν, καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ κάποιο ἀξίωμα, καὶ χρήματα καταναλώσῃ, καὶ χρόνον βασιανᾶ, καὶ ὑπομένη ἀναριθμήτους κόπους, τίνας θὰ εἰμεθα ἡμεῖς ἀξίαι, προσερχόμενοι μετὰ τοσαύ-

47. Ἡ ἐρώτησις ἀφορᾷ εἰς τοὺς βαπτίζομενους εἰς μεγάλην ἡλικίαν, ἀφοῦ καὶ εἰς τὴν ἐπαχὴν τοῦ Χρυσόστομου ὑπάρχον κατηχούμενοι, τοῖς ὁποίοις ὁ ἐρωτῶν θέλει νὰ βαπτίζωνται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ὅπως ἀκριβῶς πολλοὶ τῶν ἀμερηνῶν Χριστιανῶν θέλουσι νὰ μεταλαμβάνουν τὴν Μ. Πένην. Ἄλλ' εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ διδασκαλία τοῦ ἱεροῦ πατρὸς, ὅτι διὰ τὴν ὀπίστην προσέλασεν ἕνα χριστιανὸν νὰ παρατηρῆται τοὺς καιροὺς καὶ τὰς ἐρατὰς. Ἄλλ' τὴν προσηλυτῆν ἡμῶν διέθεσαν (πρὸθ. ἐνδεικτικῶς καὶ «Ἀλόγος πρὸς τοὺς ἀπολιμπανόμενους τῶν θεῶν συνάξιν... PG 49, 368-370». Ἐπίσης καὶ «Ἀλόγος, εἰς τοὺς τὸ πρῶτον νόημα νηστεύοντας, κεφ. 5, PG 48, 888»). Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν παρούσαν ὁμιλίαν κατ' ἐπιβολὴν θὰ ἀναφερθῇ εἰς τὸ ἴδιον θέμα.

της ἀπερισκεψίας καὶ ὀκνηρίας εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, χωρὶς νὰ εἴμεθα πρόθυμοι διὰ προτομασίαν οὔτε πρὶν λάβωμεν τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν λήψιν ἀδικαφοροῦντες; Διότι διὰ τοῦτο μετὰ τὴν λήψιν τῆς χάριτος εἴμεθα ὀκνηροὶ καὶ ἀδίκαιοι, ἐπειδὴ πρὶν λάβωμεν δὲν εἴχομεν ἀγρυπνήσει, ὥστε νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι διὰ τοῦτο πολλοὶ μετὰ τὸ βάπτισμα ἀμέσως ἐπαγγέλθον εἰς τὸν προηγούμενον ἔμετον, καὶ χειρότεροι ἔγιναν, καὶ φοβερωτέραν ἐπέσυσαν δι' ἑαυτοῦς τιμωρίαν, ἀπαλλαγέντες μὲν ἀπὸ τὰ προηγούμενα ἀμαρτήματα, μὲ τὴν διαγωγὴν τῶν ἡμῶν αὐτὴν παραργίζαντες περισσότερο τὸν κριτὴν, διότι, ἐνῶ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τῶσιν μεγάλῃ ἰδύσιν, ἐν ταῦτοις δὲν ἐσαφρονίσθησαν, ἀλλ' ἐπάθον ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἠταδήσαν εἰς τὸν παραλυτικὸν ὁ Χριστὸς, λέγων: «Πρόσεξε, ἀθεραπεύθης; μὴ φαρμάκεις πλέον διὰ νὰ μὴ οὐδὲν συμῆ τίποτε χειρότερον»⁴⁸, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πρόελεγε περὶ τῶν Ἰουδαίων, δεικνύων, ὅτι θὰ πάθουν τὰ ἀνεπανόρθωτα, ἀφοῦ εἶναι ἀγνώμονες: «Ἐὰν δὲν εἶχον ἔλθει εἰς τὴν γῆν καὶ δὲν τοὺς εἶχον διδάξει, λέγει, δὲν θὰ εἶχαν ἀμαρτίαν»⁴⁹.

Ὡστε διπλὰ καὶ τετραπλὰ ἀποβαίνουν τὰ ἀμαρτήματα ποῦ διακράττονται ὑστερον. Πῶς; Διότι μετὰ τὴν τιμὴν ποῦ μᾶς κάμνει ὁ Θεὸς χορηγῶν εἰς ἡμᾶς τὴν χάριν, γινόμεθα ἀγνώμονες καὶ πονηροὶ. Καὶ διὰ τοῦτο καθόλου δὲν μᾶς βοηθεῖ εἰς τὴν συνεχείαν τοῦ λουτροῦ καὶ ἡ ἀφρασίς τῶν προηγουμένων ἀμαρτημάτων, ὥστε νὰ τῶν γωμεν ἐπαικείας. Πρόσεχε δὲ περίεπες κάποιος εἰς ἀμαρτήματα φοβερά, ἢ φονεύσας, ἢ μοιχεύσας, ἢ κάτι ἄλλο φοβερώτερον διαπράξας, καὶ ἀπηλλάγη διὰ τοῦ λουτροῦ τοῦ βαπτίσματος ἀπὸ αὐτᾶ διότι δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει οὐδεμίαν ἀμαρτίαν καὶ ἀσέβεια, ἢ ὅποια δὲν ὑποχρεῖ καὶ δὲν ἐξαλειφεται διὰ τῆς δωρεᾶς, διότι εἶναι θεϊκὴ ἢ χάρις. Πάλιν κάποιος μοιχεύσε καὶ ἐφόνευσεν ἢ μὲν προηγουμένη μοιχεία ἀφῆθη, καὶ ὁ φόνος ἐκεῖνος ἔχει συγχωρηθῆ καὶ δὲν ἀνακαλεῖται («διότι δὲν ἀνακαλοῦνται τὰ χαρίσματα καὶ τὸ κάλεσμα τοῦ Θεοῦ»)⁵⁰, διὰ τὰ ἀμαρτήματα ἡμῶν τὰ δια-

48. Ἰωάν. 5, 14.
49. Ἰωάν. 15, 22.
50. Ρωμ. 11, 29.

πραχθέντα μετὰ τὸ βάπτισμα, τῶσιν πολλὴ κατεδικάσθημεν, ὥς νὰ εἶχον ἀνακληθῆ καὶ ἐκεῖνα, καὶ πολλὰ χειρότερα, διότι δὲν εἶναι πλέον ἀπλοῦν τὸ ἀμάρτημα, ἀλλὰ διπλοῦν καὶ τριπλοῦν. Ὅτι δὲ εἶναι μεγαλύτερα διὰ τὰ τοιαῦτα ἀμαρτήματα ἢ καταδικῆ, ἀκούσον τί λέγει ὁ Παῦλος: «Ἀφοῦ ἔαν ἀθετήσῃ κάποιος τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως, χωρὶς νὰ τὸν λυποῦνται ἐνώπιον δύο ἢ τριῶν μαρτύρων καταδικάζεται εἰς θάνατον, τῶσιν νομίζετε ὅτι θὰ τιμωρηθῆ περισσότερο ὁ καταπατήσας τὸν ὕψον τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ θεωρήσας τὸ αἷμα τῆς Διαθήκης, μὲ τὸ ὅποιον ἡγιασθῆ, ὥς κοινὸν αἷμα, καὶ ὁ ἐνυθρίσας τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος;»⁵¹.

Ἰσως ἀπετρέψαμεν πολλοὺς τώρα ἀπὸ τοῦ νὰ λάβωμεν τὸ βάπτισμα. Ἄλλὰ δὲν εἶπομεν ταῦτα μὲ αὐτὸν τὸν σκοπὸν, ἀλλὰ μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τοὺς προτρέψωμεν, ἀφοῦ λάβωμεν τὸ βάπτισμα, νὰ παραμείνουν εἰς αὐτὸ μὲ σωφροσύνην καὶ πολλὴν ἐπιείκειαν. Ὅμως φοβούμεαι, ἰσως ἰσχυρισθῆ κάποιος, «Ἐὰν ἐφοβέσθαι θὰ τὸ ἐλάμβανες καὶ θὰ τὸ ἐφύλαττες». Ἄλλὰ, ἐπιμένει, δι' αὐτὸ μὲν λοιπὸν δὲν λαμβάνω τοῦτο, διὰ τὸν φόβον. Τὸ νὰ ἀποθάνῃς ἡμῶν παραμένον εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν δὲν φοβέσαι; Φιλάνθρωπος, λέγει, εἶναι ὁ Θεός. Λοιπὸν λάβε τὸ βάπτισμα, διότι εἶναι φιλάνθρωπος καὶ βοηθεῖ. Σὺ ἡμῶν, ὅπου μὲν πρέπει νὰ φροντίσῃς προσεκτικῶς, δὲν προβάλλεις τὴν φιλανθρωπίαν αὐτὴν, ὅπου δὲ θέλεις τὴν ἀναβολὴν, τότε ἐνθυμίσαι αὐτὴν καίτοι τότε κυρίως προσφέρεται ἡ φιλανθρωπία αὐτή, καὶ εὐκολώτερον ἐπιτυγχάνομεν αὐτήν, ὅταν εἰσφέρωμεν καὶ τὰ ἴδικά μας διότι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἔχει ἐμπιστευθῆ τὸ πᾶν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἀμαρτάνων μετὰ τὸ βάπτισμα, ὥς εἶναι φυσιολογικὸν εἰς ἄνθρωπον, ἔαν μετανοήσῃ θὰ τύχῃ τῆς φιλανθρωπίας, ἐκεῖνος ἡμῶν, ὁ ὅποιος ὥς νὰ δουλιεῖται τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, καταλήγει εἰς τὸν θάνατον αἰμαίος τῆς χάριτος, θὰ ἔχῃ ἀπαραιτήτων τὴν τιμωρίαν.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν, ἐναντίον τῆς σωτηρίας σου προφασίζεσαι τοιαῦτα; Διότι ἀδύνατον, ἀδύνατον εἶναι, ὅπως ἐγὼ τοῦλάχιστον νομίζω, νὰ κατορθώσῃ κάτι γενναίων

51. Ἑβρ. 10, 28-29.

καὶ ἀγαθὸν ὁ ἀνασφάλων τὴν σωτηρίαν του ἐξ αἰτίας τοιοῦτων ἐλπίδων. Σὺ δὲ ἀπὸ τότε ποῦ ἀνεβέχθης τοσούτον φόβον, καὶ τὸ ἀδύηλον τοῦ μέλλοντος προσσίζεσαι: διὰ τί δὲν μετατρέψεις τὸν φόβον τοῦτον εἰς κόπον καὶ προσπάθειαν, διὰ νὰ γίνῃς μέγας καὶ θαυμαστός; Τί εἶναι καλύτερον, νὰ φοβῆσαι ἢ νὰ κοπιᾷζης; Ἐάν κάποιος σέ ἐθέλει νὰ καθίῃς εἰς οἶκον ὑποστάτα θλάσθην καὶ παραμένοντα ἀκατοίκητον, καὶ σοῦ εἶπαι ὅτι περιμένει νὰ πέσῃ ἡ ἄροφὴ ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν σου, ἀφοῦ εἶναι θαυρᾶς (διὰ τί ἴσως μὲν νὰ πέσῃ, ἴσως δὲ νὰ μὴ πέσῃ), ἐάν δὲ δὲν σοῦ ἄρῃσῃ αὐτὸ, ἐργάζου καὶ κατοικεῖ τὸν ἀσφαλέστερον θάλαμον, τί θὰ προετίμας μᾶλλον, τὴν ἀργίαν ἐκείνην μετὰ τοῦ φόβου, ἢ τὴν ἐργασίαν ταύτην μετὰ τοῦ θάρρους; Λοιπὸν τοιοῦτοτρόπως καὶ τώρα πράττε' διότι τὸ μὲν ἀδύηλον τοῦ μέλλοντος εἶναι ὅπως ἀκριβῶς κάποιος οἶκος σπάρῃς, ἀπελθὼν πάντοτε πτώσιν, ἢ δὲ ἐργασία αὐτὴ, ἢ ἔχουσα κόπον, τὸ ἀσφαλὲς ἐγγυάται.

ζ'. Εἶθε λοιπὸν νὰ μὴ συμβῆ εἰς ἡμᾶς νὰ ἐμπέσωμεν εἰς τοσαύτην ἀνάγκην, ὥστε νὰ ἀμαρτάνωμεν μετὰ τὸ λουτρὸν, πλὴν, καὶ ἂν ἀκόμη συμβῆ τοιοῦτόν τι, οὔτε καὶ τότε πρέπει νὰ ἀπελπισθῶμεν. Φιλάνθρωπος εἶναι ὁ Θεός, καὶ πολλοὺς τρόπους συγγωήσεως μᾶς ἔχει δώσει καὶ μετὰ ταῦτα. Ὅμως, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἐκ τῶν κατηγουμένων ἀμαρτάνοντες μετὰ τὸ λουτρὸν, κατὰ τοῦτο κυρίως τιμωροῦνται, τοιοῦτοτρόπως οἱ γινώσκοντες, ὅτι ὑπάρχουν φάρμακα μετανόιας καὶ μὴ θέλοντες νὰ χρησιμοποιοῦσιν αὐτὰ, φοβερώτερα θὰ ὑποσταθῶν διότι ὅσον ἡ φιλονηρωπία τοῦ Θεοῦ γίνεται μακροχρόνιος, τόσον καὶ ἡ τιμωρία μεγαλύνει μᾶλλον, ἐάν δὲν χρησιμοποιήσωμεν πρεπόντως τὴν φιλονηρωπίαν.

Τί λέγεις, ἄνθρωπε; Ἦσουν γεμάτος ἀπὸ τοσαῦτα κακὰ καὶ ἀπλησιώμενος, καὶ διὰ μῆδ' ἕγινες φίλος καὶ πρὸς τὴν ἀνωτάτην τιμὴν ἀνυψώθης, οὐκ ἐκ τῶν προσωπικῶν σου προσπαθειῶν, ἀλλὰ ἐκ τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ πάλιν ἐπανήλθες εἰς τὴν προηγουμένην ἀσχημοσύνην, καὶ ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῆς αὐστηρῶς, ὁ Θεὸς ὅμως οὐδὲ τότε σέ ἐγκατέλειψε, ἀλλὰ σοῦ προσέφερε ἀναριθμήτους ἀφορμὰς σωτηρίας, διὰ τῶν ὁποίων νὰ γίνῃς φίλος καὶ ὁ Θεὸς μὲν ταῦτα ἔπραξε καὶ πράττει, σὺ ὅμως οὐδὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον

θέλεις νὰ κοπιᾷζης. Καὶ ποίας συγγνώμης θὰ καταστής ἄξιός εἰς τὸ ἐξῆς; Πῶς δὲ οὐκ εὐλόγως δὲν θὰ σέ περιγελάσουν οἱ εἰδωλολάτραι ὡς ζῶντα ὅπως ἀκριβῶς κάποιος κηφὴν εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυγεν καὶ χωρὶς σκοπῶν; Διότι, λέγουσιν, ἐάν ἰσχύῃ ἡ φιλοσοφία σας, δεῖξάτε, τί ἐπιθυμεῖ τὸ πλῆθος τῶν ἀμυήτων²¹. Καλὰ εἶναι τὰ μυστήρια καὶ περιπόθητα, ἀλλ' οὐδεὶς ψυχωραγῶν ὡς μὴ λαμβάνῃ λουτρὸν²² διότι δὲν εἶναι ἐκεῖνος ὁ καιρὸς τῶν μυστηρίων, ἀλλὰ τῶν διασθηκῶν ὁ καιρὸς δὲ τῶν μυστηρίων συνεπάγεται ὑγείαν φρενῶν καὶ σωφροσύνην ψυχῆς.

Διότι εἶπέ μοι, ἐάν διασθηκῶς δὲν θὰ ἠθελε κάποιος νὰ γράψῃ εὐρισκόμενος εἰς τοιαύτην κατάστασιν, καὶ ἂν ἀκόμη δὲ γράψῃ, δίδει ἀφορμὴν εἰς τοὺς μετέπειτα νὰ προσβάλουν τὰς διασθηκῶς, (διότι διὰ τοῦτο θεοσέως καὶ προτάσσουσιν ταύτας τὰς λέξεις, λέγοντες ὅτι «Ἐάν καὶ σῶας ἔχων τὰς φρένας καὶ ὑγιαίνων ἀφήνω ταύτας τὰς παραγγελίας περὶ τῶν ἱδικῶν μου πραγμάτων»), πῶς θὰ ἠδύνατο κάποιος μετὰ ἀκριθείας νὰ καθοδηγηθῆ εὐρισκόμενος εἰς κατάστασιν διερεθισμοῦ; Ἐάν λοιπὸν εἰς τὸν θέλοντα νὰ συντάξῃ τὴν διασθηκὴν του περὶ τῶν ἑωυτικῶν πραγμάτων, δὲν θὰ ἐπέτρεπον οἱ νόμοι τῶν ἑξωθεν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς ἐκεῖνον ποῦ δὲν θὰ ἦτο ἐντελῶς ὕγιης, καὶ τοῦτο, προτιθέμενον νὰ καθορίσῃ τὰ ἱδικὰ του πράγματα, πῶς σὺ, διδασκόμενος περὶ τῆς θεοσιέας τῶν οὐρανῶν καὶ περὶ τῶν ἀποροῦντων ἐκείνων ἀγαθῶν, θὰ δυνάθῃς νὰ τὰ ἐκμύθῃς διὰ σαφῶς, γενόμενος πολλακῶς καὶ παράφρων ὑπὸ τῆς ἀρρωστίας τῶν ἀμαρτημάτων;

²¹ Εἶτα. Τὸ νόημα τῆς παρούσης φράσεως πιστεύομεν ὅτι εἶναι τὸ ἔ-
ξῆς. Οἱ εἰδωλολάτραι λέγουσιν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς: «Ἐάν ἡ φιλοσο-
φία σας, ὁγκώδῃ ἢ ὑπερβολικῶς σας ἐξη ἰσχύϊ, τὴν σπιμὴν κατὰ τὴν ὁ-
πίαν πῶς οἱ ἱδοὶ ἀμυήτους εἶνε κοινῶς καὶ οὐκ ὅπως διδασκῶν ὁ Χρι-
στιανισμὸς τότε δεῖξάτε εἰς ἡμᾶς τί εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιθυμῆσιν ἀπὸ
μῆν τιοῦτον ἄποκεῖον τὸ πλῆθος τῶν ἀμυήτων, τῶν μὴ εἰσὶ Χρι-
στιανῶν». Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρέπει ὁμοιωθῆσαι τὴν προδημιουργίαν
ὁ πιστῶς, ὥστε ἡ ζωὴ του νὰ εἶναι σύμφωνα πρὸς τὴν διδασκαλίαν
του, ἢ νὰ μὴ διασφραττῆται ἐν τοῖς «ἔθνεσι δ' αὐτῶν τὸ ὄνομα τοῦ Χρι-
στοῦ» (Ρωμ. 2, 24).

²² Εἰς τὴν συνέχῃ λέγει ὁ Ἱ. Χρυσόστομος, ὅτι δὲν πρέπει ὁ κο-
τηγούμενος νὰ περιμένῃ νὰ γίνῃ ἐταμοδόντος διὰ τὴν βαπτισθῆ, ἀλλὰ
νὰ εἶναι φροντικῶς ἐγκαίρως διὰ τὸ λουτρὸν τῆς σωτηρίας.

κάμη ἔχει ἀναλάβει ἀπὸ τῆς ἀσθενείας, φοβερότερον ποιεῖ, ἐπειδὴ ἔχει ἐπιρρασθῆ ἀπὸ τοὺς θρήνους. Διότι ἐπειδὴ ὁ καθηγούμενος δὲν εἶχε προετοιμασθῆ διὰ τὴν χριστιανικὴν ἀρετὴν, διατάζει εἰς τὸ ἐξῆς καὶ ἀποφεύγει τοὺς μετὰ ταῦτα ἀγῶνας. Βλέπεις ὅποιου εἴδους τεχνάσματα ἐφευρίσκει ὁ διάβολος, πόσῃ τὴν ἀλογίην, πόσον τὸν γέλωτα; " Ἀς ἀπαλλαγῶμεν λοιπὸν ἀπὸ αὐτῆν τὴν γελοιοποίησιν ὡς ζήσωμεν ὅπως ὁ Χριστὸς διέταξε. Διὰ τοῦτο ἔβωσε τὸ θάπτισμα, ὄχι διὰ νὰ ἀποθανομέν ἀφοῦ τὸ λάβαμεν, ἀλλ' ἵνα, ἀφοῦ ζήσωμεν ἐπὶ μακρόν, παρουσιάσωμεν καρπὸς. Μὲ ποῖον τρόπον θὰ εἴπῃς; «Καρποφόρει» εἰς τὸν ἀπελθόντα, εἰς τὸν ἐκκοπέντα; δὲν ἤκουσας ὅτι εὖ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη;⁵⁵ Πῶς λοιπὸν γίνονται τὰ ἀντίθετα; Διότι καὶ ἡ σύζυγος τοῦ ἀρρώστου παρεστάθη πενθοῦσα, ὅταν ἔπρεπε νὰ χαίρῃ τὰ τέκνα ὀδυρόμενα, ὅταν ἔπρεπε νὰ εὐχαριστοῦνται μαζί του αὐτὸς ὁ ἀρρώστος ταλαικωρημένος, πλήρης θρόνου καὶ ταραχῆς, ὅταν ἔπρεπε νὰ πανηγυρίσῃ χωρὶς καθόλου θάρρους καὶ μετὰ πολλῆς δυσφορίας σκεπτόμενος τὴν ὀφάναν τῶν τέκνων, τὴν χρείαν τῆς συζύγου, τὴν ἐρημίαν τῆς οἰκίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προσέρχεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ μυστήρια; εἰπέ μοι τοιοῦτοτρόπως ἐγγίζει τὴν ἱερὰν τράπεζαν; εἶναι ἀνεκτὰ αὐτὰ; Καὶ ἂν μὲν ἕνας βασιλεὺς στείλῃ γράμματα, ἀπολύων τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν φυλακὴν, τότε ἐπικρατεῖ εὐφροσύνη καὶ χαρὰ ὅταν ὁ θεὸς καταπέμῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐξ οὐρανῶν, συγχωροῦν ὄχι μόνον ἑλλείμματα κακῶν γεγονότων, ἀλλ' ὀλόκληρα ἀμαρτήματα, τότε πάντες θρηνεῖτε καὶ ὀδυρεσθεῖ; Ποίου εἴδους εἶναι αὕτη ἡ ἀνωμαλία; Διότι οὐδόλιως λέγω, ὅτι καὶ εἰς νεκροῦς ἀκόμη ἐπεχύθη τὸ ὕδωρ τοῦ θάπτισματος, καὶ τὰ ἅγια ἐρρίθθησαν εἰς τὴν γῆν ὅμως δὲν εἴμεθα ἡμεῖς αἰτία τούτων, ἀλλ' οἱ ἀγνώμονες.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, ἀφοῦ εἶλα τὰ ἀφήσετε, νὰ μεταστρέψῃτε τοὺς ἑαυτοὺς σας καὶ νὰ προσέλθῃτε εἰς τὸ θάπτισμα μετὰ ἑλπίαν τὴν προθυμίαν, ἵνα, καὶ εἰς τὸ παρόν, ἀφοῦ ἐπιδειξώμεν πολλὴν προσπάθειαν, τῶν χρόνων τῆς μελλούσης παρρησίας, τὴν ὅποιαν εἶθε πάντες

55. Γαλ. 5. 22.

ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν χάριτι καὶ φιλοθυροῦσι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνηκούν ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Β' (2)

(Πράξ. 1, 6-11)

«Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπράττον αὐτὸν, λέγοντες Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραὴλ»;

α'. Ὅταν οἱ μαθηταὶ πρόκειται νὰ ἐρωτήσουν κάτι, προσέρχονται οἱοι μαζί. Τοῦτο δὲ πράττουσιν, ὥστε διὰ τοῦ πλήθους νὰ ἐπιτύχουν ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποῦοι ἰκετεύουσι. Διότι ἐγνώριζον, ὅτι τὸ προσηγούμενος παρ' αὐτοῦ λεχθέν, ὅτι «οὐδεὶς γνωρίζει τὴν ἡμέραν¹, ἦτο ἀπάντησις ὑπεκφυγῆς, ὄχι διότι ἠγνοεῖ, ἀλλὰ διότι ἀνέβαλλε τὴν ἀπόκρισιν ὅσῃν πάλιν προσέρχονται καὶ ἐρωτοῦσιν. Δὲν θὰ ἠρώτων δὲ εἰάν πρόκειτο νὰ λαμβάνουσι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὡς ἀξιοὶ ὄντες εἰς τὸ ἐξῆς, ἤθελον νὰ μάθουν, καὶ ἦσαν ἔτοιμοι πρὸς ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τοῦ διδασκάλου, διότι δὲν ἤθελον νὰ καταβιάσασιν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν εἰς κινδύνους, ἀλλὰ νὰ ἀναπαυθοῦν ὀλιγωστὲ δὲν ἦσαν μικρὰ ἐκεῖνα, ποὺ εἶχον συμῆθι εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐσχάτων ὁ κίνδυνος ἐπεκρεμάσθη.

Ὅθεν λοιπὸν εἰπόντες εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ Πνεύματος, ἐρωτοῦσιν, λέγοντες: «Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραὴλ»; Καὶ δὲν ἠρώτησαν: «Πότε;» ἀλλὰ «εἰάν τώρα»; λέγει: δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐπεθύμουσιν τὴν ἡμέραν νὰ μάθουν. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ μεγαλυτέρας τιμῆς προσήλθον. Ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι οὐδὲ διεσαφηρίσθη κάπως εἰς αὐτοὺς ποτὲ ποῖα ἦτο ἡ βασιλεία διότι δὲν ἠρώτησαν: «Πότε θὰ γίνουσι

1. Πράξ. 1, 8.

2. Μάρκ. 24, 36.

αυτά;» ἀλλὰ τί; «Εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραὴλ;» ἐπεὶ δὴ ἤδη εἶχεν ἐκπέσει. Γαῖτα τοιοῦτρόπως ἐρωτοῦν νὰ μάθουν, διότι περὶ τὰ αἰσθητὰ ἀκόμη διέκειντο, ἂν καὶ οὐχὶ ὁμοίως ἕπως προηγουμένως διότι ἀκόμη δὲν εἶχον γίνεи καλῶτεροι. Τοιοῦτρόπως λοιπὸν οὗτοι μεγαλύτερα περὶ αὐτοῦ ἐφαντάζοντο. Ὅταν ἄμας ἀνωφώθησαν, καὶ αὐτὸς ὀφθαλμῶς εἰς αὐτοὺς διδάσκει· διότι δὲν λέγει πλὴν εἰς αὐτούς, ὅτι «οὐδὲ ὁ Υἱὸς γνωρίζει τὴν ἡμέραν», ἀλλὰ τί; «Οὐχ ὁμῶν ἔστι γινῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ».

Μεγαλύτερα ζητεῖτε, λέγει καὶ μάλιστα ἤδη ἔμαθον καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια πολὺ μεγαλύτερα ἦσαν. Καὶ διὰ νὰ πληροφωρηθῆς τοῦτο ἀκριβῶς, πρόσζεε πόσα θὰ ἀπαριθμῶ. Τί μεγαλύτερον, εἰπέ μοι, ἀπὸ τοῦ νὰ μάθουν αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔμαθον; Ἐμαθον, λόγου χάριν, ὅτι ὑπάρχει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει Υἱὸν ὁμῶς μετὰ τὸν ἑαυτὸν του³; ἔμαθον ὅτι θὰ ὑπάρξῃ ἀνάστασις⁴; ἔμαθον ὅτι ὅταν ἀνήλθεν εἰς τοὺς οὐρανούς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς⁵; καὶ τὸ φρικωδέστερον τούτου ἔμαθον, ὅτι ἄνα κάθηται σὰρξ, καὶ προσκυνεῖται ὑπὸ ἀγγέλων⁶; ἔμαθον ὅτι θὰ ἔλθῃ πάλιν νὰ κρίνῃ ὅλον τὸν κόσμον⁷; ἔμαθον ὅτι πρόκειται καὶ αὐτοὶ τότε νὰ κοθήσουν κριτὰι τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ⁸; ἔμαθον ὅτι Ἰουδαῖοι ἐκβάλλονται ἐξω, εισέρχονται δὲ ἀντὶ αὐτῶν οἱ ἐξ ἔθνων⁹. Ἦ γινώσκεις ὅτι θὰ γίνουσιν αὐτὰ εἶναι μέγα πρᾶγμα ἢ μάθησις ἄμας ὅτι θὰ θασαλευθῆσιν κάποιος ἢ τὸ πότε δὲν εἶναι καθόλου μέγα. Ἐμαθε καὶ ὁ Παῦλος ἐκεῖνα τὰ ὅποια δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξηγήσῃ εἰς ἀνθρώπων¹⁰; ἔμαθε ἅπαντα τὰ πρὸ τοῦ κόσμου. Τί εἶναι δυσκολώτερον νὰ μάθῃς, τὴν ἀρχὴν, ἢ τὸ τέλος; Εἶναι φανερὸν ὅτι τὸ πρῶτον. Λοιπὸν

3. Μάρκ. 13, 32.

4. Ἰωάν. 5, 17-23.

5. Ματθ. 17, 9.

6. Λουκ. 22, 89.

7. Μάρκ. 16, 19.

8. Ματθ. 18, 27 καὶ Λουκ. 21, 27.

9. Ματθ. 19, 28.

10. Λουκ. 21, 24.

11. Β' Κορινθ. 12, 4.

τοῦτο καὶ ὁ Μωϋσῆς ἔμαθε, καὶ τότε, καὶ φανερώσει πρὸ πόσων χρόνων διὰ τῶν ὁποίων ἀριθμεῖ τὰ ἔτη, τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν, διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε· «Μνημονεύουσα τὰ ἐπ' αἰῶνος»¹².

Ὅτι λοιπὸν εἶναι πλῆθρον ἐγνωρίσαν μετὰ ταῦτα οὗτοι, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος, λέγων: «Ὁ Κύριος ἐγγύς, μὴδὲν μεριμνᾶτε»¹³. Ἀλλὰ τότε δὲν ἐγνωρίσαν, ἂν καὶ ἔλαβον ἀποδείξεις. Ὁ δὲ Χριστὸς ὅπως ἀκριβῶς εἶπε: «Οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας»¹⁴, θέλων αὐτοὶ νὰ ἀγρυπνοῦν, καὶ δὲν ἐδήλωσε φανερώς τοιοῦτρόπως καὶ τώρα πράττει ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἐκεῖνα ἐδῶ δὲν ἐρωτοῦν περὶ τῆς συντελείας, ἀλλὰ περὶ τῆς βασιλείας διὰ τοῦτο καὶ «εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραὴλ»; ἔλεγον. Ὁ δὲ οὐδὲ τοῦτο εἰς αὐτοὺς ἐξεκάλυψε.

Περὶ δὲ τοῦ τέλους καὶ πρὸ τούτου τοῦτο ἠρώων· ἀλλ' οὐχ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖ πού ἀπεκρίθη σφοδρότερον, ἀποτρέπων αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ νομίζουσιν, ὅτι ἡ λύτρωσις εἶναι πλησίον, καὶ ἐνεθάλεν εἰς τοὺς κινδύνους, τοιοῦτρόπως καὶ ἐδῶ, ἀλλ' ἡμερώτερον. Διότι διὰ νὰ μὴ νομίζουσιν, ὅτι θὰ κακοποιηθῶν καὶ θὰ περιφρονηθῶν, αὐτὰ ὅτι ταῦτα εἶναι δικαιολογία, ἀκούουσιν καὶ πῶς ὑπόσχεται, ὅτι εὐθὺς θὰ τοὺς δόσῃ, ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ ὁποίου καὶ ἐχάρησαν. Ἐπρόσθεσε λοιπὸν: «Ἀλλὰ ληψέσθε δόναμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἔσεσθε μοι μάρτυρες ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς».

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐρωτοῦν πάλιν, ἀμέσως ἀνεληφθῆ, ὅπως λοιπὸν ἀκριβῶς ἐκεῖ διὰ τοῦ φόβου ἐταλαιπώρησε καὶ διὰ τῆς φράσεως: «Δὲν γνωρίζω», τοιοῦτρόπως καὶ ἐδῶ, μετὰ τὸ νὰ εἴπῃ, τὸ «ἀνελήφθη» καὶ διότι εἶχον μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίσουν τὸ πρᾶγμα, καὶ δὲν θὰ παρητηνόντο τῶν ἐρωτήσεων, καὶ ἦτο πολὺ ἀναγκαῖον νὰ μὴ μάθουν. Διότι εἶπέ μοι: «Διὰ ποῖον πρᾶγμα ἀπιστοῦν περισσότερο οἱ εἰδωλολάτραι; ὅτι θὰ ὑπάρξῃ συντέλεια τοῦ κόσμου, ἢ ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει

12. Παροιμ. 8, 21.

13. Φίλιπ. 4, 5-8.

14. Πράξ. 1, 5.

γίνει άνθρωπος, και ότι ἐγεννήθη ἐκ παρθένου μητρός, και ότι ἐφανερώθη εἰς τοὺς ἀθρώπους μετὰ σαρκός; Μήπως τάχα δὲν εἶναι τοῦτο; Πάντως και οὐ θά εἴπης. Ἄλλὰ, ἐντρέπομαι νὰ ὁμιλῶ συνεχῶς περὶ αὐτοῦ, διότι εἶναι ἕνα πράγμα διὰφόρον.

Ἐπειτα πάλιν, διὰ νὰ μὴ εἴπουν· «Διὰ τί μᾶς ἀφαιρεῖς τὴν ἀπάντησιν;»· οὗτος ὁ Πατήρ, λέγει, ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ. Καὶ ὁμοίως εἶναι τοῦ Πατρὸς και τοῦ Ἰδίου ἡ ἐξουσία, ὅπως, ὅταν λέγῃ: «Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Πατήρ ἀνασταίνει τοὺς νεκροὺς και τοὺς δίδει ζωὴν, τοιοῦτρόπως και ὁ Υἱὸς εἰς ἄσους θέλει δίδει ζωὴν»¹⁵. Ἐάν, ὅπου πρέπει νὰ ἐργασθῇ, πράττει τοῦτο μετὰ τῆς ἰδίας πρὸς αὐτὸν ἐξουσίας, ὅπου πρέπει νὰ γνωρίζῃ δὲν γνωρίζει μετὰ τῆς ἰδίας ἐξουσίας; Καὶ θεβαίως ἀπὸ τοῦ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἡμέραν πολὺ μεγαλότερα εἶναι ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. Ἐάν τὸ μεγαλύτερον πράττει μετ' ἐξουσίας, οὐχὶ πολὺ περισσότερον τὸ ἕτερον;

θ'. Ἄλλὰ διὰ νὰ μάθητε καλύτερον, μεῖς ἕνα παράδειγμα θά καταστήσω τοῦτο φανερόν. Ὅπως, ὅταν ἴδωμεν ἐν παιδίον πού κλαίει, και συνεχῶς θέλει νὰ λάθῃ κάτι ἀπὸ ἡμᾶς οὐκ ἀπαραίτητον εἰς αὐτό, ἀφοῦ ἀποκρῶμεν μάλλον τὸ ζητούμενον, γυμνὰς δεκνόμεντας χεῖρας, λέγοντες: «Ἰδοὺ δὲν τὸ ἔχομεν», κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον και αὐτὸς ἐπραξεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους. Ἄλλὰ, ὅπως ἀκριβῶς τὸ παιδίον ἐκεῖνο, και ὅταν ἡμεῖς δὲν τοῦ φανερώμεν τίποτε, ἐπικάθηται και κλαίει, ἐννοῶν διὰ ἐξηπατήθη, ἔπειτα ἀφοῦ τὸ ἀφῆσωμεν φεύγομεν, λέγοντες: «Μὲ καλεῖ ὁ θεὸς», και κάτι ἄλλο ἀντ' αὐτοῦ ἰδομεν, θέλοντες νὰ τὸ ἀποτρέψωμεν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν, και θαυμάζοντες ἐκεῖνο ἀντὶ τούτου, και ἀφοῦ τὸ δώσωμεν ἀπομακρυνόμεθα, τοιοῦτοτρόπως και ὁ Χριστὸς ἐπραξε. Ἐζητουν ἐκεῖνοι νὰ λάβουν εἶπεν αὐτὸς διὰ δὲν ἔχει. Ὅμως και εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς ἐφοβήσαν ἄλλ' ἐπειδὴ πάλιν ἐζήτησαν, εἶπε πάλιν διὰ δὲν ἔχει. Ὅμως δὲν τοὺς φοβῆζει τώρα, ἀλλὰ μετὰ τὴν φανερώσιν αὐτοῦ, τὸ ὅποιον ἐπραξε, παρουσιάζει και εὐλογον ἀφορμὴν, ὅτι «ὁ Πατήρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξου-

15. Ἰωάν. 5, 21.

σίας. Τί λοιπόν; οὐ δὲν γνωρίζεις τὰ τοῦ Πατρὸς; ἀλλ' αὐτὸν μὲν γινώσκεις, τὰ δὲ αὐτοῦ καθόλου; Σὺ ὁ Ἰδὸς εἶπες: «Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς»¹⁶, και «τὸ μὲν Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, και τὰ θάθη τοῦ Θεοῦ»¹⁷. οὐ δὲ οὐδὲ τοῦτο γνωρίζεις; Μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς ἡ σκέψις αὕτη! Ὡμίλησε τοιοῦτοτρόπως οὐχὶ διὰ νὰ ὑποπτεῦσωμεν ἡμεῖς τοῦτο, ἀλλὰ προσποιεῖται διὰ ἄγνοει ἀποτρέπων αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀκαίρον αἴτησιν. Ἐφοβήθησαν λοιπὸν νὰ ἐρωτήσουν πάλιν, διὰ νὰ μὴ ἀκούσουν: «Και ὅμως ἀσυνετοὶ ἔστε»¹⁸. Διότι πολὺ περισσότερον ἐφοβοῦντο και ἐσεβόηον αὐτὸν τώρα, ἀπὸ ὅσον προηγουμένως.

«Ἄλλὰ λήψασθε δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖ δὲν ἀπεκρίθη συμφώνως πρὸς τὴν ἐρώτησιν (διότι εἶναι Ἰδιον τοῦ διδασκάλου νὰ διδάσκῃ οὐκ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια θέλει ὁ μαθητής, ἀλλ' ἐκεῖνα ποὺ εἶναι συμφέρον νὰ μάθῃ), τοιοῦτοτρόπος και τώρα, ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ μάθουν, διὰ τοῦτο τοὺς τὰ προλέγει, διὰ νὰ μὴ παραχθοῦν ἄρα ἀκόμη ἦσαν ἀσθενεῖς.

Ἐπομένως διὰ νὰ ἔχουν παρηρησίαν, ἀνόψως τὰς ψυχὰς τῶν, και τὰ ἐνοχλητικὰ συνεκόλυμε· διότι ἐπειδὴ ἐπρόκειτο μετ' ὀλίγον και εἰς τὸ ἔξῃ νὰ ἀφήσῃ αὐτοὺς, ταῦτα διδάσκων, οὐδὲν λέγει ἐντελῶς λυπηρὸν ἀλλὰ τί; Μετ' ἐγκωμίου ἀναμηνύει τὰ λυπηρά, λέγων περὶ τοῦ: «Μὴ φοβηθῆτε»· λήψασθε γὰρ δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, και ἐσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ, και ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ και Σαμαρείᾳ. Διότι ἐπειδὴ εἶπεν: «Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, και εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε»¹⁹, τώρα ὁμοῦς θέλει εἰς ἄλλην τὴν Ἰουδαίαν και τὴν Σαμαρείαν αὐτοὺς νὰ κηρύττουν, και ἐκεῖνα τὰ ὅποια τότε δὲν εἶπεν, ἐνταῦθα προσέθηκε, «και ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» λέγων. Καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐφανερώσεν αὐτό, τὸ ἐκκλητικώτερον πάντων, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐρωτοῦν πά-

16. Ματθ. 11, 27 καὶ Λουκ. 10, 22.

17. Α' Κορινθ. 2, 10.

18. Ματθ. 15, 16. Μάρκ. 7, 18.

19. Ματθ. 10, 5.

λιν, «βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρηθη καὶ νεφέλη ὑπέλασεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν».

Βλέπεις ὅτι αὐτοὶ ἐκήρυξαν, καὶ συνεπλήρωσαν τὸ εὐαγγέλιον; Ὅντως μέγα πρᾶγμα ἐχάρισεν εἰς αὐτοῦς. Ὅπου ἐφοβήθητε, λέγει, εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐκεῖ πρῶτον κηρύξατε, καὶ ὕστερον «εἰς ἕσχατον τῆς γῆς».

Ἐπειτα πάλιν ἡ πίστις τῶν λεγθέντων: «βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρηθη», λέγει. Διότι βλεπόντων μὲν οὐκ ἀνέστη, «βλεπόντων δὲ ἐπήρηθη»· ἐπειδὴ οὐδὲ ἐνταῦθα ἢ ὄφρις κατάρθασε τὸ πᾶν. Καὶ διότι τῆς ἀναστάσεως τὸ μὲν τέλος εἶδον, τὴν δὲ ἀρχὴν καθόλου, καὶ τῆς ἀναλήψεως τὴν μὲν ἀρχὴν εἶδον, τὸ δὲ τέλος καθόλου· διότι ἦτο περιττὸν ἐκεῖνο, ἢ θεὰ δηλαδὴ τῆς ἀρχῆς, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ὁμιλῶν ταῦτα ἦτο παρών, καὶ ἀφοῦ τὸ μῆμα ἐφανέρωρε, ὅτι δὲν εἶναι ἐκεῖ, ἀλλὰ τὸ μετὰ τοῦτο διὰ τοῦ λόγου ἔπρεπε νὰ μάθουν.

Διότι ἐπειδὴ οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν ἐξαρκοῦν διὰ νὰ φανερῶσιν τὸ ὄψος, οὔτε νὰ διδάξουν τί ἐκ τῶν δύο, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνῆλθεν, ἢ ὡς εἰς τὸν οὐρανὸν κύτταζε τί γίνεται. Ὅτι μὲν αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰησοῦς, ἐγνωρίσαν ἐξ ἐκείνων τῶν ὁποίων ἐδίδασκε πρὸς αὐτοὺς, (διότι μακρὰν δὲν εὐρίσκειτο, ὥστε οἱ δυνάμενοι νὰ ἀντιληφθοῦν, νὰ τὸν γνωρίσουν), ὅτι δὲ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνυψοῦνται εἰς τὴν συνέχειαν ἐβίβασκον οἱ ἴδιοι οἱ ἀγγελοὶ. Πρόσεξε πᾶς οἰκονομοῦνται νὰ λάθουν χώραν ὄχι διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ὁράσεως.

Διατί δὲ νεφέλη παρέλασεν αὐτὸν ἐκ τῶν κάτω; Καὶ τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις, ὅτι εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνῆλθεν. Οὐχὶ πᾶρ, ὡς ἐπὶ Ἥλιου, οὔτε ἄρμα πύρινον²⁰, ἀλλὰ νεφέλη αὐτὸν παρέλασεν ἐκ τῶν κάτω, ἢ ὅποια ἦτο σύμβολον τοῦ οὐρανοῦ καθὼς ὁ Προφήτης λέγει: «Αὐτὸς ποῦ ἔχει τοποθετηθεὶ νεφὴ διὰ νὰ ἐπιθαίνῃ ἐπ' αὐτῶν»²¹, ἂν καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς ἔχει λεχθῆ ταῦτα. Διὰ τοῦτο λέγει ὅτι «ἐπὶ νεφέλης», δεικνύων, ὅτι ἐν τῷ συμβόλῳ αὐτῷ τῆς θείας δυνάμεως ἀνέγχεται εἰς τὸν οὐρανὸν διότι οὐδαμῶς κάποια ἄλλη δύναμις φαίνεται ἐπὶ νεφέλης. Ἄκουε πάλιν τί λέγει ἄλλος Προφήτης: «Ὁ

20. Α' Βασιλ. 2, 11.
21. Ψαλμ. 103, 3

θεὸς κἀθήται ἐπὶ ἐλαφρᾶς καὶ εὐκινήτου νεφέλης»²². γ'. Διότι τοῦτο ἔλαβε χώραν, ἐνῶ ἡ ἐρώτησις ἀφεῶρα εἰς ἀναγκαῖον πρᾶγμα, καὶ ἐνῶ οὗτοι πολλὸ ἐπρόσχον εἰς τὰ λεγόμενα καὶ ἦσαν διεγερμένοι καὶ ὄχι ἀδιάφοροι. Καὶ εἰς τὸ ὄρος δὲ ἡ νεφέλη διὰ τὸν Χριστὸν ἦτο, ὅταν ὁ Μωϋσῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὄμιλην²³, δὲν ἦτο διὰ τὸν Μωϋσῆν. Καὶ δὲν εἶπε μόνον ὅτι «πορεύομαι»²⁴, διὰ νὰ μὴ παραχθοῦν πάλιν, ἀλλ' εἶπε καὶ ὅτι «τὸ Πνεῦμα πέμψω»²⁵.

Ἄρα ὅτι εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνῆρχετο διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐμάθησαν. Ὡ, ὅποιοι θεάματος κατηξιώθησαν! Καὶ ὡς ἀτεινίζοντες ἦσαν, λέγει, εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρεστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ καὶ εἶπον ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; Ὅσως ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν; δεικτικῶς ἐχρησιμοποίησαν τὴν λέξιν «αὐτός», εἰπόντες «ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται, ἢν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν». Πάλιν τὸ σχῆμα χαρῶν διότι ἀγγελιοὶ διὰ μᾶς, μερικῶν εἰς τύπον ἀνθρώπων σχηματισθέντες, ἐνεφανίσθησαν, καὶ λέγουν: «Ἄνδρες Γαλιλαῖοι».

Ἄξιόπιστοι εἰς τὸ ἐξῆς θεοαινῶντο εἰς ἐκείνους ἐκ τῆς φράσεως: «Ἄνδρες Γαλιλαῖοι»· διότι διατί ἔπρεπε οἱ γνωρίζοντες νὰ μάθουν ποῖα εἶναι ἡ πατρίς των, ἐάν δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ λόγος; Καὶ εἰς τὸ σχῆμα δὲ τὸ ἀγγελικὸν ἐπανῆλθον καὶ ἐφανέρωσαν, ὅτι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ προῆλθον.

Διατί ταῦτα δὲν τὰ λέγει ὁ ἴδιος εἰς αὐτοὺς, ἀλλ' οἱ ἀγγελοὶ; Ἐδίδαξαν αὐτοὺς προειπὼν αὐτοὺς ὅλα, ὥστε ὑπενωθίζοντες εἰς αὐτοὺς διὰ τῶν ἀγγέλων ἐκείνα τὰ ὅποια εἶχον ἀκοῦσαι.

Καὶ δὲν εἶπον: «Ἐκείνων τὸν ὁποῖον εἶδατε ἀναληφθέντα», ἀλλὰ «πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν», φανερώων, ὅτι ἡ ἀνάληψις εἶναι ἀνάβασις, καὶ μάλιστα τῆς

22. Ματθ. 10, 1.
23. Ἐξοδ. 33, 9.
24. Ἰωάν. 18, 5.
25. Ἰωάν. 18, 7.

σαρκός. Διὰ τοῦτο λέγουσι: «Ὁ ἀναλήφθεις ἀπ' ὡμῶν, οὕτως ἐλεύσεται»· ὄχι «θὰ σταλῆ», ἀλλὰ «θὰ ἔλθῃ».

Ποῦ εἶναι λοιπὸν τὸ μικρότερον; «Νεφέλῃ ὑπέλαβεν αὐτόν». Καλῶς· διότι αὐτὸς ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς νεφέλης, ἀφοῦ «ὁ ἀνάσας αὐτὸς ἔστι καὶ ὁ κατασας».²⁶

Σὺ δὲ πρόσεξε, παρακαλῶ, πῶς θάλα μὲν λέγουσι συμφώνως πρὸς τὴν δεκτικότητα ἐκείνων, θάλα δὲ ἀξιῶς τοῦ Θεοῦ. Ὑψώθη ἐπιμένους ἢ διάνοια τῶν ἀλεπόντων, διότι ἐγάρισεν εἰς αὐτοὺς μέγα γνώρισμα τῆς δευτέρας παρουσίας· διότι τὸ «οὕτως ἐλεύσεται» τοῦτο φανερώνει· μετὰ τοῦ σώματος, λέγει, πρῶγμα τὸ ὁποῖον ἐπόθουν νὰ ἀκούσῃν· καὶ θεὸς πάλιν θὰ ἔλθῃ διὰ τὴν κρίσιν τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ νεφέλῃς.

«Καὶ ἰδοὺ, λέγει, ἄνδρες βῶσ παρεστήκεισαν». Διατί εἶπεν: «Ἄνδρες»; Διότι ἀκριβῶς τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀπεικόνισαν εἰς ἄνδρας διὰ νὰ μὴ πτοηθοῦν.

Οἱ ὅποιοι καὶ εἶπον: «Τί ἐσθήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν»; Συγχρόνως οἱ λόγοι τῶν τοῦ ἀκολάκευον καὶ δὲν τοὺς ἀφῆσαν νὰ προσδοκοῦν αὐτὸν πάλιν ἀμέσως. Οὗτοι τὰ μὲν μεγαλύτερον φανεράνουν, τὸ δὲ μικρότερον ὄχι· διότι φανεράνουν μὲν, ὅτι τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐπανεῖλθῃ καὶ ὅτι ἐξ οὐρανοῦ πρέπει νὰ τὸν ἀνακύβουν, σιωποῦν ὁμῶς τὸ πότε.

Ἐπειτα ἀπὸ τῆς θέας ἐκείνης ἐπανήλθον πρὸς τὸν ἰδικόν των λόγον, ὥστε διὰ τῆς διδασκαλίας νὰ προλάβουν τὴν ἐσφαλμένην αὐτῶν γνώμην, ὅτι δῆθεν δὲν ἀνελήθη, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὸν ἀντικρίζουν. Διότι ἔαν πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἔλεγον: «Ποῦ ὑπάγεις»,²⁷ πολὺ περισσότερο καὶ τώρα θὰ ἔλεγον: «Εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, λέγει, ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραῆλ».

Τοιοῦτοτρόπως ἐγνώρισαν τὸ ἡμερον τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ, ἀφοῦ καὶ μετὰ τὸ πάθος ἐρωτοῦν αὐτόν: «Εἰ ἀποκαθιστάνεις»; Καὶ μάλιστα προηγουμένως εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι «πρόκειται νὰ ἀκούετε πολέμους καὶ φήμας περὶ πολέμων, ἀλλὰ ἀκόμη δὲν θὰ εἶναι τὸ τέλος»²⁸, οὔτε τὰ Ἱερουσόλυμα θὰ κυριευθοῦν. Τώρα ὁμῶς, περὶ βασιλείας ἐρωτοῦν, ὄχι περὶ συντελείας· ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἐν συνεχεῖα δὲν ἀπευθύνει πρὸς αὐτοὺς

26. Ἐφεσ. 4, 10.

27. Ἰωάν. 13, 36.

28. Ματθ. 24, 6 καὶ Μάρκ. 13, 7.

μακρὸν λόγον μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Βεβαίως λοιπὸν καὶ αὐτοὶ διὰ νὰ ἱκανοποιηθοῦν, ἔαν ἐπετύγγανον τοῦτο, ἐρωτοῦν. Αὐτὸς ὁμῶς ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ἀποκαταστήσῃ δὲν ἐφάνερωσε· διότι εἰς τί ἦτο τοῦτο ἀναγκαῖον εἰς αὐτοὺς νὰ μάθουν; Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐπειδὴ ἐδίσταζον, καθόλου δὲν εἶπεν: «Τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»;²⁹ ἀλλ' «εἰ τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραῆλ ἀποκαθιστάνεις»;· διότι ἐνόμιζον ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡθὴ παρούσα. Αὐτὸς δὲ καὶ μὲ παραβολὰς ἐφάνερωσε, ὅτι δὲν εἶναι πλῆσιον· καὶ δὲν ἀπεκρίθη συμφώνως πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἠρώτησαν, ἀλλὰ «λήθεσθε». λέγει, «δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπ' ὡμᾶς». Πρόσεξε: «Ὅταν ἔλθῃ», ὄχι «ὅταν σταλῆ»· εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ κατῆμιον. Πῶς, λοιπὸν, πνευματομαγῶ, τολμᾶς νὰ εἰπῆς ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι κτίσμα;³⁰

«Καὶ ἐσεσθέ μοι μάρτυρες». Ὑπηνίχθη τὴν ἀνάληψιν μᾶλλον δὲ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἦδη προήκουσαν, καὶ τώρα εἰς αὐτοὺς πάλιν ὑπενώθυσεν. Ἦδη ἐδείχθη ὅτι εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνῆλθε. «Νεφέλῃ καὶ ὀμίχλῃ ὄπ' αὐτοῦ

29. Ματθ. 24, 3.

30. Τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος εὐρίσκει πάσης εὐκαίρια, θὰ νὰ ὀμίλησεν περὶ τῆς ἰσότητος πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Χριστὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Δὲν ἀποτελεῖ στείρον σχολαστικῶν ἢ σερμηνημένων δογματικῶν διδασκαλιῶν. Οἱ Πατέρες γενικῶς θέλουσι νὰ ἐδραῖωσιν εἰς τὸ πρῶτον των τὴν ὀρθὴν ἠσίκην περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, διότι αὕτη πρέπει νὰ ἀφορῶνται ὡς πρῶτος ζωῆς εἰς τοὺς Χριστιανούς. Διὰ τὴν ἄκ γνωσθῶν, τὸ δόγμα τῶν ἑνῶν Τριάδου Θεοῦ διασώζει εἰς τὰς κοινῶς τῶν ἀνθρώπων τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν σεβασμὸν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἰσόμενου ἀνεξαρτητοῦ μετὰ τῆς συνεργασίας, τῆς ἀδελφότητος καὶ τῆς ἐνότητος μετὰ τῶν ἄλλων. Τρία πρόσωπα ἐν τῇ Θεότητι, ὅλα τῶν στενῶς συνθεθεμένα ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ ὁμότητι, ὥστε ἀποτελοῦν μίαν οὐσίαν, τὸν ἕνα καὶ ἀληθινὸν Θεόν, τῶς πάλιν νὰ ἐξαφανίζηται ἡ ἀμοιότητα καὶ τὸ ἴδιον των ὑποθέσθαι, ὅπως καὶ ἐν τῇ κοινῶν τῶν Χριστιανῶν; πολλοὶ ἄνθρωποι, ἀποθελοῦντες ἴδιον προσωπικότητας, ἀλλὰ τῶν στενῶς ἠνωμένων ἐν τῇ Χριστιανικῇ ὁμότητι, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν μίαν μεγάλην οὐσίαν, τὴν Χριστιανικὴν, ὅπου οὐκ ἐν ἰουδαίᾳ οὐδὲ Ἑλλην...» (Γαλ. 3, 28).

31. Ἄλλωστε τότε ἦσαν νειοὶ ὁκίμοι οἱ εἰρήσεις περὶ τὸ Πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ πρόσφατοι οἱ ὀνόμας καὶ ἡ νίκη τῆς Ὀρθοδοξίας, τὴν ὅποιον ὁ ἱερεὺς πιστῆρ βέλει ἐπὶ περιήρῃ νὰ ἐδραῖωσιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου του, ποσοῦτον μάλιν καθόσον οἱ σφραγιστοὶ δὲν εἶχον ἐκλελεῖν, ἀποτελούντες σεβασρὸν κινδύνον διὰ τοὺς ἀσθενετέρας.

πόδας αὐτοῦ»³¹, λέγει διότι τοῦτο φανερώνει τὸ «νεφέλη ὑπέλασεν αὐτόν» τὸν Δεσπότην τοῦ οὐρανοῦ ἔννοει· διότι ὅπως ἀκριβῶς ἕνα βασιλεῖα τὸν φανερώνει τὸ βασιλικὸν ὄχημα, τοιοῦτοτρόπως καὶ πρὸς αὐτὸν ἐστάλη τὸ βασιλικὸν ὄχημα, ὥστε τίποτε νὰ μὴ εἴπουν λυπηρόν, οὔτε νὰ πόθουν ἐκεῖνο τὸ ὄχημα καὶ ὁ Ἐλισσαῖος ἐπάθει, ὁ ὁποῖος ἐνῶ ὁ διδάσκαλος ἀνελήφθη, ἐσχίσεν τὸ ὑποκάμιον³². Καὶ τί λέγουν; «Ὁδοὺς ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὧμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται» καὶ «Ἰδοὺ ἄνθρωποι δύο παρεστήκεισαν αὐτοῖς». Εὐλόγως διότι διὰ τῆς θεβαιώσεως δύο μαρτύρων κατοχυρώνεται ἡ ἀλήθεια³³.

Καὶ ταῦτα αὐτὰ λέγουν. Καὶ ἐν ἐσθῆτι, λέγει, λευκῆ». Ὅπως ἀκριβῶς εἶδον ἦδη ἄγγελον ἐπὶ τοῦ μήματος με ἐνδύματα ποῦ ἤσαν ἀπὸ λαμπρότητας³⁴, καὶ προεῖπε καὶ τὴν σκέψιν αὐτῶν³⁵, τοιοῦτοτρόπως ἄγγελος γίνεται κήρυξ καὶ τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ, ἂν καὶ οἱ προφήται εἰς πολλὰ σημεῖα προεῖπον, ὅπως ἀκριβῶς καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως.

β'. Πανταχοῦ ἄγγελοι γίνονται κήρυκες, ὅπως ἐπὶ τῆς γεννήσεως, ὅπως πρὸς τὴν Μαρίαν πάλιν, ὅπως ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἐπὶ τῆς ἀναλήψεως μᾶλλον δὲ καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας παρουσίας ἀγγελοὶ θὰ παρουσιασθῶν τρέχοντες ἐμπροσθεν αὐτοῦ.

Ὅταν δὲ εἶπον: «Ὁδοὺς ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὧμῶν», διὰ νὰ μὴ τοὺς κάμουν νὰ εὐρεθῶν εἰς ἀμηχανίαν, προσέθεσαν: «οὕτως ἐλεύσεται». Ἀνεκοιμήσθησαν δι' ὀλίγον, ὅταν ἤκουσαν ὅτι πάλιν θὰ ἔλθῃ, καὶ ὅτι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, καὶ δὲν θὰ εἶναι ἀπρόσιτος. Καὶ τὸ «ἀφ' ὧμῶν» δὲ, δὲν εὐρίσκεται ἀπλῶς πλησίον αὐτῶν, ἀλλὰ εἶναι δηλωτικὸν τῆς πρὸς αὐτοῦ ἀγάπης, καὶ τῆς ἐκλογῆς, καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃ ἐκεῖνους, τοὺς ὁποίους ἐξέλεξε.

Τὴν μὲν λοιπὸν ἀνάστασιν αὐτὰς ὁ ἴδιος ἐφανέρωσε, (διότι ἔδωκε τῶν θαυμάτων μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ-

31. Ψαλμ. 98, 2.

32. Δ' Βασιλ. 2, 12.

33. Δευτ. 19, 15 καὶ 17, 6 καὶ Ματθ. 18, 16.

34. Λουκ. 24, 4.

35. Ματθ. 28, 5.

το ἦτο θαυμαστότερον, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως, ἢ ἀνάστασις δηλαδὴ τοῦ ἑαυτοῦ τῶν «διότι κηρμίνισατε, λέγει, τὸν ναὸν ταῦτον, καὶ ἐγὼ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω»³⁶, τὴν δὲ μέλλουσαν παρουσίαν οἱ ἄγγελοι, ὅταν λέγουν ὅτι «οὕτως ἐλεύσεται».

Ἴδαν λοιπὸν κάποιοι ἐπιθυμῆ νὰ ἴδῃ τὸν Χριστόν, ἴδαν κάποιοι πονῆ, διότι δὲν τὸν εἶδε, τοῦτο ὅταν ἀκούσῃ, ὡς ἐπιβεῖη θείον θαυμαστὸν καὶ ἀπιστότητα θὰ ἴδῃ καὶ δὲν θὰ ἀποτύχῃ· διότι μετὰ μεγαλυτέρας δόξης θὰ ἔλθῃ, καὶ μάλιστα τοιοῦτοτρόπως μετὰ νεφέλης, τοιοῦτοτρόπως μετὰ σώματος, καὶ μετὰ περισσώτερας λαμπρότητος θὰ ἴδῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα καὶ ὄχι ἀπὸ τῆς γῆς ἀναβαίνοντα.

Εἶπον μὲν λοιπὸν ὅτι θὰ ἔλθῃ, ὑπὸ πούρου δρους θμως καθόλου δὲν προσέθεσαν. Τοῦτο τὴν ἀνάστασιν θεβαιώνει· διότι ἔαν μετὰ τοῦ σώματος ἀνελήφθη, πολὺ περισσότερον μετὰ τοῦ σώματος ἀνέστη.

Ποῦ εἶναι οἱ δυσπιστοῦντες εἰς τὴν ἀνάστασιν; Ποιοὶ εἶναι; ἐπεὶ μοι· Εἰδωλολάτρες ἢ Χριστιανοί; διότι ἀγνωσὶ μᾶλλον δὲ γνωρίζω ἀκριβῶς. Διότι εἶναι εἰδωλολάτρες, οἱ ὁποῖοι δυσπιστοῦν καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς κτίσεως, ἐπειδὴ ἴδικόν των γνώρισμα εἶναι νὰ μὴ δέχονται, ὅτι ὁ Θεὸς δημιουργεῖ κάτι ἐκ τοῦ μηδενός, καὶ νὰ μὴ ὁμολογοῦν, ὅτι ἀνασταίνει τοὺς νεκρούς· ἐπειτα, ἐντρέπόμενοι διότι δὲν γνωρίζουν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μὴ κατηγοροῦνται διὰ τοῦτο, λογιζόμενοι: «Δὲν λέγομεν ταῦτα ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἀλλὰ διότι δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη σώματος». Ἀληθῶς εἶναι ἐπίκαιρον νὰ ἐπιωμεν: «Ὁ γὰρ μωρὸς μωρὰ λαλήσει»³⁷. Δὲν ἐντρέπεσθε νὰ μὴ ἀποδίδετε εἰς τὸν Θεὸν δημιουργίαν ἐκ τοῦ μηδενός; Ἐὰν ἐκ προὔπαρχόντων δημιουργεῖ, τί διαφέρει τῶν ἀνθρώπων;

Ἀλλὰ λέγει, ἀπὸ ποῦ προέρχονται τὰ κακά; Διότι, μήπως ἐπειδὴ δὲν γνωρίζεις ἀπὸ τοῦ, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέτῃς ἄλλο κακὸν εἰς τὴν γνώσιν τῶν κακῶν; Διότι οὕτω δύο ἄτομα δημιουργοῦνται: Ἐν μὲν διότι τολμῆς νὰ λέγῃς αὐτὸ (διότι ἔαν δὲν ὁμολογῆς, ὅτι ὁ

36. Ἰωάν. 2, 19.

37. Ἦο. 32, 6.

Θεός δημιουργεί τὰ δυνάμεις ἐκ τοῦ μηδενός, πολὺ περισσώτερον δὲν γνωρίζεις ἀπὸ τοῦ προέρχοντα τὰ κακὰ), ἕτερον δέ, διότι, ὅταν λέγῃς αὐτό, εἰσάγεις τὴν θεωρίαν, ὅτι ἡ κακία εἶναι ἀδημιούργητος. Ἐγνώσθον, πάσον εἶναι φοβερόν, ὅταν θέλῃς νὰ ἀνακαλύψῃς τὴν πηγὴν τῶν κακῶν, καὶ αὐτὴν νὰ ἀγνωστῇς, καὶ ἄλλην διάφορον νὰ προσθέσῃς εἰς αὐτήν. Ζῆται ἀπὸ τοῦ προέρχοντα τὰ κακὰ, καὶ μὴ θλασσημίαι τὸν Θεόν. Καὶ πῶς θλασσημίῳ; λέγει. Τί λέγεις; δὲν θλασσημίεις, ὅταν εἰσάγῃς τὴν θεωρίαν, ὅτι τὰ κακὰ εἶναι ἀδημιούργητον; ὅταν βέβαιον ὅτι ὁ Θεός δύναται μόνον ὅσα καὶ ὁ ἄνθρωπος δύναται; ὅταν εἰσάγῃς ἰσοδύναμον δύναμιν τῶν κακῶν; ὅταν ἀδημιούργητον; Διότι πρόσεξε τί λέγει ὁ Παῦλος: «Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθαροῦται»³⁸.

Ὁ διάβολος λοιπὸν ἐβίβασεν, ὅτι καὶ τὰ δύο εἶναι ὄλικά, ὥστε ἀπὸ οὐδαμοῦ εἰς τὸ ἕλξῃ νὰ μὴ γνωρισθῶμεν τὸν Θεόν. Διότι τί εἶναι δυσκολώτερον; εἰπέ μοι: τὸ ἐκ φύσεως κακὸν νὰ μετατρέψῃς εἰς καλὸν (ἐάν θεοθαίως εἶναι κάτι συμφώνως πρὸς τὴν ἰδικὴν σὰς γνώμην διμυῶ, διότι ἐκ φύσεως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κάμῃς τὸ κακὸν συνεργόν τοῦ καλοῦ), ἢ τὸ ἐκ τοῦ μηδενός; Τί εἶναι εὐκολώτερον (περὶ ποιότητος διμυῶ), νὰ δημιουργήσῃς ποιότητα ἐξ ἀρχῆς ἢ τὴν ὑπάρχουσαν νὰ μετατρέψῃς εἰς τὸ ἀντίθετον; Τί εἶναι εὐκολώτερον, νὰ κατασκευάσῃς οἰκίαν ἐξ ἀρχῆς, ἢ τὴν ἀκατοίκητον νὰ μετατρέψῃς ἐκ τῶν ἄνω εἰς κατοικήσιμον; Εἶναι φανερόν ὅτι ἐκεῖνο λοιπὸν τοῦτο ἀδύνατον. Ὅπως ἀκριθῶς λοιπὸν τοῦτο εἶναι ἀκατόρθωτον, οὕτως καὶ ἐκεῖνο εἶναι ἀδύνατον, τὴν μετατροπὴν εἰς τὸ ἀντίθετον ἐννοῶ.

ε'. Εἰπέ μοι, τί εἶναι δυσκολώτερον; νὰ κατασκευάσῃς μύρον, ἢ νὰ ἐξανγκάσῃς τὸν θόρυβον νὰ χρησιμοποίηθῃ ὡς μύρον; Τί εἶναι εὐκολώτερον ἐκ τούτων, εἰπέ μοι (ἐπειδὴ ὑποβάλλομεν τὸν Θεόν εἰς τὰ ἰδικὰ μας μέτρα λογικῆς, ὅμως οὐκ ἡμεῖς, μὴ γίνονται! ἀλλὰ σίς), ὀφθαλμοὺς νὰ πλάσῃς, ἢ τυφλὸν παραμένοντα τυφλὸν νὰ τὸν κάμῃς νὰ βλέπῃ, καὶ μάλιστα περισσώτερον τοῦ βλέποντος, καὶ τὴν τυφλότητα νὰ τὴν μεταχειρισθῆς δι'

ἄρασιν καὶ τὴν καφότητα δι' ἀκοῆς; Ἐγὼ νομίζω ἐκεῖνο. Τὸ δυσκολώτερον λοιπὸν ἀποδίδεις εἰς τὸν Θεόν, εἰπέ μοι, καὶ τὸ εὐκολώτερον οὐκ;

Διότι ἀναφέρω αὐτό: Διότι λέγουσιν, ὅτι καὶ αἱ ψυχὰ εἶναι ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Ἀλλὰ πρόσεξε πόσα εἶναι τὰ ἀσεβῆ καὶ ἀνόητα. Πρῶτον, θέλοντες νὰ δείξουν ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ προέρχονται τὰ κακὰ, ἕτερον ἀσεβέστερον τούτου προσθέτουσιν διότι ἰσχυρίζονται, ὅτι τὰ κακὰ ἐγένοντο συγχρόνως μετὰ τὸν Θεόν καὶ ὅτι ὁ Θεός δὲν εἶναι ἀρχαιότερος οὐδενὸς τούτων, τολμώντες νὰ ἀποδίδουν ἀκόμη καὶ τὸ μέγα θρασβεῖον εἰς αὐτά. Δεύτερον ἰσχυρίζονται καὶ ὅτι ἡ κακία δὲν καταστρέφεται, διότι πράγματι τὸ ἀδημιούργητον δὲν καταστρέφεται. Βλέπετε τὴν θλασσημίαν: Ὅποτε εἶναι ἀνάγκη, ἢ τίποτε νὰ μὴ ἀφήκῃ εἰς τὸν Θεόν, ἢ, ἐάν οὐκ οὕτω, καὶ Θεός νὰ μὴ ὑπάρκῃ. Τρίτον, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπον, διὰ ταύτης πράγματι πολεμοῦν καὶ οἱ ἴδιοι τοὺς ἑαυτοὺς τῶν καὶ μᾶλλον γίνονται αἰτίαι νὰ ἀναγκηθῇ ἐπὶ πλέον ὁ Θεός. Τέταρτον, ἀποδίδουν τοσαύτην ἐπιτηδειότητα εἰς τὴν ἀστατον ὄλην. Πέμπτον, ἰσχυρίζονται ὅτι αἰτία τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο ἡ πονηρία, καὶ ὅτι αὐτοῦ ταύτης ὁ ἀγαθός δὲν θά ἦτο ἀγαθός. Ἐκτον, ἀποκλείουσι ἀπὸ ἡμᾶς τὰς ὁδοὺς τῆς θεογονίας. Ἐβδομον, καταθεάζουσι τὸν Θεόν εἰς ἀνθρώπους καὶ οὐτὰ καὶ ἑῷλα. Διότι ἐάν ἡ μὲν ψυχὴ ἡμῶν μετέγει τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν μετεσώματώσιν δὲ καταλγῆι εἰς ἀγγουρία καὶ πεπόνια καὶ κρόμμια, ἄρα ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ εἰς ἀγγουρία θά εὑρίσκειται.

Καὶ ὅταν μὲν εἴπωμεν, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐπέλασε πᾶσιν εἰς τὴν Παρθένον, δηλαδὴ τὸ Ἅγιον σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, γελοῦν εἰς ἄρας ἡμῶν ἔτι πάλιν, ὅτι κατόκησεν εἰς τὸν πνευματικὸν ναόν, πάλιν γελοῦν αὐτὸν ὅμως, καταθεάζοντες τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ εἰς ἀγγουρία καὶ πεπόνια καὶ μύλας καὶ κάμψας καὶ δυνους, δὲν ἐντρέπονται, ἐξευρίσκοντες κάποιον τρόπον εἰσβολοατρίας. Ἀλλὰ δὲν εὑρίσκειται τὸ κρόμμιον εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' ὁ Θεός εἰς τὸ κρόμμιον διότι ὅς μὴ γίνῃ τὸ κρόμμιον Θεός. Διὰ τὴν ἀποφύγειν τὴν μετεσώματώσιν τοῦ Θεοῦ; Εἶναι αἰσχρὸν, λέγει. Λοιπὸν πολὺ περισσώτερον εἶναι αἰσχρὸν τοῦτο. Ἀλλὰ δὲν εἶναι αἰσχρὸν; Πῶς; διότι ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον εἰς ἡμᾶς θά γίνῃ, εἶναι πράγματι αἰσχρὸν. Εἶδατε σурφτόν ἀσεβείας;

38. Ρωμ. 1, 20

Ἄλλὰ διατί δὲν θέλουσιν ἀνίσταται τὸ σῶμα; Τί δὲ καὶ θά εἶποῦν; Ὅτι τὸ σῶμα εἶναι πονηρὸν; Εἶπέ μοι λοιπὸν, ἀπὸ ποῦ γνωρίζεις τὸν Θεόν; ἀπὸ ποῦ ἔχεις τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων; ὁ δὲ φιλόσοφος ἀπὸ ποῦ εἶναι φιλόσοφος, ἐάν εἰς τίποτε δὲν συντελή τὸ σῶμα; Ἀκρωτήριασε τὰς αἰσθήσεις καὶ προσπαθῆσε νὰ μάθῃς κάτι ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα. Τί θὰ καθίστατο δὲ μωρότερον τῆς ψυχῆς, ἐάν ἐξ ἀρχῆς ἦτο ἀτελής ὡς πρὸς τὰς αἰσθήσεις; Διότι ἐάν ἡ ἀναπήρια ἐνὸς μόνου μέρους, τοῦ ἐγκεφάλου ἐνωθῶ, θλάτῃ οὐλόκληρον τὴν ψυχήν, ἐάν πρόκειται καὶ τὰ ἄλλα νὰ καταστοῖν ἀνάπηρα, εἰς τί θὰ εἶναι γρήμιος; Δεῖξόν μοι μίαν ψυχήν ἀνευ σώματος. Ἡ δὲν ἀκοῦεις τοὺς ἱατροὺς, ποὺ λέγουσιν: «Διότι ἡ παρούσα νόσος φοβερῶς ἐπισκοτίζει τὴν ψυχήν»;

Μέχρι ποίου σημείου λοιπὸν θὰ πνίγεσθε μὴ εδρίσκοντες λογικὴν διέξοδον; Τὸ σῶμα ἀνήκει εἰς τὴν ὄλην; εἶπέ μοι Καλῶς. Ἄρα ἔπρεπε νὰ τὸ μισῆς; διατί λοιπὸν τρέφεις αὐτό; διατί τὸ φρονιζεῖς; [Ἐπομένως ἔπρεπε νὰ αὐτοκτονῆς]; Ἄρα ἔπρεπε νὰ ἀπαλλάσσουσαι ἀπὸ τὸ δεσμοτήριον.

Κατ' ἄλλον τρόπον δὲ ὁ Θεὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀνώτερος τῆς ὄλης, ἐν δὲν συμπλακῆ πρὸς αὐτήν· διότι μέχρις οὗ προσέληθ' ὁ Θεὸς πρὸς αὐτήν καὶ τοιούτοτρόπως σταθεροποιήθη αὕτη, δὲν δύναται νὰ τὴν διατάξῃ, ὡς τῆς ἀσθενείας! Καὶ ἕνας θαυμάσιος μὲν, ὅταν διατάσσῃ, οἱ πάντες τὸν ὑπακούουσιν, ὁ δὲ Θεὸς τοὺς πονηροὺς νὰ οὐ δύναται νὰ τοὺς διατάσσῃ;

Καθ' ὀλοκληρίαν ὅμως, ἐάν ἡ ὄλη ἦτο ὁμοίως κάποιου ἀγαθοῦ, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ σταθῇ, διότι ἐκ φύσεως ἡ πονηρία δὲν δύναται νὰ ὑπάσχη, ἐάν δὲν προσλάβῃ κάτι ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ὥστε, ἐάν πρὸς τοῦτου, δὲν εἶχεν ἀναμιγθῆ μετὰ τῆς ἀρετῆς, πρὸ πολλοῦ θὰ εἶνε διαφθορῆ, διότι αὕτη εἶναι ἡ φυσικὴ ρωπὴ τῶν κακῶν. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι κάποιος εἶναι ἀσελγὴς καὶ καθόλου δὲν συγκρατεῖ τὸν ἑαυτὸν του· θὰ ζήσῃ δέκα ἡμέρας; Ἡ ἕνας ληστής ποῦ εἶναι ἀσυνειδήτος πρὸς πάντας, ἀκόμη καὶ πρὸς ἐκείνους, μὲ τοὺς ὁποῖους ληστεύει μαζί; θὰ ζήσῃ καθόλου; Ἡ ἕνας κλέπτης, ἀναίσχυντος ποῦ δὲν κοκκινίζει, ἀλλὰ κλέπει ἐπιστάσια θὰ ἐπιβίωσῃ ὁ τοιοῦτος; [Ἐκ φύσεως καὶ κακὰ δὲν διατηροῦνται εἰς τὴν ὑπαρξίαν, ἐάν δὲν λάθουν ἔστω καὶ κάτι μικρὸν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ. ὥστε κατ' αὐτοὺς, ὁ Θεὸς αὐτὰ

ἔφερεν εἰς τὴν ὑπαρξίαν]. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι εὕρισκεται μίς πάλις πονηρὸν ἀνθρώπων θὰ σταθῇ ποτέ; Οἱ πονηροὶ δὲν συνυπάρχουν μετὰ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' οὔτε καὶ μεταξὺ τῶν. Καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συνυπάρχουν. «Ὅντως ἐμωράνθησαν οἱ ἰσχυρίζόμενοι ὅτι εἶναι σοφοί!»³⁹

Ἐάν τὸ σῶμα ἦτο κακόν, τότε θὰ ἦσαν κακὰ διὰ ἀπλῶς καὶ τυχαίως τὰ δρώμενα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ γῶμα, καὶ ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀήρ, διότι καὶ ὁ ἀήρ εἶναι σῶμα, ἀν καὶ ὄχι παχὺ καὶ πυκνόν. Κατάλληλον λοιπὸν διὰ τὴν περιπτώσιν νὰ εἴπωμεν: «Διηγῆσαντό μοι οἱ παράνομοι φλυαρίας»⁴⁰.

Ἄλλὰ ἄς μὴ ἀνεχώμεθα, ἀλλ' ἄς κλείσωμεν εἰς αὐτοὺς τὰς ἀκοάς, διότι ὑπάρχει, ὑπάρχει ἀνάστασις τῶν σωμάτων. Τοῦτο φανερώσει ὁ εὕρισκόμενος εἰς τὰ ἱεροσόλυμα τάφος· τοῦτο ὁ σταυρὸς, ὅπου προσεδέθη καὶ ἐμαστιγώθη. «Συνεπάγομεν γὰρ αὐτῶ, λέγει, καὶ συνεπίομεν»⁴¹. Ἄς πιστεύωμεν ἐπομένως εἰς τὴν ἀνάστασιν, καὶ ἄς πράττωμεν ἄξια ταύτης ἔργα, ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Γ' (3)

(Πρξ. 1, 12-26)

Ἔτσι υπέστρεψαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπὸ ὁδοῦ τοῦ καλουμένου Πλαυῆνος, ὁ ἔστιν ἐγγὺς Ἱερουσαλήμ, λαθόντων ἔχον δέσπον.

α'. «Τότε, λέγει, υπέστρεψαν». Τότε; πότε; Ὅταν ἦκουσαν; διότι κατ' ἄλλον τρόπον δὲν θὰ ὑπέμενον, ἐάν δὲν ὑπέσχετο εἰς αὐτοὺς ἕτερον παρουσίαν. Νομίζω δὲ

39. Ρωμ. 1, 22.
40. Ψαλμ. 118, 85.
41. Πρξ. 10, 41.
1. Πρξ. 1, 12.

ἔτι καὶ ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου συνέβησαν ταῦτα, διότι δὲν θὰ ἐφανερώμεν οὕτω καὶ τὸ διάστημα, εἰπὼν: «Ἀπὸ θύρων τοῦ καλουμένου Ἐλαιῶνος, ὃ ἐστὶν ἐγγὺς Ἱερουσαλὴμ, Σαββάτου ἔχον ὁδόν, ἕαν δὲν ἐθόδιζον κάποιο ὁρισμένον μῆκος ὁδοπορίας κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου?»

«Καὶ ὅτε εἰσήλθον, εἰς τὸ ὕπερθεν ἀνέβησαν, ὃ ἦσαν καταμένοντες». Ἄρα εἰς τὸ ἕξῃς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἔμμενον μετὰ τὴν ἀνάστασιν. «Ὁ τε Πέτρος, λέγει, καὶ Ἰάκωθος, καὶ Ἰωάννης» (οὗτος καθόλου δὲν ἀριθμεῖται μόνος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀνδρέας μετὰ τοῦ Πέτρου), «Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος, Ἰάκωθος ὁ Ἀλφαίου, καὶ Σίμων ὁ Ζηλωτῆς, καὶ Ἰούδας Ἰακώβου». Καλῶς ἐνεθυμήθη τοὺς μαθητάς· διότι ἐπειδὴ ὁ μὲν προέδωκεν, ὁ δὲ ἠρήνησατο, ὁ δὲ ἠπίστησε, φανεροίεν ὅτι πλὴν ἐκείνου πάντες ἦσαν ἀσπῶι.

«Ὅτε οἱ πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν ταῖς γυναῖξιν». Καλῶς· διότι τοῦτο εἶναι μέγα βλάση εἰς τοὺς πειρασμούς, καὶ εἰς τοῦτο εἶχον προδιαπαιδαγωγηθῆ ἰκανῶς ὅτι αὐτοῦ τοῦ Διδασκάλου. Ἄλλως δὲ καὶ ὁ παρὼν πειρασμὸς εἰς τοῦτο ᾄθῃγει αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο φασθαίνουσι καὶ εἰς τὸ ὕπερθεν, διότι πάρα πολὺ εἶχον φοβηθῆ τοὺς Ἰουδαίους. «Σὺν γυναῖξιν» λέγει, διότι εἶπεν ὅτι ἠκολούθησαν αὐτὸν. «Καὶ Μαρία τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ». Πῶς λοιπὸν λέγει ὅτι εἰς τὰ ἴδια ἔλαθεν αὐτὴν τότε ὁ μαθητής². Ἀλλὰ, συγκεντρώσας πάλιν αὐτοὺς ὁ Χριστός, οὕτως εἰς τὸ ἕξῃς πάλιν μαζὴ με αὐτοὺς καὶ ἐκείνη παρευρίσκατο. «Καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ». Τοῦτους ἀναφέρει, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀπιστήσαι προηγουμένως εἰς αὐτόν.

«Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπε». Καὶ ὡς θερμός, καὶ ὡς ἐμπιστευθεὶς τὴν ποιμνὴν παρὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὡς πρῶτος τοῦ χοροῦ τῶν Ἀποστόλων, πάντοτε πρῶτος ἀρχί-

2. Ὡς γνωστὸν, αἰμψύνησι πρὸς τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων τοῦ Ἰσραὴλ, τὸ ὁρισμένον τοῦτο μῆκος ὁδοπορίας ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου ἦτο 1.400 μέτρα.

3. Ἰωάν. 19, 27.

ζει τὸν λόγον («Ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων, λέγει, ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν»). «Ἀνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν Γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον». Διὰ τὸ τέλος πάντων δὲν παρεκάλεισε μόνος τὸν Χριστόν, ὥστε χάριν αὐτοῦ νὰ δώσῃ κάποιοι εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἰούδα· διὰ τὸ δὲ καὶ ἀπὸ μόνου τῶν δὲν κάμουν τὴν ἐκλογὴν· Καλύτερος εἰς τὸ ἕξῃς εἶχε γίνεαι ὁ Πέτρος αὐτὸς ὁ ἴδιος τοῦ ἑαυτοῦ του. Τοῦτο λοιπὸν εἶναι δυνατόν νὰ εἴπωμεν περὶ αὐτοῦ.

Περὶ τοῦ ὅτι δὲ οὐκ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐξ ἀποκαλύψεως αἰτοῦν ἐκείνου ποῦ θὰ συμπληρώσῃ τὴν χορείαν, δύο αἰτίας θὰ ἀναφέρωμεν: μίαν μὲν ὅτι περὶ ἄλλα κατεγίνοντο, δευτέραν δὲ ὅτι τοῦτο ἦτο εἰς αὐτοὺς μεγίστη ἀπόδειξις τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, διότι ὅπως ἀκριβῶς ὅτι ἦτο παρὼν ἐξέλεγεν ὁ ἴδιος τοὺς μαθητάς, τοιαυτοτρόπως καὶ ἀπὼν. Οὐκ ὀλίγον δὲ τοῦτο συνέβαλεν εἰς παρηγορίαν.

Πράπεξε δὲ τὸν Πέτρον, ὁ ὁποῖος ὄλα τὰ κάμνει μετὰ κοινῆς γνώμης καὶ τῶν ἄλλων· τίποτε ἀσθεντικῶς, ὅτε κατὰ τὸν ποῦ νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀρηγός. Καὶ δὲν εἶπεν οὕτως ἀπλῶς: «Ἄντι τοῦ Ἰούδα τοῦτον συγκαταριθμοῦμεν», ἀλλὰ, παρηγορῶν αὐτοὺς περὶ τοῦ συμβάντος, θλόπε πῶς μεταγερρίζεται τὸν λόγον· διότι μεγάλην ἀμνησίαν ἐνεποίησε τὸ γεγονός. Καὶ μὴ ἀπορήσῃ, διότι ἕαν τώρα πολλοὶ ἐπαναλαμθῶντων τοῦτο, τί ἦτο φυσικὸν τότε νὰ λέγουν αὐτοί; «Ἀνδρες, λέγει, ἀδελφοί». Ἐάν ὁ Κύριος ὠνόμασεν αὐτοὺς ἀδελφοῦς, πολὺ περισσότερο ὅσως· διὰ τοῦτο, ἐνῶ πάντες εἶναι παρόντες, οὕτω τοὺς προσφωνεῖ. Ἰδοὺ ὑπόληψις τῆς Ἐκκλησίας καὶ κατάστασις ἀγγελικῆ. Οὐδεὶς ἐκεῖ ἦτο ἀποκεκομμένος, ὅτε ἄρσεν, οὔτε θῆλυ (ταῦτα εἶναι βέλω καὶ σήμερον νὰ εἶναι αἱ Ἐκκλησίαι): οὐδεὶς ἐφόντιζε διὰ κάτι θιωτικόν· οὐδεὶς ἐμερίμνα περὶ οἰκίας. Τοσοῦτον ἀγαθὸν εἶναι οἱ πειρασμοί· τοιοῦτον καλὸν εἶναι αἱ θλίψεις⁴.

4. Ἦνα μὴ παρεξηγηθῆ ἡ διδασκαλία αὐτῆ τοῦ ἱεροῦ Χριστοῦ, εἶμαι ὅτι τόχα οἱ Χριστιανοὶ ἠρῶσι νὰ εὐρίσκωνται διαρκῶς εἰς θλίψεις καὶ πειρασμοὺς, σημεῖον, ὅτι αἱ θλίψεις χρειάζονται διὰ νὰ ὀδηγήσων ἡμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τῆς ὁποῖας πρόγευσις καὶ ὁμοίωμα ἐπὶ τῆς γῆς ἦτο ἡ ἐν πνεύματι ἀγάπῃ καὶ ἐνότητι κοινωνία

«Ἐδει πληρωθῆναι τὴν Γραφὴν ταύτην, ἣν προείπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον». Πάντα παρηγορεῖ αὐτοὺς διὰ τῆς προφητείας, ὅτω καὶ ὁ Χριστὸς πανταχοῦ ποιεῖ μετὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ αὐτὸς φανερώσει, ὅτι δὲν συνέβη τίποτε τὸ θνητῶτον, ἀλλὰ τὸ ἤδη προφητευμένον. «Ἐδει λέγει, πληρωθῆναι τὴν Γραφὴν ταύτην, ἣν προείπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ στόματος Δαβὶδ». Καὶ δὲν λέγει: «Ὁ Δαβὶδ εἶπεν, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα δι' αὐτοῦ». Πρόσεξε ἀμέσως εἰς τὸ προίμιον τοῦ βιβλίου ὅποιον διδασκαλίαν χρησιμοποιοῦ. Βλέπει ὅτι δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ἀρχίζων τὴν συγγραφὴν, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι πολιτεία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; «Ἦν προεῖπε, λέγει, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ στόματος Δαβὶδ». Πρόσεξε πῶς οικειοποιεῖται τὸν Προφήτην καὶ αὐτὸν φέρει εἰς μέσον, γνωρίζων ὅτι ὠφελεῖ αὐτοὺς τὸ διὰ τοῦ Δαβὶδ λεχθῆναι καὶ δι' ἄλλου Προφήτου.

«Περὶ Ἰούδα, λέγει, τοῦ δῆγοῦ γενομένου». Πρόσεξε καὶ ἐβῶ τὸ φιλόσοφον φρόνημα τοῦ ἀνδρός. Δὲν ὑφρίζει, ἀλλ' ἠραστήρᾳ λέγων: «Τοῦ θελυροῦ καὶ πανοχρείου», ἀλλ' ἀπλῶς φανερώσει τὸ συμβῆναι ὅτε λέγει: «Τοῦ προδότου», ἀλλὰ εἰς ἄλλους διάζεται νὰ μεταθέσῃ τὸ ἔγκλημα, ὅσον εἰς αὐτὸν ἀνήκε. Καὶ δὲν ὀμιλεῖ πολὺ περὶ ἐκείνων, διότι «τοῦ γενομένου, λέγει, δῆγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν». Καὶ πρὶν φανέρωσιν «τοῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ», ἀναφέρει τὰ ὄψ' αὐτοῦ πραγθέντα. Ἰνα διὰ τῶν παρόντων ἀποδείξῃ καὶ τὰ μέλλοντα, καὶ φανέρωσιν ὅτι ἤδη ἔχει δικαιοσύνην.

ε' Ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν

τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Ἐρ' ὅσον ὠριστατα ἡ κοινωσία αὕτη, αἱ «βλῆψεις» ἀντιμετωπιζοῦνται ἀπὸ κοινῆς, ὅρα ἐξουδετερῶνται. Ἐξ ἄλλου αὕτην τὴν σημασίαν ἔχει καὶ τὸ γρασκόν: «ἀπὸ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Πρᾶξ. 14. 22). Αἱ θλίψεις ὅρα ἰσχυροῦν, ὅταν εὐρισκώμεθα ἐξω τῆς βασιλείας, ὅταν εἰσελθῶμεν εἰς αὐτήν, αὐτοματῶς εξαφανίζονται, ἀντιμετωπιζόμενοι διὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τῆς συνεργασίας, ἀσθεράτου καὶ ἀληθινῆς, πᾶσι επικρατοῦν εἰς τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν. Ἄλλωστε καὶ ὁ ἱερός πατὴρ «τοιαῦτα θελεῖ καὶ σήμερον νὰ εἶναι οἱ Ἐκκλησιαστίαι», ἢ δὲ ἐπιθυμία αὕτη ὁποτελεῖ κοινὴν γραμμὴν ἐλευθέρου τῆς ποσειτικῆς διδασκαλίας. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸν παρόντα τὸν ἐκείνην εἰς ἀναγνώσθησιν νὰ ἐντυπωσῇ εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Χρυσοστόμου περὶ κοινοκτημοσύνης καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα ἐνδεικτικῶς παρεπινομένων εἰς Ὀμιλίαν Ζ' παρ. β' καὶ ΙΑ' παρ. γ'.

κλήρον τῆς διακονίας ταύτης. Ὁστος μὲν οὖν ἐκτίσαστο χωρὶον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας. Ἦθικόν κατασκευάζει τὸν λόγον, καὶ κατὰ τρόπον ἀπαρατήρητον ἀποκαλύπτει ὅτι ἡ αἰτία εἶναι παιδαγωγικὴ διότι δὲν λέγει ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' ὅτι ὁστος αὐτὸ ἀπέκτησε. Διότι ἐπειδὴ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀσθενῶν δὲν θάλεπον τοιοῦτοτρόπως πρὸς τὰ μέλλοντα, ὅπως πρὸς τὰ παρόντα, περὶ τῆς παρούσης δίκης διδάσκει. «Καὶ πρῆγης γενόμενος διεργάνη εἰς τὴν μέσην». Καλῶς δὲν ὠμίλησε περὶ τοῦ ἀμαρτηματός, ἀλλὰ περὶ τῆς τιμωρίας. «Καὶ ἐξεχύθη, λέγει, πάντα τὰ σπλάγγνα αὐτοῦ». Τοῦτο παρηγορίαν ἔφερον εἰς ἐκείνους. «Καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ, ὅστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελθαμά, τούτεστι, χωρίον αἵματος».

θ'. Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι λοιπὸν, μετὰ αὐτὴν τὴν δογμασίαν ἀνόμασαν αὐτό, διὸ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τοῦ Ἰούδα, διότι ὁστος ἐβωσεν εἰς τὸ χωρίον αὐτό τὸ ὄνομα, φέρων ὡς μάρτυρας τοὺς ἔχθρους διότι καὶ μετὰ τὸ νὰ εἶπῃ ὅτι οἱ ἴδιοι τὸ ἀνόμασαν καὶ μετὰ τὸ νὰ προσθήσῃ: «τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν», τοῦτο θέλει, νὰ φανέρωσιν. Ἐπειτα μετὰ τὸ ἀποτέλεσμα, πρεπόντως προσθέτει τὸν Προφήτην λέγων: «Γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν Γεννηθῆτω ἡ ἑπαυλὶς αὐτῶν ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ». Τοῦτο περὶ τοῦ χωρίου καὶ τῆς αἰτίας.

«Καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβέτω ἕτερος» τούτεστι «τὴν ἀρχὴν, τὴν ἱερωσύνην». Ὡστε τοῦτο δὲν εἶναι ἰδικὴ μου γνώμη ἀλλὰ ἐκεῖνου, ὅστις ἔχει προεῖπει ταῦτα. Διότι διὰ νὰ μὴ φαῖνῃ ὅτι ἐπιχειρεῖ μέγα πρᾶγμα, καὶ τοιοῦτον, ὅποιον ὁ Χριστὸς, ἔφερον ὡς μάρτυρα τὸν Προφήτην. «Δεῖ οὖν, λέγει, τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ». Διατί κάμνει καὶ αὐτοὺς μετόχους; Διὰ νὰ μὴ γίνῃ τὸ πρᾶγμα πρόβενον μάχης καὶ ἐμπέσουν εἰς φιλονικίαν διότι ἐάν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἔπαυον τοῦτο, πολὺ περισσότερον ἐκείνου. Καὶ πάντοτε παραιτεῖται ἀπὸ αὐτοῦ διὰ τοῦτο ἀρχίζων ἔλεγεν: «Ἄνδρες ἀδελφοί, δεῖ ἐκλέεσθαι ἐξ ἡμῶν. Εἰς τὸ πλῆθος

ἀναθέτει τὴν κρίσιν, καὶ τοὺς γινομένους σεβασμίους ποιοῦν, καὶ ὁ ἴδιος ἀπαλλασσόμενος τῆς ἀπεχθείας ὑπὸ τῶν ἄλλων· διότι τὰ τοιαῦτα πάντοτε μεγάλαι κακὰ προξενούσιν. Ὅτι μὲν λοιπὸν πρέπει νὰ γινῇ ἡ ἐκλογὴ, φέροι ὡς μάρτυρα τὸν Προφήτην, ἀπὸ ποίους δὲ πρέπει, ὁ ἴδιος ἐρμηνεύει λέγων: «Ἐκ τῶν συνελευθόντων ἡμῖν ἐν παντὶ χρόνῳ»· διότι ἂν μὲν ἔλεγε: «Οἱ ἀνώτεροι πρέπει νὰ παρέρωσκονται», θὰ περιφρόνει τοὺς ἄλλους· τώρα δὲ μὲς εἰς τὸν χρόνον ἄφισε τὸ πρᾶγμα μὲ τὸ νὰ εἴπῃ ὅχι ἀπλῶς «συνελευθόντας», ἀλλ' ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ θεαπέριματος Ἰωάννου, ἕως τῆς ἡμέρας, ἧς ἀνελήθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ σὺν ἡμῖν γενέσθαι ἕνα τούτων».

Διατὶ νὰ γίνῃ; Διὰ νὰ μὴ εἶναι ἀκρωτηριασμένος ὁ χορὸς τῶν Ἀποστόλων. Τί λοιπὸν; δὲν ἠδύνατο ὁ Πέτρος νὰ ἐκλέξῃ αὐτόν; Καὶ πολὺ θεοθαίως· ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φαγῇ ὅτι χαρίζεται, δὲν προβαίνει μόνος του εἰς τὴν ἐκλογὴν· ἄλλωστε ἀκόμη ἦτο καὶ ἀμοιρος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. «Καὶ ἔστησαν, λέγει, δύο, Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαβῶν, δὲς ἐπεκλήθη Ἰούδας, καὶ Ματθαῖον». Οὐδὲ αὐτὸς αὐτοῦς ἔστησεν, ἀλλὰ πάντες. Τὴν ἰδέαν τῆς ἐκλογῆς θύμας αὐτὸς εἰσηγήθη, φανερώσας ὅτι καὶ αὐτὴ δὲν ἦτο ἰδική του, ἀλλ' ἀναθεν κατὰ προφητεῖαν ὥστε ἐξηγητῆς ἔγινεν, ὅχι διδάσκαλος.

Ἐἰσὼφ τὸν καλούμενον Βαρσαβῶν, δὲς ἐπεκλήθη Ἰούδας. Ἰσως ἐξ αἰτίας τῶν ὀμωνυμῶν ἔχει ἀναφέρει καὶ τὰ δύο· ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς Ἀποστόλους πολλοὶ ὀμωνυμῖαι ἦσαν: Ἰάκωβος ὁ Ζεβεδαίου καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου, Σίμων Πέτρος καὶ Σίμων ὁ Ζηλωτής, Ἰούδας Ἰακώβου καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης· ἐξ ἄλλου δὲ ἡ ὀνομασία ἐσήμαινε καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ θίου, ἴσως δὲ καὶ τὸν χαρακτήρα.

Ἐἰσὼφ, λέγει, Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαβῶν, δὲς ἐπεκλήθη Ἰούδας, καὶ Ματθαῖον. Καὶ προσευξάμενοι εἶπον· Κύριε, καρδιονόστα πάντων, ἀναδείξον, ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα λαθεῖν τὸν κληρὸν τῆς διακονίας σου τῆς ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέθη Ἰούδας, πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τῶν ἰδίων». Καλῶς ἀναφέρουν τὸ ἀμάρτημα ἐκείνου, φανερόντες ὅτι μάρτυρα αὐτοῦ, ὅχι διὰ νὰ πλεονάζουν εἰς τὸν ἀρι-

θμόν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἀφήσουν νὰ ἐλαττωθῶν. «Καὶ ἐδῶκαν κληρὸς αὐτῶν» (διότι δὲν εἶχε κατέλθει ἀκόμη τὸ Ἅγιον Πνεῦμα), «καὶ ὁ κληρὸς ἐπὶ Ματθαῖον ἔπεσε, καὶ συγκαταψηφίσθη μετὰ τῶν ἑνδεκά Ἀποστόλων».

Τότε, λέγει, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ ἔριδος τοῦ καλουμένου Ἐλαιῶνος, ὃ ἐστὶν ἐγγὺς Ἱερουσαλὴμ, Σαββάτου ἔχον ὁδόν. Τοῦτο λέγει, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι δὲν θαδίζου μακρὰν ὁδόν, μήπως δημιουργηθῇ κάποιος φόβος εἰς αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἀκόμη ἦσαν τρέμοντες καὶ πεφοβισμένοι. «Καὶ ὅτε εἰσῆλθον, ἀνέστησαν εἰς τὸ ὑπερφῶν, διότι δὲν ἐτόλμησαν νὰ παρουσιασθῶν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ καλῶς ἀνέστησαν εἰς τὸ ὑπερφῶν, ὥστε νὰ μὴ εἶναι εὐκόλουν νὰ συλληφθῶν ἀμέσως καὶ ἐκ τοῦ προχείρου. «Καὶ ἦσαν, λέγει, προσκαρτεροῦντες ὀμθυμῶδόν τῇ προσευχῇ». Βλέπει πῶς ἐπίσκοντο ἐν ἐργηγόρῳ ἀναμένοντες προσευχόμενοι, καὶ ὅλοι ὁμοῦ προσδοκῶντες ὡς νὰ ἦσαν μία ψυχὴ; τὰ δύο ταῦτα εἰς αὐτοὺς μαρτυρεῖ.

Ὁ μὲν Ἰωσήφ ἴσως εἶχε τελευτήσει· διότι, ἀφοῦ οἱ ἀδελφοὶ ἐπίστευσαν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀπιστήσῃ ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος πρὶν ἀπὸ ὅλους ἐπίστευσεν· ἀναμφίθως λοιπὸν οὐδαιμὸς δὲν φαίνεται νὰ τὸν ὑπολογίζῃ ὡς ἀπλοῦν ἀνθρώπου, ὅπως ἀκριθῶς ἡ μήτηρ ἔλεγεν: «Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ σου ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμεν σε»⁶. Ὡστε πρὶν ἀπὸ ὅλους αὐτὸς ἐγνώρισε τοῦτον. Πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς δὲ ἔλεγεν ὁ Χριστὸς: «Οὐ δύναται ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖν, ἐμὲ δὲ μισεῖ»⁷.

Πρόσεξε καὶ τὴν πραότητα τοῦ Ἰακώβου. Αὐτὸς ἀνέλαθε τὴν εἰς τὰ Ἱερουσαλὴμ ἐπισκοπὴν, καὶ ἡμᾶς τότε οὐδὲν διδάσκει. Πρόσεξε ἀκόμη καὶ τῶν ἄλλων μαθητῶν τὴν πολλὴν ταπεινοφροσύνην, πῶς παραγοροῦν εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον, καὶ καθόλου δὲν διαφανοῦν μετὰ τῶν· διότι ἡ Ἐκκλησία ἐκεῖνη ἦτο ὡς νὰ εὐρίσκειτο εἰς τὸν οὐρανόν, οὐδὲν ἔχουσα θιωτικόν, καὶ ἀπολύτως οὕτως ὡς μετὰ τοῦτους, οὐτε μὲ μάρμαρα, ἀλλὰ μετὰ τὴν προθυμίαν τῶν συνεργημένων. Ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν ἡ-

6. Λουκ. 2 48.
7. Ἰωάν. 7. 7.

σαν», λέγει· οί ἑβδομήκοντα ἴσως, τοὺς ὁποίους αὐτὸς ἐξελέξατο, ἢ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν σπουδαιότερων, ὅπως π.χ. ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ Ματθίας καὶ γυναῖκες ἦσαν πολλαί, αἱ ὁποῖαι ἠκολούθουν αὐτόν, ἐπὶ τὸ αὐτὸ πανταχοῦ παρευρίσκοντο.

γ'. Αὕτη εἶναι πρόνοια διδασκάλου. Πρῶτος οὖτος διώρισε διδάσκαλον. Δὲν εἶπεν ὅτι «ἀρκοῦμεν ἡμεῖς» οὕτω εὐρίσκοντο ἐκτός πάσης κενοδοξίας καὶ πρὸς ἓν μόνον ἀπέβλεπε, καίτοι δὲν εἶχε διορίσει πάντας καθ' ἑαυτοῦ τύπον, ἀλλὰ πρεπόντως ἐγένοντο αὐτὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρός· καὶ ὅτι τότε ἡ ἐξουσία δὲν ἦτο τιμῆ, ἀλλὰ πρόνοια τῶν ἀργομένων. Τοῦτο οὕτε τοὺς ἐκλεγμένους ἐκάμανε νὰ ὑπερηφανεύωνται (ἀφοῦ εἰς κινδύνους ἐκαλοῦντο), οὕτε τοὺς μὴ ἐκλεγέντας νὰ ποιοῦν ὡς δῆθεν περιφρονηθέντας.

Ἀλλὰ σημερον δὲν γίνονται τοιοῦτοτρόπως, ἀλλ' ἐντελῶς ἀντιθέτως. Διότι κύτταξε: Ἐκατὸν εἰκοσι ἦσαν, καὶ ἓνα αἰτεῖ ἀπὸ ὅλο το πλῆθος· εὐλόγως. Πρῶτος ἐξουσιάζει τὸ πρᾶγμα, ὡς ἀναλοσῶν πάντας ὑπὸ τὴν φροντίδα αὐτοῦ, διότι πρὸς αὐτόν εἶπεν ὁ Χριστός: «Καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου»⁸.

«Ὅτι κατηριθμημένους ἦν, φησί, σὺν ἡμῖν». Διὰ τοῦτο εἶναι πρέπον κάποιος ἄλλος νὰ προβληθῆ, ὥστε νὰ γίνῃ μάρτυς εἰς τὴν θῆσιν ἐκείνου. Καὶ πρόσεξε πῶς μιμεῖται τὸν διδάσκαλον, διδάσκων πανταχοῦ ἐκ τῶν γραφῶν, καὶ ἀκόμη οὐδὲν λέγων περὶ τοῦ Χριστοῦ, διότι πολλάκις αὐτὸς προσέειπε. Καί, ὅτι ἐνθυμείται τὴν προδοσίαν αὐτοῦ, δὲν λέγει (π.χ. «στόμα ἀμαρτωλοῦ καὶ στόμα δολοῦ ἐπ' ἐμὲ ἠνοίχθη»)⁹, ἀλλὰ τότε τὴν τιμωρίαν μόνον αὐτοῦ ἐνεθυμήθη, διότι τότε τοῦτο ἀφέλει αὐτόν. Τοῦτο ἰδιαίτερος φανερώσει πάλιν τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Δεσπότη.

«Ὅτι κατηριθμημένους ἦν, φησί, σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν κληρον τῆς διακονίας ταύτης». Κληρον αὐτὸν πανταχοῦ ὀνομάζει, φανερώνων ὅτι τὸ πᾶν εἶναι τῆς χάριτος καὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑπενωμίζων εἰς αὐτοὺς τὰ παλαιά, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἐξελέξεν, ὅπως ἀκριβῶς τοὺς Λευίτας, καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὰ ἰδικὰ του, λέγων

8. Λουκ. 22, 32.
9. Ψαλμ. 108, 2.

ὅτι αὐτὸς ὁ μισθὸς τῆς προδοσίας ἔχει γίνῃ κήρυξ καὶ τῆς τιμωρίας· ἐκτίσατο γάρ, λέγει, χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας». Κύτταξε πῶς τὸ γεγονός ἦτο οἰκονομία τοῦ Θεοῦ. «Τῆς ἀδικίας», λέγει. Πολλὰ αἱ ἀδικίαι, ἀλλὰ οὐδὲν ἀδικώτερον ταύτης ἔχει γίνῃ ποτέ· ὥστε ἀδικίας ἦτο τὸ πρᾶγμα.

Τὸ γινόμενον δὲ ἐγένετο φανερόν· οὐ μόνον εἰς τοὺς παρόντας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄλους τοὺς μεταγενεστότους, ὥστε χωρὶς νὰ τὸ θέλουν ὀνομάσων μὴ γνωρίζοντες, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Καϊάφας προεφήτευσεν χωρὶς νὰ γνωρίζῃ, Ὁ Θεὸς ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ὀνομάσων τοιοῦτοτρόπως ἐθραῖστὶ Ἀκελδαμά. Ἐκ τούτου φανερά ἦσαν καὶ τὰ κακὰ ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ἔλθουν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· καὶ φανερόν· κατὰ πρῶτον τὴν προφητείαν, ἣ ὁποία ἔλεγε: «Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος»¹⁰, ὅτι ἐκ μέρους ἐξῆλθε. Καὶ περὶ τῶν Ἰουδαίων τὰ αὐτὰ ταυρίζεται νὰ λέγῃ· διότι ἐάν ὁ γενόμενος ὁδηγός, δηλαδὴ ὁ Ἰούδας θὰ ἦτο καλὸν νὰ μὴ εἶχε γεννηθῆ, πολὺ περισσότερον καὶ οὐτοί. Ἀλλ' οὐδὲν ἀπὸ αὐτὰ λέγει μὲχρι τότε.

Ἐπειτα, φανερόν· ὅτι εὐλόγως δύναται νὰ λέγεται περὶ αὐτοῦ Ἀκελδαμά, προσάγει τὸν Προφήτην, ποῦ λέγει: «Γενθήτω ἡ ἑπαυλις αὐτοῦ ἔρημος»¹¹. Διότι τί εἶναι περισσότερο ἔρημον ἀπὸ τοῦ νὰ γίνῃ κατὰ τὰς ἀφῆς; Ὅστε καὶ εὐλόγως δύναται νὰ ὀνομασθῆ ὁ ἄγγελος αὐτοῦ. Διότι ἐκεῖνος ποῦ κατέβαλε τὸ τίμημα, ἂν καὶ εἶναι ἄλλοι ἐκεῖνοι ποῦ τὸν ἔχουν ἀγοράσει, αὐτὸς θὰ εἶναι δίκαιον νὰ λογίζεται κύριος μεγάλης ἐρημώσεως. Αὕτη ἡ ἐρημώσις εἶναι προοίμιον τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐρημώσεως, ἂν κάποιος ἠθέλων ἐξετάσῃ τὸ πρᾶγμα μὲ ἀκριβείαν, διότι ἐκεῖνοι καὶ τοὺς ἑαυτοῦς τῶν κατέστρεψαν ἐκ πείνης, καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐφόνευσαν, καὶ τὰς φος ἔγινεν ἡ πόλις τῶν ξένων, τῶν στρατιωτῶν. Διότι εἰς ἐκεῖνους δὲν ἐπέτρεψαν νὰ ταφοῦν καὶ οὕτε οἱ ἴδιοι κατηξιώθησαν ταφῆς.

Ἐπεὶ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν, φησὶν, ἀνδρῶν». Πρόσεξε πῶς θέλει νὰ εἶναι αὐτοὶ αὐτόπται. Καίτοι θεβαίως ἐπρόκειτο νὰ παρευρίσκαται τὸ Πνεῦμα, ὁ

10. Ματθ. 28, 24.
11. Ψαλμ. 88, 26.

μως πολλή φροντίς ἦτο περὶ αὐτοῦ. «Τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν, φησὶν, ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς». Δεικνύει αὐτοὺς συγκατοίκους αὐτοῦ καὶ ὄχι ἀπλῶς παρόντας ὡς μαθητάς. Ἐπομένως καὶ ἐξ ἀρχῆς τότε πολλοὶ παρεκλούθουν αὐτόν. Πρόσεξα λοιπὸν πῶς φανερῶναι τοῦτο ὅταν λέγῃ: «Ἦν εἰς ἓκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου, καὶ ἀκολουθοῦσάντων τῷ Ἰησοῦ»¹². «Ἐν παντὶ χρόνῳ, φησὶν, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀρέαμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου». Καλῶς, διότι τὰ πρὸ τούτου οὐδεὶς ἐγνωρίζε διδασχθεῖς, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐδιδάσκοντο.

«Ἔως τῆς ἡμέρας, φησὶν, ἧς ἀνελήθη ἐφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ σὺν ἡμῖν γενέσθαι ἔνα τούτων». Δὲν εἶπε: «Τῶν ἄλλων μάρτυρα», ἀλλὰ «τῆς ἀναστάσεως» μόνῃς μάρτυρα, διότι περισσότερον ἀξιοπίστος ἦτο ὁ δυνάμενος νὰ εἴπῃ, ὅτι «ἐκεῖνος ὁ φαγῶν, καὶ πῖνῶν, καὶ σταυρωθεὶς, αὐτὸς ἀνέστη». Ὡστε οὐτε εἰς τοὺς πρὸ τούτου χρόνους, οὐτε εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ μάρτυς καὶ τῶν θαυμάτων διδομένου τοῦ ζητούμενου ἦτο μόνον ἡ ἀνάστασις, ἐπειδὴ ἐκεῖνα ἦσαν φανερά καὶ ὠμολογημένα, αὐτὴ δὲ κρυφίως εἶχε γίνεσθαι, καὶ εἰς μόνους αὐτοὺς φανερά. Καὶ δὲν λέγουσιν ὅτι «Ἄγγελοι εἶπον ἡμῖν», ἀλλ' ὅτι «ἐωράκαμεν ἡμεῖς». Ἀπὸ ποῦ εἶναι τοῦτο φανερόν; Ἀπὸ τῶν θαύματα τὰ ὅποια πραγματοποιοῦμεν. Διὰ τοῦτο τότε ἔπρεπε αὐτοὶ νὰ εἶναι ἰδιαιτέρως ἀξιοπίστοι.

«Καὶ ἔστησαν, φησὶ, δύο». Διατί ὄχι πολλοὺς; Διὰ νὰ μὴ γίνῃ μεγαλυτέρα ἡ λύπη διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἰούδα, οὐτε νὰ ἀπλωθῇ τὸ πρᾶγμα εἰς πολλοὺς. Δὲν προσθέτει δὲ ἀπλῶς ἐκεῖνον, ἀλλὰ, δεικνύων ὅτι πολλὰκις ὁ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τιμὸς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἶναι μικρότερος. Καὶ ἀπὸ κοινῶν πάντες προσεῦχονται λέγοντες: «Σὺ, Κύριε, καρδιογνώστα πάντων, ἀνάδειξον». Σὺ, λέγει, ὄχι ἡμεῖς. Ἐπικαίρως τὸν ὀνομάζουν καρδιογνώστην, διότι ἀπὸ αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ κάμουν τὴν ἐκλογὴν ὄχι ἀπὸ τῶν ἑξωθεν. Τοιοῦτοτρόπως εἶχαν ἐμπιστοσύνην, ὅτι πάντως εἰς πρᾶγμα νὰ γίνῃ μάρτυς τῆς ἀναστάσεως. Καὶ δὲν εἶπον: «Ἐκλεξαι», ἀλλὰ «ἀνά-

12. Ἰωάν. 1. 41.

δειξον» τὸν ἐκλεγέντα, λέγει, «ἦν ἐξελεξαι», γνωρίζοντες ὅτι ἅλα τὰ προκαθορίζει ὁ Θεός. «Ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα λαχέιν τὸν κλήρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς» διότι δὲν ἠθέλησαν ἀκόμη τοὺς βαπτιστοὺς τῶν ἀξίους νὰ ἐκλέξουν ἀπὸ μόνοι τῶν, διὰ τοῦτο καὶ αἰτοῦν νὰ μάθουν μὲ κάποιο σημεῖον.

δ. Ἄλλως δὲ, ἐὰν ἐκεῖ ἔπου οὐτε εὐχὴ ὑπῆρχεν, οὐτε ἀξιόλογοι ἄνδρες, ὁ κλήρος τοσούτων ἰσχυσεν, ὥστε νὰ ληθῆ ὁρθὴ ἀπόφασις ἐπὶ τοῦ Ἰωάν, πολὺ περισσότερον ἐδῶ συνεπλήρωσε τὴν χορείαν, ἀπετέλεσε τὴν τάξιν.

Καὶ ὁ ἄλλος, δηλαδὴ ὁ Ἰούστος, δὲν ἔστενοχαρήθη διότι οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἀπεισιώπησαν τὰ ἰδικὰ τῶν ἐλαττώματα, οἱ ὅποιοι μάλιστα περὶ αὐτῶν τῶν κορυφαίων δὲν εἰδίστασαν νὰ εἰποῦν, ὅτι ἠγανάκτησαν ἀλαχοῦ: καὶ ὄχι μόνον ἀπαι, ἀλλὰ καὶ δις καὶ πολλάκις. Τούτους λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἄς μιμηθῶμεν. Τὸ κήρυγμά μου δὲν ἀπευθύνεται πρὸς πάντας, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἐπιθυμοῦντας ἔξουσίαν. Ἐὰν πιστεύῃς ὅτι ἡ ἐκλογὴ εἶναι τοῦ Θεοῦ, μὴ ἀγανακτήσῃς διότι ἐναντίον ἐκεῖνου ἀγανακτήεις καὶ πρὸς ἐκεῖνον παροργίζεις: ἐκεῖνος ἐξέλεξεν. Ἐὰν δὲ αὐτὸς μὲν ἐξέλεξεν, σὺ δὲ ταμῆς ἐναντίον αὐτοῦ νὰ ἀγανακτήσῃς, πράττεις ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ ὅποῖον ἔπραξε καὶ ὁ Καῖν διότι ἐνῶ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἀποδεχθῆ τὸ γενόμενον, ἐκεῖνος, ἐπειδὴ προετιμήθη ἡ θυσία τοῦ ἀδελφοῦ, ἐλυπήθη, ἠγανάκτησεν, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ εἶχε κατανοῆναι καὶ ὀδηγηθῆ εἰς μετάνοιαν.

Ἐγὼ δὲ δὲν λέγω ἀπλῶς μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὅτι γνωρίζει ὁ Θεός νὰ οἰκονομῇ τὰ πράγματα κατὰ τὸ συμφέρον ἐκάστου. Διότι πολλάκις ὡς πρὸς μὲν τὴν διάθεσιν σὺ εἶσαι ἐπιεικέστερος, ὄχι ὁμοῦ καὶ ἀρμόδιος. Πάλιν εἶναι δυνατὸν μὲν νὰ ἔχῃς βίον ἀσύλληπτον καὶ διάθεσιν ἐλευθερὴν, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅμως δὲν χρειάζονται μόνον αὐτὰ κατ' ἄλλον τρόπον δὲ καὶ ἄλλος πρὸς ἄλλο εἶναι ἀρμόδιος. Δὲν θλίψεις πόσον δι' αὐτὰ τὰ πράγματα κάμει λόγον ἡ Ἁγία Γραφή;

Ἄλλὰ διὰ ἐξηγήσω διὰ ποῖον λόγον τὸ πρᾶγμα ἔχει καταστήσει περιμώγητον; Διότι δὲν καταλαμβάνομεν τὴν ἔξουσίαν διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν διότι ἐὰν ἐγνωρίζες ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἀφείλει νὰ φροντίξῃ περὶ πάντων, θαυμάζων ὅταν τὰ θάρη, ὅτι διὰ μὲν τοὺς ἄλλους ὅταν

ὀργίζονται ὅτι οὐκ ἔστιν ἀμαρτία, δι' αὐτὸν δὲ καθόλου, ὅτι διὰ τοὺς ἄλλους ὅταν ἀμαρτάνουν ὑπάρχει πολλὴ προσευχὴ διὰ συγγνώμην, δι' αὐτὸν δὲ καθόλου, δὲν θὰ ἔσπουδες πρὸς τὴν ἐξουσίαν, δὲν θὰ ἔτρεγες διότι αὐτός ὑπόκειται εἰς ὄλων τὰ στόματα, εἰς ὄλων τὰς κρίσεις, καὶ τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἀσοφῶν με διαφόρους φροντίδας κατατρέβεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα πολλοὶ εἶναι ποὺ τὸν μισοῦν καὶ τὸν φθοῦν.

Μὴ φέρης ἀντίρρησην πρὸς ταῦτα ἔχων κατὰ νοῦν τοὺς ἐπισκόπους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πρὸς ὄλους χαρίζονται, οἱ ὁποῖοι νὰ ἐψησυχάσουν μόνον ἐπιθυμοῦν, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται εἰς τὴν ἐπισκοπὴν δι' ἀνάπαυσιν, ἢ διδασκαλία δὲν εἶναι περὶ τούτων, ἀλλὰ περὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀγρυπνοῦν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν σας, οἱ ὁποῖοι προτιμοῦν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των σωτηρίαν τὴν σωτηρίαν τοῦ ποιμνίου.

Εἰπέ μοι, ἐάν κάποιος ποῦ ἔχει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ δέκα παῖδας, οἱ ὁποῖοι συγκοιτοῦν μετ' αὐτοῦ διὰ παντός, ἀναγκάζεται νὰ φροντίζη περὶ αὐτῶν διαρκῶς, τὸσον πολλοὺς ἔχων ὁ ἐπίσκοπος οὐκ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, οὐκ συγκοιτοῦντας, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδικὴν των διάθεσιν ἔχοντας τὴν ὑπακοήν, ποῖος δὲν ὀφείλει νὰ γίνῃ; Ἀλλὰ δοξάζεται, λέγει. Μὴ ποῖαν δόξαν; Πτωχοὶ ἀξίας τριῶν δολῶν (ἦτοι ἡμισίας δραχμῆς) ἀκολογοῦν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. Διατί λοιπὸν δὲν ἀποστομῶναι αὐτοὺς; Βεβαίωτατα διότι δὲν ἔνοησες ἔργον ἐπισκόπου. Πάλιν, ἂν δὲν παρέχη βοήθηματα εἰς πάντας, καὶ εἰς τοὺς ὀνηρούς καὶ εἰς τοὺς ἐργαζομένους, μύρια ἀπὸ παντοῦ κατηγορεῖται οὐδεὶς φοβεῖται νὰ κατηγορήσῃ καὶ νὰ συκοφαντήσῃ διότι ἐπὶ τῶν ἀρχόντων μὲν ὁ φόβος ὑπάρχει, ἐπὶ τούτων ὅμως οὐκ, διότι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτοὺς οὐδόπως ἰσχύει.

Τί θὰ ἤδύνατο νὰ εἴπῃ τις διὰ τὴν φροντίδα περὶ τὸ κήρυγμα καὶ τὴν διδασκαλίαν; διὰ τὴν δυσκολίαν εἰς τὰς χειροτονίας; Ἴσως ἢ ἐγὼ εἶμαι πολὺ ἀδύναμος καὶ ταλαιπώρος καὶ μηθαμῖνος, ἢ οὕτως ἔχει τὸ πρῶγμα. Οὐδόπως διαφέρει ἡ ψυχὴ τοῦ ἱερέως ἀπὸ πλείων κλυδωνιζόμενον ἀπὸ παντοῦ κατηγορεῖται καὶ ὑποφέρει, ἀπὸ φίλους, ἀπὸ ἐχθρούς, ἀπὸ ἰδικούς του, ἀπὸ ξένους.

Μήπως ὁ βασιλεὺς δὲν ἐξουσιάζει τὴν χώραν ὀλόκληρον, ἐνῶ οὕτως μόνον τὴν πόλιν; Ἀλλὰ τὸσον με-

γαλύτεροι εἶναι αἱ φροντίδες τούτου, ὅση διαφορά ὑπάρχει μεταξὺ ὕδατος ποταμοῦ κινουμένου ἀπλῶς ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ πηλόγους φουσκωμένου καὶ τρικυμιωμένου. Τί συμβαίνει δηλαδὴ; Ἐκεῖ μὲν πολλοὶ εἶναι οἱ συμφορηθόντες (διότι ὅλα γίνονται κατὰ τὸν νόμον καὶ τὰς διατάξεις), ἐδῶ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον, οὕτε εἶναι δυνατὸν νὰ διατάξῃ κατὰ τὸ ἐξουσίας, ἀλλὰ, ἐάν μὲν κινήθῃ βραστηρίως, ἀσκηρῶς, ἀν δὲ οὐκ ἂσκηρῶς, ὡς ψυχρῶς. Πρέπει δὲ αὐτὰ τὰ ἀντίθετα νὰ τὰ συνδυάσῃ, ὥστε οὕτε νὰ καταφρονήται, οὕτε νὰ μισήται; ἄλλως δὲ καὶ τὰ πράγματα ἔχουν ἐπέλθει ἀφηνιδίας. Πόσους ἀναγκάζεται νὰ σκανδαλίζη καὶ ἐκκῶν καὶ ἀκῶν! Πόσους νὰ τραυματίζη καὶ ἐκκῶν καὶ ἀκῶν!

Δὲν διδάσκω κατ' ἄλλον τρόπον, παρά μόνον διαπιστεύω καὶ πισθάνομαι. Δὲν νομίζω ὅτι εἶναι πολλοὶ μεταξὺ τῶν ἱερέων ποῦ σώζονται, ἀλλὰ πολὺ περισσότεροι εἶναι ἐκείνοι ποῦ χάνονται τὸ δὲ αἴτιον εἶναι ὅτι ἡ ἱερωσύνη χρειάζεται μεγάλην ψυχὴν, διότι ἔχει πολλὰς ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι τὴν ἀναγκάζουν νὰ ἐξέλθῃ τοῦ οἴκειου χαρακτήρος, καὶ χρειάζεται ἀπὸ παντοῦ μύριους ὀφθαλμούς. Δὲν θέλει πῶσα πρέπει νὰ ἔχη ὁ ἐπίσκοπος; Νὰ εἶναι ἱκανὸς διδάσκαλος, ἀνεζήλικος, νὰ μὲν προσηλωμένος εἰς τὸν σύμφωνον πρὸς τὴν διδαχὴν τοῦ Κυρίου ἀξιόπιστον λόγον¹³. Πόσον δύσκολον εἶναι τοῦτο! Καὶ διὰ τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἄλλων αὐτὸς κατηγορεῖται. Οὐδόπως μνημονεύω τῶν ἄλλων ἂν ἕνας μόνον ἀποβάνῃ ἀμώπτος, δὲν κατῳστρεμὲν δόκλιτρον τὴν ἰδικὴν του σωτηρίαν; διότι μίση μόνη ψυχῆς ἢ ἀπάθεια τοσαύτην ζημίαν προξενεῖ, ὅσην οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ παραστήσῃ διότι ἐάν ἡ σωτηρία αὐτῆς ἔχει τοσαύτην ἀξίαν, ὥστε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ νὰ γίνῃ ἀνθρώπος καὶ τοσαῦτα νὰ πάθῃ, ἐνόησον πόσην τιμωρίαν θὰ φέρῃ ἢ ἀπάθεια. Ἐάν, ἐκείνος ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποῖου ἐγάθη κάποιος, ἐπισύρῃ εἰς τὸν παρόντα θῖον ὡς τιμωρίαν τὸν θάνατον, πολὺ περισσότερον ἐκεῖ. Μὴ φέρῃς ὡς ἄνιστασιν, ὅτι ὁ πρεσβύτερος ἀμάρτησε οὕτε ὅτι ὁ διάκονος καὶ συνεπὸς αὐτοῦ πρέπει νὰ τιμωρηθῶν καὶ οὐκ ὁ ἐπίσκοπος διότι πάντων τούτων αἱ κατηγορίαι

¹³ Α' Τιμόθ 3, 2. 3. καὶ Τίτ. 1, 7. 9.

φέρονται επί την κεφαλὴν τῶν χειροτονησάντων.

Πάλιν θὰ εἶπω κάτι ἄλλο. Συμβαίνει ὁ ἐπίσκοπος νὰ διαδεχθῆ κάποιον κληρὸν μοχθηρῶν ἀνδρῶν καὶ τότε ἀπορεῖ τί πρέπει νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν πρότερον διαπραχθέντων ἀμαρτημάτων· διότι βού εἶναι οἱ κληρικοί, καὶ πρέπει μὴτε ἐκεῖνον νὰ ἀφήσῃ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους νὰ μὴ σκανδαλίσῃ. Πρέπει λοιπὸν πρῶτον νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν κακὸν κληρικόν· Ἄλλὰ δὲν ὑπάρχει πρόφασις πρόσφατος. Ἄλλὰ νὰ τὸν ἀφήσῃ; Ναί, λέγει· διότι ἡ κατηγορία θαρύνει ἐκεῖνον πού τὸν ἀχειροτόνησε. Τί λοιπόν; δὲν πρέπει νὰ χειροτονήσῃ, οὔτε νὰ κάμῃ προσαγωγὴν εἰς τὸν ἐπόμενον θαβμόν; Ἄλλὰ μὲ ταῦτο θὰ γίνῃ φανερόν εἰς ἄλλους, ὅτι εἶναι μοχθηρὸς ἐπίσκοπος· τοιοῦτο τρόπον λοιπὸν μὲ ἄλλον τρόπον θὰ ἔχῃ σκανδαλίσει. Ἄλλὰ νὰ κάμῃ προσαγωγὴν εἰς μεγαλύτερον θαβμόν; Τοῦτο εἶναι πολὺ χειρότερον.

ε'. Ὡστε, ἐάν κάποιος ἐβίβασκεν, ὅτι ἡ ἀρχιερωσύνη ὑπάρχει διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ποιμνίου, οὐδεὶς θὰ ἐδέχετο αὐτὴν ταχέως· τώρα δμως, ὅπως τὰς ἐξωθεν ἐξουσίας, οὕτω καὶ ταύτην ἐπιδιώκομεν. Διότι διὰ τὰς βόξασθῶμεν, διὰ νὰ τιμηθῶμεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, χάνομε τὴν παρὰ τῷ Θεῷ σωτηρίαν. Ποῖον τὸ κέρδιον τῆς τιοιούτης τιμῆς; πῶς ἐλέγχεται ὅτι δὲν εἶναι τίποτε; Ὁταν ἐπιθυμήσῃς τὴν ἱερωσύνην, ἐξέτασον κατ' ἀντιπαροβολὴν τὴν γέενναν, ἀντιπαράβαλε τὰς εὐθύναις τὰς ἐκεῖ, ἀντιπαράβαλε τὸν ἥσυχον θῖον, ἀντιπαράβαλε τὸ μέτρον τῆς τιμωρίας, διότι ἂν ἀμαρτήσῃς ὡς ἰδιώτης, οὐδὲν τοιοῦτον θὰ πάθῃς, ἂν δμως ἀμαρτήσῃς, ὡν ἱερεὺς ἐχάθῃς.

Σκέψου πόσα ὑπέμεινε, πόσα μὲ ἐγκατέστησεν ἀντεμετώπισεν ὁ Μωϋσῆς, πόσα ἐπέδειξεν ἀγαθὰ καὶ ἐπειδὴ ἔστω καὶ ἂν ἀμάρτημα μόνον διεπραξεν, ἐτιμωρεῖτο σκληρῶς. Εὐλόγως· διότι τοῦτο διεπράχθη ἐπὶ ζήμια καὶ τῶν ἄλλων¹⁴· ὥστε σκληρότερον ἐτιμωρεῖτο ὅχι διότι ἔγινε φανερόν, ἀλλὰ διότι ἦτο καὶ ἀμάρτημα

14. Ἐβὰ ἀσφαλῶς πρέπει νὰ ἀναφέρεται ὁ ἱερός Χρυσόστομος εἰς τὸν φόνον τοῦ Αἰγυπτίου στρατιώτου, τὸν ὁποῖον ὁ Μωϋσῆς ἐφόνευσεν διὰ τὴν σκληρὰν συμπεριφορὰν του ἐναντὶ ἐνὸς γέροντος Ἰσραηλῆται καὶ διὰ τὸν ὁποῖον φόνον ὁ Μωϋσῆς ἠναγκάσθη νὰ αὐτοεξομολογήσῃ εἰς τὴν γῆν Μεδιάν (πρὸς. Ἐξοδ. 2, 11 - 15).

ἱερώς· διότι δὲν τιμωροῦμεθα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ διὰ τὰ φανερά καὶ διὰ τὰ κρυφὰ ἀμαρτήματος· διότι ἡ μὲν ἀμαρτία ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ ἡ ἡμίαι δμως δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ, μᾶλλον δὲ οὔτε ἡ ἀμαρτία, διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον τὸ νὰ ἀμαρτάνῃς λανθανόντως καὶ κρυφίως μὲ τὸ νὰ ἀμαρτάνῃς φανερώς.

Ὁ δὲ ἐπίσκοπος δὲν εἶναι δυνατὸν κρυφίως νὰ ἀμαρτάνῃ· διότι εἶναι ἀγαπητὸν νὰ ἀπαλλαγῇ κατηγοριῶν χωρὶς νὰ ἀμαρτάνῃ, μήπως θεσπίσῃ ἀμαρτήσῃ κατὰ τι. Καὶ ἂν ὀργισθῇ, καὶ ἂν γελάσῃ, καὶ ἂν ἐπιθυμήσῃ ἄνειρον κάποιας ἀνεσεως, τότε πολλοὶ εἶναι οἱ ἐλπιευόμενοι, πολλοὶ οἱ σκανδαλιζόμενοι, πολλοὶ οἱ νομοθετοῦντες, πολλοὶ οἱ ἐνθυμούμενοι τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐπισκόπους καὶ κακίζοντες τὸν παρόντα· καὶ κάμνοντες αὐτὰ, ἐνθυμούμενοι τοὺς συνεπισκόπους, τοὺς πρεσβυτέρους, οὐ θέλοντες νὰ ἐγκωμιάσῃσιν ἐκεῖνους, ἀλλὰ τοῦτον νὰ θλάσῃσιν.

Προσφιλῆς εἶναι, λέγει, ὁ πόλεμος εἰς ἀμοιβῆς. Τοῦτο καὶ τώρα ταιριάζει νὰ λέγωμεν, μᾶλλον δὲ καὶ λέγομεν πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὸν ἀγῶνα, μετὰ δὲ τὴν εἰσοδὸν οὐδὲ φανεροὶ γίνομεθα εἰς τοὺς πολλούς· διότι τώρα δὲν κάμνομε πόλεμον πρὸς τοὺς καταδυναστεύοντας τοὺς πτωχοὺς, οὔτε ὁπομένομε νὰ πολεμῶμεν ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου, ἀλλὰ συμφῶνως πρὸς τοὺς ποιμέναις ἐκεῖνους, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ Ἱεζεκιήλ, σφάζομε καὶ κατατρώγομε¹⁵. Ποῖος ἐξ ἡμῶν ἐπιδικεῖναι τσοσῶτην φροντίδα διὰ τὰ ποιμνία τοῦ Χριστοῦ, ὅσην διὰ τὰ ποιμνία τοῦ Λάβαν ὁ Ἰακώβ; Ποῖος δύναται νὰ λογαριάσῃ τὸν παγετὸν κατὰ τὴν νύκτα; Διότι μὴ μοι προσβάλλῃς τὰς ὀλουκτίας καὶ τὴν τσοσῶτην περιποίησιν. Διότι πράγματι συμβαίνει τὸ ἐντελῶς ἀντιθετον.

Ἐπὶ τῶν καὶ τοπάρχαι δὲν ἀπολαμβάνουν τόσην τιμὴν, ὅσην ὁ ἀρχὼν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν εἰσελθῇς εἰς ἀνάκτορα ποῖος εἰσερχεται πρῶτος; ὡσαύτως μεταξύ γυναικῶν, ἢ εἰς τὰς οἰκίας τῶν σπουδαίων, οὐδεὶς ἄλλος πλὴν αὐτοῦ προσιτάται.

Ὅλα ἐγάθησαν καὶ διεφθάρησαν. Ταῦτα δὲν τὰ λέγω μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ καταισχύω ὑμᾶς, ἀλλὰ διὰ νὰ σὰς συγκρατήσω τὴν ἐπιθυμίαν. Διότι ποῖαν συνειδήσιν

15. Ἱεζ. 34, 2, 3.

θά ἔχῃς ἀφοῦ ἔσπασας εἰς τὴν ἱερουσόνην ἢ ἀπὸ μόνου σου, ἢ τῆ συνεργεία κάποιου ἄλλου; μὲ ποίους ὀφθαλμοὺς θά ἀντικρῆσθῃς ἐκεῖνον τὸν συνεργήσαντα; τί θά ἔχῃς νὰ ἀπολογηθῆς; Διότι ἐκεῖνος μὲν, ὁ ὁποῖος παρά τὴν θέλησίν του, καὶ ἐξαναγκασθεὶς, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, δύναται νὰ ἔχῃ μίαν κάποιαν ἀπολογία, ἂν καὶ ὁ πωσθῆποτε καὶ αὐτὸς ἔχει σπερηθῆ τῆς συγγνώμης· πλὴν ἀλλὰ παρά τούτα εἶχε μίαν κάποιαν ἀπολογία. Σκέψου τί ἔπαθε Σίμων ὁ Μάγος. Τί ἠλασθῆ! "Ἄν δὲν βίβης ἀργύριον, ἀλλ' ἀντὶ ἀργυρίου κολακεύῃς καὶ πολλὰ δολίως ἐπινοῆς καὶ μηχανεύσῃς! «Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἰη εἰς ἀπώλειαν»¹⁶, πρὸς ἐκεῖνον εἶπεν ὁ Πέτρος, καὶ πρὸς τούτους θά εἴπῃ: «Ἡ θιασὺν ὑμῶν μεθ' ὑμῶν ἔστα εἰς ἀπώλειαν, διότι ἐνομιάσατε ὅτι ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ ἀποκτάται μὲ ἀνθρώπινα τεχνάσματα».

'Ἄλλ' οὐδεὶς εἶναι τοιοῦτος; Εὐχομαι πράγματι νὰ μὴ εἶναι! Διότι καθόλου δὲν θέλω πρὸς σὰς νὰ ἀναφέρωνται τὰ λεγόμενα· τὰρα δὰ ὅμως ἐκ τῆς λογικῆς σειρᾶς τοῦ κηρύγματος ἐφθάσαμεν εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους. Διότι οὕτε, ὅταν κηρύττωμεν κατὰ τῆς πλεονεξίας, ἀναφερόμεθα πρὸς ὑμᾶς, καὶ μάλιστα οὕτε πρὸς ἕνα ἐξ ὑμῶν. Εἶθε τὰ φάρμακα τοῦ ἐτοιμάζονται ἀπὸ ἡμᾶς νὰ μὴ χρησιμοποιῶνται. Αἱ ἀρχαὶ τῶν ἱατρῶν εἶναι τοιαῦτα, οὐχὶ αἰτιόσαι ἄλλα ἀντὶ ἄλλων, ὥστε, μετὰ τὴν ἀνακούφισιν ἀπὸ τῶν πολλῶν πόνου, ἀπλῶς νὰ ριπτῶνται τὰ φάρμακα. Τὰ ἴδια καὶ ἡμεῖς εὐχόμεθα, ἀπλῶς εἰς τὸν ἀέρα νὰ λέγωνται οἱ λόγοι μας, ὥστε λόγοι μόνον νὰ εἶναι. "Εγὼ εἶμαι ἔτοιμος βλα νὰ τὰ ὑποστῶ, ὥστε νὰ μὴ εὐρεθῶ εἰς ἀνάγκην νὰ διδάσκω αὐτά. "Ἄν θέλετε δέ, θά σιωπήσωμεν, μόνον ἄς εἶναι ἀκίνδυνος ἢ σιωπῆ, διότι δὲν νομίζω κάποιος, ἂν δὲν τὸ ἐκάλει ἡ ἀνάγκη, ὅτι θά ἤθελε ἀπλῶς νὰ ἐπιδεικνύεται, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι πάρα πολὺ κενόδοξος.

"Ἄς ἐλθωμεν εἰς τὴν διδασκαλίαν πρὸς χάριν σοῦ; διότι αὕτη ἡ διδασκαλία εἶναι μεγαλυτέρα, ἢ παρεχομένη διὰ τῶν πραγμάτων, ἀφοῦ καὶ ἐκ τῶν ἱατρῶν οἱ ἄριστοι, καίτοι θεθαίως ἢ νόσος τῶν ἀρρώστων ἀποδίδει εἰς αὐτοὺς χρήματα, ἐν τούτοις θά ἤθελον νὰ ὀγι-

16. Πρὸς. 8, 20.

αἰνοῦν οἱ φίλοι των. Καὶ ἡμεῖς θέλομεν ἅπαντες νὰ ὀγιαίνουμ, διότι δὲν θέλομεν ἡμεῖς μὲν νὰ εἰμεθα σπουδαῖοι, σεις δὲ νὰ μὴ εἰσθε. "Ἦθελον, ἐὰν ἦτο δυνατόν, νὰ φανερώσω τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποῖαν ἔχω πρὸς σὰς; διότι οὐδεὶς οὐδόπως εἰς τὸ ἐξῆς ἠδύνατο νὰ μὲ κατηγορήσῃ, ἂν καὶ τὸ κήρυγμα ἦτο πάρα πολὺ σκληρόν, ἐπειδὴ τὰ παρὰ φίλων λεγόμενα, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι κακολογία, εἶναι ἀνεκτά· «ἀξιολιπότερα γὰρ τραύματα φίλου, ἢ ἑκαούσια φιλήματα ἐχθροῦ»¹⁷.

Δι' ἐμὲ οὐδὲν εἶναι ἀγαπητότερον ἀπὸ σὰς, οὕτε τὸ ἴδιον τὸ φῶς· διότι μυριάκις θά προχόμεν ἐγὼ νὰ τυφλωθῶ, ἐὰν θεθαίως θά ἦτο δυνατόν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου νὰ ἐπαναφέρω τὰς ψυχὰς σοῦ· τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτοῦ τοῦ φωτὸς γλυκυτέρα δι' ἐμὲ εἶναι ἡ ἰδικὴ σοῦ σωτηρία. Διότι ποῖον τὸ ὄφελός μου ἐκ τῶν ἡλιακῶν ἀκτινῶν, ὅταν ἡ ἐξ αἰτίας ὑμῶν ἀσθμία πολὺ διαλύη τὸ σκότος τῶν ὀφθαλμῶν; Διότι τὸ φῶς τότε εἶναι καλόν, ὅταν φαίνεται ἐν εὐφροσύνῃ, ἀφοῦ εἰς τὴν λυπουμένην ψυχὴν πιναύεται ὅτι δημιουργεῖ καὶ παρενοχλήσεις. "Ὅτι δὲ δὲν μεύδομαι, μὴ γένοιτο μὲν νὰ λάθω ποτὲ πείραν, πλὴν ἐὰν ποτὲ σμυθῆ κάποιος ἐξ ὑμῶν νὰ ἀμαρτάνῃ, ἐνῶ ἐγὼ θά ἀδιαφορῶ, ἀποδείξετε; εἶθε νὰ ἀπολεσθῶ, ἐὰν δὲν ὁμοιάω πρὸς τοὺς παρολῶτους, ἢ πρὸς τοὺς ἔχοντας ἐξέλθει τῶν αἰσθησῶν των, καὶ κατὰ τὸν προσητικὸν λόγον «καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ»¹⁸. Διότι ποία ἐλπίς ὑπάρχει δι' ὑμᾶς, ὅταν δὲν προσδεύετε; ποία δὲ λύπη, ὅταν εὐδοκίμητε; Νομίζω ὅτι ἀποκτῶ περὰ, ὅταν ἀκούσω κάτι καλὸν δι' ὑμᾶς, «Πληρώσατέ μου τὴν χαράν»¹⁹.

Τοσούτων μόνον εἰσέφερα εἰς τὴν προσευχὴν, ὅτι ἐπιθυμῶ ὑμῶν τὴν προκοπὴν. Ἐκεῖνο δὲ διὰ τὸ ὅποιον διαγωνίζομαι πρὸς πάντας, τοῦτο εἶναι, ὅτι ἀγαπῶ, ὅτι ἔχω συνυφανθῆ πρὸς ὑμᾶς, ὅτι τὰ πάντα εἰσθε δι' ἐμὲ, καὶ πατὴρ καὶ μήτηρ καὶ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα. Μὴ νομίσητε λοιπὸν ὅτι κάτι ἀπὸ τὰ ὅτι ἐμοῦ κηρυττάμενα κηρύττονται πρὸς ἀποστροφὴν, ἀλλὰ πρὸς διόρθωσιν

17. Παροιμ. 27, 8.

18. Ψαλμ. 37, 11.

19. Φιλίπ. 2, 2.

«ἀδελφός γάρ, φησίν, ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὄχυρά»²⁰.

Μὴ λοιπὸν ἀπαξιώσητε εἰς τὴν ἀκρόασιν τοῦ κηρύγματος, διότι οὐτὲ καὶ ἐγὼ περιφρονῶ τὰς ἰδικὰς σας συμβουλὰς, ἀλλὰ θὰ ἤθελον νὰ διορθώσωμαι ἀπὸ σας, θὰ ἤθελον νὰ διδάσκωμαι· διότι πάντες ἡμεῖς εἴμεθα ἀδελφοί, εἰς δὲ ἡμῶν εἶναι ὁ καθηγητής. Ὑπάρχει δὲ καὶ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἕνας, ὁ ὁποῖος προεξάρχει εἰς τὰς συμβουλὰς, καὶ οἱ ἄλλοι πειθόνται. Μὴ λοιπὸν ἀπαξιώσητε, ἀλλὰ ὅλα ἅς τὰ κάμνωμεν εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Δ'. (4)

(Πράξ. 2, 1-18)

«Καὶ ἐν τῇ συμπληρωσθῆαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἦσαν ἄνευτες δημοθυμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἐγένετο ἄφῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤχος»¹.

α'. Ποία εἶναι ἡ Πεντηκοστή αὕτη; Ὅταν ἐπρεπε νὰ χρησιμοποιῆ τὸ δρέπανον διὰ τὸν θερισμὸν ἔταν ἔπρεπε νὰ συναθροίσῃ τοὺς καρπούς, εἶδες τὸν τύπον; Βλέπε πάλιν τὴν ἀλήθειαν. Ὅταν ἐπρεπε νὰ χρησιμοποιῆ τὸ δρέπανον τοῦ λόγου, ἔταν τοὺς καρπούς νὰ συλλέγῃ, τότε ὡς δρέπανον ἠκουημένον τὸ Πνεῦμα κατέρχεται ἱπτάμενον· διότι ἀκούει μετὰ προσοχῆς τὸν Χριστὸν ποῦ λέγει: «Ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαὶ εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη»², καὶ πάλιν, «ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι»³. Ὡστε αὐτὸς πρῶτως ἐχρησιμοποίησε τὸ δρέπανον· διότι αὐτὸς ἀνεθίθασεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς τὸν πρῶτον καρπὸν, ἀφοῦ προσέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ τοιοῦτον θερισμὸν ὀνομάζει.

20. Παροιμ. 18, 19.

1. Πράξ. 2, 1-2.

2. Ἰωάν. 4, 35.

3. Λουκ. 10, 2.

«Ἐν τῷ συμπληροῦσθαι, φησί, τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς», δηλαδὴ ὄχι πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς, ἀλλὰ περὶ αὐτῆς, θυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, τὴν Πεντηκοστὴν διότι ἐπρεπε, ἐνῷ θὰ ἦτο ἑορτὴ, πάλιν αὐτὰ νὰ λαμβάνουν χώραν, ὥστε οἱ παρόντες κατὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ οὗτοι νὰ ἴδουν καὶ αὐτά.

«Καὶ ἐγένετο ἄφῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤχος». Διατὶ τοῦτο δὲν ἐγένετο χωρὶς αὐθητὰ σημεῖα; Διότι, ἀφοῦ, καὶ τοῦτο ἔταν ἐγένετο, ἔλεγον ὅτι «γλυκοὺς μεμεστωμένοι εἰσίν, ἐάν τοῦτο δὲν ἐγένετο, τί δὲν θὰ ἔλεγον; Δὲν ἐγενε δὲ ὁ ἤχος ἀπλῶς, ἀλλ' «ἐκ τοῦ οὐρανοῦ». Καὶ τὸ ἀφῆθιον δὲ τοῦ ἤχου διηγείρει αὐτούς. «Καὶ ἐπλήρωσε ἔλυν τὸν οἶκον». Πολλὴν τὴν ὄρμην ἀναφέρει τοῦ Πνεύματος.

Πρόσεξε: Πάντας ἐκεῖ συνεκέντρωσεν, ὥστε καὶ οἱ παρόντες νὰ πιστεύσουν, καὶ αὐτοὶ ἀξιοὶ νὰ ἀναδειχθῶν· καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ προσθέτων καὶ τὸ πολὺ τρομερώτερον αὐτοῦ: «καὶ ὠφθησαν αὐταῖς διαμεριζόμεναι γλώσσαι ὡσεὶ πυρὸς, λέγει. Καλῶς πανταχοῦ τὸ «ὡς» προσκείται, ἵνα μὴδὲν αἰσθητὸν νομισθῆ περὶ τοῦ Πνεύματος. Ὁσει πυρὸς λέγει, καὶ ὡσεὶ πνοῆς· ἄρα δὲν ἦτο ἄνεμος, ἀπλῶς εἰς τὸν ἀέρα διασκορπιζόμενος. Διότι ἔταν μὲν εἰς τὸν Ἰωάννην ἔπρεπε νὰ γνωρισθῆ τὸ Πνεῦμα, ἦλθεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Χριστοῦ ὡς ἐν εἶδει περιστέρως⁴, τώρα δὲ, ὅτε ἔπρεπε ὀλόκληρον πλῆθος νὰ ἐπιστραφῆ, ὡσεὶ πυρὸς.

«Καὶ ἐκάθισεν ἐφ' ἕνα ἑκάστον αὐτῶν» δηλαδὴ, «παρέμεινεν, ἐπανεπαύσατο»· διότι τὸ κάθισαι σημαίνει τὸ ἐδρασεῖν καὶ τὴν παραμονὴν. Τί λοιπὸν; μήπως εἰς τοὺς δώδεκα μόνον ἦλθεν, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τοὺς λοιπούς; Καθόλου· ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἑκατὸν εἴκοσιν. Διότι δὲν θὰ παρουσιαζέτο χωρὶς λόγον ὁ Πέτρος τὴν μαρτυρίαν τοῦ Προφῆτου λέγων: «Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει Κύριος ὁ Θεός, ἐκχεῖ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα καὶ προφητεύουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνύπνια σθήσονται»⁵.

4. Μάρκ. 1, 10. Λουκ. 3, 22. Ἰωάν. 1, 32.

5. Πράξ. 2, 17. Ἰωήλ 3, 1.

Και πρότερον: διότι διά να μη καταπλήρη μόνον, αλλά και διά να χορηγήση πλήρως την χάριν, διά τοῦτο και ἐν Πνεύματι ἀγίῳ και πυρί διότι προσθέτει: «Και ἐπλήσθησαν ἅπαντες Ἁγίου Πνεύματος, και ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέρας γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι». Δὲν λαμβάνουν ἄλλο σημεῖον, ἀλλὰ τοῦτο πρῶτον διότι παράδοξον ἦτο, και δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη ἄλλου σημεῖου. «Ἐκάθισε, φησὶν, ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν» δηλαδή και ἐπὶ τὸν μη ἐκλεγέντα Ἰουδαίον. Διὰ τοῦτο καθόλου δὲν λυπεῖται ἐπειδὴ δὲν ἐξελέγη ὅπως ὁ Μαθθίας. «Και ἐπλήσθησαν, φησὶν, ἅπαντες». Δὲν ἔλαθον ἀπλῶς τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἀλλ' ἐπλήσθησαν. «Και ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέρας γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι». Δὲν θὰ ἔλεγε: «Πάντες, ἐνῶ εὐρίσκονται και οἱ Ἀποστόλοι ἐκεῖ, ἐὰν δὲν μετεῖχον και οἱ ἄλλοι ἄλλως δὲ ἀφοῦ ἀνωτέρω κατ' ἴδιαν αὐτοὺς ἀνόμασε, τώρα δὲν θὰ συνήγαγε εἰς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα διότι ἐάν, ὅπου ἐπρεπε να εἴπῃ ὅτι παρευρίσκοντο, κατ' ἴδιαν μνημονεύει τῶν Ἀποστόλων, πολὺ περισσότερον ἐδῶ.

Πρόσεξε δὲ, παρακαλῶ, πᾶς, ὅταν παραμένουν μετὰ τὴν χάριν και ὁμοιοῦν εἰς τὴν προσευχὴν, ὅταν ἔχουν ἀγάπην, τότε ἐρχεται τὸ Πνεῦμα.

Ἐπιθυμοῦμε δὲ εἰς αὐτοὺς και ἄλλην μορφήν, εἰπὼν: «Ὡσεὶ πυρὸς» διότι ὡς πῦρ ἐφάνη και εἰς τὴν ἕσπυον. «Καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι» διότι ἀποφθέγματα ἦσαν τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα.

«Ἦσαν δὲ, φησὶν, ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαθεῖς». Ἦ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικία ἦτο σημεῖον εὐλαθείας, Πᾶς; Διότι ἐνῶ κατηγόνοτο ἀπὸ τῶσα ἔθνη, και ἀφοῦ ἄφησαν και πατριδας και οἰκίας, και συγγενεῖς, κατώκουν ἐκεῖ. «Ἦσαν γάρ, φησὶν, ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαθεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνήλθε τὸ πλῆθος, και συνεχύθη». Ἐπειδὴ εἰς οἰκίαν ἐγένετο τὸ γενόμενον, ἐλόγως ἀπὸ ἔξω προσέτρεξαν. «Συνεχύθη τὸ πλῆθος». Τί σημαίνει «Συνεχύθη τὸ πλῆθος»; Ἐταράχθη, ἐθαύμασαν. Ἐπειτα, φανερώσαν ὅτι ἐθαύμαζον, προσθέτει: «Ὅτι ἤκουον εἰς ἕκαστον αὐτῶν τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλοῦντων αὐτῶν. Καὶ συνήλθε τὸ πλῆθος, και πρὸς ἑαυτοὺς ἔλεγον

«Ὅκ Ἰδοὺ πάντες ὀδοὶ εἰσὶν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; Πρὸς τοὺς Ἀποστόλους κατ' εὐθείαν ἐκοίταζον. «Και πᾶς, φησὶν, ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν, ἐν ἣ ἐγενήθημεν. Πάρθοι, και ἡβραῖοι, και Ἰουδαῖοι, και οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε και Παμφυλίαν, Αἴγυπτον και τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, και οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοι τε και προσήλυτοι, Κρήτες και Ἀραβεῖς, ἀκούομεν λαλοῦντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ; Ἐξίσταντο δὲ πάντες, και διηπόρουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες Τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; Βλέπετε αὐτοὺς να τρέχουν ἐξ ἀνατολῶν εἰς δυσμάς;

6. «Ἐτεροι δὲ, φησὶ, διακλυαζόμενοι ἔλεγον Πλεόκους μεμεστωμένοι εἰσὶν». Ὡς τῆς ἀνοησίας! Ὡς τῆς κακίας τῆς πολλῆς! Καίτοι αὐτοὶ δὲν ἦτο καιρὸς τοῦ γλεύκους ἀφοῦ ἦτο ἀκόμη Πεντηκοστή. Καὶ τὸ φοβερότερον ὅτι, ἐνῶ πάντες ὁμολογοῦν, ὅτι εἰσὶν Ῥωμαῖοι, προσήλυτοι, οἱ σταυρώσαντες Ἰσῶν, ἐκείνοι μετὰ ἀπὸ τοσαῦτα γεγονότα τολμοῦν να λέγουν ὅτι «γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσὶν».

Ἄλλ' ὅς ἴδωμεν ἐκεῖνα ποῦ ἔχουν λεχθῆ ἀνωτέρω; «Ἐπλήρωσε, φησὶ, τὸν οἶκον». Ἡ πνοὴ ἐγένετο ὅπως ἡ κοιλιομήθρα τοῦ ὕδατος. Τὸ πῦρ δὲ ἦτο ἀπόδειξις τῆς ἀφθονίας και τῆς ὀρυμνικότητος. Οὐδαμοῦ ἔχει γίνεαι τοιοῦτον ἐπὶ τῶν προφητῶν, ἀλλὰ τότε μεν τοιοῦτοτρόπως εἰς ἐκείνους, εἰς τοὺς προφήτας δὲ διαφόρους διότι κεφάλαιον διέλλου δίδεται εἰς τὸν ἱερεῖα, και τῶν κεφάλαιον ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐπρόκειτο να κηρύττῃ; «Ἐγένετο γάρ, φησὶν, ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ὡς μέλι, γλυκύζων». Καὶ πάλιν ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ ἄπτεται τῆς γλώσσης ἔτερου Προφήτου. Ἐδῶ δὲ αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ Ἁγίου Πνεύματος τοιοῦτοτρόπως εἶναι ὁμοίωμα πρὸς τὸν Πατέρα και τὸν Υἱόν.

Και πάλιν εἰς ἕτερον σημεῖον ἄλλως; «ἠρῆνος και

6. Ἐποχὴ δηλοῦσθαι κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν λαμβάνει χώραν ὁ τρυγητὸς εἰς τὸς οὐπέλους.

7. Ἔσται ἀσπασθέντας τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν.

8. ἱερ. 3, 3.

9. ἱερ. 1, 9.

μέλος και οσάει¹⁰. Είς εκείνους μὲν λοιπὸν εὐλόγως εἰς θεῖον (διότι ἀκόμη ἐχειροῦντο παραδείγματα εἰς αὐτοὺς πρὸς ἓν ἔθνος μόνον εἶχον ἐκεῖνοι ἀποστολήν, καὶ πρὸς τοὺς οικείους), αὐτοὶ ὁμοῦς καὶ πρὸς τὴν οἰκουμένην ἀλόκληρον, καὶ πρὸς τοὺς ἐντελῶς ξένους. Ὁ Ἐλισσαῖος δὲ διὰ τοῦ ἐπευδύτου λαμβάνει τὴν χάριν¹¹. Ἄλλος δὲ ἐλαίου, ὅπως ὁ Δαβὶδ¹². ὁ Μωϋσῆς δὲ διὰ τοῦ πυρὸς τοῦ θάτου καλεῖται¹³. Ἐδῶ ὁμοῦς ἔχει τοιοῦτοτρόπως, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ πῦρ ἐνεκάθισε.

Διατὶ δὲ δὲν ἐφάνη πῦρ νὰ γαμῆξῃ τὸν οἶκον; Διότι θὰ ἐξεπλήρυντο. Ὅμως φανερώνει ὅτι τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο. Διότι μὴ προσέβης τὴν φράσιν ὅτι «ὠφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι», ἀλλ' ὅτι «πυρὸς». Τοσοῦτον πῦρ μῦρια ξύλα δύναται νὰ ἀνάψῃ.

Καὶ καλῶς εἶπε: «Διαμεριζόμεναι» (διότι προήρχετο ἐκ μιᾶς ρίζης), διὰ νὰ μᾶθῃς ὅτι εἶναι ἐνέργεια, ἢ ὅποια ἐστάλη ἀπὸ τὸν Παράκλητον.

Κύτταξε δὲ καὶ ἐκεῖνους πρῶτον τοῦ ἀπεδειχθῆσαν ἄξιοι, καὶ ποῦ κατηξιώθησαν τότε τοῦ Πνεύματος, π.χ. ὅπως ὁ Δαβὶδ¹⁴· διότι ὅπως συμπεριεφέρετο εἰς τὰς θασκάς τῶν προβάτων, τοιοῦτοτρόπως καὶ μετὰ τὴν νίκην καὶ τὸ τρίπαιον, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ φανερά ἢ πιστὸς αὐτοῦ. Κύτταξε πάλιν τὸν Μωϋσῆα νὰ κατασκορπῆ καὶ αὐτὸς τὰ ἀνάκτορα¹⁵, καὶ μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη νὰ ἀναλαβῶν τὴν καθοδήγησιν τοῦ λαοῦ τὸν Σαμουὴλ νὰ ἀνατρέφεται εἰς τὸν ναόν¹⁶. τὸν Ἐλισσαῖον δὲα νὰ τὰ ἀφήνῃ¹⁶ τὸν Ἰεζεκιὴλ πάλιν.

Ὅτι δὲ τοιοῦτοτρόπως συνέβαινε, εἶναι φανερόν καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβάντων· διότι καὶ οὗτοι βία ἐγκατέλειψαν τὰ ἴδια τῶν. Διὰ τοῦτο τότε λαμβάνουν τὸ Πνεῦμα, ὅτε ἐπέβησαν τὴν ἰδικήν των ἀρετήν. Ἐμαθον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, δι' ἐκείνων τῶν ὁποῖων ἔπαθον. Ἐμαθον ὅτι δὲν κατάρθωσαν ταῦτα τυχαίως. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Σαουλ, ἀφοῦ προη-

10. Ἰερ. 2, 10.
11. Δ' Βασίλ. 2, 13, 14.
12. Α' Βασίλ. 16, 13.
13. Ἐεδ. 3, 2.
14. Ἐεδ. 3, 11.
15. Α' Βασίλ. 3, 3.
16. Γ' Βασίλ. 16, 20.

γυόμενος ἐπεθεσπαιώθη ὅτι εἶναι ἀγαθός, τότε ἔλαθε τὸ Πνεῦμα.

Ἄλλὰ τοιοῦτοτρόπως, ὅπως δηλαδὴ οἱ μαθηταὶ ἔλαθον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, οὐδεὶς οὐδὲ ὁ μέγιστος τῶν προφητῶν Μωϋσῆς· διότι ἐκεῖνος, ὅταν ἔπρεπε ἄλλοι νὰ λάβουν τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος, αὐτὸς ἤλαττοῦτο. Ἄλλ' ἐνταῦθα δὲν συνέβαινε οὕτως· ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει ἐπὶ τοῦ πυρὸς, ὅσους λόγους θὰ ἤθελε κάποιος ἀνάπτει, χωρὶς καθόλου νὰ ἐλαττώσῃ τὸ πῦρ, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων συνέβαινε τότε, διότι διὰ τοῦ πυρὸς ἔχει μόνον ἐφανέρωσεν τὴν ἀφθονίαν τῆς χάριτος, ἀλλ' ἕκαστος ἐλάμβανε καὶ ἀλόκληρον πηγὴν Πνεύματος ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν ὅτι οἱ πιστευόντες εἰς αὐτὸν θὰ ἔχουν πηγὴν ὕδατος ποῦ μεταπηδᾷ εἰς αἰώνιον ζωὴν¹⁷.

Καὶ πάρα πολὺ εὐλόγως· διότι δὲν ἀπῆλθον νὰ συνομιλήσουν μετὰ τοῦ Φαραῶ, ἀλλὰ διὰ νὰ παλαίσουν μετὰ τοῦ διαβόλου. Καὶ τὸ περισσότερο μάλιστα ἐξίσθαυμαστον, ὅτι ἀποστελλόμενοι οὐδὲν ἀντίτεινον, οὐτε εἶπον ὅτι ἔχουν ἀδύνατον φωνὴν ἢ ὅτι εἶναι θραδύγλωσσοι¹⁸· διότι ὁ Μωϋσῆς εἰς τοῦτο ἐξεπαίδευσεν αὐτούς. Δὲν εἶπον ὅτι εἶναι νεώτεροι, διότι ὁ Ἱερεμίας ἐσαφρόνισεν αὐτούς¹⁹. Καίτοι πολλὰ ἤκουσαν τρομερὰ καὶ πολὺ μεγαλύτερα ἐκείνων, ἀλλ' ὁμοῦς ἐφοβούτο νὰ φέρουν ἀντιρροήσεις. Ἐξ αὐτοῦ εἶναι φανερόν ὅτι καὶ ἀγγελοὶ φωτὸς ἦσαν, καὶ τῶν θινωθῶν πραγμάτων ὑπηρεταί. Καὶ εἰς ἐκείνους μὲν οὐδεὶς ἐπ' αὐρανοῦ φαίνεται, τὰ εἰς τὴν γῆν ἐπιδιώκουν ἀκόμη, ἐπειδὴ ὁμοῦς ἀνθρώπος ἀνῆλθεν ἀνω²⁰, διὰ τοῦτο καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ τῶν ἀνω φέρεται, «ὥσερ φερομένης, φησὶ, πνοῆς θείας». Διὰ τοῦτο κάμνει φανερόν ὅτι οὐδὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀντισταθῇ εἰς αὐτούς, ἀλλ' ὅπως τὸ χάσμα θὰ διασκορπίσων τοὺς ἀντιθέτους.

«Καὶ ἐπλήρωσε ὅλον τὸν οἶκον». Ἡ οἰκία ἦτο σύμβολον τοῦ κόσμου, «Καὶ ἐκάθισεν ἐφ' ἑνα ἕκαστον αὐτῶν.

17. Ἰωάν. 4, 14.
18. Ἐεδ. 4, 10.
19. Ἰερ. 1, 6.
20. Ἐννοεῖ τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ ἄμα καὶ θεωμένῳ σώματι ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Και συνήλθε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη. Βλέπετε τὴν εὐλαθεῖαν αὐτῶν καὶ πῶς δὲν ἀποφαινόμεθα ἀμείως, ἀλλὰ εὐρίσκονται εἰς ἀπορίαν; Ἐκεῖνοι ἕως οἱ ἀγνώμονες ἀποφαινόμεθα, λέγοντες ὅτι «γλεύκουσ εἰσι μεμετωμένοι».

Ἐπειδὴ ἐπέτρεπετο εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν νόμον νὰ παρουσιάσωνται εἰς τὸν ναὸν τρεῖς τοῦ ἔτους, διὰ τοῦτο κατώκουν ἐκεῖ ἀπὸ θαλάσσης τὸν ἄνδρα εὐλαθεῖς. Πρόσεξε ἀπὸ ἐδῶ τὸν συγγραφεῖα πῶς δὲν καλακεοῖ αὐτοὺς, ἀφοῦ δὲν εἶπεν ὅτι ἀπεφάνθησαν, ἀλλὰ τί; «Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνήλθε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη». Εὐλόγως· διότι ἐνόμιζον ὅτι ἡ ὑπόθεσις θὰ ἔπαιρνε τέλος δι' αὐτοὺς ἐξ αἰτίας τοῦ γενομένου κατὰ τοῦ Χριστοῦ τολμήματος· ἐξ ἄλλου καὶ ἡ συνείδησις συνετάρασε τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ἀφοῦ ἡ σφαγὴ εὐρίσκειτο ἀκόμη εἰς τὰς χεῖρας των καὶ θαλάσσης ἐφόδιον αὐτοῦς. «Οὐκ ἰδοῦ, φησί, πάντες οὗτοι εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι»; Καλῶς οὕτως εἶπε, διότι τοιοῦτοι ὅτι εἶναι ὁμολογοῦντο. Τοιοῦτοτρόπως αὐτοὺς ἐφόβισεν ὁ ἦχος, διότι καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς αἰκουμένης ἐδῶ εὐρέθη. Τοῦτο δὲ εἶδε δύναμις εἰς αὐτοὺς τοῦ Ἀποστόλου, διότι νὰ ὁμιλοῦν Παρθιστὶ δὲν ἐγνώριζον, ἀλλὰ παρ' ἐκεῖνων τότε ἐμάνθανον. Μνημονεύει δὲ ἐθνῶν ἑλληθικῶν πρὸς αὐτοὺς, Κρητῶν, Ἀραβῶν, Αἰγυπτίων, Περσῶν, θέλων νὰ φανερώσῃ ὅτι θλων αὐτῶν θὰ ὑπερῆσαν.

γ'. Λόγος τοῦ ὅτι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι εὐρίσκοντο ἐν ἀγκυλωσίν, ἦτο φυσικὸν νὰ συμπαρευρίσκωνται μετ' αὐτῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν πολλοὶ ἀπὸ τὰ διάφορα ἔθνη ἢ ὅτι καὶ πρὸς τὰ ἔθνη τὰ δόγματα εἶχον ἤδη κατασπαρῆ. Καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐθνῶν παρευρίσκοντο ἐκεῖ ὅπως τοὺς ἀνέφερε προηγουμένως. Ἀπὸ παντοῦ λοιπὸν εἶναι ἀναντίρρητος ἡ μαρτυρία, ἀπὸ τοῦς πολιτας, ἀπὸ τοῦς ἑξουσ ἀπὸ τοῦς προσηλύτους. «Ἀκούομεν λαλοῦντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ»· διότι δὲν ὁμιλοῦν ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀξιωμασάστα εἶπεν. Εὐλόγως λοιπὸν ἠπόρου, ἀφοῦ οὐδέποτε εἶχε συμβῆ τοιοῦτον τι.

Πρόσεξε τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἀνθρώπων. Ἐξίσταντο καὶ διηπόρουν λέγοντες; «Τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; Ἐτεροὶ δὲ διαχλευάζοντες εἶπεν ὅτι γλεύκουσ με-

μετωμένοι εἰσίν». Ὡ τῆς ἀνασχυντίας! Ἐάν διὰ τοῦτο ἐχλευάζον. Καὶ διατί νὰ ἀπορῶμεν, ἀφοῦ καὶ δι' αὐτῶν τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ὅταν ἐξεδικάκε τοὺς δαίμονας, ἔλεγον ὅτι ἔχει δαίμονα;²¹. Διότι ὅπου ὑπάρχει ἀνασχυντία, ἐν πράγμα μόνον ζητεῖ, νὰ εἰπῇ ὅτι διήρατε, ὅχι νὰ εἰπῇ κάποιο πρᾶγμα λογικόν, ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ εἰπῇ κάτι.

«Γλεύκουσ μεμετωμένοι εἰσι». Πάρα πολὺ θεθαίως· διότι ἄνθρωποι εὐρισκόμενοι εἰς τοσοῦτους κινδύνους, τρέμοντες περὶ τῶν ἐσχάτων, εἰς τοσαύτην εὐρισκόμενοι λύπην, τοιαῦτα τολμοῦν νὰ λέγουν. Καὶ πρόσθε: ἐπειδὴ τοῦτο ἦτο ἀπίθανον, παραλογίζομενοι οἱ ἀκούοντες, καὶ δεικνύοντες δῆθεν ὅτι ἐμεθύθησαν, διὰ τῆς ποιότητος χρωματίζου. ταὺς λόγους καὶ λέγουσι: «Γλεύκουσ μεμετωμένοι εἰσι. Σταθεῖς δὲ ὁ Πέτρος σὺν τοῖς ἑνδεκα, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς».

Βλέπετε ἐκεῖ τὴν φροντίδα, ἐδῶ δὲ τὴν ἀνδρείαν· διότι ἐάν θθαύμαζον, ἐάν ἐξεπλήττοντο, μήπως καὶ τοῦτο δὲν ἦτο ἀξίον θαυμασμοῦ καὶ ἀπορίας, τὸ νὰ δυνηθῇ μεταξὺ τοσοῦτων νὰ φωνάζῃ δυνατὰ ἄνθρωπος ἀγράμματος καὶ ἀπλοῦς; Διότι ἐάν μεταξὺ γνωστῶν ὁμιλῶν τις παρᾶττεται, πολὺ περισσότερον μεταξὺ ἄγνωστων καὶ φωνασκούντων. Ὅτι δὲν μεθύνον δὲ ἀμείως ἐφανέρωσεν διὰ τῆς ὁμιλίας, καὶ ἀκόμη ὅτι δὲν εὐρίσκοντο εἰς ἕκαστον ὅπως οἱ μάντις, ὅτι δὲν κατεῖχοντο ὑπὸ κάποιας ἀνάγκης.

Τί σημαίνει δὲ: «Σὺν τοῖς ἑνδεκα»; Ὅτι κοινὴν εἶχον, λέγει, τὴν ὁμιλίαν καὶ ὁ Πέτρος ἦτο τὸ στέμα θλων. Παρευρίσκοντο δὲ οἱ ἑνδεκα ἐπικυροῦντες τὰ λεγόμενα.

Ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, λέγει· δηλαδὴ «ὁμιλοῦσε μετὰ πολλῆς παρρησίας». Τοῦτο δὲ κάμνει, διὰ νὰ πληροφορηθοῦν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν ὑποφέρει κάποτε ἐρώτησιν ἐνός ἀδυνάτου καὶ ἀσημάτου κοροσίου, ὅπως τώρα ἐπίσκειται ἐν μέσω λαῶν, θλων φωνασκούντων καὶ μετὰ τοσαύτης παρρησίας ὁμιλεῖ, διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο ἀναμφισβήτητος ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως· διότι ὁμιλεῖ μετὰ θάρρους μεταξὺ ἀνθρώπων γελοῶντων καὶ τὰ τοιαῦτα διαχλευάζοντων.

21. Ἰωάν. 8, 48.

Πόσον θράσος νομίζεις ότι φανερώνει τούτο, πόσην ασέβειαν, πόσην άνοιχυντίαν, τὸ νὰ θεωρῆ τις ἔργων μέθης τὸ παράδοξον τῶν γλώσσων; Ἄλλ' οὐδόλως τούτο ἐλύτῃσε τοὺς Ἀποστόλους, οὔτε τοὺς ἕκαμι δολιγότερον τολμηροὺς τὸ νὰ ἀκούουν τοὺς χλευαστικούς λόγους, διότι διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετεμορφώθησαν πλέον καὶ ἦσαν ἀνώτεροι βίαν τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν. Ὅπου δὲ παρευρίσκειται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοὺς πηλίνους τοὺς μετατρέπει εἰς χρυσοὺς. Πρόσεχε, παρακαλῶ εἰς τὸ εἶξῃ τὸν Πέτρον καὶ ἐξέταξε τὸν θειλὸν, τὸν ἀσύνετον (ὅπως ὁ Χριστὸς λέγει: «ἀκόμη καὶ σεις εἰσθε ἀσύνετοι»);²² τὸν μετὰ τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην ὁμολογίαν²³ ἀποκληθέντα Σατᾶν²⁴. Πρόσεχε δὲ καὶ τὴν ὁμόνοιαν τῶν Ἀποστόλων. Αὐτοὶ παραχωροῦν τὴν ὁμιλίαν εἰς τὸν Πέτρον, ἀφοῦ θεθείας δὲν ἦτο δυνατόν ὅλοι νὰ ὁμιλοῦν. «καὶ ἐπῆρε, φησὶ, τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς» μὲ μεγάλο θάρρος. Αὐτὸ σημαίνει νὰ εἶναι κανεὶς ἀνήρ πνευματικός.

Μόνον καὶ ἡμεῖς ὡς καταστήσωμεν τοὺς ἑαυτοῦς μας ἀξίους τῆς ἀνωθεν χάριτος, καὶ ὅλα εὐκόλα θὰ εἶναι. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἕνας κύριος ἄνθρωπος, ἐὰν ἐπιπτε ἐντὸς καιμένης καλαμῆς οὐδὲν φοβερόν ἦδύνατο νὰ πάθῃ, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ ἐγίνετο καλύτερος (διότι δὲν παθαίνει αὐτὸς κάτι, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἐπιτιθέμενοι καταστρέφουν ἑαυτοὺς), ἔτσι καὶ τῶρα συνέθῃ μᾶλλον δὲ ὅπως ὅταν κάποιος ἀνθίσταται εἰς ἐπικείμενον πῦρ, ἂν καὶ κρατεῖ χάρτον, οὕτω λοιπὸν καὶ αὐτοὶ ἐκείνους προσήλκυσαν μετὰ πολλῆς τῆς ἀνδρείας· διότι εἰς τί ἔβλαψεν αὐταὺς τὸ τοσοῦτον πλήθος; Διότι, εἰπέ μοι, δὲν ἐμάχοντο ἐναντίον πενίας καὶ πείνης; δὲν ἐμάχοντο ἐναντίον ἀτιμίας καὶ κακῆς φήμης; (ἀφοῦ ἐνομίζοντο ὅτι εἶναι πλάνοι)· δὲν ὑπέκειντο εἰς τὸν γέλωτα καὶ τὸν χλευασμὸν τῶν παρόντων; (διότι ἐναντίον τῶν συνέπιπτον ἀμφοτέρω, ἀφοῦ ἄλλοι μὲν περιεγέλων αὐτούς, ἄλλοι δὲ καὶ ἐχλευάζον)· δὲν ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς θυμὸς, εἰς μανίας ὀλοκλήρων πόλεων, εἰς

22. Ματθ. 15, 18.

23. Ἰβὲ Ματθ. 18, 18.

24. Ματθ. 16, 23.

τοραχὰς καὶ ἐπιβουλὰς; εἰς πῦρ καὶ σιδηρὸν καὶ θηρία; μήπως ἀπὸ πανταῦ δὲν τοὺς εἶχον περικυκλώσει μύριοι πόλεμοι; μήπως δὲν διέκειντο ἐναντι τούτων τῶν δεινῶν ὡς νὰ τὰ ἐβλεπον ὡς ὄνειρον ἢ ἐν γραφῇ; Τί λοιπὸν; δὲν ἐξηφάνισαν τοὺς θυμὸς αὐτῶν; δὲν μετέστρεψαν τὴν ἀνέχειαν εἰς τοὺς ἑαυτοῦς των; μήπως δὲν συνείχοντο ἐκείνῳ περισσώτερον πάντων ἀπὸ θυμὸν καὶ φόβον; μήπως δὲν ἦσαν γεμάτοι ἀγωνίαν, δὲν ἐφοβοῦντο, δὲν ἔτρεμον; Διότι ἀκούε αὐτοὺς ποῦ λέγουσι: «Θέλετε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου»²⁵.

Καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστον εἶναι, ὅτι παρετάσσοντο μὲ τὸ σῶμα γυμνὸν ἐναντι ἀπιστημένων, ἐναντι ἀρχόντων, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐξουσίαν ἐναντίον αὐτῶν, χωρὶς πείραν, χωρὶς εὐγλωττίαν, καὶ ἀπλοϊκότερον διακείμενοι, ἐναντι ἀγυρτῶν, πλάνων, σοφιστῶν, ρητόρων, πρὸ πλήθους φιλοσόφων, τῶν ἀναλωσάντων τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν καὶ τοὺς Περιπάτους, ἐναντι βίαν αὐτῶν ἐνίσταντο καὶ ἐμάχοντο ἐπιμόνος.

Καὶ ὁ εἰς τὰς ἐργασίας τῆς λίμνης πρότερον ἀσχολούμενος Ἀπόστολος Πέτρος τοιουτοτρόπως ἐπεκράτησεν αὐτῶν, ὡς οὔτε πρὸς ἰγθὸς ἀφώνους νὰ ἦτο ὁ ἀγῶν αὐτοῦ· ὅπως δηλαδὴ πράγματι ὀλίγους ἰχθύων ἀφανωτέρων, τοιουτοτρόπως αὐτῶν ὑπερίσχυεν. Καὶ ὁ μὲν Πλάτων, ὁ πολλὰ μωρολογήσας, εἶχε σιωπήσει, αὐτὸς δὲ ὁμιλεῖ ὄχι μόνον πρὸς τοὺς σκεῖους, ἀλλὰ καὶ πρὸς Πάρθους, πρὸς Μήδους, πρὸς Ἑλαμίτας, καὶ εἰς τὴν Ἰνδίαν, καὶ εἰς ἄλλην τὴν γῆν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης.

Ποῦ εἶναι τῶρα τῆς Ἑλλάδος ἡ ἑπαρσις; καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἡ φήμη; ποῦ τῶν φιλοσόφων ἡ φλυαρία; Ὁ ἀπὸ Γαλιλαίας, ὁ ἀπὸ Βηθσαῖδα ὀρμώμενος, ὁ εἰς τοὺς ἀγρούς ζήσας βίαν ἐκείνων ὑπερίσχυεν.

Δὲν ἐντρέπασθε, εἰπέ μοι, ἀκούοντες τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος ἐκείνου ποῦ σὰς ἐνίκησε; Ἄν δὲ ἀκούσητε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰβίου, καὶ ὅτι ἀνωμάτετο Κηφᾶς, πολὺ περισσώτερον βᾶ ἐγτραπήτε. Διότι τούτο σὰς εἶχει καταστρέψει, ἐπειδὴ τούτο νομίζετε ὅτι εἶναι ἐντροπή,

25. Πράξ. 5, 28.

καί ὅτι ἡ εὐγλωττία εἶναι ἐγκώμιον, καὶ ἡ ἀπειρία τῆς εὐγλωττίας ἐντροπή. Δὲν ἤλθετε, βαδίζοντες τὴν ὁδὸν ποῦ ἔπρεπε, ἀλλὰ, ἀφήσαντες τὴν βασιλικὴν ὁδὸν τὴν εὐκόλον καὶ λεῖαν, τὴν τραχείαν καὶ ἀνηφορικὴν καὶ δύσκολον ἐθαδίασατε: διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐφθάσατε πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

δ'. Διὰ τί λοιπὸν ὁ Χριστὸς δὲν ἐνήργησεν εἰς τὸν Πλάτωνα, οὐτὴ εἰς τὸν Πυθαγόραν; λέγει. Διότι πολὺ φιλοσοφώτερος ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ Πέτρου ἀπὸ τὰς ψυχὰς ἐκείνων: διότι ἐκεῖνοι μὲν ὄντως ἦσαν παῖδες, μετατρέφόμενοι πανταχοῦ ὑπὸ τῆς κενῆς δόξης, οὗτος δὲ ἦτο ἀνὴρ φιλόσοφος καὶ δεκτικὸς τῆς χάριτος. Ἐάν δὲ γέλως ἀκούων αὐτὰ, δὲν εἶναι ἄξιον ἀπορίας, ἀφοῦ καὶ οἱ τότε ἐγέλων, καὶ ἔλεγον ὅτι οἱ ἀπόστολοι ἦσαν πλήρεις γλεῦκου: ὕστερον ὅμως δεῖ εἶναι πᾶσαι τὰ πικρὰ ἐκεῖνα, καὶ πάντων φοβερότερα, ὅτε εἶδον τὴν πόλιν κατερειπωμένην, καὶ τὴν φωτιά νὰ ἀνάπτῃ, καὶ τὰ τεῖχη νὰ πίπτουν χαμαί, καὶ τὰ ποικίλα ἐκεῖνα θακχικὰ θργία²⁸, τὰ ὅποια οὐδεὶς δύναται νὰ παραστήσῃ διὰ τοῦ λόγου, οὐκέτι ἐγέλων. Οὕτω καὶ οὗτος τότε δὲν θά εἰρωνεύεσθε, ὅταν φθάσῃ ὁ καιρὸς τῆς κρίσεως, ὅταν ἀναφθῇ τὸ πῦρ τῆς γεννήσης.

Ἄλλὰ διὰ τί ὀμιλᾷ περὶ τῶν μελλόντων; Θέλεις νὰ ἀποδείξω ποίος εἶναι ὁ Πέτρος, ποίος δὲ ὁ Πλάτων; Κατὰ πρότον δηλοῦσθ, ἂν νομίζης, ὡς ἐξετάσωμεν τὰ ἴδη αὐτῶν, καὶ ὡς ἴδωμεν μὲ ποῖα πράγματα ἠσχολήθη ἕκαστος: Οὗτος μὲν λοιπὸν ἐδαπάνησεν ὅλον τὸν χρόνον, ἀσχολούμενος μὲ δόγματα ἀνοφελῆ καὶ περιττά: διότι ποῖον τὸ ὄφελος ἐκ τῆς πληροφορίας ὅτι ἡ εὐχή τοῦ φιλοσόφου γίνεται μῦθα; Ὅντως μῦθα ὑπάρχουσα, δὲν μετεβάλλετο εἰς μῦθον, ἀλλὰ ἐπέβαινε εἰς τὴν εἰς τὸν Πλάτωνα κατοικοῦσαν ψυχὴν. Ποίας ὅχι μεταλογίας αὐτὰ; ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἐπεβάλλετο νὰ φλυαρῇ τοιαῦτα; Γεμάτος ἀπὸ εἰρωνείαν ἦτο ὁ ἀνὴρ, καὶ πρὸς ἅπαντας ζηλοτύπως διέκειτο. Ὅπως λοιπὸν φιλονεϊκῶν, μήτε ἀφ' ἑαυτοῦ, μήτε παρ' ἑτέρου εἰσήγαγε κάτι χρήσιμον: πχ. παρ' ἑτέρου μὲν ἐδέχθη τὴν μετεμ-

²⁸ Ἐντροπία πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ἡ ὀπὸ τοῦ Τίτου τὸ 70 μ.Χ. ἀλωαίς τῆς Ἱερουσαλῆμ, ἢ ὀπὸ τοῦ Κυρίου προσητυθεία, καὶ τὰ ἐκείνης δεινά.

ψύχῳιν, ἀφ' ἑαυτοῦ δὲ εἰσήγαγε τὴν πολιτείαν, ὅπου ἐνομοθέτησε τὰ γέγοντα πολλῆς αἰσχρότητος. Αἱ γυναῖκες, λέγει, ὡς εἶναι κοιναί, καὶ αἱ παρθέναι ὡς φθέρωνται γεγυμνωμένα ἐμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἑραστῶν, καὶ οἱ πατέρες ὡς εἶναι κοινοί, ὡς καὶ οἱ τικτόμενοι παῖδες. Ποῖαν ἀφροσύνην δὲν ὑπερβάλλουν αὐτά;

Ἄλλὰ τὰ μὲν ἐκεῖνου τοιαῦτα: ἐδῶ ὅμως δὲν κάμει κοινὸς πατέρας ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ διδασκαλία τοῦ Πέτρου: ἀφοῦ ἐκεῖνο τοῦλάχιστον τὸ ἀνῆρει: διότι οὐδὲν ἕτερον ἐποίησε, παρὰ τὸν ὑπάρχοντα σχεδὸν νὰ ἀγνωσθῆται, καὶ τὸν μὴ ὑπάρχοντα νὰ εἰσάγῃται. Εἰς κάποιαν μέθην καὶ εἰς σωρὸν ἐνέβαλε τὴν ψυχὴν. Πάντες, λέγει, ἀνευ φόβου ὡς μεταχειρίζονται τὰς γυναῖκας. Διὰ τοῦτο δὲν ἐξετάζω τὰ δόγματα τῶν ποιητῶν, διὰ νὰ μὴ εἴτῃ κάποιος ὅτι ἀσχολοῦμαι μὲ μύθους, ἀλλὰ ἄλλους μύθους ἀναφέρω, πολὺ περισσώτερον γελώσιους ἀπὸ ἐκείνους. Ποῦ οἱ ποιητὰ ἀνεφέρουν τοιοῦτόν τι παραδοξολογῆμα; Ἄλλ' ὁ κορυφαῖος τῶν φιλοσόφων, ὅπως ἐνόμισε, καὶ ὅπλα προσάπτει εἰς τὰς γυναῖκας, καὶ κρῶνι καὶ κνημίδας, καὶ διδάσκει ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος οὐδὲως διαφέρει τῶν κύνων. Διότι, λέγει, ἐπειδὴ ἡ θηλεία κύνων καὶ ὁ ἄρρην κάμνουν ἀπὸ κοινῶν τὰ ἔργα τῶν, ὡς ἐξομοιωθῶν καὶ αἱ γυναῖκες εἰς τὰ ἔργα πρὸς τοὺς ἄνδρας, καὶ ὅλα ὡς ἀντραποῦν. Διότι πάντοτε διὰ τῶν φιλοσόφων προσεπάθησεν ὁ διάβολος νὰ ἀποβείῃ τὸ ἡμέτερον γένος τῶν ἀνθρώπων ὅτι οὐδὲως εἶναι ἐντιμότερον τῶν ἀλόγων: ὅποτε μερικοὶ τοῦλάχιστον εἰς τοιοῦτον σημείον κενοδοξίας ἐφθασαν, ὥστε νὰ εἴπουν ὅτι καὶ τὰ ἄλογα εἶναι λογικά.

Καὶ πρόσεξε πῶς ποικιλοτρόπως ἐνέπνευσεν θακχικὴν μαλίσαν εἰς τὰς ψυχὰς ἐκείνων. Διότι οἱ μὲν κορυφαῖοι ἐξ αὐτῶν ἀπεφάνθησαν ὅτι ἡμέτερα ψυχὴ μεταβαίνει εἰς μῦθον, καὶ κύνων, καὶ ἄλογων, ἀλλοὶ δὲ μετὰ ἀπὸ ἐκείνων, ἐντροπίντες διὰ τοῦτο, εἰς ἕτερον αἰσχύνην περιέπεσαν, ἀφοῦ μετέδωσαν εἰς τὰ ἄλογα πᾶσαν λογικὴν ἐπιστήμη, καὶ ἀφοῦ πανταχοῦ ἐφανέρωσαν τὰ δι' ἡμᾶς γενόμενα ἐντιμότερα ἡμῶν ὅχι δὲ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ διδάσκουν ὅτι εἰς τὰ ἄλογα ὑπάρχουν καὶ χαρίσματα προγνώσεων καὶ εὐσέβειας. Ὁ κόραξ, λέγουν, γνωρίζει τὸν Θεόν, καὶ ἡ κουρούνα, καὶ

έχουν χαρίσματα προφητείας, και προλέγουν τὰ μέλλοντα, και δικαιοσύνη υπάρχει εις αὐτά, και ὀργάνωσις πολιτείας, και νόμοι, και μακαρίζεται παρ' αὐτοῖς ὁ κύων κατὰ Πλάτωνα.

Ἰσως ἀπιστεῖτε εις τὰ λεγόμενα; Εὐλόγως, ἀφοῦ με τὰ ὑγιή δόγματα ἔχετε ἀνατραφή' και θεσάκιως, ἐάν κάποιος τραφή με ἀπὴν τὴν τροφήν, ἤθελεν ἀπιστήσει διὰ τὸ ἀρᾶναι ἄνθρωπος, ὅστις ἠδέως γεύεται τῆς κόπρου.

Ὅταν λοιπὸν διδάσκωμεν εις αὐτοὺς διὰ ταῦτα εἶναι μύθοι και μετὰ ἀφροσύνης, δὲν τὰ ἀντελήφθητε, λέγουσιν. Ἄς μὴ ἀντιληφθῶμεν ποτὲ τὸν τοσοῦτον γέλωτα ὑμῶν. Πάρα πολὺ μάλιστα! διότι δὲν ἀπαιτεῖται μέγας νοῦς, διὰ νὰ μάθωμεν τί ἐπιδικᾷται ἡ τοσαύτη ἀσέβεια και σύγχυσις.

Μήπως κορακιστὶ ὀμιλεῖτε, ὡ ἀνόητοι, ὅπως τὰ παιδία; Διότι πράγματι παῖδες εἶθε, ὅπως και ἐκεῖνοι; ἀλλὰ ὁ Πέτρος οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν, ἀλλ' ἀφήκε φωνὴν, ἡ ὁποία, ὅπως εις σκότος ἀφοῦ ἀπέλαμψε φῶς μέγας, διεσκόρπισε τὴν ἄλλην τῆς οἰκουμένης.

Ἀλλὰ τὸ ἦθος αὐτοῦ πόσον ἦτο ἡμερον, πόσον ἐπεικὲς, πόσον ἱστατο μακρὸν πάσης ἀνωτέρω κενῆς δόξης, πόσον εις τὸν οὐρανὸν ἐβλεπε, ὡν ταπεινόφρων, και ὅλα ταῦτα ἐνῶ και νεκροῦς ἀνίστα. Ἐάν ὁμοίως ἦτο δυνατὸν εις κάποιον ἐξ ἐκείνων τῶν ἀνοήτων ἔστω και φανταστικῶς νὰ κατορθῶνῃ κάτι τέτοιο, ἄραγε δὲν θὰ ἐζήτει ἀμέσως θωμὸν και ναόν, και δὲν θὰ ἤθελε νὰ θεωρῆται ὡς κάποιος ἰσῆθεος, ἀφοῦ τοῦλάχιστον, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ οὐδὲν ἐξ αὐτῶν, διαρκῶς φαντάζονται τοιαῦτα; Διότι τί σημαίνει δι' αὐτοὺς ἡ Ἀθηνᾶ, και ὁ Ἀπόλλων, και ἡ Ἥρα; Γένη βασιμῶν εἶναι εις αὐτοὺς. Καὶ βασιλεὺς ὑπάρχει εις αὐτοὺς, ὁ ὁποῖος ἐξ αἰτίας αὐτοῦ στέργει νὰ ἀποθῶνῃ, διὰ νὰ θεωρῆται ἰσῆθεος. Οὗτοι ὁμοίως δὲν συμπεριφέρονται τοιαυτοτρόπως, ἀλλ' ἐντελῶς ἀντιθέτως ἄκου π.χ. αὐτοὺς νὰ ὀμιλοῦν μετὰ τὴν θεραπείαν τοῦ χάλου: «Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί ἡμῖν προσέχετε, ὡς ἴδια δυνάμει ἡ εὐσεβεία πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν;»²⁷ και ἀλλοῦ: «Και ἡμεῖς ὁμοιωπαθεῖς ὑμῖν ἔσμεν ἄνθρωποι»²⁸.

27. Πρὸς 3, 12.
28. Πρὸς 14, 15.

Ἐκεῖ ὁμοίως πολὺς ὁ ἐγωισμὸς, κολλῆ ἡ ἀλαζονεία; ὅλα διὰ τὰς παρὰ τῶν ἀνθρώπων τιμὰς, οὐδὲν χάριν τῆς φιλοσοφίας. Διότι ὅταν κάτι γίνεται διὰ τὴν δόξαν, ὅλα ἀπομένουν εὐτέλη! διότι και ἐν κάποιος ὅλα τὰ ἔχη, δὲν εἶναι ὁμοίως ἐγκρατῆς τῆς φιλοδοξίας, ἐκπίπτει πάσης φιλοσοφίας, ἀφοῦ κατεξουσιάζεται ἀπὸ τὸ τυραννικώτερον και αἰσχρότερον πάθος.

Ἡ περιφρόνησις τῆς φιλοδοξίας εἶναι ἱκανὴ νὰ διδάξῃ ὅλα τὰ ἀγαθὰ και νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν πᾶν ἀλέθριον πάθος. Διὰ ταῦτα συμβουλεύω και ὑμᾶς πολὺ νὰ προσπαθήσετε, ὥστε ἀπὸ τὴν ρίζαν νὰ εξαφανίσετε αὐτὸ τὸ πάθος; διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νὰ προσδεύσετε ἐν Θεῷ, και νὰ ἀποσπᾶσθε τὴν εὐνοίαν τοῦ ἀκοιμήτου ἐκεῖνου ὀφθαλμοῦ.

Λοιπὸν διὰ μετεργώμεθα πᾶσαν προσπάθειαν, ὥστε νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἐκείθεν ἐπίδρασιν, και νὰ ἀποφύγωμεν τὴν πείραν τῶν παρόντων λυπηρῶν πραγμάτων, και νὰ καταξιώθωμεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διὰ τῆς χάριτος και τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εις τὸν Πατέρα συγχρόνως και εις τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα και πάντοτε, και εις τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ Ε' (5)

(Πρὸς 2, 14-21)

«Ἄνδρες Ἰουδαῖοι, και οἱ κατακονήτες Ἱερουσαλήμ ἔπαντες, ἡμεῖς ἡμῖν γινώσκοντες ἔστω, και ἐπιτίθετε τὰ ρήματα μου!».

α'. Ἐκείνους τοὺς ὁποῖους ἀνωτέρω ὠνόμασε ἐξένοους, ἐδῶ πρὸς ἐκείνους ἀπευθίνει τὴν διδασκαλίαν, και φαίνεται μὲν διὰ τὸ ἐκείνους συνμιλεῖν, ἐπανορθῶναι δὲ τοὺς εἰρωνευομένους; διότι ἐπιτόρησις εἰς μερικοὺς νὰ εἰρωνευθοῦν, διὰ νὰ λάθῃ μιαν ἀρχὴν τῆς ἀπολογί-

1. Πρὸς 2, 14.

ας, και απολογούμενος να διδάξη. "Αρα ἐνόμιζον ὅτι ἦτο μέγα ἐγκώμιον και ἡ κατοικία εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. «Τούτο ὄμιν, φησί, γνωστὸν ἔσται, και ἐνωτίσασθε τὰ ρήματά μου». Κατὰ πρῶτον καθιστᾷ αὐτοὺς προσεκτικότερους: ἔπειτα και ἀπολογεῖται. «Οὐ γάρ, ὡς ὁ μεις ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν». Βλέπει τὴν φηολογίαν, πᾶσον εἶναι καταδοκτικὴ: καιτοι ἔχων ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν πλειοψηφίαν τῆς συναθροίσεως, ἕμωσ ἐπιεικέστερον συνομιλεῖ μὲ αὐτούς: και πρῶτον ἀναιρει τὴν πονηρὰν ὑποψίαν, και τότε θέτει ἐκείνην. Διὰ τοῦτο και δὲν εἶπεν: «Οὐ γάρ ὡς ὁ μεις γλευάζετε», οὔτε «ὡς ὁ μεις γελᾶτε», ἀλλ' «ὡς ὑπολαμβάνετε», σκοπεύων νὰ δεῖξῃ αὐτοὺς ὡς λέγοντας τοῦτο οὐχὶ ἐπιτηδες, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτοὺς πρᾶξιν κακὴν ἐξ ἀγνοίας μᾶλλον παρά ἐκ κακουργίας.

«Οὐ γάρ, ὡς ὁ μεις ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν ἔστι γάρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας». Διατί λέγει τοῦτο; δὲν ἐπιτρέπεται και κατὰ τὴν τρίτην ὥραν νὰ μεθύουν; Ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ δὲν ἐστάθη εἰς αὐτὸ ἐπὶ πολὺ, διότι και αὐτοὶ δευ ὠμίλου εἰρανευόμενοι δὲν εἶχον τοῦτο κατὰ νοῦν. Αἰσιπὸν ἀπὸ ἐδῶ διδασκόμεθα ὅτι δὲν πρέπει νὰ σπαταλῶμεν πολὺ τὴν ὀμίλιαν διὰ τὰ μὴ ἀπαραίτητα: ἐξ ἄλλου δὲ και τὰ ἐπόμενα αὐτοῦ εἶναι διδακτικὰ και εἰς τὴν συνέχισιν πρὸς πάντας ἀπὸ κοινοῦ ἡ διδασκαλία γίνεται.

«Ἄλλὰ τοῦτο ἔστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ Προφήτου Ἰαήλ: και ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει Κύριος ὁ Θεός»². Καθόλου ἀκόμη τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλωστε ἡ ἐπαγγελία δὲν εἶναι ἐπαγγελία αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ Πατροs. Πρόσεξε σύνεσιν: δὲν ἦλθεν ἐμπροσθεν αὐτῶν, και δὲν ἀνέφερον εὐθέως τὰ κατὰ τὸν Χριστόν, ὅτι ἐκεῖνος διεθεσάσσε ταῦτα μετὰ τὴν σταύρωσιν, διότι πράγματι θὰ ἀνέρεπε τὰ πάντα ἐάν τοιουτοτρόπως ὠμίλει. και ἕμωσ, λέγει, ὁπίσθον ἀρκετὰ διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν θεότητα αὐτοῦ: και, ἀλλὰ πιστευόμενα (τὸ δὲ ζητούμενον κατὰ πρῶτον ἦτο νὰ πιστευθῶν), διότι ἀφοῦ δὲν ἦσαν ἀκόμη πιστευόμενα, θὰ τοὺς ἔκαμνε και νὰ ἀπομακρυνθῶν.

2 Ἰσαὴλ 2, 28.

«Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα». Δίδει και εἰς αὐτοὺς καλὰς ἐλπίδας, ἐάν θεθείως θέλουν. και δὲν ἀφήνει τὸ πλεονέκτημα νὰ εἶναι ἰδικὸν τῶν, πράγμα τὸ ἄπειον και φθόνον ἐδημιούργει, και διὰ τούτου τὸν φθόνον καταστέλλων.

«και προφητεύουσι, φησιν, οἱ υἱοὶ ὁμῶν». Οὔτε ἰδικὸν σας, λέγει, κατόρθωμα τοῦτο, οὔτε θεθείως ἐγκώμιον: εἰς τὰ ἰδικὰ σας παιδία διέθη ἡ χάρις, ὀνομαζων τοὺς ἑαυτοῦσ των υἱοὺσ αὐτῶν και πατέρας ἐκείνων.

«και οἱ νεανίσκοι ὁμῶν δράσεις ὄψονται, και οἱ πρεσβύτεροι ὁμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται» και γε ἐπὶ τοὺσ δούλους μου και ἐπὶ τὰσ δούλασ μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναισ ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου, και προφητεύουσι». Ἐν πρώτοις φανερώνει αὐτοὺσ ὅτι ἔχουν προοδεύσει, ἀφοῦ κατηξιῶθησαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐκεῖνοσ δὲ οὐχ, ἀφοῦ ἐσταύρωσαν. Οὔτω και ὁ Χριστός, θέλων νὰ μαλάξῃ τὸν θυμὸν αὐτῶν, ἔλεγεν: «Οἱ δὲ υἱοὶ ὁμῶν ἐν τίνι ἐκθάλλουσι τὰ δαιμόνια»;³. Δὲν εἶπεν: «Οἱ μαθηταὶ μου»: διότι τοῦτο ἐνόμιζεν ὅτι εἶναι κολακεία. Οὔτω και αὐτοὺσ δὲν εἶπεν ὅτι δὲν εἶναι μεθυσμένοι, ἀλλὰ «ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ὀμιλοῦν»: και δὲν ὠμίλησεν ἀπλῶσ, ἀλλὰ εἰς τὸν Προφήτην κατέφυγε, και ἰσχυρίζεται ὅτι αὐτὸν ὑπεδύθη. Οὔτω τῆσ μὲν κατηγορίας δι' ἑαυτοῦ ἀπήλλαξεν αὐτοὺσ, τῆσ δὲ χάριτος ἐκεῖνον φέρει μάρτυρα.

«Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα». Οὔτωσ ὠμίλησε, διότι εἰς τοὺσ μὲν δι' ὄνειρων, εἰς τοὺσ δὲ και ἐμφανῶσ ἡ χάρις ἐξερχόνοτο: διότι οἱ προφήται και δι' ὄνειρων εἶδον, και ἀποκαλύψεις ἐδέχθησαν.

Ἐπειτα τελειώνει τὴν ἀφήγησιν τῆσ προφητείας, ἡ ὁποία ἔχει και κάτι φοβερόν. «και δώσω, φησί, τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, και σημεῖα ἐπὶ τῆσ γῆσ κάτω». Ταῦτα λέγων ὑπονοεῖ και τὴν μέλλουσαν κρίσιν και τὴν ἄλωσιν τῶν Ἱεροσολύμων. «Αἴμα, και πῦρ, και ἀτίμια καρπῶσ». Κύτταξ πῶσ τὴν ἄλωσιν ἐξεκόνονεν. «Ὁ ἡλίος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, και ἡ σελήνη εἰς αἶμα». Τοῦτο ἀνέφερον ἔχων ὑπ' ὄψει του τὴν διάθεσιν

3. Ματθ. 12, 27.

τῶν πασχόντων λέγεται ὅμως ὅτι καί πολλά τοιαῦτα ἐγένοντο εἰς τὸν οὐρανόν, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ Ἰώσηπος. Συγχρόνως δὲ καὶ ἐπλήξεν αὐτοὺς, ὀνειθυμίᾳς τὸ ἦ-βη λαθὼν χώραν σκότος, καὶ προετοιμαζῶν αὐτοὺς νὰ ἀναμῆνουν τὰ μέλλοντα.

«Πρὶν ἢ ἔλθειν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανή». «Δηλαδή μὴ ἀποκτήσετε θράσος, ἐπειδὴ τὰ-ρα ἀμαρτάνετε χωρὶς νὰ τιμωρήσθε. Διότι ταῦτα εἶναι προάγγελοι κάποιας μεγάλης ἡμέρας καὶ φοβεράς».

Βλέπεις πῶς κατέσεισε καὶ διεσάλευσε τὴν ψυχὴν αὐτῶν, καὶ τὸν γέλωτα μετέστρεψεν εἰς ἀπολογία; Διό-τι ἐὰν ταῦτα εἶναι προάγγελοι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὁ-πάρχει ἀνάγκη νὰ ἐπισείη τὸν κίνδυνον περὶ τῶν ἐ-σχάτων.

Τί λοιπόν; ἄραγε ἐπιμένει νὰ διδάσκη τὰ φοβερά; Καθόλου. Ἀλλὰ τί; Πάλιν ἀφήνει αὐτοὺς νὰ ἀναπνεύ-σουν, καὶ λέγει: «Καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται». Τοῦτο ἔχει λεχθῆ μὲν πε-ρὶ τοῦ Χριστοῦ, καθὼς διδάσκει ὁ Παῦλος, ὅστος ὅμως δὲν τολμᾷ σαφῶς νὰ φανερώσῃ αὐτό.

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα. Καλὴν στίσιν τρεῖς ἀπευθύνων τὴν διδασκαλίαν πρὸς γελῶντας καὶ χλευάζοντας: «Γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὁ-μῖν, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ρήματά μου». Ἀρχόμενος δὲ ἔλεγεν: «Ἄνδρες Ἰουδαῖοι». Ἰουδαίους κατὰ τὴν γνώ-μην μου ὀνομάζει τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἰουδαίαν. Καί, ἂν θέλῃς, ὅς παραθέσωμεν τὰ λόγια ἐκεῖνα τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὸ Ἐσαγγέλιον, διὰ νὰ μάθῃς εἰς τί ἀφηνίδως μετέβληθῆ ὁ Πέτρος: «Ἐξῆλθε, ἡσθί, κόρη, λέγουσα: Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου; Ὁ δὲ, ὅσκι οἶδα τὸν ἄνθρωπον, ἀπεκρίνατο. Καὶ πάλιν ἐπερωτηθεὶς ἤρξατο καταναθεματίζειν καὶ ὀμνῆσαι»⁴.

Ὁ δὲ ἄλλὰ πρόσεξε ἐδῶ τὴν παρησίαν αὐτοῦ καὶ τὴν πολλὴν εἰλικρίνειαν. Δὲν ἐπήνεσε τοὺς εἰπόντας ὅ-τι «ἀκούομεν λαλοῦντων αὐτῶν τὰς ἡμετέρας γλώσ-σαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ»⁵, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιθε-ρῶνει, βέλων συμφῶνως πρὸς τὴν υωθρότητα ἐκείνων

καὶ τούτους νὰ κάμῃ σπουδαιότερους, καὶ τὴν διδα-σκαλίαν νὰ ἀποδείξῃ ἀπῆλλαγμένην κολακείας: διότι παντοῦ τοῦτο εἶναι καλὸν νὰ προσήχη τις, καὶ πῶς χω-ρίς νὰ γάνεται ἡ τάξις τῆς συγκαταθέσεως καὶ ἐπικει-κείας ὁ λόγος νὰ εἶναι ἀπῆλλαγμένος πάσης κολακεί-ας καὶ συγχρόνως πάσης ἀναίδειας, πρᾶγμα τὸ ὅποιον τυγχάνει δύσκολον.

Τὸ γεγονός δὲ ὅτι ταῦτα ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν τρίτην ὥραν⁶ δὲν στερεῖται ἐντελῶς σημασίας: διότι ὅτε φαίνεται ἡ λαμπρότης τοῦ φωτός, τότε οἱ ἄνθρωποι φροντίζουν διὰ τὰ ἔργα τῶν καὶ διὰ τὸ πρόγευμα, τότε εἶναι λαμπρὰ ἡ ἡμέρα, τότε πάντες εὐρίσκονται εἰς τὴν αγοράν.

Βλέπεις καὶ πόσον ὁ λόγος εἶναι πλήρης ἐλευθερί-ας; «Καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ρήματά μου». Τοῦτο εἶπῶν, ὁ-δὲν προσέθηκεν, ἀλλὰ συνεπλήρωσε: «Τοῦτο ἔστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ Προφήτου Ἰαήλ: Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις». Δηλαδή εἰς τὴν συνέχειαν φανερώ-νει τὴν συντέλειαν νὰ εἶναι πλησίον. Οὕτω τὸ «ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις» ἔχει κάποιαν ἔμφασιν.

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι εἰς τοὺς υἱοὺς μόνον ἀναφέρεται τὸ πρᾶγμα, προσθέτει: «Καὶ οἱ πρεσβύτε-ροι ὁμῶν ἐνώπνια ἐνυπνιασθήσονται». Κύτταζε τὴν ἀ-κολουθίαν. Πρῶτον οἱ υἱοί, καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει: «Ἄντι τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησαν οἱ υἱοί σου»⁷: καὶ ὁ Μαλαχίας πάλιν: «Ἐπιστρέψας καρδίας πατέρων ἐ-πὶ τέκνα»⁸. «Καὶ ἐπὶ τοὺς δούλους μου, καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου». Καὶ τοῦτο εἶναι ἀποδείξις ἀρετῆς: διότι δούλοι αὐτοῦ ἔχουσι γίνεσθαι ἀφοῦ ἠλευθερώθημεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. Πολλὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ δωρεὰ, ἔταν καὶ πρὸς τὸ ἕτερον φύλον μεταβαίνει τὸ χάρισμα, καὶ δὲν περιήλθε μόνον πρὸς μίαν καὶ δύο, ὅπως εἰς τὴν πα-λαιὰν ἐποχὴν, π.χ. εἰς τὴν Δεσθῶραν καὶ τὴν Ὀλδάν.

Καὶ δὲν εἶπεν ὅτι τώρα ὑπάρχει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, οὕτε ἠρμήνευσε τὰ τοῦ Προφήτου, ἀλλὰ μόνην τὴν προ-φητείαν ἀνέφερε, καὶ τὴν ἀφήκε νὰ ἐπιδράσῃ ἀπὸ μό-νι της.

⁶ Ἡ τρίτη ὥρα τοῦ ἑβραϊκοῦ εικοσιπενταύρου, ὡς γνωστὸν, εἶ-ναι ἡ δὲκτὴ μὲς ἐνὸντι πρωΐνῃ.

⁷ Ψαλμ. 44. 17.

⁸ Ματ. 4. 5.

⁴ Ματθ. 26. 69-74.

⁵ Πράξ. 2. 11.

Και οὐδὲν περὶ τοῦ Ἰούδα ἀκόμη λέγει (ἐπειδὴ εἰς ἄλλους ἦτο φανερόν πως ἐτιμωρήθη), ἀλλὰ σιωπῶν γνωρίζων ὅτι τίποτε δὲν ὑπάρχει ἰσχυρότερον ἀπὸ τοῦ νᾶ συνομιλῆ τις μὲ αὐτοὺς μὲ θῆσιν τὰς προφητείας· τοῦτο εἶναι ἰσχυρότερον καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα, διότι ὅταν καὶ ὁ Χριστὸς ἔκαμνε σημεῖα, πολλὰ κίς ἀντέλεγον, ὅταν δὲ τὸν Προφήτην παρουσίαζεν εἰς αὐτοὺς ὁ Χριστὸς, ποῦ ἔλεγεν; «Ἐπεὶ ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου»⁹ ἐπιώπησαν τοιοῦτο τρόπον, ὡς νὰ μὴ ὑπῆρχεν οὐδεὶς λόγος ἰσχυρὸς διὰ μίαν ἀπόκρισιν πρὸς αὐτόν.

Καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα καὶ αὐτὸς ἐνθυμεῖται τὰς Γραφάς, λέγων: «Εἰ ἐκείνους θεοὺς εἶπε, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο»¹⁰· μᾶλλον δὲ πανταχοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ εἴρῃ τις. Διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ λέγει: «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα» δηλαδὴ, τὰ ἔθνη. Ἀλλὰ ποτὲ δὲν φανερώνει, οὔτε ἐρμηνεύει, διότι οὔτε καὶ συνέφερε, ἀφοῦ καὶ τοῦτο ἦτο ἀσαφές, «Δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω». Διότι μᾶλλον ἐφῄθει αὐτοὺς, ἀφοῦ ἦτο ἀσαφές. Ἐὰν δὲ ἠρμηνεύε μᾶλλον θὰ προσήγγιζε πρὸς αὐτοὺς. Ἐπειτα καὶ ὡς φανερόν, ἀδιαφορεῖ δι' αὐτὸ, θέλων τοιαύτην ἐντύπωσιν νὰ δώσῃ. Ἀναμφιβόλως ἄνω μετὰ ταῦτα ἐρμηνεύει εἰς αὐτοὺς, ὅτε περὶ τῆς ἀναστάσεως συνομιλεῖ μετ' αὐτῶν, ὅτε προητοίμασε τὴν διδασκαλίαν, διὰ τοῦτο καὶ μὲ τὴν θέλησιν του ἀδιαφορεῖ δι' αὐτὸ, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπορροφήσῃ τὰ ἀγαθὰ, καίτοι οὐδέποτε τοῦτο ἔχει γίνεσθαι· ἀφοῦ οὐδεὶς τότε διέφυγε, τῶρα ἄνω ἐπὶ Οὐδεσπανιστοῦ οἱ πιστοὶ διέφυγον. Καὶ τοῦτο σημαίνει ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγει: «Εἰ μὴ ἐκολοθώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκείναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ»¹¹.

Τὸ φοβερότερον προηγουμένως ἔγινε: διότι πρῶτον συνέβη νὰ οὐληθηθοῦν οἱ κατοικοῦντες, καὶ τότε ἡ πόλις νὰ κατασκαφῆ καὶ νὰ πυρποληθῆ. Ἐπειτα ἐπιμένει εἰς τὴν μεταφορὰν φέρων ἐμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀκροατῶν τὴν κατασκαφὴν καὶ τὴν ἄλωσιν, «Ὁ ἥλιος μεταστραφῆσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελή-

9. Ματθ. 22, 44, καὶ Ψαλμ. 109, 1.

10. Ιωάν. 10, 35.

11. Ματθ. 24, 22.

νη εἰς αἶμα». Τί σημαίνει: «Εἰς αἶμα σελήνην μεταστραφῆσαι»; Ἐγὼ τὴν γνώμην ὅτι διὰ τοῦτου θέλει νὰ παροστήσῃ τὴν ὑπερβολὴν τῆς σφαγῆς, καὶ ἐπίτηδες νὰ γεμίσῃ τὸν λόγον μὲ πολλὴν ἀπορίαν.

«Καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται». «Πᾶς», λέγει, καὶ ἂν εἶναι ἱερεὺς (ἀλλὰ καθόλου δὲν φανερώνει), καὶ ἂν εἶναι δοῦλος, λέγει, καὶ ἂν ἐλεύθερος· «οὐκ ἄρσεν γὰρ, οὐ θῆλυ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, οὐ δοῦλος, οὐκ ἐλεύθερος»¹². Ἐὐλόγως· διότι ταῦτα ἐδῶ, ἔπου τὰ πάντα εἶναι σκιά· διότι ἂν εἰς τὰ ἀνάκτορα οὐδεὶς εἶναι εὐγενής, ἀλλὰ ἕκαστος φαίνεται ἀπὸ τῶν ἔργων του, καὶ εἰς τὴν τέχνην ἕκαστος ἀποδεικνύεται ἀπὸ τοῦ ἔργου ποῦ φιλοτεχνεῖ, πολὺ περισσότερο εἰς ἐκείνην τὴν κατάστασιν.

«Πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται». «Ἐπικαλέσῃται» ὄχι ἀπλῶς («οὐ γὰρ πᾶς, φησὶν, ὁ λέγων μοι Κύριε, Κύριε»)¹³, ἀλλὰ μετὰ διαθέσεως καλῆς, μετὰ θίου ἀρίστου, μετὰ τοῦ προσήκουτος θάρρους.

Κατὰ πρῶτον κάμνει τὴν διδασκαλίαν μὴ δγληράν, εἰσάγων τὴν πίστιν, καὶ ὄχι φοβεράν, κρύπτων τὴν τιμωρίαν. Πῶς; Φανερόνων ὅτι ἡ σωτηρία ἐορίσκειται εἰς τὴν προσευχὴν.

γ'. Τί λέγεις; εἰπέ μοι τὴν σωτηρίαν ἐνθυμεῖσαι μετὰ τὸν σταυρόν; Προσευχήσου ἐν πρώτοις· διότι πολλὴ εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο, δηλαδὴ ἡ πρόσκλησις αὐτῶν δὲν φανερώνει αὐτὸν ὀλιγώτερον Θεὸν τῆς ἀναστάσεως καὶ τῶν σημείων. Διότι τὸ πάρα πολὺ ἀγαθόν, τοῦτο εἶναι ἰδιαίτερος γνώρισμα τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο καὶ λέγει: «Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός»¹⁴.

Ἀλλὰ ὅς μὴ ἐκλάβωμεν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ ὡς ἀφορμὴν ἀδιαφορίας, διότι καὶ τιμωρεῖ ἀφοῦ εἶναι Θεός. Αὐτὰ λοιπὸν ταῦτα αὐτὸς ἐπραξεν, ὃ εἰπὼν: «Ὅς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται». Τὰ κατὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἔγνω, τὴν ἀφορμὴν ἐκείνην τιμωρίαν, περὶ τῆς ὁποίας θέλω ὀλίγα νὰ σὰς ἐκθέσω, τὰ ὁποία χρησιμεύουν εἰς ἡμᾶς καὶ ἐναντίον τῶν Μαρκιωνι-

12. Γαλ. 3, 28.

13. Ματθ. 7, 21.

14. Λουκ. 18, 10.

στών¹⁴ και έναντίον άλλων πολλῶν αἰρετικῶν.

Διότι ἐπειδὴ διδάσκουν ὅτι ἀγαθὸς Θεὸς εἶναι ὁ Χριστὸς, ἐκεῖνος δὲ πονηρὸς, ὅς ἐξετάσωμεν ποῖος ἐποίησεν ταῦτα. Ποῖος λοιπὸν ταῦτα ἐπραξε; ὁ πονηρὸς βοηθῶν τοῦτον; Καθόλου. Πῶς λοιπὸν εἶναι ἀλλότριος αὐτοῦ; Μήπως ὁ ἀγαθός; Ἄλλὰ ἀποδεικνύεται ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι δημιουργός· ὁ μὲν Πατὴρ εἰς πολλὰ σημεῖα, ὅπως π.χ. ὅταν λέγῃ ὅτι εἰς τὸν ἀμπέλωνα θά στείλῃ τὰ ἐκείνου στρατεύματα¹⁵, ὁ δὲ Υἱὸς ὅταν λέγῃ: «Τὸς δὲ ἐχθρούς μου ἀγάγετε καὶ κατασφάξετε ἀνώπιόν μου, τοὺς μὴ θελήσαντάς με αὐτῶν θασυλεύσαι»¹⁶ ἐξ ἄλλου δὲ καὶ αὐτὸς ἀναφέρει τὰς θλίψεις ποῦ θά λάβουν χώραν εἰς τὸ μέλλον, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδὲν σκληρότερον ἔχει γίνεῖ ἐκ τῶν μέχρι τότε πεπορευμένων, καὶ αὐτὸς αὐτὰς ἀπεκάλυψε.

Θέλεις λοιπὸν νὰ ἀκούσῃς αὐτὰ ποῦ ἔχουν γίνεῖ; Μὲ σοῦθλεις αὐτοὺς διεπέρασεν. Τί ἐκ τούτων ὑπάρχει θαρρότερον νὰ ἴδῃς; Ἄλλὰ θέλεις νὰ διηγηθῶ τὸ πάθος τῆς γυναικὸς καὶ τὴν τραγωδίαν ἐκείνην, ἣ ὅποια ἐπεσκίαισε πᾶσαν συμφορὰν; Ἄλλὰ τὰς πείνας καὶ τὰς ἐπιδημίας; Καὶ παραλείπω τὰ φοβερότερα ἐξ αὐτῶν. Ἦγνοῦσθε εἰς ἐκεῖνος ἡ φύσις, ἡγνοῦσθε ὁ νόμος· τὰ θηρία ὑπερέβαλον.

Πάντα δὲ ταῦτα ἔγιναν ἐπειδὴ ὑπῆρξεν ἀνάγκη πολέμων, ἐπιτρέποντος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα καὶ ἐναντίον τῶν Μαρκιωνιστῶν θά εἶναι κατάλληλα, καὶ πρὸς τοὺς ἀπιστοῦντας εἰς τὴν γέννησιν διότι εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ σταματήσουν τὴν ἀναίσχυντίαν αὐτῶν.

Δὲν εἶναι ταῦτα φοβερότερα τῶν κακῶν τῆς Βαβυλώνης; ἀπὸ τὰς πείνας ἐκεῖνας δὲν εἶναι ταῦτα πολὺ ὀχληρότερα; Περὶ τούτων καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὡμίλησε, λέγων: «Ἔσπεθ θλίψις, οἷα οὐ γέγονεν, οὐδὲ μὴ γένηται»¹⁷. Πῶς λοιπὸν ἰσχυρίζονται μερικοὶ ὅτι ἐπέ-

14α. Ὁ Μαρκίον, οἰρασιάρχης γνωστικῶς, ἐδέχετο δυο Θεοὺς, τὸν γνωστὸν δημιουργὸν καὶ κακὸν θεὸν τῆς Π.Δ. καὶ τὸν ἀγνωστὸν καὶ «ἔξενον» εἰς τὸν κόσμον ἀγαθὸν θεόν, ὁστις ἀπέστειλε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ.

15. Ματθ. 20, 2.

16. Λουκ. 19, 27.

17. Ματθ. 24, 21.

τρέψεν εἰς αὐτοὺς ὁ Χριστὸς τὴν ἀμαρτίαν; Ἴσως φαίνεται ὅτι τὸ ζήτημα δὲν εἶναι καὶ τόσο σπουδαῖον· σεῖς ὅμως εἰσθε ἱκανοὶ νὰ λύσῃτε αὐτό. Οὐδεὶς οὐδαμῶς ἔχει νὰ δεῖξῃ τοιαῦτον πλάσμα, ὅποιον εἰς τὴν πραγματικότητά ἐγινε. Καὶ ἐάν μὲν ἦτο Χριστιανὸς ὁ γράφων ταῦτα, καὶ ἂν ἦτο ὑποπτος ἢ διδασκαλία, ἐάν δὲ Ἰουδαῖος, καὶ μάλιστα Ἰουδαῖος ζηλητής, ἐλθὼν μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον, πῶς δὲν ἦσαν εἰς ὅλους ὀλοφάνερα τὰ γενόμενα; Διότι θά ἴδῃς αὐτὸν πανταχοῦ καὶ νὰ ἐξομῶνῃ τὰ Ἰουδαϊκὰ πράγματα.

Λοιπὸν ὑπάρχει καὶ γέννησις, ἀλλὰ καὶ ἀγαθὸς εἶναι ὁ Θεός. Ἄρα γε ἐφοβήθητε ἀκούσαντες ταῦτα; Ἄλλὰ ταῦτα ὅταν γίνονται ἐδῶ οὐδόλους φθισάνται ἐκεῖ. Πάλιν ἀναγκάζομαι νὰ φαίνομαι ἀθῆς καὶ φορτικὸς καὶ ὀχληρὸς ἀλλὰ τί θά πάθω; Διὰ τοῦτο εὐρίσκωμαι ἐδῶ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἕνας παιδαγωγὸς δύσκολος διὰ τοῦτο ὑπάρχει, διὰ νὰ μισῆται ἀπὸ τοὺς παιδαγωγούμενους, οὕτω λοιπὸν καὶ ἡμεῖς· διότι πῶς δὲν εἶναι ἄστοπον οἱ μὲν ταχθέντες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν βασιλέων, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀθῆς τὸ διατασσόμενον, ἐν τούτοις νὰ τὸ ἐφαρμόζουν, ἡμεῖς δὲ ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς σας μορφῆς νὰ ἐγκαταλείπωμεν τὴν τάξιν, εἰς τὴν ὅποιαν ἐτάχθημεν;

Ὁ καθείς ἔχει καὶ διάφορον ἔργον· ἐξ ὧν δὲ πολλοὶ ἔχουν ὡς ἔργον τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι εὐχάριστοι καὶ χρήσιμοι εἰς τοὺς εὐεργετούμενους. Ἡμεῖς ὅμως φαινόμεθα ὀχληροὶ εἰς τοὺς ὀφελουμένους, καὶ φοβεροὶ, καὶ φορτικοὶ, καὶ ἀθῆς, διότι δὲν ὀφελούμεν μὲ ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων τέρομεν, ἀλλὰ μὲ ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων στενωγορούμεν. Τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ ἱατρός· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ὄχι πέρα πολλὴ ἀθῆς (διότι ἀμέσως παρέχει τὴν ἀφέλειαν τῆς τέχνης του), ἡμεῖς ὅμως εἰς τὸ μέλλον. Τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ δικαστής, λυπηρὸς εἰς τοὺς νοσοῦντας καὶ ἐπαναστατοῦντας. Τοιοῦτος καὶ ὁ νομοθέτης, λυπηρὸς εἰς τοὺς νομοθετούμενους.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι χρήσιμος ὁ προσκαλὼν εἰς εὐγασίαν, οὔτε ὁ ποτῶν ἐφορτὰς καὶ πανηγύριος μὲ ἔροβα τῆς πολιτείας, οὔτε ὁ στεφανῶν τὸν δῆμον, ἀλλὰ χρήσιμοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τρέφουσιν τὰς πόλεις μὲ παντοειδῆ θεάματα, οἱ εἰσφέροντες, οἱ δαπανῶντες

διὰ τοῦτο καὶ μὲ ἐπαίνους ἀμείβουν αὐτοὺς οἱ εὐεργηθέντες, καὶ μὲ χρήματα, καὶ μὲ πλῆθος λαμπάδων, καὶ μὲ στέμματα, καὶ μὲ κλάδους, καὶ μὲ ἐνδύματα λαμπρά.

Ὅταν ὁμως οἱ ἄρρωστοὶ ἴδουν τὸν ἰατρὸν, γίνονται δύστροποι καὶ κατηφέες· ὁμοίως οἱ ἐπαναστατοῦντες, ὅταν ἴδουν τὸν δικαστὴν, γίνονται συνεσταλμένοι, οὔτε μεθούσι, οὔτε χορεύουσιν, παρὰ μόνον βίαν καὶ ἐκείνος μεταπήδησεν εἰς τὴν ἰδικὴν τῶν τάξιν.

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν, ποιοὶ περισσότερον ὠφελοῦν τὰς πόλεις, οἱ κατευθύνοντες τὰς ἐφορτὰς ταύτας, καὶ τὰ συμπίσια, καὶ τὰς πολυτελεῖς τραπέζας, καὶ τὰς ποικίλας ἀπολαύσεις, ἢ οἱ περιορισαντες πάντα ἐκεῖνα, καὶ τὸ ἔθλον περιφρανοῦντες, καὶ μάστιγας, καὶ δημίους καὶ στρατιώτας φοβερούς, καὶ φωνὴν ἐκθύλλοντες γεμάτων ἀπὸ πολλῶν τρόμων, καὶ ἐπιπίπτοντες κεραυνοβόλως, καὶ κάμνοντες τοὺς ἄλλους νὰ σκυθροπάζουσιν, καὶ διὰ τῆς ράβδου ἀποδιώκοντες τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν ἀγορὰν; Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν ποῦ ἀπολήγει τὸ κέρδος; διότι αὐτοὶ μὲν εἶναι ἀγέεις, ἐκεῖνοι δὲ ἐπιθυμητοί. Τί ἐξάγεται λοιπὸν ἀπὸ τὰς ἀπολαύσεις ἐκεῖνας; Κάποια ψυχρὰ ἡδονή, παραμένουσα μέχρι τῆς ἐσπέρας καὶ τὴν ἐπομένην ἐξαφανιζομένη, ὅσῳταί γέλοια, λόγοι ἀπειθείας καὶ ἀσυνάρτητοι. Ποῦ τὸ ἀπέλεμα λοιπὸν ἀπὸ τοῦ ἀλλοῦ; Σεβασμὸς, σαφροσύνη, λογισμὸς ὀρθίνος, ἐπιεικεία τῆς ψυχῆς, ἐξασφάλις τῆς ἀδιαφορίας, φραγμὸς τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου παθῶν, τείχος τῶν ἐξωθεν ἐπερχομένων.

Δι' αὐτοὺς ἕκαστος ἔχει τὴν περιουσίαν, δι' ἐκεῖνας δὲ τὰς ἐφορτὰς καὶ ἐπιβλαβῶς τὴν δαπανῶμεν, χωρὶς νὰ ἔχουσιν εἰσορμήσει ληστὰί, ἀλλὰ ἢ μετ' ἀπολαύσεως ληστεύουσα κενοδοξία. Βλέπει ἕκαστος τὸν ληστὴν νὰ ἀφαιρῇ τὰ πάντα, καὶ εὐχαριστεῖται. Καινοῦριος ὁ τρόπος τῆς ληστείας; πείθει τοὺς ἀπογυμνωμένους νὰ εὐφραίνονται.

Ὅ· Ὅμως ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ ὅλους ἀχώρωσεν ὁ Θεός, ὡς κοινὸς Πατήρ, καὶ τοὺς φαινόμενους καὶ τοὺς μὴ φαινόμενους· «θλέπετε γάρ, φησί, τὴν ἐλεημοσύνην ἡμῶν μὴ ποιεῖν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων»¹⁸. Διδάσκειται ἡ ψυχὴ ἀπὸ ἐδῶ δὲ ἀποφεύ-

18. Ματθ. 4, 1.

γὴ τὴν ἀδικίαν· διότι ἀδικία δὲν εἶναι τὸ νὰ εἶσαι πλεονέκτης μόνον εἰς τὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ δίδης εἰς τὴν γαστέρα περισσότερον ἀπὸ τὴν ὀφισμένην τροφήν, καὶ τὴν εὐθυμίαν νὰ τὴν κάμνης νὰ ἐκφεύγῃ ἀπὸ τὰ συνήθη ὄρια καὶ νὰ ἀποβάλλῃ τὴν πνευματικὴν τῆς διδασκαλίας. Ἀπὸ ἐκεῖ διδάσκειται τὴν σαφροσύνην, ἀπὸ ἐδῶ τὴν ἀκολασίαν· διότι ἀκολασία δὲν εἶναι μόνον τὸ νὰ ἐλθῆς εἰς μίξιν μετὰ γυναικός, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ τὴν κυττάξῃς μετ' ἀκολάστους ὀφθαλμούς. Ἀπὸ ἐκεῖ διδάσκειται τὴν ἐπιεικείαν, ἀπὸ ἐδῶ τὸν ἐγωισμόν· «πάντα γάρ μοι, φησὶν, ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει»¹⁹. Ἀπὸ ἐκεῖ τὴν κοσμιότητα, ἀπὸ ἐδῶ τὴν ἀσχημοσύνην, διότι τὰ συμβαίνοντα εἰς τὰ θεάτρα τὰ παρατρέχει.

Ὅτι δὲ δὲν ὑπάρχει οὐδὲ κάποια ἀπόλαυσις, ἀλλὰ λύπη, δεῖξάτε μοι μετὰ ἀπὸ μίαν ἡμέραν τῆς ἐφορτῆς καὶ τοὺς δαπανήσαντας, καὶ τοὺς παρακαθίσαντας εἰς τὰ ἐν τοῖς θεάμασι συμπίσια, καὶ θὰ ἴδῃς ἅπαντας μὲν αὐτοὺς εἰς κατῆφειαν, εἰς μεγαλύτερον δὲ κατῆφειαν ἐκεῖνον τὸν δαπανήσαντα. Καὶ εὐλόγως· διότι ἠοχαρίστησε κατὰ τὴν προηγουμένην ἡμέραν τὸν ἀπλοῦκόν ἀνθρώπον· καὶ ὁ μὲν ἀπλοῦκος εὐρισκετο εἰς εὐθυμίαν καὶ εἰς πολλὴν ἀπόλαυσιν (διότι ἐν πρώτοις ἔχαιρε μετὰ τὰ λαμπρὰ ἐνδύματα), μὴ δυνάμενος δὲ νὰ χρησιμοποῖ αὐτὰ, ἀλλὰ ἔθελε τὸν ἑαυτὸν τοῦ νὰ ἀπογυμνωθῆι, ἐπόνει καὶ ἐστενοχωρεῖτο. Ἐκεῖνος δὲ ὁ δαπανῶν ἐνόμιζεν ὅτι ἔβλεπε καὶ τὴν ἰδικὴν τοῦ εὐμερείαν μικρὰν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν εὐμερείαν ἐκεῖνου· διὰ τοῦτο τὴν ἐπομένην ἀντήλλαξαν τὰ πράγματα τῶν, καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς λύπης ἐδέχθη ἐκεῖνος.

Ἐάν δὲ εἰς τοὺς ἐξωθεν τοσαύτην ἀφίδαν προκαλοῦν τὰ τέρποντα, τὰ δὲ ἐνοχλοῦντα ὠφέλειαν, πολὺν περισσότερον εἰς τοὺς πνευματικούς· διὰ τοῦτο οὐδεὶς ἀγανακτεῖ πρὸς τοὺς νόμους, ἀλλ' ἅπαντες καὶ κοινὴν ὠφέλειαν ὑπολογίζουσιν τὸ πρᾶγμα. Διότι δὲν καθώρισαν ταῦτα ἑξῆσι καὶ ἐχθροὶ τῶν νομοθετουμένων ἐλθόντες ἀπὸ κάπου ἄλλοῦ, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ πόλιται, οἱ προστάται, οἱ κηδεμόνες· καὶ τοῦτο, δηλαδὴ τὸ νὰ θέτουν νόμους, νομίζουσιν ὅτι εἶναι ἀποδεικτὴ σωτηρίας καὶ εὐ-

19. Α' Κορινθ. 6, 12.

νοίας, παρά τὸ γεγονός ὅτι οἱ νόμοι ἐπιβάλλουν τιμωρίας, καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὕρησ νόμον χωρὶς νὰ καθορίσῃ τιμωρίας.

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἀποκνὸν νὰ ὀνομάζετε καὶ σωτήρας καὶ εὐεργέτας καὶ προστατὰς ἐκείνους ποὺ ἐρμηνεύουν τοὺς νόμους, ἡμᾶς δὲ θταν διδάσκωμεν τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ νὰ μᾶς θεωρῆτε κάπως βαρεῖς καὶ φοβερούς; Διότι θταν ὀμιλοῦμεν περὶ γενένης, ἐκείνους τοὺς νόμους ἀναφερόμεν²⁰ καὶ θπως ἀκριβῶς οἱ ἔξωθεν μνημονεύουν τοὺς νόμους τοὺς ἀναφερομένους εἰς φόνους, εἰς λαποθύτας, εἰς γάμους, καὶ θλους τοὺς τοιοούτους, οὕτω καὶ ἡμεῖς μνημονεύομεν τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὴν κόλασιν, τοὺς ὁποίους δὲν ἐνομοθέτησεν ἀνθρώπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Υἱός. Ὁ μὴ θέλων νὰ εἶναι ἐλεῆμων ἄς τιμωρῆται, λέγει (διότι τοῦτο θέλει ἡ παραβολή)²¹ ὁ κριτὴν κακίας ἄς τιμωρῆται μὲ τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν²² ὁ ὀργιζόμενος χωρὶς λόγον ἄς ρίπτεται εἰς τὸ πῦρ ὁ λοιδορῶν ἄς καταδικάζεται εἰς τὴν γέενναν.

Ἐάν δὲ νομίζετε ὅτι ἀκούετε ἀγνώστους καὶ ἀσηθεις νόμους, μὴ θορυβῆθῃτε· διότι ἐάν δὲν ἐπρόκειτο νὰ θέσῃ ἀγνώστους νόμους, διὰ ποῖον λόγον ἦλθεν ὁ Χριστός; Διότι ἐκεῖνα εἶναι γνωστὰ εἰς ἡμᾶς, ὅτι θηλαθὴ πρέπει ὁ φονεὺς καὶ ὁ μοιχὸς νὰ τιμωροῦνται. Ἐάν λοιπὸν ἐπρόκειτο τὰ ἴδια νὰ ἀκούωμεν, ποῖα ἀνάγκη ὕπῃρχε νὰ ἔγωμεν οὐράνιον διδάσκαλον; Διὰ τοῦτο δὲν διδάσκει ἀπλῶς: «Ὁ μοιχὸς νὰ τιμωρῆται», ἀλλ' «ὁ θλέπων μὲ ἀκαλόστους ὀφθαλμούς». Προσθέτει δὲ καὶ τοῦ καὶ τότε θὰ τιμωρῆθῃ.

Καὶ δὲν ἔγραψε τοὺς νόμους εἰς τριπλοῦρους περιστροφόμενας πυραμίδας, ὅστε ἔσθῃσε χαλκῖνους στήλας καὶ ἐνεγάρῃσεν ἐκεῖ γράμματα, ἀλλὰ ἔβωσε χάριν ἡμῶν φυγὰς δέσκα, τοὺς Ἀποστόλους καὶ εἰς τὰς θιστοίας ἐκείνων διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔγει γράψει τὰ γράμματα αὐτά. Ταῦτα τὰ γράμματα εὐλόγως ἡμεῖς ἐρμηνεύομεν πρὸς ἡμᾶς· διότι ἐάν τοῦτο, θηλαθὴ ἡ ἐρμηνεία τοῦ νόμου, ἦτο ἐπιτρεπτόν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅστε οὐδεὶς νὰ προφασίζετο ἀγνοίαν, πολὺ περισσότερον εἰς ἡμᾶς.

Ἐάν δὲ κάποιος προφασίζεται λέγων: «Δὲν ἀκούω, ἀρα δὲν ἔχω κρίμα», ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς προ-

φάσεως ἰδικιτέρως τιμωρεῖται· διότι ἐάν οὐδεὶς ἐδίδασκε, ἦτο δυνατόν νὰ ἐπροφασίζετο τοιαῦτα ἐφ' ὅσον ὅμως ὀπάρχει ὁ διδάσκων, δὲν εἶναι δυνατόν. Πρόσεξε λοιπὸν τοῦλάχιστον τοὺς Ἰουδαίους πῶς δὲν τοὺς συγχωρεῖ λέγων: «Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον»²⁰· καὶ πάλιν ὁ Παῦλος: «Ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; Κάθε ἄλλο²¹ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν εἰρήλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν»²¹. Διότι πράγματι τότε δίδεται συγχώρησις, θταν δὲν ὀπάρχει ὁ διδάσκαλος, θταν ὅμως ὁ διδάσκαλος κάθεται ὡς σκοπὸς καὶ ἔχη αὐτὸ τὸ ἔργον, καθόλου δὲν ὀπάρχει συγχώρησις· μᾶλλον δὲ ὁ Χριστὸς δὲν ἤθελε νὰ ἀποθλέπωμεν μόνον εἰς ἐκείνας τὰς στήλας, θηλαθὴ εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι νὰ εἰμεθα στήλαι.

Ἐπειθὴ ὅμως κατεστήσαμεν ἑαυτοὺς ἀναξίους τῶν γραμμάτων τούτων, τοῦλάχιστον εἰς ἐκείνας ἄς προσέξωμεν· διότι θπως ἀκριβῶς αἱ στήλαι μὲ ἄλλους ἀπειλοῦν, αὐτὰ δὲ δὲν εἶναι ὀπεύθυνα, θπως ἀκριβῶς οὐτε οἱ νόμοι, οὕτω καὶ οἱ μακάριοι Ἀπόστολοι.

Καὶ προσέξε ἡ στήλη αὕτη δὲν ἐστάθῃ εἰς ἓνα τόπον μόνον, ἀλλὰ πανταχοῦ διδάσκει τὰ γράμματα. Καὶ ἐν ἀκόμῃ εἰς τοὺς Ἰνδοὺς ταξιδεύσας, θὰ ἀκούσῃς αὐτὰ· κἂν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, κἂν πρὸς αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς γῆς, οὐδεὶς ὀπάρχει ποῦ νὰ μὴ ἔχη διδαχθῇ, ἐκτός καὶ ἐν ὁ ἴδιος ἐπέδειξεν ἀδιαφορίαν.

Μὴ θυσακολεύετε λοιπὸν, ἀλλὰ προσέχετε εἰς τὰ διδασκόμενα, ἵνα θυνθῆτε νὰ ἔχετε κέρδος ἐκ τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς, καὶ νὰ ἐπιτύχετε τὰ αἰώνια ἀγαθὰ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μετὰ τοῦ ὀποῦο εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δόξα, θύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

20. Ἰωάν. 15, 22

21. Ρωμ. 10, 18. καὶ Ψαλμ. 18, 5.

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤ' (6)

(Πρξ. 2, 29 - 36)

«Ἄνδρες Ἰσραηλίται, ἀκούσατέ μου τὰς λόγους τούτους»¹.

α'. Δὲν εἶναι κολακεία ὁ λόγος, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ὠνεῖσιν αὐτοὺς σφοδρῶς, εἰς τὴν συνέχαιαν τοὺς ἀφήνει καὶ ἐνθυμεῖται τὸν Δαβὶδ εὐκαίρως² καὶ πάλιν ἀπὸ τὸ προσίμουν ἀρχίζει, διὰ νὰ μὴ θορυβηθοῦν, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς αὐτοὺς τὸν Ἰησοῦν διὰ τὴ ἀνωτέρω μὲν δὲν θὰ ἐθρουβοῦντο, ὅταν ἤκουον τὰ λόγια τοῦ Προφήτου, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ εὐθέως θὰ θυσηρέσει αὐτοὺς.

Καὶ δὲν εἶπε: «Πεισθῆτε», ἀλλὰ «ἀκούσατε», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο ἀγλήρον. Καὶ πρόσεξε διὸ οὐδὲν ἐκ τῶν ὑψηλῶν ἀναφέρει, ἀλλὰ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ πάρα πολὺ ταπεινά. Ἐἰσοῦν, λέγει, τὸν Ναζωραῖον». Εὐθέως τὴν πατρίδα ἀναφέρει, ἢ ὅποια ἐβιωρεῖτο διὸ εἶναι εὐτελής. Καὶ οὐδὲν μέγα ἀναφέρει προσηγομένως περὶ αὐτοῦ, ὅτε ὅπως θὰ ὠμιλεῖ κάποιος περὶ Προφήτου.

Ἐἰσοῦν, λέγει, τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀποδεειγμένον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ὑμᾶς. Πρόσεξε ποῖον ἦτο τοῦτο σπουδαῖον, ἢ διδασκαλίαν διὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπεστάλη διὸ τοῦτο πρότερον καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς προσεπάθει, καὶ ὁ Ἰωάννης, καὶ οἱ Ἀπόστολοι νὰ ἀποκαλύρουν διὸ ἀκουε τὸν Ἰωάννην πού λέγει: «Ἐκεῖνός μοι εἶπεν ἔφ' ἂν ἦν τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, ὁσὸς ἐστίν»³ αὐτὸς δὲ ὁ Χριστὸς καὶ μεθ' ὑπερβολῆς πράττει τούτο, λέγων: «Ἄπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἦλθον, ἐκεῖνός με ἔπεμψε»⁴ καὶ πανταγοῦ εἰς τὰς Γραφὰς τούτο ἰδιαίτερος εἶναι τὸ ἐπιδιακόμενον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἅγιος ὁστος, ὁ κορυφαῖος τοῦ μακαρίου χοροῦ, ὁ σφοδρὰ ἀγαπῶν τὸν Χριστόν, ὁ ὀρμητικὸς μαθητὴς, ἐκεῖνός εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύθησαν τὰς κλειεὶ τῶν οὐρανῶν, ὁ δεξιόμενος τὴν πνευματικὴν

1. Πρξ. 2' 22.
2. Ἰωάν. 1, 33.
3. Ἰωάν. 7, 29 καὶ 8, 42.

ἀποκάλυψιν, ἀφοῦ συνεκράτησεν αὐτοὺς διὰ τοῦ φόβου καὶ ἀπέδειξεν διὸ μεγάλων πραγμάτων εἶχαν ἀξιώθη καὶ τοὺς ἔκαμε φέλιους τῆς ἐμπιστοσύνης του, τότε καὶ περὶ ἐκεῖνου διδάσκει.

Ἐἰσοῦν ὁποῖον πρᾶγμα ἐτόλμησε μεταξὺ τῶν φονευσάντων νὰ εἰπῇ, διὸ ἀνέστη! Καὶ δὲν λέγει εὐθέως διὸ ἀνέστη, ἀλλ' διὸ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ θὰ ἔλθῃ πρὸς αἶς. Τοῦτο δὲ εἶναι φανερόν δι' ἐκεῖνον τὰ ὅποια ἔκαμε. Δὲν λέγει διὸ αὐτὸς ἔκαμε, ἀλλ' διὸ ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ, ἵνα περισσότερο προσελκίσῃ αὐτοὺς διὰ τοῦ μετρησμοῦ, διὰ τούτο καὶ ὀνομάζει αὐτοὺς μάρτυρας, καὶ λέγει: «Ἄνδρα ἀποδεειγμένον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ὑμᾶς βυνάμει καὶ τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε».

Ἐπειτα, ἀφοῦ ἤρχισε νὰ ἀναφέρῃ τὸ τὸλμημα αὐτῶν τὸ ὀδελυρῶν ἐκεῖνο, πρόσεξε πὸς προσπαθεῖ νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὸ ἐγκλημα διὸ ἐν καὶ ἦτο καθωρισμένον, ὅμως ἦσαν ἀνδροφόνου. Τούτον, λέγει, τῆ ὀρισμένη θουλή καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον λαθόντες, διὰ χειρῶν ἀνόμων προσήξαντες ἀνέλιτε». Σχεδὸν τοὺς αὐτοὺς πρὸς τὸν Ἰωσήφ χρησιμοποιοῦν λόγους, ἐκεῖνους ἐηλοσῆ τὸν ὁπαῖός καὶ ὁ Ἰωσήφ ἔλεγε πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς: «Μὴ φοβεῖσθε διὸ ἀπέδοσθε με οὐχ ὑμεῖς, ἀλλ' ὁ Θεὸς με ὄδε ἀπέστειλεν»⁴.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἀνέφερεν διὸ τούτο ἐγένετο διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μὴ δικαιολογηθῶν λέγοντες: «Ἄρα καλῶς τούτο ἐποίησαμεν, προβληματίζει αὐτοὺς δι' ἐκεῖνον τὸ ὁποῖον προσέθεσε: «Διὰ χειρῶν ἀνόμων προσήξαντες ἀνέλιτε». Ἐδὸ τὸν Ἰούδα ὅπου ὀνομασεῖ συγχρόνως δὲ ἀποδεικνύει εἰς αὐτοὺς διὸ δὲν ἦτο εἰς τὴν δυνάμιν τῶν, ἐὰν καὶ αὐτὸς δὲν ἐβοήθει καὶ ἐὰν δὲν παρέδιδεν ὁ Θεὸς αὐτόν διὸ τούτο σημαίνει τὸ «ἐκδοτον». Τιοιουτρόπως βλον τὸ ἐγκλημα τὸ μετέθεσεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰούδα, ὁ ὁποῖος τὸν εἶχε παραδώσει διὸ αὐτὸς παρέδωκεν αὐτόν διὰ τοῦ φιληματος. Ἡ λοιπὸν περὶ τούτου λέγει τὸ «διὰ χειρῶν ἀνόμων» ἢ περὶ τῶν στρατιωτῶν, δηλῶν διὸ «οὐδὲ ἀπλῶς ἀνέλιτε», ἀλλὰ «διὰ τῶν ἀνόμων ἀνδρῶν».

4. Γεν. 45, 5.

Και πρόσεξε πῶς πανταχοῦ προσπαθοῦν νά ὁμολογηθῆ πρότερον τὸ πάθος. Τὰ δὲ τῆς ἀναστάσεως, ἐπειδὴ ἦτο γεγονός μέγα, πρὸς τὸ παρὸν συσκιάζει, καὶ οὕτω πῶς τοποθετεῖ αὐτὸ εἰς τὸ μέσον· διότι ἐκεῖνα μὲν εἶχον ὁμολογηθῆ, δηλαδὴ ὁ σταυρὸς καὶ ὁ θάνατος, ἡ δὲ ἀνάστασις ἀκόμη· διὰ τοῦτο καὶ ὑστερον περὶ ταύτης ὁμιλεῖ, προσθέτων: «Ὅν ὁ Θεὸς ἀνέστης, λύσας τὰς ὠδύνας τοῦ θανάτου, καθὼς οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ». Ἐνταῦθα κάτι μέγα καὶ ὑψηλὸν ὑπηνίχθη· διότι τὸ «οὐκ ἦν δυνατὸν», φανερώνει καὶ αὐτὸν τὸν δίδοντα νά ἐξουσιάζῃ, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς ἐκινδύνευσε μὲ τὸ νά κατέχη αὐτὸν ὁ θάνατος, καὶ τὰ φοβερά ὑπέφερε (διότι ὄδυνα θανάτου ἡ Γραφὴ τὸν κινδύνον πανταχοῦ γνωρίζει νά ὀνομάζῃ), καὶ ὅτι τοιοῦτον τρόπον ἀνέστη, ὡς οὐδέποτε πάλιν νά ἀποθάνῃ. Ἡ δὲ τῆς φράσεως: «Καθὼς οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ», τοῦτο θέλει νά δηλώσῃ, ὅτι ἡ ἀνάστασις δὲν ἔγινε κοινὴ διὰ τοὺς ἄλλους.

Ἐπειτα, πρὶν ἐνοήσουν κάτι, παρεισηγάγεν εἰς αὐτοὺς τὸν Δαβὶδ, ὁ ὁποῖος ἀναρεῖ πάντα λογισμὸν ἀνθρώπινον. «Δαβὶδ γάρ, φησὶ, λέγει εἰς αὐτόν». Καὶ πρόσεξε πάλιν πῶς ἡ μαρτυρία εἶναι ἀσημάτως· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἀναθεν αὐτὴν ἀνέλαθεν ἐκ τῶν πλεονάσμημάτων, διὰ νά φανερώσῃ ὅτι ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων ποῦ προξενοῦν λύπη. «Προσώρμη, λέγει, τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἔστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ· ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδου»⁵.

Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὴν προφητικὴν μαρτυρίαν, προσθέτει: «Ἄνδρες ἀδελφοί» (ὅταν πρόκειται νά διδάξῃ κάτι σπουδαῖον, ταύτην τὴν προσφώνησιν χρησιμοποιοῖ, διεγείρων αὐτῶν τὴν προσοχὴν καὶ ἐρχόμενος πλησίον αὐτῶν δι' αὐτῆς), «ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρηγορίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβὶδ». Πολλὴ εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνῃ· ὅπου δὲν θλάπτει, συγκραταθεῖν.

Διὰ τοῦτο θεθαίως καὶ δὲν εἶπεν ὅτι τοῦτα περὶ τοῦ Χριστοῦ ἔχουν λεχθῆ, οὐδὲ περὶ τοῦ Δαβὶδ· καὶ τοῦτο εἶναι πάρα πολύ συνετὸν, διὰ τῆς πολλῆς περὶ τὸν μακάριον Δαβὶδ τιμῆς προκαλῶν αἰσθήματα ἐν-

5. Ψαλμ. 15, 8.

τροπῆς εἰς αὐτοὺς, καὶ περὶ τοῦ ὁμολογημένου καὶ ὡς τολμηροῦ νομιζομένου νά εἰπωθῆ, παρακαλῶν αὐτοὺς δι' ἐκείνων τὰ ὅποια ἐγκωμιάζει ἡμέρα. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν λέγει ἀπλῶς «περὶ τοῦ Δαβὶδ», ἀλλὰ «περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη». Δὲν λέγει: «Καὶ οὐκ ἀνέστη», ἀλλὰ διαφόρος, κατ' εὐθεῖαν τὸ αὐτὸ παριστῶν, καὶ λέγων: «Καὶ τὸ μῆμα αὐτοῦ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης».

Ἐπειτα, ἀφοῦ προητοίμασεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκε, καὶ πάλιν δὲν ἀνέφερεν ἀμέσως τὸν Χριστόν, ἀλλὰ πάλιν μετ' ἐγκωμίων τὰ τοῦ Δαβὶδ: «Προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς ὅτι ὄρκω ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεός».

6. Ταῦτα δὲ λέγει, ὥστε, τοῦλάχιστον ἕνεκα τῆς τιμῆς πρὸς ἐκεῖνον καὶ πρὸς τὸ γένος αὐτοῦ, νά δεχθῶν τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς ἀναστάσεως· ἐάν δὲ δὲν ἐδέχοντο ταύτην, ταῦτο θά ἴσθονάμει καὶ μὲ προσβολὴν τῆς προφητείας καὶ μὲ στέριον τῆς τιμῆς πρὸς αὐτοὺς.

«Καὶ εἰδὼς, λέγει, ὅτι ὄρκω ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεός. Δὲν εἶπεν: «Ἐπηγγεῖλατο» ἀπλῶς, ἀλλὰ, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἦτο περισσύτερον, ὄρκω ὤμοσεν». «Ἐκ καρποῦ τῆς σαφούς αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν Χριστόν, καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ». Πρόσεξε πῶς πάλιν τὸ ὑψηλὸν ὑπηνίχθη· διότι ἐπειδὴ διὰ τῶν λόγων κατεπρόβυνεν αὐτοὺς, ἔχων τώρα θάρρος παρενέβαλε τοὺς λόγους τούτους τοῦ Προφήτου, καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως διδάσκει.

«Ὅτι οὔτε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐγκατελείφθη εἰς ἄδου, οὔτε ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν». Τοῦτο πάλιν εἶναι θαυμαστόν, διότι φανερώνει ὅτι ἡ ἀνάστασις δὲν εἶναι ὅμοια τῶν ἄλλων. Διότι ἐκράτησε μὲν αὐτόν, ἀλλὰ δὲν ἐπραγματοποίησε τότε ὁ θάνατος τὸ ἔργον αὐτοῦ τῆς φθοράς.

Καὶ τὸ μὲν ἀμάρτημα τῆς σταυρώσεως ἀνέφερε μὲν ἄλλ' οὐχ εὐθέως τὴν τιμορίαν ἡμῶς δὲν προσέθεσε· ἀλλ' ὅτι μὲν ἐρόντευσε ἀφανέρως, εἰς τὴν συνέχειαν δὲ ἔρχεται ἐπὶ τὸ σημεῖον τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁμοῦ ἀποδειχθῆ ὅτι ὁ φονεὺς εἶναι δίκαιος καὶ φίλος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη παρασιωπήσῃ τὴν τιμορίαν, μᾶλλον θά σὲ ἐνοχοποιήσῃ ἐκεῖνος ποῦ ἡμάρτησες. Ὅλα λοιπὸν τὰ ἀποδίδει εἰς τὸν Πατέρα, ὥστε νά δεχθῶν τὰ διδασκόμενα.

«Επειτα προσθέτει από την προφητεία τον «οὐ δυνατόν». Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν πάλιν τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα». Ἐἰς τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀποδειγμένον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ἡμᾶς· δηλαδή, ὅχι ἀμφισβητούμενον, ἀλλ' ἀποδειγμένον διὰ τῶν ἔργων. Οὕτω καὶ ὁ Νικόδημος ἔλεγε: «Τὰ σημεῖα ταῦτα οὐδεὶς δύναται ποιεῖν, ἢ σὺ ποιεῖς»⁶. Δυνάμει, λέγει, καὶ τέρασι καὶ σημεῖοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ἡμῶν. Ὡστε ὅχι κρυφίως, ἀφοῦ ἐν μέσῳ.

Πρῶτον ἀρχίζει ἀπὸ τὰ γνωστά εἰς ἐκείνους, καὶ τότε ἔρχεται εἰς τὰ ἀγνωστά· λέγων ἔπειτα «τῆ τοῦ Θεοῦ βουλή», φανερώνει ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν αὐτοί, καὶ ὅτι τὸ γενομένον ἦτο τι σοφὸν καὶ οἰκονομία, ἀφοῦ θεοτικῶς ἦτο παρὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ ἐνοχλητικὸν ταγέως παρήλαθε· διότι ἡ προσπάθεια αὐτῶν ἦτο πανταχοῦ νὰ δεῖξουν ὅτι ἀπέθανε. Καὶ ἂν οὐκ ἀρνηθῆτε, λέγει, ἐκεῖνοι θά φανερώσουσι. Ὁ δὲ παρέχων ἐνοχλήσεις εἰς τὸν θάνατον, πολὺ περισσότερον εἰς τοὺς σταυρώσαντας· ἀλλ' οὐδὲν λέγει τοιοῦτον, ὅτι «ἠδόναντο νὰ σὰς ἐξαφανίσῃ», ἀλλ' ἀπλῶς μόνον ἐφανέρωσεν.

Πρῶτον δὲ πληροφοροῦμεθα καὶ ἡμεῖς διὰ τῶν λεχθέντων τί σημαίνει ἡ ἐξουσία τοῦ θανάτου· διότι ὁ κινδυνεύων δὲν ἐξουσιάζει τὸ ἐξουσιάζομενον, οὔτε θρῶν, ἀλλὰ πάσχει, καὶ διαίχεται νὰ τὸ ἀπορρίψῃ. Καὶ καλῶς εἶπε: «Διαβὸς γὰρ λέγει εἰς αὐτόν», διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν Προφήτην.

Βλέπει πῶς ἐρμηνεύει εἰς τὸ ἔξῃς τὴν προφητείαν, καὶ ἀλοφάνερρον παραθέτει, δηλῶν πῶς ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ· διότι ἡ κατὰ Πνεῦμα βασιλεία ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. Πρόσεξε πῶς μετὰ τῆς ἀναστάσεως καὶ τὴν βασιλείαν ἐφάνερωσεν ἐν τῇ ἀναστάσει.

Δεικνύει ὅτι ἀνάγκη εἶχεν ὁ Προφήτης, διότι ἡ προφητεία περὶ αὐτοῦ ἦτο. Διατί δὲν εἶπε «περὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ», ἀλλὰ «περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ»; Σπουδαῖον ἦτο αὐτό.

Πῶς δὲ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ θρόνου; Μὴ τὸ νὰ βασιλεύῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ἐάν δὲ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, πολὺ περισσότερον εἰς τοὺς σταυρώσαντας αὐτόν.

6. Ἰωάν. 3, 2.

«Οὐ γὰρ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε, λέγει, διαφθοράν». Τοῦτο μὲν φαίνεται ὅτι εἶναι μικρότερον τῆς ἀναστάσεως, τὴν ὅμως εἶναι τὸ ἴδιον.

«Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός». Πρόσεξε πῶς δὲν ὀνομάζει αὐτὸν μὲ ἄλλον τρόπον. «Ὁδὲ πάντες ἡμεῖς ἔομεν μάρτυρες. Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὤκαθεῖς». Πάλιν πρὸς τὸν Πατέρα καταφεύγει, καίτοι θεοτικῶς ἦτο ἀρκετὸν νὰ εἰπῇ τὸ πρότερον· ἀλλὰ γνωρίζει πῶσον εἶναι τοῦτο.

Ἐδῶ καὶ περὶ τῆς ἀναλήψεως ἀπηγγέθη, καὶ ὅτι εἰς τοὺς οὐρανοὺς εὐρίσκεται, ἀλλὰ δὲν λέγει τοῦτο φανερώς.

«Τὴν τε ἐπαγγελίαν, λέγει, τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου λαθῶν». Πρόσεξε πῶς ἀρχίζων μὲν δὲν εἶπεν ὅτι ὁ ἴδιος ἔχει στείλει αὐτό, ἀλλὰ ὁ Πατὴρ, ἐπειδὴ δὲ ἔκαμε λόγον περὶ τῶν σημείων αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν πραχθέντων ἐναντίον αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως ἐβίβαζε, λαμβάνων θάρρος εἰς τὴν συνέχειαν εἰσάγει καὶ τὴν περὶ αὐτῶν διδαχὴν, πάλιν αὐτοὺς παρουσιάζων ὡς μάρτυρας δι' ἐκάστης τῶν αἰσθησῶν καὶ τῆς μὲν ἀναστάσεως συνεχῶς μνημονεύει, τοῦ δὲ τολμήματος αὐτῶν ἔπαυε, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλήσῃ.

«Τὴν τε ἐπαγγελίαν, λέγει, τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου λαθῶν». Τοῦτο πάλιν εἶναι σπουδαῖον. Νομίζω δὲ ὅτι τώρα ἐπαγγελίαν ὀνομάζει τὴν πρὸ τοῦ πάθους. Πρόσεξε πῶς ἤδη ὀλόκληρον τὸ ἀναφέρει εἰς ἐκείνον ἀπεργαζόμενος αὐτὸ σπουδαῖον κατὰ τρόπον ἀκαρτητήτων· διότι ἐάν αὐτὸς ἐξέχευ, ἄρα περὶ αὐτοῦ ὁ Προφήτης, ἔχει ὁμιλήσει ἀνωτέρω: «Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος μου ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς θούλας μου, καὶ θώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω»⁷.

Πρόσεξε ὅποια πράγματα εἰσάγει κεκρυμμένως δὲν. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἦτο μέγα, πάλιν αὐτὸ συσκιάζει διὰ τῆς λήψεως παρὰ τοῦ Πατρὸς. Ἀνέφερε τὰ λαθόντα γάραν ἀγαθὰ, τὰ σημεῖα· ἀνέφερεν ὅτι εἶναι βασιλεὺς· ὅτι εἰς αὐτοὺς ἦλθεν· ἀνέφερεν ὅτι αὐτὸς δίδει τὸ Πνεῦμα.

7. Πράξ. 2, 17, 18, 19.

Διότι όσα και άν διδάξη κάποιος, τυχαίως τά αναφέρει, άν δέν τελειώση εις τό συμφέρον συμπέρασμα. Όπως κάμνει και ό 'Ιωάννης, λέγων, «όδοσ ύμιάσ θαπτίσει έν Πνεύματι άγιώ»⁸.

Καί φανερώνει ότι ό σταυρός όχι μόνον δέν ήλάττωσεν αυτόν, αλλά και λαμπρότερον απέδειξε, εάν θεαίως εις τήν παλαιάν μέν έποχήν ό Θεός όπείχετο εις αυτόν, τότε όμως έβωκεν. "Η άπαγγελίαν, λέγει, τήν όποιαν εις ήμάς όπρωγέθη. Ούτω προεγνώριζεν ότι θα γίνη, και μετά τόν σταυρόν έχάρισεν εις ήμάς μεγαλύτερα.

Και «έξεχε», λέγει. 'Εδω τό αξίωμα φανερώνει και ότι όχι απλώς, αλλά μετά άφθονίας. Διά τούτο και αυτό τούτο κάμνον φανερόν, προσθέτει τά εξής: Διότι εις τήν συνέχειαν μετά θάρρους ύστερα από τήν δόσιν του Πνεύματος, και περί τής αναλήψεως εις τούς ούρανούς διδάσκει' και όχι απλώς, αλλά πάλιν τόν μάρτυρα παρεμβάλλων, και εκείνου μνημονεύων, περί του όποιου ό Χριστός ειπεν: «Ού γάρ Δαβίδ ανέθη, λέγει, εις τούς ούρανούς».

'Εδω δέν δημιουργεί πλέον μετά σκετολής, διάτι απέκτησε τό θάρρος του έδημιουργήθη από τά λεχθέντα, ούτε λέγει: «Εξόν ειπαίν ούτε άλλα τοιαύτα» λέγει δε φανερός: «Είπεν ό Κύριος τώ Κυρίω μου: Κάθου έκ δεξιών μου, έως άν θω τούς έχθρούς σου ύποπόδιον τών ποδών σου»⁹. 'Εάν δε είναι Κύριος του Δαβίδ, πολύ περισσότερο αυτών.

«Κάθου έκ δεξιών μου». Τό πάλιν ένταυθα ειπεν, «'Εως άν θω τούς έχθρούς σου ύποπόδιον τών ποδών σου». 'Ενταυθα και φόσον έπέφερε μέγαν, όπως εις τήν αρχήν έδειξε, όπως τούς φίλους προκαλεί, όπως τούς έχθρούς. Και πάλιν τήν κράτησιν, ίνα μη άπιστήται, εις τόν Πατέρα ανάθετε.

'Επειδή λοιπόν σπουδαία πράγματα άνεφερε, πάλιν εις τά άσημαντα καταβιβάζει τόν λόγον. «'Ασφαλώς ούν γινωσκέτω, λέγει, πάσ οικός 'Ισραήλ» δηλαδή, «μη άμφισβητείτε, μηδέ άμφισβάλλετε». 'Επειτα και έπιτακτικώς εις τήν συνέχειαν: «Ότι και Κύριον αυτόν

και Χριστόν ό Θεός έποίησε». Τούτο από του Δαβίδ και από του Ψαλμού ένεθυμήθη, διάτι έπρεπε να ειπή: «'Ασφαλώς ούν γινωσκέτω πάσ οικός 'Ισραήλ ότι έκ δεξιών κάθηται», πράγμα τό όποιον ήτο σπουδαίον άφοδ λοιπόν έφησε τούτο, «'Επείθε», δηλαδή «κατέστησεν».

Όστε έδω ούδέν λέγει περί μεταδόσεως τής ούσίας, αλλά τό πάλιν εις τούτο αναφέρεται. «Τούτον τόν 'Ιησούν, άν ύμεις έσταυρώσατε». Καλώς έδω κατέλιξεν, άφυπνίζων τήν διάνοιαν αυτών' διάτι έπειδή έδειξε πόσον μέγα είναι, τότε λοιπόν και τό τόλμημα άπεκάλυψε, ώστε μεγαλύτερον να τό δείξη και διά του φόθου να τούς κερδήση, διάτι οι άνθρωποι δέν πείθονται καθ' όμοιον τρόπον διά τών εσεργεσιών, όπως σωφρονίζονται διά του φόθου. Οι σπουδαίοι όμως και μεγάλοι και του Θεού φίλοι ούδενός έκ τούτων έχουν ανάγκη' όπως π.χ. ήτο ό Παύλος, διάτι δέν έκαμνε λόγον ούτε περί θασίλειας, ούτε περί γενένης.

Τούτο σημαίνει να αγαπάς τόν Χριστόν, τούτο να μη είσαι μισθώτος, ούτε να διευθύνης έπιχείρησιν και μικροεμπόριον, άλλ' όντως να είσαι ενάρετος και θα να τό κάμνης έπειδή είσαι φίλος του Θεού¹⁰! Πόσων

8α. Περί τής αλήθειας, τήν όποιαν τονίζει ένταυθα ό ιερός πατηρ, ότι δηλαδή ό γνήσιος Χριστιανός πειθαρχεί εις τό θέλημα του Θεού, μόνον έξ άγάπης προς Αυτόν και όχι ύπιστάτως, έλεπε τήν Εισαγωγήν εις τήν 'Ομιλίαν του Μ. Θεοδώρου «Εις Γόρδιον τόν Μάρτυρα» Τόμος 12 της πορείας Σειριός. σ. 74. ως και τήν Εισαγωγήν εις τήν 'Ομιλίαν «Εις τους Άγιούς Τεσσαράκοντα Μάρτυρας» εις τόν ίδιον τόμον σελίς 88.

Εις τό ανωτέρω δυνάμεθα να προσθέσωμεν, ότι ό ανανενηθείς έν Χριστώ πιστός, ό αποβολών τόν παλαιόν άνθρωπον «ούν τοίς καθήμασιν αυτού και τοίς επηυμίαις» (Γαλ. 5. 24) «και ενδυσάμενος τόν νέον» (Κολ. 3. 10). «ό ενκατερθόσις εις τήν καλλιέσασιν» (Ρωμ. 11. 24) είναι πλέον εκ φώσεως χρηστός και τό άσπρό άργα σίκα ή φυσιογνωμη κερσοσφορία αυτου, όπως οι ήμεροι καρποι εις τό ήμερο δένδρα δέν ειπεί υπεράνομος ή Χριστιανική ήθική, αλλά «ό Χριστός είναι ή ζωή του πιστου» (Κολ. 3. 4), όπως είναι διατεθειμένος να πράξη τό αγαθόν άνεπισοθήτως, όπως άνεπισοθήτως άναπνεύει και ζή. "Ισως και ή άπορία τών δικαίων κατά τήν παραβολήν της Μελλούσης Κρίσεως «Κύριε, πότε σε είδομεν πεινώντα και άρρώστους, ή θύμωτα και έποίσασμεν...» (Ματθ. 25. 37 κ. έξ.) δέν είναι άσχετος με τήν έν λόγω αλήθειαν (Πρβλ. ότι πλέον και Ρωμ. 9. 3).

Έν συμπέρασμα ό Χριστιανός πράττει τό καλόν, διάτι είναι καλόν και άποφύγει τό κακόν, διάτι είναι κακόν. Δέν σκεπτεται τήν άμοιβήν ή τήν τιμηρίαν άπινέσσει μόνον από τήν άνάγκη του Χριστού

8 Μάρκ. 1, 8
9 Ψαλμ. 109, 1.

δακρῶν λοιπὸν εἴμεθα ἄξιοι, ἔταν τοσούτον μέτρον ὀφειλοντες, μηδὲ ὡς μικρέμποροι ἐπιδιώκωμεν τὴν θασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Τοσαῦτα ὑπόσχεται εἰς ἡμᾶς, καὶ οὐδὲ τοιοῦτοτρόπως ἀκούομεν; Τί θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἴσον ταύτης τῆς ἔχθρας;

Ἄν καὶ θεσπιάς οἱ περὶ τὰ χρήματα μετὰ μονίας ἀσχολούμενοι, καὶ ἂν ἀκόμη συναντήσουν ἐχθρούς, βούλους, σφόδρα ἐχθρικούς, ἐντελῶς κακοὺς, καὶ μόνον ἂν προσδοκῆσουν ὅτι χρήματα μέσω αὐτῶν θὰ δυνηθῶν νὰ ἀποκτήσουν, ὅλα τὰ κάνουν, καὶ κολακεύουν, καὶ περιποιούνται, καὶ δοῦλοι γίνονται, καὶ νομίζουν ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἀπὸ ἄλλους σεβαστότεροι, μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ λώθουν κάτι παρ' αὐτῶν διότι ἡ προσδοκία τῶν χρημάτων δὲν ἀφήνει αὐτοὺς νὰ ἐννοήσουν οὐδὲν ἕκ τούτων. Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲ δι' αὐτοὺς δὲν ἀξίζει τόσα χρήματα, μᾶλλον δὲ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον μέρος τῶν χρημάτων· παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ὁ ὑποσχομένος αὐτὴν δὲν εἶναι ὁ τιμῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς θασιλείας ὁ ἀσυγκρίτως μεγαλύτερος.

Ὅταν δὲ καὶ τὸ ὑποσχομένον εἶναι ἡ βασιλεία, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ χορηγῶν ταύτην, εἶναι μέγα καὶ αὐτὸ τὸ νὰ λάθῃς παρὰ τοιούτου. Τώρα ὅμως τὸ ἴδιον συμβαίνει, ὅπως ἀκριβῶς θὰ καταφρονεῖται μὲν ἕνας θασιλεύς, ἂν ἤθελε μεγαλῶς νὰ εὐεργετήσῃ τοὺς ἑαυτοῦ κληρονόμους καὶ συγκληρονόμους τοῦ υἱοῦ του, ἕνας λιτταρχὸς δὲ θὰ προσκυνεῖτο παρ' ἡμῶν, ἂν προσεκάλεϊ μυρία κακὰ καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τοὺς γονεῖς ἡμῶν, καὶ μυρίων γέμων κακῶν, καὶ κατασιγῶνας καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν αὐτηριαν ἡμῶν, ἕνα μόνον ὀδῶν δειξας. Δηλαδή θασιλείαν ὑπόσχεται ὁ Θεὸς καὶ περιφρονεῖται γένειον προξενεῖ ὁ διάβολος καὶ τιμᾶται. Ὅστος Θεὸς, ἐκεῖνος διάβολος.

Ἀλλὰ ὅς ἐξετάσωμεν τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ἐντολῶν. Διότι ἂν τίποτε δὲν ὑπῆρχε ἀπὸ αὐτῶν, ὅστε ὁστος μὲν Θεὸς, ἐκεῖνος δὲ διάβολος, μηδὲ ὁστος μὲν θασιλείαν, ἐκεῖνος δὲ γένειον προξενεῖ, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ φύσις τῶν ἐντολῶν δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ πείσῃ κάποιον νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὸν Θεόν; Τί δὲ καὶ ὁ καθεὶς ἐντέλλεται; Ἐκεῖνος τὰ καταισχύνοντα, ὁστος τὰ καθιστῶντα ἡμᾶς ἐνδόξους; ἐκεῖνος τὰ περιβάλλοντα ἡμᾶς μὲ μωρίας συμφοράς καὶ ἀσχημασίας, ὁστος τὰ ἔχοντα πολλὴν ἀναφυχὴν καὶ ἐλευθερίαν.

Διότι πρόσεξε. Ὅστος λέγει: «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινός τῆ καρδίας, καὶ εὐρήσατε ἀνάπαυσιν τὰς ψυχὰς ὑμῶν»¹⁰ ἐκεῖνος λέγει: «Ἄγγιρος νὰ εἶσαι, καὶ ἀνήμερος, καὶ δέδουμος, καὶ ὀργίλος, καὶ θηρίον μᾶλλον, παρὰ ἄνθρωπος».

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν ποῖον εἶναι χρησιμώτερον, ποῖον δὲ ὀφελιμώτερον. Ἀλλὰ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐνύησαν ὅτι ὁ μὲν εἶναι διάβολος διότι ἰδιαιτέρως, ἂν ἐκείνο ἀποδειχθῇ, πάλιν τὰ νικητήρια θὰ εἶναι μεγαλύτερα· διότι δὲν εἶναι κηδεμῶν ἐκεῖνος ποὺ ἐντέλλεται τὰ εὐκόλα, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ ἐντέλλεται τὰ συμφέροντα. Ἐπειθὴ καὶ οἱ πατέρες τὰ δύσκολα διατάσσουσιν, καὶ οἱ κύριοι πάλιν ὁμοίως εἰς τοὺς βούλους· ἀλλὰ διὰ τοῦτο οἱ μὲν εἶναι πατέρες, οἱ δὲ κύριοι ἐκεῖνοι ὅμως εἶναι σωματεμποροὶ καὶ διαφθορεῖς καὶ ὅλα τὰ ἀντίθετα.

Πλὴν ὅτι καὶ εὐχαριστίας ὑπάρχει ἀπὸ ἐκεῖ εἶναι φανερόν. Διότι εἰς ποῖαν κατάστασιν νομίζεις ὅτι εὐρίσκειται ὁ δέδουμος, εἰς ποῖαν δὲ ὁ ἀνεξικακὸς καὶ πρῶτος; μήπως ἡ ψυχὴ μὲν αὐτοῦ δὲν ὁμοιάζει μὲ κάποιαν ἐρημίαν πολλὴν ἔχουσαν τὴν ἡσυχίαν, ἡ ψυχὴ δὲ ἐκεῖνου μήπως δὲν ὁμοιάζει μὲ ἄγορᾶν καὶ μὲ θόρυβον, ἔπου πολλὴ εἶναι ἡ κραυγὴ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ μετὰ καμῆλους καὶ ἡμιόνους καὶ ὄσους, ποὺ φωνάζουν πολὺ πρὸς τοὺς προσερχομένους, ὅστε νὰ μὴ καταπατηθῶν; μήπως δὲν εἶναι ὁμοία πάλιν τοῦ τοιούτου ἡ ψυχὴ μὲ τὸ κέντρον τῶν πόλεων, ὅπου τώρα μὲν ἀπὸ ἐδῶ τῶν νομιματοκόπων, τώρα δὲ ἀπὸ ἐκεῖ τῶν χαλκοουργῶν ὁ θόρυθος πολὺς γίνεται, καὶ οἱ μὲν προσβάλλουσιν, οἱ δὲ προσβάλλονται;

Ἀλλὰ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, τοῦ ἀνεξικακίου, ὁμοιάζει μὲ κάποιαν κορυφὴν ὄρους, ὅπου πνέει λεπτὴ ἡ αἶρα, ποὺ δέχεται δὲ τὰς ἡλιακὰς ἀκτίνας καθαρὰς, ποὺ προχέει διαυγῆ τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν, καὶ ποὺ προβάλλει πολλὰς τὰς χάριτας τῶν ἀνθρώπων, ὁμοίως καὶ τῶν λιθοδίων καὶ κήπων τῆς ἀνοίξεως, καὶ μὲ φυτὰ καὶ ἄνθη θαλερὰ ὁμοιάζει καὶ μὲ τρεχόμενα ὕδατα· ἂν δὲ καὶ κάποιος ἦχος ἀκουσθῇ, θὰ εἶναι μελωδικὸς καὶ πολλὴν θὰ παρέχη τὴν εὐχαριστήριον εἰς τοὺς ἀκούοντας. Διότι ἡ ὀδικία πτηνὰ ἐπικάθηται εἰς τὰ ἄκρα τῶν

δένδρων εις τὰ φύλλα, καὶ ζιττικες, καὶ ἀπόδους, καὶ χελιδόνες, ὡς ἀπὸ συμφώνων μίαν μουσικὴν ἀποτελοῦν· ἢ ὁ ζέφυρος, ἡρέμα πνεῶν εἰς τὰ φύλλα τῶν δένδρων, τὰ κωνοφόρα καὶ τὰ πεῦκα τὰ κάμνει νὰ σφυρίζουν, καὶ πολλαίαι καὶ τοὺς κύκλους μιμεῖται· ἢ λιθάδιον, ἐμφανίζον ρόδα καὶ κρίνα, ποὺ ἔχουν κλίσην τὸ ἓν πρὸς τὸ ἄλλο καὶ μὲ χροῖμα κυανοῦ, ὅπως ἀκριθῶς πέλαγος κυανοῦ μὲ ἡρέμα κύματα. Μᾶλλον δὲ πολλάς εἰκόνας εἶναι δυνατὸν νὰ εἶρη κανεῖς. Διότι ὅταν μὲν εἰς τὰ ρόδα κάποιος κυττάξῃ, τὸ οὐράνιον τόσον νομίζει ὅτι θέλει· ὅταν δὲ εἰς τὰ ἴα, νομίζει ὅτι θέλει θάλασσαν ποὺ κυματίζει· ὅταν δὲ εἰς τὰ κρίνα, τὸν οὐρανόν. Τότε δὲ ὁ τοιοῦτος ὄχι μόνον διὰ τῆς θέας, οὕτε διὰ τῆς ὄψεως θὰ εὐχαριστῆται, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ σώματος. Διότι ἐκείνον καὶ τὸν ἀνακουφίζει μᾶλλον, καὶ τὸν κάμνει νὰ ἀναπνέῃ, ὥστε νὰ νομίζῃ ὅτι εἰς τὸν οὐρανὸν μᾶλλον εὐρίσκειται, παρὰ εἰς τὴν γῆν.

Β'. Ὑπάρχει καὶ κάποια ἄλλη μελωδία, ὅταν τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ἀφ' ἑαυτοῦ κινουμένου καὶ κατερχόμενον διὰ χαραδρῶν, καὶ εἰς τὰς ὑποκάτω αὐτοῦ ψηφιδῶς ἡρέμῳ ἐν συνεχείᾳ θορυβοῦν μὲ ἤσυχον κτύπον, οὕτως διὰ τῆς εὐχαριστήσεως τῆς ἀκοῆς χαλαρώνει τὰ μέλη ἡμῶν, ὥστε καὶ ταχέως νὰ ἐπιφέρει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸν ἀναπαύοντα τὰ μέλη ὕπνον.

Μετ' εὐχαριστήσεως ἠκροῦσθε τῆς διηγῆσεως· ἰσως καὶ ἔχετε γίνεαι ἔρασταί τῆς ἐρημίας. Ἀλλὰ τῆς ἐρημίας ταύτης πολὺ περισσότερο εὐχάριστος εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ μακροθύμου· διότι κατεπαύσθημεν μὲ αὐτὴν τὴν εἰκόνα, ὄχι διὰ νὰ περιγράψωμεν ἐν λιθάδιον, οὕτε διὰ νὰ ἐπιδείξωμεν καλλιπέειαν τοῦ λόγου, ἀλλὰ διὰ τῆς περιγραφῆς, ἀφοῦ ἴδωμεν πόση εἶναι ἡ εὐχαριστία τῶν μακροθύμων, καὶ ὅτι συναναστρέφόμενος κάποιος μὲ ἄνθρωπα μακροθύμου περισσότερο θὰ ἠδύνατο νὰ εὐχαριστῆθῃ καὶ νὰ ὀφελθῆ, παρὰ ἐπισκεφθεὶς καὶ παραμείνας εἰς τοιαύτας τοποθεσίας, τοῦτους νὰ προσπαθῆτε νὰ μιμῆσθε. Διότι ὅταν ἀπὸ ταύτης τῆς ψυχῆς δὲν ἐξέρχεται ἀνεμος σφοδρὸς, ἀλλὰ λόγοι ἡμεροὶ καὶ πρῶσι, καὶ ὅπως εἰκονίζοντες ἐκεῖνο τὸ ἥρεμον τοῦ ζέφυρου, καὶ συμβουλαί, ποὺ δὲν ἔχουν καμμίαν ἀλαζονείαν, ποὺ μιμοῦνται δὲ τὰ πτη-

νὰ τὰ ὀδικά, πῶς δὲν εἶναι τοῦτο καλύτερον; Διότι ἡ αἶρα τοῦ λόγου δὲν προσπίπτει εἰς σῶμα ἀλλὰ ψυχὰς ἀνακουφίζει.

Ὅτε ὁ ἱατρὸς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν πυρετὸν ἓνα πυρέσσοντα ἄνθρωπον δι' οἰασθήποτε προσπάθειάς τᾶσον ταχέως, ὅσον ὁ μακροθύμος ἀνὴρ θὰ ἠδύνατο, ἀφοῦ παραλάβῃ ἓνα ὄργιον καὶ καιόμενον ὅπὸ τῆς ὄργης, νὰ τὸν δροσίῃ διὰ τῆς αἶρας τῶν ἰδικῶν του λόγων. Καὶ διατὶ ἀναφέρω ἱατρῶν; Ὅτε αἰθῆρας κόκκινος ἐκ τοῦ πυρός καὶ θυεζόμενος εἰς τὸ ὕδωρ τῶν ταχέως ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν θερμῆν, ὅσον ὄργιλος ἄνθρωπος ἐμπεσῶν εἰς μακροθύμου ψυχῆν.

Ὅπως ἀκριθῶς ἄνω εἰς τὴν ἀγοράν, ἐὰν εἰσέλθουν ὀδικὰ πτηνά, καὶ φλυαρία νομίζουσι εἶναι, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ αἱ ἡμέτεροι διδασκαλαί, εἰς ψυχὰς δευθύμους ἐμπήπτουσαι. Ἄρα γλυκύτερα εἶναι ἡ ἐπιείκεια ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ τὴν θρασύτητα. Καὶ ὄχι μόνον διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διότι τὸ μὲν ὁ διάβολος, τὸ δὲ ὁ θεὸς διέταξε.

Βλέπετε ὅτι δὲν ἀνέφερα χωρὶς λόγον ὅτι ἐὰν καὶ ὁ διάβολος καὶ ὁ θεὸς δὲν ἦσαν οἱ προστάσσοντες, αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ παραγγέλματα ἦσαν ἱκανὰ ἀπὸ μόνου των νὰ μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τῆς ὄργης· διότι ὁ μὲν μακροθύμος καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν του εἶναι εὐχάριστος, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ὀφελίμος, ὁ δὲ δεύθυμος καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν του εἶναι ἀήθης, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους θλασθερός. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε περισσότερο δυσάρεστον ἀπὸ ἄνθρωπον ὄργιζόμενον, τίποτε περισσότερο ἐνοχλητικόν, τίποτε περισσότερο δυσάστακτον, τίποτε αἰσχροτέρον, ὅπως ἀκριθῶς θεσθῶς τίποτε περισσότερο εὐχάριστον ἀπὸ τὸν μὴ γνωρίζοντα νὰ ὄργιζεται.

Εἶναι καλύτερον νὰ συγκοιτηθῇ μὲ θηρίον, παρὰ μὲ ἄνθρωπον τοιοῦτον· διότι ἐκεῖνο μὲν, ἐὰν ἄπαξ ἐξημερωθῇ παραμένει ἐξημερωμένον, τοῦτον δὲ ὁσάκις ἀν ἐξημερωθῇ, πάλιν γίνεται θηρίον, ἐὰν εἰς τοιαύτην συνήθειαν ἄπαξ τὸν ἑαυτὸν του συνηθίσῃ. Διότι ὅπως ἀκριθῶς ἡ ἡμέρα ἢ ἡλιόλουστος καὶ εὐχάριστος καὶ ἡ κακοκαίρια ἢ γεμάτη ἀπὸ πολλῆν κατήφειαν, εἶναι διάφορα πράγματα μεταξύ των, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ὄργιζομένου καὶ τοῦ ἐπιεικῆς.

Ἄλλὰ ἅς μὴ ἐξετάζωμεν ἀκόμη τὰ εἰς τοὺς ἄλλους συμβαίνοντα θλασθερά, ἀλλὰ τὰ εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας·

και θεθαίως και τούτο δέν είναι μικρά θλάση, τό νά αποδίθη κάτι κακόν εις άλλον· πλην όμως έν πρώτοις τούτο άς εξέτάσωμεν· Ποίος δήμιος τοιουτοτρόπως θα δυναθώ νά κατακοματώσῃ πλείρας ανθρώπου; Ποία σούδαι καιόμενα διεπέρασαν σώμα ανθρώπου; ποια τρέλλα τοιουτοτρόπως θα ήδύνατο νά κάμη κάποιον νά παραφρονήσῃ, όπως ή όργή και ή παραφροσύνη;

Γνωρίζω πολλούς οι όποιοι έγέννησαν νόσους έκ τής όργής. Καί οι φοβεροί έκ τών πυρετών ιδιαίτερας αύτοι είναι. Εάν δέ τό σώμα τοιουτοτρόπως καταστρέφουν, σκέψου πόσον καταστρέφουν τήν ψυχήν. Διότι μή νομίσης ότι δέν βλέπει, αλλά σκέψου ότι, εάν τό δεχόμενον τήν κακίαν τοιουτοτρόπως θλάπτεται, εκείνο πού γεννά τήν κακίαν πόσην θλάσην είναι δυνατόν νά δεχθῇ; Πολλοί έγασαν τούς οφθαλμούς των, πολλοί εις θαρραύτην νόσον κατέπεσον. Έκείνος όμως πού γενναίως υπομένει, δια εκόλωσ θα τό υποστή.

Άλλ' όμως και τούτα άνογητικά διατάσσει, και μισθόν έκ τούτων θέτει εις ήμάς τήν γέννησιν. Καί διάβολος είναι και έχθρός τής σωτηρίας μας, και όμως μάλλον εις αυτόν περπατούμεν παρά εις τόν Χριστόν, πού είναι Σωτήρ και εδωργήτης και πού διδάσκει τούτα, τά όποια είναι και εχαρακτώτερα και όφελιμώτερα και χρησιμώτερα, και τά μέγιστα όφελούν και ήμάς και τούς συναστροφεμένους ήμας.

Ούδέν όπάρχει χειρότερον τής όργής, αγαπητέ, ούδέν τού άκαιρου θυμού· δέν χρειάζεται πολλήν αναβολήν· όδύ είναι τό πάθος. Πολλάκις και μίαν λέξιν εξέθαλε κάποιος όπό τού θυμού, διά τήν θεραπείαν τής όποιας έχει ανάγκην δλοκλήρου τής ζωής του· και έπραξε κάτι, τό όποιον άνεστάτωσεν δλόκληρον τήν ζωήν του. Διότι τό φοβερόν τούτο είναι, ότι και εις δλίγον χρόνον, και διά μίαν πράξεως και διά μίαν λέξεως μόνον, πολλάκις εκδιώκει ήμάς από τά αιώνια αγαθά, και μυρίουσ πόνους μάς άφήνει. Διά τούτο παρακαλώ νά κάμωμεν τό πόν, ώστε νά χαλινωγησώμε τό θηρίον αύτό.

Άλλά ταύτα μέν περί έπεικειας και θυμού, εάν δέ και τά άλλα κάποιος χρησιμοποίησιν εις τόν λόγον, π.χ. πλεονεξίαν και περιφρόνησιν χρημάτων, άσέλγειαν και σωφροσύνην, φθόνον και χρηστότητα, και τά

εξετάσῃ έν αντιπαροβολή, και άλλην άκόμη διαφοράν θα γνωρίσῃ.

Είθετε πώς και μόνον από τάς έντολάς ό μέν αποδεικνύεται ότι είναι θεός, ό δέ ότι είναι διάβολος; "Ας πειθαρχώμεν λοιπόν εις τόν θεόν, και άς μη ρίπτωμεν τούς εαυτούς μας εις θάραθρον, αλλά, έως ότου όπάρχει καιρός, άς καθαρισθώμεν από δια εκείνα πού καταστρέφουν τήν ψυχήν, ίνα τών αιώνιων αγαθών επιτύχωμεν, χάριτι και φιάνθρωπατι τού Κυρίου ήμδν 'Ιησού Χριστού, μετά τού όποιου εις τόν Πατέρα συγχρόνως και εις τό "Άγιον Πνεύμα άφήκει ή δόξα, ή δύναμις, ή τιμή, τώρα και πάντοτε, και εις τούς αιώνας τών αιώνων. Αμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ζ' (7)

(Πράξ. 2, 37-47)

"Ακούσαντες δέ τούς λόγους τούτους, κατενόησαν τήν καρδίαν, ειπών τε προς τόν Πέτρον και τούς λοιπούς "Αποστόλους· Τι ποιήσωμεν, άνθρας άδελφοί·!

α'. Βλέπει πόσον αγαθόν πράγμα είναι ή έπεικεια· Αύτη περισσότερο από τήν σφοδρότητα κατανοεί τάς ήμετέρας καρδίας, και μεγαλύτερον πληγήν προξενεί. Διότι όπως ακριβώς ό κτηκών εις τά σκληρά σώματα δέν προξενεί τούσιν σφοδράν τήν αίσθησιν, άν όμως κάποιος μαλάξῃ αύτά προηγουμένως και τά καταστήσῃ άπαλά, τότε κεντῆ θαύτοτερον, ούτω λοιπόν και έδω, πρότερον πρέπει νά καταστήσῃ μαλακόν και τότε νά κεντῆσῃ. Δέν μαλακώνει δέ ό θυμός, ούτε ή όρμητική κατηγορία, ούτε οι επιπλήξεις, άλλ' ή έπεικεια· διότι εκείνος μέν και μεγαλώνει τήν σκληρότητα, αύτη δέ τήν εξαφανίζει. Ωστε, άν θέλῃς νά πλησιάσῃς κάποιον πού έχει άδικήσει, πρόσφερε τόν εαυτόν σου εις αυτόν μετά πολλής τής πραύτητος. Πρόσεξε λοιπόν και έδω τί κάμνει. Υπενθύμισεν εις

αυτούς τὰ ἱδικὰ τῶν τολμήματα μετὰ πραότητος καὶ οὐ δὲν προσέθεσεν ἐβίβαζε τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, προσέθεσε τὴν χάριν ποῦ ἀποδεικνύεται διὰ τῶν γεγονότων, καὶ ἔτι περαιτέρω τὸν λόγον ἔφερεν εἰς πέρας. Ἐσεβιάσθησαν τὴν ἐπιεικίαν τοῦ Πέτρου, διότι πρὸς τοὺς σταυρώσαντας τὸν Δεσπότην αὐτοὶ καὶ ἐναντίον αὐτῶν ἐπιθυμῶντας τὸν φόνον, ὡς πατήρ καὶ διδάσκαλος προστάτης ἐβίβασκεν. Ὅχι ἀπλῶς ἐπεισθήσαν, ἀλλὰ κατηγόρησαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν, ἦλθον εἰς ἀσθήσιον τῶν πεπραγμένων διότι δὲν ἄφησεν εἰς αὐτοὺς τὸν θυμὸν νὰ ὀφωθῇ καὶ νὰ συσκοτίσῃ τὸν νοῦν, ἀλλὰ διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, ἀφῶς διέλυσε τὴν ἀγανάκτησιν ὡς νὰ ἦτο κάποια πικρὴ ὀμίχλη, αὐτῶ παρουσιάσεν ἐκεῖνο ποῦ εἶχον τολμήσει.

Καὶ διότι οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα: Ὅταν εἰπώμεν ἡμεῖς ὅτι ἠδικήθημεν, ἐκεῖνοι προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν ὅτι δὲν ἠδικήθησαν ὅταν εἰπώμεν ἡμεῖς ὅτι δὲν ἠδικήθημεν, ἀλλ' ὅτι ἠδικήσαμεν μᾶλλον, ἐκεῖνοι κάμνουν τὸ ἀντίθετον. Ὡστε, ἐάν θέλῃς νὰ ρίψῃς εἰς ἀγῶνα ἐκεῖνον ποῦ ἔχει ἀδικήσει, μὴ κατηγόρησῃς αὐτόν, ἀλλὰ κατάθαλε μεγάλως προσπαθείας, καὶ ἐκεῖνος θὰ κατηγόρησῃ, διότι φιλόνηκον εἶναι τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

Τοῦτο ἔκαμεν ὁ Πέτρος, δὲν κατηγόρησεν αὐτοὺς διαίως, ἀλλὰ καὶ προσπάθησε κατὰ τὸ δυνατόν νὰ ἀγωνισθῇ ὀχεδὸν ἡμέρας διὰ τοῦτο ἤγγισε τὴν ψυχὴν αὐτῶν.

Καὶ ἀπὸ ποῦ φαίνεται ὅτι κατενόησαν; Ἀπὸ τοῦς ἰδίους τοῦς λόγους αὐτῶν. Διότι τί λέγουσιν; «Τί ποιήσαμεν, ἀνδρες ἀδελφοί; Ἐκεῖνους τοὺς ὁποίους ὀνομάζον πλάσιος, τώρα ἀδελφοὺς τοὺς ὀνομάζον, οὐχί τοσοῦτον κατατάσσοντες τοὺς ἑαυτοὺς τῶν εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν ὡς Ἰησοῦς μετὰ τοὺς Ἀποστόλους, ὅσον παρακινῶντες αὐτοὺς εἰς φιλοστοργίαν καὶ φροντίδα.

Ἐξ ἄλλου ὅμως, ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι ἐθεώρησαν ἄξιον αὐτῶ νὰ ὀνομάσουν αὐτοὺς, λέγουσιν: «Τί ποιήσαμεν»; δὲν εἶπον εὐθέως: «Λοιπὸν μετανοώμεν», ἀλλὰ ἄφησαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν εἰς αὐτοὺς. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ ναυαγὸς ἢ ὁ ἀσθενής, ἀφῶς ἀντικρύσῃ τὸν κυβερνήτην ἢ τὸν ἱατρὸν, βλαττὰ ἀφήνουν εἰς αὐτὸν καὶ ὀπακοῦν, τοιοῦτοτρόπως καὶ οὗτοι, ποῦ ἔχουν ὁμολογή-

σει ὅτι εὐρίσκονται εἰς ἐσχάτην ἀνάγκην καὶ δὲν ἔχουν ἐλπίδα σωτηρίας.

Καὶ πρόσεξε. Δὲν εἶπον: «Πῶς θὰ σωθῶμεν»; ἀλλὰ «τί ποιήσαμεν»; Τί λοιπὸν ὁ Πέτρος; Πάλιν ἐβῶ ἐνῶ ἄλλοι ἠρωτήθησαν, ἐκεῖνος ἀπαντᾷ, «μετανοήσατε», λέγων, «καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καὶ δὲν λέγει πλῆρον «πιστεύσατε», ἀλλὰ «βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν» διότι τοῦτο εἰς τὸ βαπτίσμα παρέλαβον.

Ἐπειτα φανερώσει καὶ τὸ κέρδος: «Εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ λήψεσθε τὴν δωρεάν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Ἐάν δωρεάν θὰ λάβετε, ἐάν ἄφεσιν ἔχη τὸ βάπτισμα, τί διατάξετε; Ἐπειτα, κάμνων πειστικὸν τὸν λόγον, προσέθεσεν: «Υμῖν γὰρ ἔστιν ἡ ἐπαγγελία». Ταῦτην καὶ ἐβῶ ἀναφέρει, τὴν ὅποιαν ἀνέφερε καὶ ἀνωτέρω διδάσκων.

«Καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν», λέγει. Λοιπὸν μεγαλύτερα εἶναι ἢ δωρεά, ὅταν ἔχουν καὶ κληρονόμους τῶν ἀγαθῶν. «Καὶ πᾶσι, λέγει, τοῖς εἰς μακράν». Ἐάν «τοῖς εἰς μακράν», πολὺ περισσώτερον εἰς οὐρανὸν τοὺς ἐγγύς. Πρόσεξε πότε λέγει: «Τοῖς εἰς μακράν». Ὅταν εἶδεν αὐτοὺς νὰ ἔχουν γίνεαι φίλοι καὶ νὰ ἔχουν κατηγόρησει τοὺς ἑαυτοὺς τῶν διότι ἡ ψυχὴ, ὅταν καταδικάσῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς, καθόλου δὲν δύναται πλεόν νὰ φθῆνῃ.

Ἐτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρατο καὶ παρεκάλει, λέγων. Πρόσεξε ὅτι παντοῦ συντομίζει τὸν λόγον, καὶ δὲν εἶναι φιλόδοξος, οὕτε ἐπιθυμῆ νὰ ἐπιδειχθῇ. «Διεμαρτύρατο, φησὶ, καὶ παρεκάλει, λέγων». Τελεία διδασκαλία αὐτῆ, ἔχουσα ἀπ' ἐνὸς μὲν φόβου, ἀπ' ἑτέρου δὲ ἀγάπης.

Ἐζώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. Οὐ δὲν λέγει περὶ τῶν μελλόντων, ἀλλὰ περὶ τῶν παρόντων, διὰ τὰ ὅποια καὶ ἰδιαιτέρως ὀδηγοῦνται εἰς τὰ δικαστήρια οἱ ἄνθρωποι, καὶ φανερώσει ὅτι τὸ κήρυγμα ἀπαλλάσσει καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα καὶ ἀπὸ τὰ μελλόντα κακὰ.

«Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχὰ ὡσεὶ τρισχιλίας. Πῶς ἀντιλαμβάνεσαι τοῦτο ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἀπέκτησαν πάλιν περισσώτερον τὴν δύναμιν τοῦ θαυματουργεῖν; Ὅσον δὲ προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ διδασκίᾳ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῇ κοι-

ωνία». Δύο ἀρεταὶ ὑπῆρχον, καὶ ὁ ζήλος διὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς διδασκαλίας, καὶ ἡ ἔνωσις αὐτῶν εἰς μίαν ψυχὴν. Ταῦτο δὲ ἀναφέρει διὰ τὴν φανερώσειν ὅτι πολλὸν χρόνον ἐδίδασκον αὐτούς. «Καὶ τῆ κοινωσίᾳ, καὶ τῆ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ τῆ προσευχῇ». Ὅλα ἀπὸ κοινοῦ, ἅλα μετὰ ζήλου ἔκαμον, λέγει.

«Ἐγένετο δὲ πάση ψυχῇ φόβος, πολλὰ τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν Ἀποστόλων ἐγένετο». Ἐδλόγως διότι δὲν περιεφρόνου πλεον αὐτοὺς ὡς τυχαίους, οὐτε προσείχον εἰς τὰ θεληόμενα μόνον, ἀλλὰ εἶχε διακαῆ ἢ διάνοια αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἔσθωθεν ὁ Πέτρος ὠμίλει μὲν ῥέουσιν γλώσσῃ, καὶ ἠρμήνευε τὰς ἐπαγγελίας καὶ τὰ μέλλοντα, εὐλόγως συνταραχθήσαν ὑπὸ τοῦ φόβου, καὶ τὰ θαύματα ἀπεδείκνυν τὴν διδασκαλίαν. Ὅπως ἀκριβῶς λαίπων ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ προηγοῦντο τὰ σημεῖα, ἠκολούθει ἡ διδασκαλία καὶ κατόπιν τὰ θαύματα, τοιοῦτρόπως καὶ τώρα.

«Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά». Πρόσεξε ἀμέσως πόση εἶναι ἡ πρόθεσις διότι ἡ μεταξὺ τῶν ἐπικοινωνία δὲν εἶναι μόνον εἰς τὰς προσευχάς, οὐτε εἰς τὴν διδασκαλίαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πολιτείαν. «Καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον, καὶ διμερίζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν». Κότταξε πόσος φόβος ἀνεπτύχθη εἰς αὐτούς! «Καὶ διμερίζον αὐτὰ». Τοῦτο εἶπε, ἐνωσῶν τὸ οἰκονομικόν. «Καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν». Ὅχι ἀπλῶς χωρὶς λόγον, ὅπως οἱ παρὰ τοῖς Ἀρχαίοις Ἕλλησι φιλόσοφοι, οἱ μὲν ἄφησαν ἀκαλλίεργητον τὴν γῆν ἀφιερῶσαντες αὐτὴν εἰς τοὺς Θεοὺς, οἱ δὲ ἔρριμαν εἰς τὴν θάλασσαν πολλὸν χρυσόν, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο περιφρόνησις τῶν χρημάτων, ἀλλὰ μωρία καὶ ἀνοησία διότι παντοῦ ὁ διάβολος προσεπάθησε πάντοτε τὴν διαβάλην τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, ὅτι τάχα δὲν ἦτο δυνατόν καλῶς τὰ χρησιμοποιήσουν τὰ χρήματα. «Καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ». Ἐδὼ διδάσκει τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀπελάμβανον τὴν διδασκαλίαν.

θ'. Καὶ παρατήρησε πῶς τίποτε ἄλλο δὲν ἔκαμον οἱ Ἰουδαῖοι, οὔτε μικρόν, οὔτε μέγα, ἀλλὰ εἰς τὸ ἱερὸν παρέμενον διότι λόγῳ τοῦ ὅτι εἶχον γίνεαι καλύτεροι, καὶ πρὸς τὸν τόπον εἶχον μεγαλύτεραν εὐλάβειαν διότι

δὲν τοὺς ἔπαινον οἱ Ἀπόστολοι προηγουμένως διὰ τὴν μὴ θλάσθου.

«Καθόντες τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλίασει καὶ ἀφελότητι καρδίας, ἀνοῦντες τὸν Θεόν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ἅπαν τοὺς λαόν». Νομίζω ὅτι μὲ τὸ τὴν ἀναφέρει τὸν ἄρτον καὶ τὴν νηστείαν ἐδὼ, φανερώσει καὶ τὸν σκληρὸν εἶον διότι μετελάμβανον τροφῆς καὶ οὐ τροφῆς. Ἀπὸ ἐδῶ, ἀνασπῆτε, πρέπει νὰ διδάσκεισθε, ὅτι δὲν προβαίνει τὴν ἀπόλαυσιν ἢ τροφὴν γὰρ ἡ μαλθακότης, ἀλλὰ ἡ τροφή καὶ ὅπως οἱ εὐρισκόμενοι εἰς μαλθακότητα καὶ ἀσέλγειαν αισθάνονται λύπην, οὕτως οἱ ἀντιθέτως ζῶντες αισθάνονται χαρὰν.

Ἐλπίζω ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Πέτρου καὶ ταῦτα ἐπέτυχον, δηλαδὴ τὸν σωφρονισμὸν τοῦ βίου; Τοιοῦτρόπως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἀγαλλίασις, ὅταν δὲν ὑπάρξῃ ἀπλότης. Καὶ πῶς, λέγει, «ἔχον χάριν πρὸς ἅπαν τοὺς λαόν»; Μὴ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔκαμον διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, διότι μὴ παραμείνης εἰς τὸ γεγονός διὰ οἱ ἀρχιερεῖς προσεπάθησαν νὰ ἐμποδίσουν αὐτοὺς ὑπὸ φόβου καὶ κακολογίας, ἀλλὰ εἰς τὸ γεγονός ὅτι εἶχον τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ Κύριος προσετίθει τοὺς σαζομένους καθ' ἡμέραν τῇ Ἐκκλησίᾳ. «Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό». Οὕτω παντοῦ ἡ ὁμόνοια ἦτο καλὴν.

«Ἐτέρους τε λόγοις διεμαρτύρατο». Τοῦτο εἶπε, φανερώων ὅτι δὲν ἦσαν ἀρκετὰ τὰ λεγόμενα ἢ ὅτι καὶ τὰ προηγουμένα μὲν ἐχρησίμευον διὰ τὴν ἀδηγήσασιν αὐτοὺς εἰς τὴν πίστιν, ταῦτα δὲ ἔχον λεγθῆ διὰ τὴν δεῖξασιν εἰς τὸν πιστὸν ποῖα πρέπει νὰ πράττῃ.

Καὶ δὲν εἶπεν: «Ἐπὶ τῷ σταυρῷ», ἀλλ' «ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν». Δὲν ὑπενθυμίζει εἰς αὐτοὺς συνεχῶς τὸν σταυρὸν, διὰ τὴν νὰ μὴ θεωρῇ ὅτι τοὺς ἀνείδειξε, ἀλλὰ ἀπλῶς λέγει, «μετανοήσατε καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Καὶ θεοσέως διαφόρος ἐφαρμόζεται ὁ νόμος εἰς τὰ δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἐκεῖνος πού ἔχει ἁμαρτήσει ὁμολογήσῃ τὰς ἁμαρτίας του, τότε σώζεται.

Πρόσεξε ὅτι δὲν παρεβόησεν ὁ Πέτρος τὸ σπουδαιότερον, ἀλλὰ, προηγουμένως ἀφοῦ ἀνέφερε τὴν

συγχώρησιν, τότε και εκείνοι προσέθεσε, λέγων: «Ληψασθε την δωρεάν του Ἁγίου Πνεύματος, ὅ ὁ λόγος εἶναι ἀξιόπιστος ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐξ ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα αὐτοὶ ἔλαθον διότι προηγουμένως τὸ εὐκάλον ἀναφέρει και τὸ ἔχον πολλήν τὴν βύρσαν, και τότε πρὸς τὸν θίον ὀδηγεῖ, γνωρίζων ὅτι εἰς αὐτοὺς θὰ εἶναι ὑπόθεσις θιασύνῃς ἢ γεύσις πλέον τῶν τσοσῶτων ἀγαθῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀκροατὴς ἐπόθει νὰ ἀκοῦσῃ ποία ἦτο ἡ καρωνίς τῶν περισσοτέρων λόγων, και τοῦτο προσέβητε, φανερώνων ὅτι ἦτο ἡ δωρεά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Οἱ μὲν λοιπὸν ἀφοῦ ἀπεδέχθησαν τὴν διδασκαλίαν, ἐπήνεσαν τὰ λεχθέντα, καιτοὶ ἦσαν πληρῆ φόβου, και μετὰ τὴν συγκοτάθειαν, τότε ἐρχονται πρὸς τὸ βάπτισμα ἄλλ' ὅς ἐξετάσαμεν ἐκεῖνα ποῦ ἔχουν λεχθῆ ἀνωτέρω. «Ἦσαν, λέγει, προσκαρτεροῦντες τῇ διδασκίῃ». Ἐκ τούτου εἶναι φανερόν ὅτι ὄχι μόνον μίαν ἡμέραν, οὔτε δύο και τρεῖς, ἀλλ' ἐπὶ πολλάς ἐδιδάσκοντο, ἀφοῦ ἠλλάξεν ἀντελὼς ἡ ζωὴ των.

«Και ἐγένετο πάση ψυχῇ φόβος». Ἐάν «πάση», ἀρα και εἰς τοὺς μὴ πιστεύσαντας. Ἦτο φυσικὸν νὰ φοβηθοῦν, ἀφοῦ εἶδον διὰ μίαν τσοσῶτην μεταβολὴν ἰσῶς δὲ νὰ ἐφοβήθησαν και ἀπὸ τὰ θαύματα.

Ἄν εἶπε δὲ «ὁμοῦ», ἀλλ' «ὁμοθυμαδόν», ἐπειδὴ εἶναι δυνατόν νὰ εὐρίσκωνται μερικοὶ ὄλοι μαζί μὲν, ἀλλ' ὁμως ὄχι με μίαν ψυχὴν, διηρημένοι κατὰ τὰς γνώμας.

«Λόγοις τε παρεκάλει». Καὶ οὔτε ἐδῶ ἀναφέρει συγκεκριμένως τὴν διδασκαλίαν, ὁμῶν περιληπτικῶς εἶναι δυνατόν ὁμως νὰ μάθωμεν ὅτι τοὺς ἔτρεφον με πνευματικὴν τροφήν ὡς νὰ ἦσαν νεοὶ παῖδες. Καὶ ἀγγελοὶ ἔγιναν εἰς τὴν συνέχειαν ἀμείωσις.

«Και διεμερίζον καθὸ χρεῖαν τις εἶχεν». Εἶδον ὅτι τὰ πνευματικὰ εἶναι καινὰ, και ὅτι οὐδεὶς ἔχει κάτι περισσότερον ἀπὸ τὸν ἄλλον, και ταχέως ἐφόασαν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ διαδίδουν τὰ ἰδικὰ των εἰς ἄλλους. «Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό». Ὅτι δὲ ὄχι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ τόπου ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, εἶναι φανερόν ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα προσέθεσε, λέγων: «Και πάντα εἶχον κοινά». «Πάντες» δὲ, λέγει, ὄχι ὁ μὲν ναί, ὁ δὲ ὄχι. Τοῦτο εἶναι πολυτεία ἀγγελικὴ, τὸ νὰ λέγουν ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἰδικόν των. Ἀπὸ ἐδῶ ἡ ρίζα τῶν κακῶν ἐξεκόπη,

και δι' ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐπραττον εἵδεισαν ὅτι ἦκουσαν τὴν διδασκαλίαν και τὴν ἐφήρμοζον. Ἄρα τοῦτο ἦτο ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔλεγε: «Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκοταδίας ταύτης».

«Και προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχιλίας». Ἀφοῦ ἔγιναν τρεῖς χιλιάδες, ἐξήγαγον αὐτοὺς κατόπιν ἔξω, οἱ ὁποῖοι και μετὰ παρηρησίας, ἀφοῦ πολλὴ ὄπηρχε πλέον, καθ' ἡμέραν ἀνήρχοντο και παρεμένον εἰς τὸ ἱερόν ἐπειδὴ και ὁ Πέτρος και ὁ Ἰωάννης μετ' ὀλίγον τὸ αὐτὸ πράττουσιν διότι οὐδὲν τῶν Ἰουδαϊκῶν πρότερον συνέχον. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ εἰς τὸν τόπον τιμὴ διέβαινε πρὸς τὸν δεσπότην τοῦ ἱεροῦ.

Εἶδες πρόσθεν εἰς τὴν εὐλάβειαν; Χρήματα ἐγκατέλειψαν, και ἔχαιρον, και πολλὴν εὐχαρίστησιν εἶχον διότι μεγαλύτερα ἦσαν τὰ ἀγαθὰ ποῦ ἐλάμβανον. Οὐδεὶς ἐφόβητο, οὐδεὶς ἐκακολόγει, δὲν εἶχον ἐγωϊσμόν, δὲν ἐταπεινοῦν τοὺς ἄλλους; ὡς παιδία ἐνόμιζον ὅτι ἐκπαιδεύονται, ὡς νεογέννητοι συμπεριφερόντο. Καὶ διατί ὁμιλῶ χρησιμοποιοῦν ἀμυδρὰν εἰκόνα; Ἐάν ἐνθυμησθε καθὸς βίαν ὁ Θεὸς ἔσειεν εἰς ἡμᾶς τὴν πόλιν και πάντες ἦσαν συνεσταλμένοι, οὔτω τότε και ἐκεῖνοι διέκειντο οὐδεὶς ἦτο ὑπουλός, οὐδεὶς κτηνός. Διότι τοιούτου πράγμα εἶναι ὁ φόβος, τοιοῦτον ἡ θλίψις. Δὲν ὄπηρχεν ἡ ψυχρὰ λέξις τὸ «ἐμὸν» και τὸ «σόν». Διὰ τοῦτο ἀγαλλίασις ὄπηρχεν ἐπὶ τῆς τραπέζης; οὐδεὶς διέκειτο ὡς τρώγων ἐξ ἰδίων, οὐδεὶς ὡς ἐξ ἄλλοτριων, παρὰ τὰ γεγῶσθε ὅτι φαίνεται ὡς ἀνίγημα. Δὲν ἐνόμιζον ὅτι τὰ πράγματα τῶν ἀδελφῶν εἶναι ἕνα (ἀφοῦ δεσποτικὰ ἦσαν), οὔτε ἰδικὰ των, ἀλλὰ τῶν ἀδελφῶν. Οὔτε ὁ πτωχὸς ἠσθάνετο ἐντροπὴν, οὔτε ὁ πλούσιος ἦτο ἐγωϊστής. Τοῦτο εἶναι ἀγαλλίασις. Καὶ ἐκεῖνος ὡς ἀδεργετούμενος διέκειτο, και ὡς εὐτυχὴς μάλλον, και οὔτοι ὡς διαζόμενοι διὰ ταύτης, και πολλὸ συνδεδειμένοι ἦσαν πρὸς αὐτοὺς. Διότι ἐπειδὴ κατὰ τὰς διανομὰς τῶν χρημάτων συμβαίνει νὰ λαμβάνουν χάραν και ὑβρεῖς και σκληρότητες και λύπαι, διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος: «Μὴ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης». Πρόσεξε πάσα ἐγὼ καθὰ φανερώσει δι' αὐτοὺς Πίστιν γνησίαν, θίον ὄρθον, τὴν ὁποιομένην εἰς τὴν ἀκρόασιν, εἰς τὰς προσευχὰς,

εις την απλότητα, εις την εδωροσύνην.

γ'. Δύο πράγματα δύνανται νά ρίψουν αυτούς εις άθουμίαν: ή νηστεία και ή διάδοσις τών χρημάτων: αὐτοὶ ὅμως και διὰ τὰ δύο ἔχαιρον. Ποίος λοιπόν δέν θά ἠγάπα τούς δεικνύοντας τοιαύτην συμπεριφοράν ὡς κοινούς πατέρας; Τίποτε πονηρὸν δέν ἐσκέπτοντο ἐναντίον ἀλλήλων: τὸ πᾶν ἀπέδιδον εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Δέν ἐφοβοῦντο και ὅταν εἶχον ριφθῆ εἰς τὸ μέσον τοῦ κινδύνου. Διὰ τῆς ἀπλότητος δηλαδὴ ἐφανέρωσεν ὀλέκληρον αὐτῶν τὴν ἀρετὴν, ἡ ὁποία ἦτο πολὺ μεγαλυτέρα και εἰς τὴν περιφρόνησιν τῶν χρημάτων, και εἰς τὴν νηστείαν, και εἰς τὴν εἰς τὰς προσευχὰς ὁμοιοτήν. Τοιοιουτρόπως και καθαρώς ἐδοξολόγουν τὸν Θεόν, μᾶλλον δὲ τοῦτο σημαίνει δοξολογία τοῦ Θεοῦ.

Κύτταξε δὲ και ἐδῶ αὐτούς πού ἀπολαμβάνουν κατ' ἐσθείαν τὰς ἀμοιβὰς: διότι τὸ νά ἔχη τις χάριν πρὸς τὸν λαόν, τοῦτο σημαίνει, ὅτι εἶναι περιπόθητος και ἀξιαγάπητος: διότι ποίος δέν θά ἐγαρήτε, ποίος δὲ δέν θά ἐθαύμαζεν ἄνθρωπον τὸ ἦθος ἀπλοῦν, ἡ ποίος δέν θά συνεδέετο μὲ ἐκείνον πού δέν ἔχει τίποτε τὸ ὑποκρινόμενον;

Εἰς ποίους δὲ ἄλλους ἀνήκει ἡ σωτηρία παρὰ εἰς αὐτούς; εἰς ποίους δὲ τὰ μεγάλα ἀγαθὰ; Μήπως οἱ ποιμένες δέν ἐδέχθησαν πρῶτοι τὰ εὐαγγέλια τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ; μήπως ὁ Ἰωσήφ, πού ἦτο ἄνθρωπος ἀπλοῦς, ὅταν ἀνηύχησε μὲ τὴν ὑπόψιν τῆς μοιχείας, δέν ἐπληροφόρηθῆ ὑπὸ ἀγγέλου τὴν ἐκ Πνεύματος Ἁγίου γέννησιν τοῦ Σωτήρος, ὥστε νά μὴ κάμῃ τὸ κακόν; μήπως τούς ἀγροδιαίτους χωρικοὺς και τούς ἀνυποκρίτους δέν ἐξέλεγε; Διότι λέγει: «Ψυχὴ εὐλογημένη πᾶσα ἀπλή», και πάλιν: «Ὁ δὲ πορευόμενος ἀπλῶς, πορεύεται πεποθῶς».

Ναί, λέγει, ἀλλὰ χρειάζεται και φρόνησις: ὅμως τί ἄλλο εἶναι ἡ ἀπλότης, παρὰ φρόνησις; Διότι ὅταν αὐδέν κακὸν ὑποψιάζεσαι, οὕτε δύνασαι νά μηχανευθῆς κακόν: ὅταν δέν ἔχεις τὴν ἐκ τῶν φοβερῶν, οὕτε νά κρατήσης κακίαν θά δυνηθῆς. Σὲ ἐκακολόγησε κάποιος; δέν ἐπόνεσες; σὲ ἐκατηγόρησεν; οὐδέν ἔπαθες; σὲ ἐ-

3. Πρῶθ. Μαθθ. 1, 18-21.

4. Περου. 11, 25.

5. Περου. 10, 9.

φρόνησεν; οὕτε τοιοιουτρόπως ἔπαθες κάτι.

Ὁδὸς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν εἶναι ἡ ἀπλότης. Οὐδεὶς εἶναι τόσον ὠραίος εἰς τὴν ψυχὴν ὅσον ὁ ἀπλοῦς: διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸ σῶμα ὁ μὲν σκαῖος και σκυθρωπὸς και περιφροντις, και ἂν ἀκόμη εἶναι ὠραίος, τὸ πολὺ τῆς ὠραιότητος ἀφαιρεῖται, ὁ δὲ πρᾶος και ἡρέμα μειδιῶν εἰς τὴν ψυχήν, μεγαλύνει τὴν ὠραιότητα, τοιοιουτρόπως λοιπόν συμβαίνει και ἐπὶ τῆς ψυχῆς: ὁ μὲν σκυθρωπός, και ἂν ἀκόμη ἔχη μύρια κατορθώματα, ἐξαφανίζει αὐτὰ, ὁ δὲ πρᾶος και ἀπλοῦς, ἀντιθέτως.

Και φίλον τὸν τοιοῦτον μετὰ ἀσφαλείας δύναται νά κάμῃ κάποιος, και ἂν ποτε γίνῃ ἐχθρὸς νά συμφιλιωθῆ: διότι δέν χρειάζεται φυλακὴ και προφυλακὴ, οὕτε δεσμὰ και σύνδεσμοι ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου, ἀλλὰ πολλὴ μὲν εἰς αὐτὸν θά εἶναι ἡ ὄνειας πολλὴ δὲ και εἰς τοὺς συναναστρεφόμενους αὐτόν.

Τί θά συμβῆ ὅμως, λέγει, ἂν ὁ τοιοῦτος ἐμπέσῃ εἰς ἄνδρα πονηρόν; Ὁ Θεὸς ὁ προσταξὴς νά εἰμεθα ἀνυπόκριτοι θά ἐκτείνη τὴν χεῖρα του. Τί ὄπηχε περισσότερο ἀνυπόκριτον ἀπὸ τὸν Δαβὶδ; τί δὲ πονηρότερον ἀπὸ τὸν Σαούλ; Ποίος λοιπόν ἐνίκησε; Τί δὲ ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ; οὐχὶ ὁ μὲν ἀνυπόκριτος προσήρχετο εἰς τὴν κυρίαν του, ἡ δὲ κακούργος; Εἰς τί λοιπόν, εἰπέ μοι, ἐκείνος ἠδικήθη; Τί δὲ ὄπηχε περισσότερο ἀνυπόκριτον ἀπὸ τὸν Ἀβελ; τί δὲ κακουργότερον ἀπὸ τὸν Κάιν; Ὁ Ἰωσήφ δὲ πάλιν δέν συμπεριεφθῆ ἀνυποκρίτως πρὸς τοὺς ἀδελφούς του; δέν ἐπρώδευσε διὰ τοῦτο, ὅτι ὁ μὲν ἀνυπόπιτος κἀντοτε ὤμιλει, ὅσοι δὲ μὲ κακούργον διάθεον ἤκουον; Και ἀπᾶς ἐξήγησε τὰ ὄνειρα, και πάλιν τὰ ἐξήγησε και δέν προεφυλάχθη και πάλιν πρὸς αὐτούς προσήρχετο διὰ νά μεταφέρῃ τροφάς, και οὐδῶως προεφυλάσσετο, ἀναθέτων τὸ πᾶν εἰς τὸν Θεόν και ὅσον ἐκεῖνοι τοιοιουτρόπως διέκριντο πρὸς αὐτόν ὡς νά ἦτο ἐχθρὸς, τόσο ἐκεῖνος διέκριντο ὡς πρὸς ἀδελφούς. Και ἠδύνατο ὁ Θεὸς νά μὴ ἀφήσῃ αὐτόν νά ἐμπέσῃ εἰς χεῖρας αὐτῶν, ἀλλ' ἀφῆκε, διὰ νά φανερωθῆ τὸ θαῦμα, και ὅτι και ὅταν ἀκόμη φανερώσουν τὰ ἑαυτῶν πονηρὰ αἰσθημάτων, ἐκεῖνος ἀνώτερος θά εἶναι. Ὡστε, και ἂν ἀκούῃ λάθῃ κάποιον πλῆγην, δέν τὴν λαμβάνει ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλου.

Ὁ δὲ πονηρὸς τὸν ἑαυτόν του μὲν πληττει πρότερον,

οὐδένα δὲ ἄλλον τοιοῦτόπως εἶναι καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐγθρός. Τοῦ τοιοῦτου ἡ ψυχὴ εἶναι πάντοτε γεμάτη ἀπὸ λύπῃν τῶν σκέψεων πάντοτε συμπλεκόμενων καὶ ἀν' ἑαυτῆς νὰ ἀκούσῃ ἢ νὰ εἰπῇ κάτι. Ὡσαύτως τὰ κάμνει μὲ κατηγορίας, ὅσα μὲ ἐπικρίσιν. Ἡ φιλία καὶ ἡ ὁμόνοια διὰ τοὺς τοιοῦτους πόρρω καὶ μακρὰν εὐρίσκονται· μάχα δὲ ὑπάρχουν εἰς αὐτοὺς καὶ ἐγθραὶ καὶ ἀπάθεια, καὶ τοὺς ἰδίους τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ὑποψιάζονται οἱ τοιοῦτοι. Εἰς αὐτοὺς οὕτε ὕψος ἐυχάριστος, οὕτε τίποτε ἄλλο. Ἄν δὲ καὶ γυναῖκα ἔχουν, ἀλλοίμονον! πρὸς πάντας ἐγθροὶ γίνονται καὶ πολέμοι· μύρια ζηλοτυπία, φόβος διαρκής· ὁ πονηρὸς δὲ ἀπὸ τὸ ῥῆμα πονῶ ἐτυμολογεῖται. Οὕτω λοιπὸν καὶ ἡ Γραφὴ πᾶν διαρκῶς τὴν πονηρίαν ἀνομάζει, ὅπως ἐστὶν λέγει· «ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ κόπτος καὶ πόνος», καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον πάλιν «καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπτος καὶ πόνος».

Ἐάν δὲ κάποιος ἀπορῇ πόθεν μὲν ἐξ ἀρχῆς ἔγιναν καλοὶ καὶ ἀνυπόκριτοι, τῶρα δὲ δὲν ὑπάρχουν τοιοῦτοι, ἀς μάθῃ ὅτι αἰτία ἦτο ἡ θλίψις, ἡ διδασκαλὸς τῆς φιλοσοφίας, ἡ μήτηρ τῆς εὐλαθείας. Ὅταν δὲν ὑπῆρχον χρήματα, τότε οὕτε πονηρία ὑπῆρχε. Ναί, λέγει, διότι ἀκριβῶς αὐτὸ ἔρωτῶ· τῶρα δὲ πόθεν ἡ τοσαύτη πονηρία; πόθεν εἰς ἐκεῖνους μὲν τοὺς τριακίλους καὶ πεντακισχιλίους ἀμέσως εἰσῆλθεν ἡ ἐπιθυμία νὰ προτιμηθῶσιν τὴν ἀρετὴν, καὶ τοιοῦτόπως ὅλοι μαζί ἔγιναν φιλόσοφοι, σήμερον δὲ μόλις εὐρίσκειται ἕνας; τότε δὲ τοιοῦτόπως συνέφθονον; τί εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ἔκαμεν αὐτοὺς δυνατοὺς καὶ εὐρισκομένους ἐν ἐργηγόρῃσι; τί ἐξαίτητος ἐθέρμανεν αὐτοὺς; Ἐπειδὴ μετὰ πολλῆς προσῆλθον τῆς εὐλαθείας, ἐπειδὴ τὰ τῶν τιμῶν δὲν ἦσαν ὅπως σήμερον, ἐπειδὴ πρὸς τὰ μέλλοντα ἔστρεψαν τὴν διανοίαν τῶν, καὶ οὐδὲν ἀνεμένον ἀπὸ τὰ παρόντα. Τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς ζεούσης ψυχῆς, τὸ νὰ κινήται ἐντὸς τῶν βενῶν· αὐτὸ ἐνδομίζον ἐκεῖνο ὅτι εἶναι ὁ Χριστιανισμὸς. Ἡμεῖς ὅμως οὐκ, διότι σήμερον ἐδῶ τὰς ἀνάσεις ἐπιζητοῦμε. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ εὐρωμεν ταῦτα οὕτε ἐστὶν θὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη. «Τί ποιήσωμεν»;

6. Ὡσαύτ. 9 28.
7. Ὡσαύτ. 89, 10.

ἠρώτων ἐκεῖνοι, παραιτούμενοι ἀπὸ κάθε προσωπικῆν αὐτῶν ἐπιβίωσιν καὶ ἀγασίμων. Ἡμεῖς ὅμως τὸ ἀντίθετον· Ὅταν λέγομεν, «τί ποιήσωμεν», ἐπιδεικνυόμεθα πρὸς τοὺς παρόντας, καὶ ἔχομεν μεγάλην ἰδέαν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας. Ἐκεῖνοι ἔκαμον αὐτὰ ποῦ ἔπρεπε νὰ γίνων, ἡμεῖς ὅμως τὸ ἀντίθετον. Κατηγόρησαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἐκεῖνοι, παρητήθησαν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν τῶν σωτηρίαν, διὰ τοῦτο ἔγιναν τοιοῦτοι. Συνειδητοποίησαν πόσῃ δωρεάν ἔλαθον.

δ'. Πῶς λοιπὸν θὰ γίνετε τοιοῦτοι, ἀφοῦ ὅλη σας ἡ διαγωγή εἶναι ἀντίθετος ἐκεῖνων; Ἐκεῖνοι ἐταν ἐβιδάχθησαν, εὐθὺς ἐβαπτίσθησαν δὲν ἐπροφασίσθησαν μὲ αὐτὰς τοὺς λόγους τοὺς ψυχρῶς, τοὺς ὁποῖους ἡμεῖς σήμερον λέγομεν, οὕτε συνεζήτησαν περὶ ἀναβολῆς (καίτοι τοῦλάχιστον δὲν ἤκουσαν ὅσα τὰ δικαιοσύματα), ἀλλὰ μόνον τὸ «σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης». Δὲν ἔκαμεν αὐτοὺς ὀκνηροὺς, ἀλλὰ ἀπεδέχθησαν τοὺς λόγους· καὶ ὅτι ἀπεδέχθησαν, διὰ τῶν ἔργων ἐφανέρωσαν καὶ ἔδειξαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ποιοῦν ἦσαν· διότι ἐταν ἀνέστησαν διὰ νὰ ἀγωνισθῶν, ἔβγαλαν τὰ ἱμάτια τοῦ ἐγωισμοῦ, ἡμεῖς ὅμως ἐταν ἐμβαίνομεν, μετὰ τῶν ἱματίων θέλομεν νὰ παλαίωμεν. Διὰ τοῦτο δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κόπτος ὁ ἀντίπαλος, ἀλλ' εἰς αὐτοὺς ἡμεῖς περιπλάκντες παλακίς κατεστράφημεν· διότι τὸ ἴδιον πράττομεν, ὅπως ἀκριβῶς ἀν κάποιος ἀφοῦ ἴδῃ ἕνα ἀνδρα ἀθλητὴν γεμάτον ἀπὸ σκόνης, μαῦρον, νὰ γυμνοῦται, νὰ ἔχη πολλὴν λάσπην καὶ ἀπὸ τὴν ἀμμον καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον, γεμάτον ἀπὸ ἔλαιον καὶ ἰδρώτα καὶ πηλόν, αὐτὸς εὐδαδιάζων ἀπὸ μύρα, λαθῶν μεταξὺ τὰ ἱμάτια καὶ χρυσᾶ ὑποδήματα, καὶ στολὴν μέχρι τῶν σφυρῶν καταρρομένη, καὶ χρυσία περὶ τὴν κεφαλὴν, εἰσέρχεται διὰ νὰ συμπλακῇ· διότι ὁ τοιοῦτος οὐκ μόνον θὰ ἐμποδισθῇ, ἀλλὰ καὶ ἔχων πᾶσαν τὴν φροντίδα νὰ μὴ λερώσῃ οὕτε νὰ σχίσῃ τοὺς γιτώντας, εὐθὺς μὲ τὴν πρῶτην προσβολὴν θὰ πέσῃ, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐφοβήθη, ἀμέσως αὐτὸ θὰ πάθῃ, ζημιωθεὶς περὶ ἐκεῖνα τὰ καίρια.

Καιρὸς ἀγῶνος ἐφθάσε, καὶ οὐ ἐνδοῦσαι μὲ μεταξωτά· καιρὸς ἀσκήσεως, καιρὸς σταδίου· οὐ δὲ στολίζεσαι ὡς νὰ εὐρίσκεσαι εἰς πανηγυρικὴν συνοδείαν; Καὶ πῶς θὰ ὑπερτερήσῃς καὶ θὰ σωθῆς; Μὴ προσέξῃς πρὸς τὰ ἔξω, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἔσω· διότι ἀπὸ παντοῦ ἡ ψυχὴ εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὰς φροντίδας αὐτῶν ὡς νὰ εἶναι

σχοινία Ιαγυρά, μή ἀφήνουςα νά ὤψωση τήν χεῖρα, αὐτε νά ὤψωθῃ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, κάμνουςα τοὺς ἀνθρώπους καλθακοὺς καὶ τραφηλοὺς.

Εὐχάριστον εἶναι, ἀφοῦ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ θαλα νά δυνηθῆς νά ὑπεριχύσῃς τῆς ἀκαθάρτου ἐκείνης δυνάμεως. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστός, ὡς νά μὴ ἀρκῆ ἡ ἀπομάκρυνσις μόνον τῶν χρημάτων, κίτταξέ τί λέγει: «Πώλησον σου τὰ ὑπάργοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι»⁸. Ἐάν δέ, οὔτε δεῦρο ἀπορρῶμεν τὰ χρήματα, ἀκόμη δέν εὐρισκόμεθα ἐν ἀσφαλείᾳ, ἀλλά καὶ κάποιαν ἄλλην ἱκανότητα καὶ προσοχὴν χρειάζομεθα, πολὺ περισσότερον δεῦρο τὰ ἐξομεν, τίποτε μέγα δέν δύναμεθα νά κατορθώσωμεν, ἀλλά θά γινωμε καταγέλαστοι καὶ εἰς τοὺς θεατάς καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν πονηρὸν: διότι καὶ ἐν ἀκόμῃ διάβολος δέν ὑπάρχῃ, οὔτε ὁ ἀντίπαλος, ἐν τοῦτοις τὸν φιλοχρημάτων μύριοι δρόμοι ἀπὸ παντοῦ τὸν ὀδηγοῦν εἰς τὴν γένεαν.

Ποῦ εἶναι τώρα οἱ λέγοντες: «Διὰ τί ἔγινεν ὁ διάβολος»; Ἰδοὺ ἐβδ ὁ διάβολος οὐδὲν πράττει, ἀλλά θλα ἡμεῖς. Καὶ θμως ταῦτα φθεῖλον νά λέγουν οἱ διαμμένοιτες εἰς τὰ θρη, οἱ μωριακίς προτιμῶντες, ὕστερο ἀπὸ σωφροσύνην καὶ ἀδιαφορίαν διὰ τὰ χρήματα καὶ περιφρονησιν θλων τῶν ἄλλων, νά ἀφήσουν πατέρα, καὶ οἰκίαν, καὶ ἀγροὺς, καὶ γυναῖκα, καὶ παιδία. Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἰδιαιτέρως δέν λέγουν αὐτὰ: οὔτοι θμως λέγουσιν ἐκεῖνα τὰ ὅποια οὐδέποτε ἔπρεπε νά λέγουν.

Ἐκεῖνα θντως εἶναι τὰ ἀγωνίσματα τοῦ διαβόλου, εἰς ταῦτα δέ δέν εἶναι ἀξιον οὔτε νά καταθῆς. Ἀλλά, λέγει, αὐτὴν τὴν φιλοχρημασίαν ὁ διάβολος ἐνέθαλε. Νά τὴν ἀποφεύγῃς καὶ νά μὴ τὴν καταδέξῃσαι, ἀνθρώπε. Τώρα δέ, ἐν μὲν ἴδης κάποιον ἀπὸ κάποιο ἐξόλιον κινγκλίδωμα νά κατασκευάζῃ θόρθορον, ἔπειτα τὸν βλέποντα νά καταγγέται ἐκεῖ ἰστώμενον καὶ τὸ κάθε τι νά δέχεται εἰς τὴν κεφαλὴν, οὐκ μόνον δέν τὸν θοηθεῖς, ἀλλά καὶ ἀγωνακτεῖς, καὶ λέγεις ἐτι δικαίως αὐτὸς ἔπαθε, καὶ «μὴ γίνεσαι ἀνόητος», ὁ καθεὶς πρὸς αὐτὸν λέγει, καὶ δέν κατηγορεῖ τῶσον τὸν ῥίπτοντα τὸν θόρθορον, ἀλλά τὸν δεχόμενον: τώρα δά λοιπὸν ἐγνώριος ἐτι ἡ φιλοχρηματία εἶναι τοῦ διαβόλου, ἐ-

⁸ Ματθ. 19, 21.

γνώριος ἐτι αὐτὴ εἶναι αἷτια μωριῶν κακῶν, θλέπεις αὐτὸν νά δημιουργῆ τὸς γυβαίους καὶ ἀσχυροὺς λογισμοὺς θπως ἀκριθῶς τὸν θόρθορον, καὶ ἀφοῦ δέχεται εἰς γυμνὴν κεφαλὴν τὴν ἀκαθαρσίαν ἐκείνου, δέν ἀντιλαμβάνεσαι, ἐτι εἶναι ἀνάγκη ἀφοῦ ὀλιγον παρεμέρισης νά ἀπαλλαγῆς ἀπὸ θλην τὴν ἀκαθαρσίαν; Ὅπως ἀκριθῶς ἐκεῖνος θά ἀπλάσσεται ἐν κατὰ τὸν τόπον παρεμέριξεν, αὐτω καὶ σὺ νά μὴ δέχεται τοὺς τοιοῦτους λογισμοὺς, καὶ θά ἀποφύγῃς τὴν ἀμαρτίαν, θά ἀποκρούσῃς τὴν ἐπιθυμίαν.

Καὶ πῶς θά τὴν ἀποκρούω; λέγει. Ἐάν μὲν εἰσαι εἰδωλολάτρης, καὶ θαυμάξῃς μόνον τὰ παρόντα, ἴσως νά ἦτο δυσκατόρθωτον τὸ πράγμα (καίτοι θεσβαίως ἐκεῖνοι κατάρθωσαν τοῦτο), σὺ θμως ποῦ εἰσαι ἀνθρώπος ἀναμένων τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, λέγεις: «Πῶς θά ἀποκρούω»; Ἐάν εἰδῆσασκον τὸ ἀντίθετον, τότε ἔπρεπε νά ἀπορῆς: ἐάν εἰδῆσασκον: «νά ἐπιθυμῆς τὰ χρήματα», καὶ πῶς νά ἐπιθυμῆσω τὰ χρήματα; θά ἔλεγε, θλέπων τοιαῦτα πράγματα; Εἰπέ μοι, ἐάν, τὴν στιγμήν ποῦ εὐρίσκοντα ἐνώπιόν μας γυροὺς καὶ λίθοι τιμιοι, εἰδῆσασκον «νά ἐπιθυμῆς τὸν μόλυθδον», ἀρα γε δέν θά ἦτο ἀπορίας ἀξιον; Διότι θά ἔλεγε: «Πῶς δύναμαι»; Ἐάν θμως εἰδῆσασκον «νά ἐπιθυμῆς τὸν μόλυθδον», τοῦτο θά ἦτο εὐκολώτερον.

Δέν ἀπορῶ διὰ τοὺς περιφρονοῦντας, ἀλλά διὰ τοὺς μὴ περιφρονοῦντας: τοῦτο εἶναι ἴδιον φυγῆς γεμάτης ἀπὸ πολλὴν νοθείαν, οὐδῶλος διαφερούσης ἀπὸ τὰς μωρίας καὶ τοὺς κῶνωπας, συρομένης χαμαὶ, ἐρπούσης ὡς σκόληξ εἰς τὸν θόρθορον, οὐδὲν σπουδαίον σκεπτομένης. Τί λέγεις; πρόκειται νά κλοπονομήσῃς ζωὴν αἰώνιον, καὶ διερωτῶσαι: «Πῶς θά περιφρονησῶ τὴν παροῦσαν περισσότερον ἀπὸ ἐκείνην»; διότι μῆπως εἶναι ἀμφισθητούμενα τὰ πράγματα; πρόκειται νά λάθῃς θασαίλικαν ἱμάτιον, καὶ ἐρωτῶς: «Πῶς νά περιφρονησῶ τὰ κουρέλια»; Πρόκειται νά ὀδηγηθῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ θασαίλεως, καὶ λέγεις: «Πῶς νά περιφρονησῶ τὴν παροῦσαν πτωχίαν»;

Πράγματι ἡμεῖς εἰμεθα αἷτιοι παντοῦ, οἱ μὴ θέλοντες νά ἐνδιαφερωμεν ἐπ' ὀλιγον: διότι θσοι ἠθέλησαν, πάντες κατάρθωσαν καὶ κατάρθωσαν μετὰ πολλῆς τῆς δυνάμεως καὶ τῆς εὐκολίας.

Εἶθε δέ καὶ σεις, ἀφοῦ πεισθῆτε εἰς τὴν συμβουλὴν

μου, να κατορθώσετε το επιδιωκόμενον και να γίνετε ζηλωταί εκείνων που έχουν ήδη κατορθώσει με την χάριν και την φιλανθρωπίαν του Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως και εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δόξα, δόξα, τιμὴ, τώρα και πάντοτε, και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Η΄. (8)

(Πράξ. 8, 1-11)

Ἐπί τὸ αὐτὸ δὲ Πέτρος και Ἰωάννης ἀνάβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὄραν τῆς προαυχῆς τῆν ἐνάτην¹.

α΄. Πανταχοῦ οὗτοι φαίνονται νὰ ἔχουν πολλὴν ὁμόνοιαν μεταξύ των. «Εἰς τοῦτον κάμνει νόημα ὁ Πέτρος»²· μαζί και οἱ δύο ἔρχονται οὗτοι εἰς τὸν τάφον³· περὶ αὐτοῦ λέγει εἰς τὸν Χριστόν: «Οὗτος δὲ τίς»⁴. Τὰ μὲν λοιπὸν ἄλλα σημεῖα παρέβλεψεν ὁ συγγραφεὺς τοῦ θεβλαίου, ἐκεῖνο δὲ ἀναφέρει, τὸ ὁποῖον πολὺ ἐξέπληττε και ἐξένιζε πάντας. Καὶ πρόσεξε πάλιν αὐτοὺς που δὲν ἔρχονται προηγουμένως εἰς τὸ ἱερὸν· τὸσον ἦσαν καθαροὶ ἀπὸ ἐγωισμῶν και ἐπιμοῦντο τὸν διδάσκαλόν των. Διατί δὲ τώρα ἀνήλθον εἰς τὸ ἱερὸν; μήπως ἀκόμη ἔζων ὡς Ἰουδαῖοι; Οὐδόλως· ἀλλὰ δι' ὀφείλειαν πράττων αὐτό. Διότι δημιουργεῖται σημεῖον, τὸ ὁποῖον πάλιν και ἐκείνους ἀποδεικνύει ἐκ τοῦ Θεοῦ ὄντας και τοὺς ἄλλους προσελκύει εἰς τὴν πίστιν και σημεῖον μάλιστα τὸ ὁποῖον ἀκόμη δὲν ἔχον πραγματοποιηθεῖ.

Τὸ πάθος ἦτο ἐκ φύσεως και ἀνώτερον τῆς ἱατρικῆς τέχνης. Μᾶλλον δὲ τεσσαράκοντα ἔτη ἦτο γαλός, καθὼς λέγει κατωτέρω, και οὐδεὶς ἐθεράπευσεν αὐτὸν καθ' ὅλον ἐκεῖνο τὸ χρονικὸν διάστημα. Γνωρίζετε δὲ ὅτι ταῦτα γίνονται ἰδιαίτερος δυσκολώτερον, ὅταν εἶναι ἐκ γενετῆς. Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἀναπηρία, ὥστε οὐτε

1. Πράξ. 8, 1.
2. Ἰωάν. 13, 24.
3. Ἰωάν. 20, 3.
4. Ἰωάν. 21, 21.

τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν δὲν ἤδυνάτο νὰ παρίζεται διὰ τὸν ἑαυτὸν του.

Και περιθλεπτος ἦτο και ἐκ τοῦ τόπου εἰς τὸν ὁποῖον ἴστατο και ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς ἀναπηρίας· και πῶς ἀκουε: «Και τις ἀνὴρ γαλός φησὶν, ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὄπαρχον ἐβαστάζετο· ὃν ἐτίθειον καθ' ἡμέραν εἰς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ, τὴν λεγομένην Ὀραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερὸν». Ἐπομένως ἐλεημοσύνην ἐζητεῖ νὰ λάβῃ και δὲν ἐγνώριζε ποῖο ἦσαν οἱ ἄνδρες. «Ὁς, ἰδὼν Πέτρον και Ἰωάννην μέλλοντας εἰσεῖναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρῳτα ἐλεημοσύνην λαθεῖν. Ἀτενίσας δὲ Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ Ἰωάννῃ, εἶπε: Βλέπον εἰς ἡμᾶς. Τοῦτο ἀκούει· ἐκεῖνος ὁμοῦς οὐδὲ τοιουτοτρόπως σηκώνεται, ἀλλ' ἀκόμη ἐπιμένει νὰ ἐνοχλῇ δι' ἐλεημοσύνην. Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ πενία ἐπιμένει και ἀναγκάζει και δεῖν δὲν ἐπιτρέπωμε νὰ δώσωμεν. Ἄς ἀσθενήσωμεν ἐντροπῆν δοῦν ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὰς προσευχάς.

Πρόσεξε, παρακαλῶ, πῶς ἀμέσως ὁ Πέτρος ἐβαίξε τὴν ἐπεικειαν, εἰπὼν: «Βλέπον εἰς ἡμᾶς. Τοιουτοτρόπως ἡ στάσις αὐτῶν ἀπὸ μόνῃ τῆς ἐφανέρωσιν τὸν χαρακτήρα αὐτῶν. «Ὁ δὲ ἐπέειγεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαθεῖν. Εἶπε δὲ Πέτρος Ἄργυριον και χρυσιον οὐχ ὑπάρχει μοι· ὃ δὲ ἔχω, τοῦτο σοι δίδωμι». Δὲν εἶπεν ὅτι «ἀπὸ τὸ ἀργύριον πολὺ καλύτερον σοῦ δίδω», ἀλλὰ τί; «Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειραι και περιπατεῖ. Καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρεν». Οὕτω και ὁ Χριστὸς ἐποίησε· πολλάκις διὰ τοῦ λόγου θεράπευσε, πολλάκις διὰ τοῦ ἔργου, πολλάκις και τὴν χεῖρα προσέφερε, ὅπου ἦσαν ἀσθενέστεροι κατὰ τὴν πίστιν, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι γίνεταὶ αὐτομάτως.

«Και πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἤγειρε». Τοῦτο ἔκαμε φανερὸν τὴν ἀνάστασιν· διότι τῆς ἀναστάσεως ἦτο εἰκὼν. «Και παροχήμα ἐθεράπευσεν αὐτοῦ αἱ θάλασσαι και τὰ σφυρά. Καὶ ἐξαλλόμενος ἔσθη και περιεπάτει». Δοκιμάζων ἴσως τὸν ἑαυτὸν του, και μεγαλυτέραν ἔκαμε τὴν ἀσκησιν διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ὅτι κατὰ ἓνα μόνον τρόπον θεράπευθη. Ἀσθενεῖς ἦσαν οἱ πόδες αὐτοῦ, ὅχι ἀποκεκομμένοι. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν ὅτι και ἤγνῳει νὰ περιπατῇ, «Και εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς περιπατῶν εἰς τὸ ἱερὸν». Ὅντως θαύματος ἄξιον! Δὲν αὐραὺν αὐτοῦ αὐτὸν

ὄπισθε αὐτῶν, ἀλλ' αὐτὸς ἀκολουθεῖ, δεικνύων διὰ τῆς ἀκολουθήσεως τοὺς εὐεργέτας, καὶ διὰ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ μετὰ τὰ πηδημάτα, οὐχὶ θαυμάζων ἐκεῖνους, ἀλλὰ τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος ἐνήργησε μέσθ' ἐκείνων. Τοιοῦτοτρόπως εὐχάριστος ἦτο ὁ ἀνὴρ.

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν ἀνωθεν τὰ λεχθέντα. «Ἀνέβαινον, φησὶν, ἐπὶ τὴν ὄραν τῆς προστάχης τὴν ἐννάτην». Ἰσως κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν βαστάζοντες ἐπιτοθετοῦν τὸν χωλόν, ὅτε ἰδιαιτέρως οἱ ἄνθρωποι εἰσήρχοντο εἰς τὸ ἱερόν. Διὰ τὰ μὴ νομισθῆναι δὲ κάποιος ὅτι δι' ἄλλαν λόγον ἐβάσταζον αὐτὸν καὶ οὐχὶ διὰ τὴν λήψαν ἐλεημοσύνης, πρόσθε πᾶς τοῦτο σαφῶς παρέστησε δι' ἐκείνων τὰ ὁποῖα λέγει: «Ἐτίθουν αὐτὸν, ὥστε ἐλεημοσύνην λαθεῖν παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν». Διὰ τοῦτο ἀναφέρει καὶ τόπους, παρέχων ἀποδείξεις δι' ἐκεῖνα πού γράφει.

Καὶ πᾶς, λέγει, δὲν ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸν Χριστὸν; Ἰσως ἦσαν ἄπιστοι αὐτοὶ πού ἔμεναν εἰς τὸ ἱερόν, ἀφοῦ θεθαίως οὔτε εἰς τοὺς Ἀποστόλους ἔφεραν αὐτόν, ὅταν εἶδον αὐτοὺς νὰ εἰσέρχονται καὶ θαύματα νὰ κατορθώνουν τοιαῦτα. «Ἡρώτα, φησὶν, ἐλεημοσύνην λαθεῖν» ἰσως ἀντελήφθη ἀπὸ τοῦ σχήματος αὐτῶν ὅτι ἦσαν ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ διὰ τοῦτο προσέθετε πρὸς αὐτοὺς μὲ πολλὴ ἐνδιαφέρον.

Πρόσθε δὲ πᾶς ὁ Ἰωάννης πανταχοῦ σιωπᾶ, ὁ δὲ Πέτρος καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογεῖται. «Ἀργύριον, φησὶ, καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι». Δὲν εἶπα, «δὲν ἔχω ἐδῶ», ὅπως ἡμεῖς λέγομεν, ἀλλ' ἐντελῶς, «δὲν ἔχω». Τί λοιπὸν εἶπεν ὁ χωλός; Καὶ περιφρονεῖς ἐμὲ πού εἰμαι ἱκέτης; Ὅχι, λέγει, ἀλλὰ ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια ἔχω λάβε. Βλέπεις πόσον ὁ Πέτρος εἶναι χωρὶς ἔπαρσιν καὶ δὲν ἐπιδεικνύεται οὔτε πρὸς αὐτὸν πού εὐεργετῆται; Τὸ στόμα λοιπὸν καὶ ἡ χεὶρ ἔκαμαν τὸ πᾶν.

Τοιοῦτοι χωλοὶ ἦσαν καὶ μερικοὶ Ἰουδαῖοι· καὶ ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ζητοῦν ὕψιστον, αὐτοὶ ἀντιθέτως χρήματα ζητοῦν μάλλον, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι κείνται χαμαὶ! μάλιστα καὶ διὰ τοῦτο παρέμενον εἰς τὸ ἱερόν, διὰ νὰ λαμβάνουν χρήματα.

Τί ἔκαμε λοιπὸν ὁ Πέτρος; Δὲν περιεφρόνησεν αὐτόν, δὲν ἐζήτησε κάποιον πλοῦσιον, οὔτε εἶπεν: «Ἄν δὲν γίνῃ τὸ θαῦμα εἰς ἐκεῖνον οὐδόλως εἶναι μέγα», δὲν ἐζήτησε νὰ λάθῃ κάποιαν τιμὴν ἀπὸ αὐτόν, οὔτε

ἀθεράπευσεν αὐτὸν ἐνῶ ἦσαν παρόντες μερικοὶ, ἀφοῦ θεθαίως εἰς τὴν εἰσοδὸν εὐρίσκετο ὁ ἀνὴρ καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ἐσώτερον ὅπου εὐρίσκετο τὸ πλῆθος. Ὅμως τίποτε ἐκ τούτων δὲν ἐζήτησεν ὁ Πέτρος, οὔτε ἀφοῦ εἰσῆλθεν ἐκήρυξεν, ἀλλὰ μὲ μόνην τὴν στάσιν του προσήλκυσε τὸν χωλὸν πρὸς τὴν αἴτησιν. Καὶ τὸ θαυμαστόν εἶναι ὅτι ταχέως ἐπίστευσε· διότι ἐκεῖνοι πού ἀπαλλάσσονται ἀπὸ χρόνια νοσήματα μάλιστα καὶ μετὰ θείας πιστεύουσι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐμφάνισιν τῆς ὕψους. Καὶ ἀφοῦ ἀθεραπεύθη ἀμέσως εὐρίσκετο μετὰ τῶν Ἀποστόλων, εὐχαριστῶν τὸν Θεόν. «Καὶ εἰσῆλθε, φησὶ, σὺν αὐτοῖς περιπατῶν εἰς τὸ ἱερόν, ἀλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν Θεόν».

Β'. Πρόσθε πᾶς δὲν ἡρεμεῖ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ ἀπιστοῦμαι καὶ στόματα αὐτῶν. Ἐγὼ δὲ νομίζω καὶ διὰ τὰ μὴ νομισθῆναι ὅτι εἶναι ὑποκριταί, διὰ τοῦτο ἐπήδα αὐτόν· διότι τοῦτο θεθαίως δὲν ἦτο γνώρισμα ὑποκρισίας· διότι ἐάν ἀπλῶς δὲν ἤδυντο νὰ περιπατήσῃ προηγουμένως, καὶ μάλιστα θῶν καὶ ἡ πείνα τὸν ἐρηγάκαζε (διότι δὲν θὰ προετίμα θεθαίως νὰ μοιράζεται τὰ τῆς ἐλεημοσύνης μετ' ἐκείνων πού τὸν ἐβάσταζον, ἐάν ἤδυντο μόνος τοῦ περιπατῶν νὰ πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν), πολὺ περισσότερον τότε. Μάλιστα δὲ πᾶς θὰ ὑπεκρίνετο χάριν ἐκεῖνων πού δὲν τοῦ εἶχαν δώσει ἐλεημοσύνην.

Ἄλλ' εὐχάριστος ἦτο ὁ ἀνὴρ καὶ μετὰ τὴν ὕψιστον. Καὶ ἐκ τῶν δύο θεθαίως ἀποδεικνύεται πειστικός, καὶ ἐκ τῆς εὐχαριστίας, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος. Ἐπὶ πλεον καὶ εἰς ὄλους ἦτο γνωστός, ἀπομένως καὶ ἀνεγνώριζον αὐτόν. «Καὶ εἶδεν αὐτόν, φησὶ, πᾶς ὁ λαὸς περιπατῶν καὶ αἰνοῦντα τὸν Θεόν, ἐπεγίνωσκον τε αὐτόν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθημένος ἐπὶ τῇ Ὠραῖα πύλῃ τοῦ ἱεροῦ». Καὶ καλῶς εἶπεν: «Ἐπεγίνωσκον», ὡς νὰ ἦτο ἀγνωσόμενος μετὰ τὴν θεραπείαν του. Διότι αὐτὴν τὴν λέξιν χρησιμοποιοῦμε ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων πού μάλιστα γνωρίζομεν. Ἐπρεπε δηλαδὴ νὰ πιστευθῆ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ συγχωρεῖ τὰ ἀμαρτήματα, ἀφοῦ θεθαίως καὶ τοιαῦτα κατορθώνει. Κρατούμενος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στυῶ, τῇ καλουμένῃ Σολομώντος, ἐκθαμβοί. Ἐκ τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτοὺς δὲν ἀπεχωρίζετο αὐ-

τούς ἴσως δὲ καὶ εὐχαριστῶν αὐτοὺς καὶ ἑκαιῶν.
 «Καὶ συνέδραμε, φησί, πᾶς ὁ λαός, Ἰδῶν δὲ αὐ-
 τοὺς ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο». Πάλιν αὐτοὺς καὶ ἐνεργεῖ
 καὶ ὁμιλεῖ πρὸς τὸν λαόν. Τότε μὲν θεσπάζει αὐτοὺς
 διηγείρειν εἰς τὴν ἀκράσιαν τὸ περὶ τὰς γλώσσας συμ-
 θᾶν, τῶρα δὲ δὲ τοῦτο· καὶ τότε μὲν ἔλασεν ἀφορμὴν
 ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα, τῶρα δὲ ἀπὸ τὴν ὑπόνοιαν. Ἄς ἐ-
 ξετάσωμεν λοιπὸν κατὰ τί διαφέρει αὕτη ἡ ὁμιλία ἀπὸ
 ἐκείνης καὶ κατὰ τί ὁμοιάζει. Ἐκείνη μὲν λοιπὸν γίνε-
 ται εἰς τὴν οἰκίαν, χωρὶς ἀκόμῃ νὰ ἔγῃ προσέλθει κα-
 νείς, οὔτε οἱ ἴδιοι νὰ ἔχουν πράξει κάτι, αὕτη δὲ ἐνῶ
 πάντες θαυμάζουν καὶ ἐνῶ ὁ θεραπευθεὶς εὐρίσκεται
 ἐκεῖ πλησίον, ἐνῶ οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ἔσως τότε, ὅτε
 ἔλεγον ὅτι «γλυκύουσι μεμετωμένοι εἰσὶ»⁵. Καὶ τότε ἐ-
 δίδασκε ἐνῶ εὐρίσκειτο μετὰ τοῦ Ἰωάννου τῶν Ἀποστόλων,
 τῶρα δὲ μόνον μαζί με τὸν Ἰωάννην ἐπομένως λαμβά-
 νει θάρρος καὶ γίνεται ὀρμητικώτερος.

Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἀφοῦ λάθῃ ἀφορμὴν
 προχωρεῖ καὶ οὐδαμῶς σταματᾷ. Πρόσεξε δὲ καὶ πῶς
 προσεβλήθη τὸ θαῦμα νὰ γίνῃ εἰς τὸ ἱερὸν, ὥστε νὰ λά-
 θουν θάρρος καὶ ἄλλοι· διότι δὲν κατορθώνουν τοῦτο
 κάπου εἰς ἀπόκριφον μέρος, ἢ καὶ κρυφίως, ἀλλ' οὔτε
 εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ ἱεροῦ, ὅπου εὐρίσκειτο τὸ πολὺ τλη-
 θος. Πῶς λοιπὸν ἐπιστεύθη; λέγει. Διότι ὁ ἴδιος ὁ θε-
 ραπευθεὶς ἐκήρυττε τὴν εὐεργεσίαν, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἐ-
 ψεύδετο οὔτε θὰ κατέφευγεν εἰς ἄλλους. Ἐκεῖ ὅπου ὁ-
 πῆρχεν εὐρυχωρία, ἐκεῖ τὸ θαῦμα ἔκαμαν καὶ ὄχι εἰς
 ἀποκεχωρισμένον τόπον.

Καὶ πρόσεξε αὐτὸ πού ἔγινε. Δι' ἄλλην αἰτίαν ἀ-
 νῆλθον εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἄλλα κατορθώνουν. Τὸ ἴδιο
 καὶ ὁ Κορνήλιος, ἄλλα ηὔχετο νηστεύων καὶ ἄλλα βλέ-
 πει. Μέχρι δὲ τότε πανταχοῦ ἰνομάζον τὸν Χριστὸν
 Ναζωραῖον. «Ἐν τῷ ὄνοματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζω-
 ραίου, φησὶν, ἔγειραι καὶ περιπατεῖ»· διότι πρότερον
 τοῦτο ἐζητεῖτο, νὰ πιστεῦσιν εἰς αὐτόν. Ἄς μὴ ἀπο-
 κάμωμεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς διηγήσεως, ἀλλά,
 καὶ ἂν ἀκόμῃ, ἀφοῦ ἀναφέρομε κάποιον κατορθωμά,
 κάμωμε διαλείμμα, πάλιν ὡς συνεχίζομεν ἀπὸ τὴν ἀρ-

5. Πράξ. 2, 13.

χῆν. Ἄν συνηθίσωμε, ταχέως θὰ φθάσωμεν εἰς τὸ τέ-
 λος, ταχέως θὰ σταθῶμεν εἰς τὴν κορυφὴν. Διότι ἡ προ-
 θυμία, λέγει, δημιουργεῖ προθυμίαν καὶ ἡ ὀκνηρία ὀ-
 κνηρίαν. Αὐτὸς πού ἔχει κατορθώσει κάτι μικρὸν λαμ-
 θάνει δύναμιν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ μεγαλύτερον καὶ μᾶλλον
 ἐξ ἐκείνου νὰ προχωρήσῃ περισσότερο. Καὶ ὅπως τὸ
 πῦρ ὅσα ξύλα ἂν δεχθῆ τὸσον γίνεται σφοδρότερον, τοι-
 ουτοτρόπως καὶ ἡ προθυμία ὅσας εὐσεβεῖς σκέψεις ἂν
 διεγείρῃ τὸσον περισσότερο ὀπλίζεται κατὰ τῶν ἄλ-
 λων. Ἐπὶ παραδείγματι ἀναφέρω: Ἐστάθησαν εἰς ἡ-
 μᾶς ἔσως αἱ ἀκανθαὶ ἢ ἐπιτορκία, τὸ ψεύδος, ἢ ὑποκρι-
 σία, ἢ βολιότης, ἢ κακουργία, ἢ κακολογία, τὰ σκόμ-
 ματα, αἱ γελοιοποιαί, αἱ αἰσχρολογαί, αἱ βωμολο-
 γαί· πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον ἢ πλεονεξία, ἢ ἀρπαγὴ, ἢ
 ἀδικία, ἢ συκοφαντία, αἱ ἐπιβουλαί· πάλιν ἡ πονηρὰ ἐ-
 πιθυμία, ἢ ἀκαθαρσία, ἢ ἀσελγεία, ἢ πορνεία, ἢ μοι-
 χεία· ἐπίσης ὁ φθόνος, ἢ ζηλοτυπία, ἢ ὄργη, ὁ θυμὸς,
 ἢ μνησικακία, ἢ ἀνταπόδοσις, ἢ θλασθημία, μῦρια πα-
 ρόμοια ἂν τὰ πρότερα κατορθώσωμεν, ὄχι μόνον ἐκεῖ-
 να ἔχουν κατορθωθῆ, ἀλλὰ δι' ἐκείνων καὶ τὰ μετέπει-
 τα. Διότι ὁ λογισμὸς γίνεται ἰσχυρότερος κατόπιν, διὰ
 τὴν ἀνατροπὴν ἐκείνων. Π.χ. ἐκεῖνος πού πολὺ ὀρκίζε-
 ται ἂν περικόψῃ τὴν σατανικὴν αὐτὴν συνήθειαν, ὄχι
 μόνον τοῦτο ἔχει κατορθώσει, ἀλλὰ καὶ μεγαλύτερα
 εὐλόγηται προστίθεται· διότι, πιστεύω, ὅτι οὐδεὶς ἐξ ἐ-
 κείνων πού δὲν ὀρκίζονται θὰ θελήσῃ εὐκόλως νὰ πρά-
 ξῃ κάτι ἄλλο κακόν, ἀλλὰ θὰ ἐμποδίζεται εὐλασθόμε-
 νος τὴν ἤδη κατορθωθείσαν ἀρετὴν· διότι ὅπως ἐκείνος
 πού φορεῖ καλὸν ἱμάτιον ἐντρέπεται νὰ κυλιόσθῃ εἰς τὸν
 θόρβρον, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ αὐτός. Ἄπὸ αὐτὸ
 δὲ θὰ φθάσῃ εἰς τὸ νὰ μὴ ὀργίζεται, οὔτε νὰ κτυπᾷ,
 οὔτε νὰ ἀδικῇ· διότι ἐάν μίαν φορὰν κατορθώσῃ τὰ μι-
 κρά, τὸ πᾶν ἔχει κατορθώσει.

Συμφαίνει ὅμως πλάστικα καὶ τὸ ἀντιθετον· Μίαν
 φορὰν ὅταν ἔχωμε κατορθώσει κάτι, πάλιν ἀπὸ ἀδία-
 φορίαν νὰ περιπέσωμεν εἰς τὰ ἴδια, καὶ ὡς ἐκ τούτου
 εἰς τὴν συνέχειαν νὰ θεωρήσωμεν ἀδύνατον τὴν θαλ-
 τισίαν μας. Π.χ. ἀπεφασίσαμε νὰ μὴ ὀρκιζόμεθα καὶ
 τὸ κατορθώσωμεν ἐπὶ τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρας ἡμέρας κα-
 τόπιν ἀφοῦ περιπέσωμεν εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ βρῦκου,
 σκορπίζομεν ὀλόκληρον τὸ συγκεντρωθὲν κέρδος κα-
 τόπιν ἐπιπίπτομεν εἰς ὀκνηρίαν καὶ ἀπόγνωσιν, ὥστε νὰ

μη θέλωμεν πάλιν νὰ προσπαθήσωμε τὰ ἴδια. Καὶ εὐλόγως· διότι αὐτὸς ποὺ οἰκοδόμησε κάτι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἔπειτα ἀφοῦ ἴδῃ νὰ κῆται εἰς ἐρείπια τὸ οἰκοδόμημα, θὰ γίνῃ περισσότερο ἀπρόθυμος διὰ τὴν ἐκ νέου οἰκοδόμησιν. Ἄλλ' ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἀδιαφορῶμεν οὔτε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κερπίτσιν, ἀλλὰ πάλιν νὰ προσπαθῶμεν.

γ'. Ἐὰς θέσωμεν λοιπὸν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας νόμους καθημερινούς (προηγούμενος ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὰ εὐκόλα) ἄς περικόψωμε τοὺς εὐκόλους ὄρκους ἀπὸ τὸ στόμα, ἄς τοποθετήσωμε χαλινὸν εἰς τὴν γλῶσσαν, κανεὶς ἄς μὴ ὀρκίζεται εἰς τὸν Θεόν. Δὲν ὀφίσταται ἐδῶ δαπάνη, δὲν ὀφίσταται ἐδῶ κόπωση, δὲν ὀφίσταται ἐδῶ μελέτη χρόνου· ἀρκεῖ νὰ θελήσωμε καὶ τὸ πᾶν πραγματοποιεῖται· διότι ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι θέμα συνήθειας. Καί, παρακαλῶ καὶ θέομαι, τοιαύτην προσπάθειαν ἄς ἐγκαταστήσωμεν. Εἰπέ λοιπὸν παρακαλῶ, ἐάν συνθεύσωμε νὰ εἰσαγάγετε χρήματα, δὲν θὰ προσεπάθει ὁ καθεὶς νὰ κάμῃ τὸ κατὰ δύναμιν προθύμως· ἐάν μὲ ἐθλέπατε εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους, δὲν θὰ ἐκόπτατε καὶ ἀπὸ τὴν σάρκα σας ἐάν ἦτο δυνατόν διὰ νὰ μοῦ δώσετε; Εἰς κίνδυνον καὶ τώρα εὐρίσκομαι καὶ πολὺν, καὶ ὡς ἐάν καὶ μετὰ τούτου τοῦ κινδύνου ἤμην φυλακισμένος, ἢ ἐάν καὶ μυριάκις μὲ εἶχον πληγῶσι, ἢ ἐάν εἰς μεταλλεῖα ἠργαζόμην, δὲν θὰ ἐπόνουν περισσότερο τούτου. Ἀπλώσατε λοιπὸν τὴν χεῖρα. Διότι ἐνόησατε πόσος εἶναι ὁ κίνδυνος, ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθητε νὰ κατορθώω οὔτε τὸ μικρότατον τούτου (μικρότατον δὲ ἐνοῶ ὅσον φθάνει εἰς κόπον). Τί θὰ ἀπολογηθῶ τότε, κατηγορούμενος; «Διατί δὲν ἠλαγξας; διατί δὲν διέταξας; διατί δὲν ἔβασες νόμον; διατί δὲν ἠμπόδισας αὐτοὺς ποὺ δὲν ἐπέβητον;» Δὲν μοῦ εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἀπολογηθῶ ὅτι ἐνουθέτησα. Διότι θὰ μοῦ εἰπῇ ὅτι ἐχρηιάζετο καὶ σφοδρότερα ἐπιτιμῆσις ἀφοῦ καὶ ὁ Ἥλιε ἐνουθέτει. Ἀλλὰ μὴ γένοιτο οὐεὶς νὰ παραβληθῆτε μὲ ἐκείνους τοὺς παῖδας! Καὶ ἐκεῖνος ἐνουθέτει καὶ ἔλεγε: «Μὴ τέκνα, μὴ ποιεῖτε οὕτω· πονηρὰ ἡ ἀκοή, ἦν ἐγὼ ἀκούω περὶ ὑμῶν». Ἀλλὰ εἰς τὴν συνέχειαν ἡ

6. Α' Βασίλ. 2, 24.

Γραφή λέγει ὅτι δὲν ἐνουθέτει τοὺς υἱοὺς του. Τούτο δὲ λέγει, ἔπειδὴ οὐχὶ σφοδρῶς, οὔτε μετ' ἐπιτιμῆσεως ἔκαμνε αὐτό.

Διότι πῶς δὲν εἶναι ἄποπον, εἰς μὲν τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων τόσοι ἰσχυροὶ νὰ εἶναι οἱ νόμοι, καὶ ἂν ὁ διδάσκων διατάξῃ ἄλα νὰ γίνωνται, ἐδῶ δὲ τόσοι πολὺ ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν περιφρονηθῆ καὶ ἀπορριφθῆ; Δὲν ἐνδιαφέρομαι διὰ τὴν ἰδικὴν μου δόξαν (διότι ἰδική μου δόξα εἶναι ἡ ἰδική σας εὐδοκίμια), ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδικὴν σας σωτηρίαν. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν φωνάζομεν, διδάσκομεν διὰ ζωῆς φωνῆς εἰς τὰς ἀκοὰς σας· οὐδεὶς δὲ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀκούει· καὶ οὐδὲν φοβερὸν φανερώνομεν. Φοβοῦμαι μήπως διὰ τὴν ἀκαιρον ταύτην καὶ πολλὴν φιλανθρωπίαν δώσωμεν λόγον κατὰ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν. Διὰ τοῦτο μὲ μεγάλῃν καὶ λαμπρῶν φωνῶν κηρύττω εἰς ἄλους, καὶ διαμαρτύρομαι, ὥστε οἱ ἐπιδεικνύμενοι ταύτην τὴν παράθεσιν καὶ ὁμιλοῦντες τὰ ἐκ τοῦ πονηροῦ (διότι τούτο εἶναι ὁ ὄρκος), νὰ μὴ εἰσεργάζωνται εἰς τὰς ἐκκλησίας. Προθεσμίαι δὲ διὰ σῆς ἄς εἶναι ὁ παρῶν μῆν, διὰ νὰ κατορθώσετε νὰ μὴ ὀρκιζέσθε. Διότι μὴ μοῦ εἴπῃς ὅτι «ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων δὲν μοῦ δίδει καιρὸν, ὅτι ἀμφιβάλλω καὶ δὲν ἔχω ἐμπιστοσύνην». Πρῶτον νὰ ἀπομακρύνῃς ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὴν κακὴν συνήθειαν.

Γνωρίζω ὅτι πολλοὶ θὰ μᾶς περιγελάσουν, ἀλλὰ εἰναι καλύτερον νὰ μᾶς περιγελοῦν τώρα παρὰ νὰ κλαίωμεν τότε· θὰ περιγελάσουν δὲ ἅσοι δὲν ἔχουν σώως τὰς φρένας. Διότι, εἰπέ μοι, ποῖος ἔχων νοῦν, θὰ γελᾷσθι ὅταν τῆρηται ἡ ἐντολή; Ἐπομένως ἐάν γελάσω, πάντως ὄχι ἡμᾶς, ἀλλὰ τὸν Χριστὸν οἱ τοιοῦτοι θὰ περιγελάσωσιν. Ἐφρίξατε δι' αὐτὸ ποῦ ἐλέγθῃ; Ἀντιλαμβάνομαι καὶ ἐγὼ. Ἐάν μὲν θεθαίωσιν ἐγὼ εἶχον εἰσαγάγει τὸν νόμον τούτον, εἰς ἐμὲ θὰ ἀπηυθόνητο καὶ ὁ γέλως· ἐάν ὅμως ὁ νομοθέτης εἶναι ἄλλος, ἐκεῖ διαβαίνει ἡ χλεύη. Καὶ ἐνεπέτυθη τότε ὁ Χριστὸς, καὶ ἐδέθη κτυπήματα ἐπὶ τοῦ κροτάφου, καὶ ἔρραπισθη. Ἀνέχεται καὶ τώρα ταῦτα, καὶ οὐδὲν παράλογον. Διὰ τοῦτο γέμνα ἔχει ἐπιτιμῆσθῃ, διὰ τοῦτο σκώληξ αἰώνιος. Ἰδοὺ πάλιν λέγω καὶ διαμαρτύρομαι. Ὅποιος θέλει ἄς γελάξῃ, ὅποιος θέλει ἄς χλευάζῃ· διὰ τοῦτο εὐρίσκομεθα ἐδῶ, διὰ νὰ μᾶς περιγελοῦν καὶ νὰ μᾶς χλευάζουν, διὰ νὰ ὑποφέρωμεν

τά πάντα. «Περικαθάρατα τοῦ κόσμου ἐσμέν»⁷ κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον.

Ὅποιος δὲν θέλει νὰ κατορθώσῃ τοῦτον τὸν νόμον, σαλπίζω διὰ τοῦ λόγου καὶ ἀπαγορεύω νὰ εἰσέρχεται εἰς τὰς ἐκκλησίας ὁ τοιοῦτος, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀρχὼν, ἔστω καὶ ἂν εἶναι αὐτὸς πού φορεῖ τὸ βασιλικὸν στέμμα. Ἦ καταβιάσατέ με ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἀρχήν, ἢ ἐάν με ἀφήνετε νὰ μένω μὴ με περιβάλλετε με κινδύνους. Δὲν ἀνέχομαι νὰ ἀνασθάνω ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦτου χωρὶς νὰ κατορθώνω σπουδαῖα πράγματα· διότι ἐάν τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν εἶναι προτιμότερον νὰ ἴσταμαι κάτω· διότι οὐδὲν εἶναι ἀβλιώτερον ἀπὸ ἀρχόντα, ὁ ὁποῖος οὐδόλως ὠφελεῖ τοὺς ἀρχομένους.

Ἀκόμη συγκεντρωθῆτε καὶ προσέχετε, παρακαλῶ ἢ καλύτερα ἄς συγκεντρωθῶμεν ὅλοι, καὶ πάντως θὰ ὑπάρξῃ κάτι περισσότερο. Μητεύσατε, παρακαλέσατε τὸν Θεόν, καὶ ἡμεῖς θὰ εἰμεθα μαζί σας, ὥστε νὰ ἀποβάλετε τὴν ὀδύνην ταύτην συνήθειαν. Οὐδόλως εἶναι δύσκολον νὰ γίνετε διδάσκαλοι τῆς οἰκουμένης· δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα νὰ ἀκουσθῆ πανταχοῦ, ὅτι θεθαίως εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν πόλιν οὐδεὶς ὑπάρχει πού νὰ ὀρκίζεται. Ἐάν γίνῃ αὐτό, δὲν θὰ λάθετε μόνον τὸν μισθὸν τῆς ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν προθυμίας· διότι αὐτὸ πού εἶμαι ἐγὼ διὰ σας, αὐτὸ θὰ γίνετε σεις διὰ τὴν οἰκουμένην. Πάντως καὶ ἄλλοι θὰ προσπαθήσουν νὰ σας μιμηθοῦν· πάντως θὰ γίνετε λυχνος κείμενος ἐπὶ λυχνίας. Καὶ τοῦτο εἶναι, λέγει, τὸ πᾶν· Δὲν εἶναι τοῦτο τὸ πᾶν, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν ἄλλων. Πάντως αὐτὸς πού δὲν ὀρκίζεται θὰ φθάσῃ καὶ εἰς ἄλλην εὐλαθεῖαν, καὶ θέλων καὶ μὴ θέλων, καὶ ἐντροπέμενος καὶ εὐλαθεούμενος.

Ἄλλὰ δὲν ἀνέχονται πολλοὶ, λέγει, καὶ ἀποσκίρτοῦν. Ἐλλά θέλιον εἰς ποιῶν τὸ θέλημα Κυρίου, ἢ μυρία παράνομοι⁸. Διότι ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ὅλα ἔχουν ἀνατραπῆ, ὅλα ἔχουν γίνῃ ἀνω κάτω· ὅτι δηλαδὴ ὁσπὼς εἰς τὰ θέατρα πλήθος ἐπιθυμοῦμε, οὐκ πλήθος δό-

κιμον. Διότι, εἶπέ μου, τί θὰ δυνηθῆ νὰ ὠφελήσῃ ὁ δόχλος; Θέλεις νὰ μάθῃς ὅτι ὄχλος εἶναι οἱ ἅγιοι καὶ οὐκ οἱ πολλοί; Ἐξαγάγετε εἰς πόλεμον ἕν ἑκατομύριον καὶ ἕνα ἅγιον καὶ ἄς ἴδωμεν ποῖος κατορθώσει περισσότερο. Ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ὅλα τὰ κατῶρθως μόνος, ὥστε οἱ ἄλλοι οὐδόλως ὠφέλησαν. Ὁ πολὺς ὄχλος, ἀπατητὴ, ὅταν δὲν τηρῆ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὐδόλως διαφέρει ἀπὸ ἐκείνους πού δὲν ὑπάρχουν κἀν. Εὐχομαι μὲν λοιπὸν καὶ ἐπιθυμῶ καὶ εὐχαρίστως θὰ ἐκποιάζον, διὰ νὰ στολίσω με πλήθος τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ με πλήθος δόκιμον ἐάν δὲ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, θέλω αὐτοὶ οἱ ὄλιγοι νὰ εἶναι δόκιμοι. Δὲν θέλετε ὅτι εἶναι καλύτερον νὰ ἔχωμεν ἕνα λιθὸν τίμιον παρά μυρίους ὀβολοῦς; δὲν θέλετε ὅτι εἶναι προτιμότερον νὰ ἔχωμεν τὸν ὀφθαλμὸν ὕγιη, παρά, ἐάν οὗτος εἶναι τυφλός, νὰ θαυράμεθα με πολυσαρκίαν; δὲν θέλετε ὅτι εἶναι καλύτερον νὰ ἔχωμεν ἕνα λιθὸν τίμιον παρά μυρία γεμάτα ψώραν; δὲν θέλετε ὅτι εἶναι καλύτερον νὰ ἔχωμεν ὄλιγα καὶ καλὰ τέκνα, παρά πολλὰ καὶ κακὰ; δὲν θέλετε ὅτι εἰς μὲν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὄλιγοι εἰσέρχονται, εἰς δὲ τὴν γέννηαν πολλοί; Τί ὑπάρχει μεταξύ ἐμοῦ καὶ τοῦ πλήθους; ποῖον τὸ φέλος; Οὐδὲν ἄλλὰ μᾶλλον φερόρα διὰ τοὺς ἄλλους. Διότι τὸ ἴδιον εἶναι ὅπως π.χ. ἐάν κάποιος ἐνδὲ εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη βέκα οὐγίεις παρά μυρίους νοσοῦντας, προσθέτῃ εἰς τοὺς βέκα τοὺς μυρίους. Οἱ πολλοὶ, χωρὶς τίποτε νὰ κατορθώσουν, τίποτε ἄλλο δὲν θὰ μᾶς προεβήσουν, παρά κόλασιν τότε, καὶ εἰς τὸ παρὲν ἀδοξίαν· διότι οὐδεὶς θὰ εἰπῆ ὅτι εἰμεθα πολλοί, ἀλλὰ θὰ μᾶς κατηγορῆ ὅτι εἰμεθα ἀχρηστοί. Διότι τοῦτο μᾶς φονάζουν διαρκῶς, ὅταν εἰπώμεν ὅτι «εἰμεθα πολλοί». Ἐλλά κακοί, λέγουν.

Ἰδοὺ πάλιν ἀπαγορεύω καὶ φωνάζω με λιμπρὰν φωνήν (οὐδεὶς ἄς μὴ νομίζῃ ὅτι εἶναι γέλως): «θὰ ἐμποδίσω καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψω εἰς ἐκείνους πού δὲν πείθονται· καὶ ἐνδῶφ κάθημαι εἰς τὸν θρόνον αὐτὸν, οὐδὲν τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ θὰ ἐγκαταλείψω. Ἄν με καταβιάσῃ κάποιος, κατόπιν ἀνεύθυνος θὰ εἶμαι· ἕως β-
του ὅμως παραμένω ὑπεύθυνος, δὲν δύναμαι νὰ παρα-
θέλω, οὐκ διὰ τὴν ἰδικήν μου τιμωρίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδικὴν σας σωτηρίαν· διότι πολὺ θὰ ὀμιλήσω διὰ τὴν σωτηρίαν σας. Ὑπὲρ αὐτῆς ὑποφέρω καὶ πονῶ».

7. Α' Κορινθ. 4, 13.

8. Σου. Σειφ. 16, 3.

Ἄλλὰ πεισθῆτε, ὥστε καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ λάθητε πολλὴν τὸν μισθόν, καὶ ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ αἰῶνια ἀγαθὰ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Θ' (9)

(Πρῶξ. 3, 12-26)

Ἰδὼν δὲ, φησί, Πέτρος, ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν· Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῶν τί ἀνεπίστευτε, ὡς Ἰβῆ δύναμις ἢ εὐσεβεῖα πεποιθῆκε τοῦ περιπατεῖν αὐτῶν;

α'. Εἶναι γεμάτη ἀπὸ περισσότεραν παρρησίαν ἢ ὁμιλία αὕτη. Κάνει δὲ τοῦτο, ὅτι ἐπειδὴ εἰς τὴν προηγουμένην ἐφοβήθη, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν θά ἤδύναντο νὰ ὑπομείνουν ἐκεῖνοι, ὄντες ἄνθρωποι γλευσταὶ καὶ γελωτοποιοί. Ὅθεν ἀρχίζων μὲν ἐκέλευεν τὴν ὁμιλίαν, κάμνει ὥστε οὗτοι νὰ ἐπιστρέψουν, εὐθὺς διὰ τοῦ προοιμίου λέγων: «Τοῦτο ὑμῶν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐναντίοσθε τὰ ρημάτά μου»¹, ἐδῶ ὅμως δὲν χρειάζεται αὐτὴν τὴν προετοιμασίαν, διότι δὲν ἦσαν ἀπρόθυμοι, ἀφοῦ τὸ θαῦμα ἔκαμεν ὥστε ἅπαντες νὰ ἐπιστρέψουν ἐπομένως ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ φόβου καὶ ἐκπλήξιν. Διὰ τοῦτο δὲν χρειάζηται εἰς αὐτὸν ἀπὸ ἐδῶ νὰ ἀρχίσῃ, ἀλλὰ μετὰ ἄλλον τρόπον, μετὰ τὸν ὁποῖον μάλιστα καὶ προσήλκυεν αὐτούς, ἀφοῦ ἀπέκρουσε τὴν δόξαν τὴν προεργασμένην ἀπὸ αὐτοῦ², διότι οὐδόλας τόσοσ ἀφελεῖ καὶ φοβῆθαι τοὺς ἀκούοντας, ὅσον τὸ νὰ μὴ λέγῃ διὰ τὸν ἑαυτὸν του ὁ ὁμιλιῶν τίποτε τὸ σπουδαῖον, ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμοίαν ὅτι εἶναι σπουδαῖος νὰ ἀναίρη.

1. Πρῶξ. 3, 12.
2. Πρῶξ. 2, 14.

Περισσότερον λοιπὸν ἐδόξασαν τοὺς ἑαυτοῦς των μετὰ τὸ νὰ καταφρονήσουν τὴν δόξαν καὶ νὰ δείξουν ὅτι δὲν ἦτο ἀνθρώπινον, ἀλλὰ θεῖον τὸ γεγονός· καὶ ὅτι εἶναι ἄξιοι νὰ θαυμάζωνται κατὰ μὲ αὐτούς καὶ ὅχι νὰ θαυμάζονται. Βλέπετε πόσον, ὃν ὁ ἴδιος ἀνώτερος ἐγωισμοῦ, ἀπαρρίπτει τὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν του δόξαν; Τοιοῦτοτρόπως ἔπραττον καὶ οἱ παλαιοί, ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ Δανιὴλ: «Καὶ ἐγὼ δὲ οὐκ ἐν σοφίᾳ τῆ οὐρῆ ἐν ἐμοί»³ καὶ πάλιν ὁ Ἰωσήφ: «Οὐκ διὰ τοῦ Θεοῦ ἡ διασάφεισ αὐτῶν»⁴; καὶ ὁ Δαβὶδ: «Ὅτε ἤραγο το ἰέων καὶ ἡ ἄρκτος, ἐν ὀνόματι Κυρίου ταῖς χερσὶν αὐτοῦ διέσπασεν»⁵ καὶ οὗτοι τώρα: «Τί ἡμῶν ἀνεπίστευτε ὡς Ἰβῆ δύναμις ἢ εὐσεβεῖα πεποιθῆκε τοῦ περιπατεῖν αὐτῶν»; Οὗτε τοῦτο εἶναι ἰδικόν μας, λέγει· διότι δὲν προεκαλέσαμε τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ ἐπειδὴ εἴμεθα ἄξιοι. Ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, (πρόσεξε πῶς συνεχῶς εἰσπαθεῖ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τοὺς προγόνους, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι εἰσάγει κάποιο νέον δόγμα καὶ ἐκαὶ ἐνεθυμήθη τὸν πατριάρχην Δαβὶδ, καὶ ἐδῶ τοὺς περὶ τὸν Ἀβραάμ) ἐδόξασε τὸν Παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Πάλιν μετὰ ταπεινώσειν, ὅπως καὶ εἰς τὸ προοίμιον ἔπειτα ἐνδιατρίβει εἰς τὸ τόλμημα καὶ ἐξαιρεῖ τὸ γεγονός καὶ δὲν τὸ συσκοτίζει ὅπως προηγουμένως. Πράττει δὲ τοῦτο θέλων νὰ προσελκύσῃ αὐτοὺς περισσότερον· διότι ὅσον τοὺς ἀπεδείκνυε ὀυευθόνους, τόσοσ περισσότερον κατωρθοῦτο αὐτῷ.

Ἐδόξασε, φησί, τὸν Παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὁ μεις παρεδώκατε, καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκεῖνου σπολύειν. Δύο τὰ ἐγκλήματα, καὶ ὅτι ὁ Πιλάτος ἤθελε νὰ τὸν ἀπολύῃ καὶ ὅτι· σεις, ἐνῶ ἐκεῖνος ἠθέλησε, δὲν ἠθελήσατε. Ἐμεις δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε καὶ ἠτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ἡμῶν, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνετε, ὃν ὁ Θεὸς ἠγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρ-

3 Δαν. 2, 30.
4 Γεν. 40, 8.
5 Α' Βασίλ. 17, 34.

τυρές έσμεν». Ός νά έλεγαν: «Άντι αὐτοῦ τῶν ληστῆν ἐζητήσατε». Πάρα πολύ φοβερόν ἔκαμε τὸ πρῶμα· ἐπειδὴ θηλαθῆ εἶχεν αὐτοὺς ὑποχειρίους, πλήττει εἰς τὴν συνέχειαν σφοδρός.

«Τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς», λέγει, Ἐδῶ προετοιμάζει τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀνάστασιν. «Ὁν ὁ Θεὸς ἡγειρεν ἐκ νεκρῶν». Διὰ νὰ μὴ εἰπῆ κάποιος, ἀπὸ ποῦ εἶναι τοῦτο φανερόν; δὲν καταφεύγει πλεον εἰς τοὺς προφήτας, ἀλλὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἐπειδὴ εἰς τὴν συνέχειαν ἦτο ἀξιόπιστος διότι τότε μὲν, ὅταν εἶπεν ὅτι ἀνέστη, τὸν Δαβὶδ ἔφερε ὡς μάρτυρα, τώρα δὲ ἡμῶς, ὅταν ἀνέφερε τὸ ἴδιον, τὸ σύνολον τῶν ἀποστόλων. «Ὁδὴ ἡμεῖς ἔσμεν, φησί, μάρτυρες. Καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τοῦτον, ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὀλοκληρίαν τούτων ἀπέναντι πάντων ὑμῶν». Ζητῶν νὰ φανερώσῃ τὴν ἀνάστασιν, ἀμέσως φέρει εἰς μέσον τὸ θαῦμα. «Ἐνόπιον, φησί, πάντων ὑμῶν».

Ἐπειδὴ πάρα πολύ ἐπίεσεν αὐτοὺς καὶ ἀπέδειξεν ὅτι ὁ σταυρωθεὶς ἀνέστη, πάλιν τοὺς ἀνακουφίζει, ἀφοῦ τοὺς ἔδωσε τὴν δυνατότητα τῆς μετανοίας, λέγων: «Καὶ νῦν ἀδελφοί, οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, καθὼς καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν». «Κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε», πρώτη ἀπολογία αὐτῆ· ἡ δευτέρα, «καθὼς καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν». «Ὅπως ὁ Ἰωσήφ ἔλεγεν εἰς τοὺς ἀδελφούς του ὅτι «ὁ Θεὸς με ἀπέστειλεν ἔμπροσθεν ὑμῶν»⁶· μᾶλλον δὲ ἐκεῖνο τὸ ὅσιον συνεσταλμένως εἶπεν ἐκεῖ «τῇ ὀριζομένη θουλή καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον λαθόντες»⁷, τοῦτο ἀναλύει ἔδῳ. «Ὁ δὲ Θεός, ὃ προκατήγγειλε διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν ταθεῖν τὸν Χριστὸν αὐτοῦ, ἐπλήρωσεν οὕτως». Ἐάν ἀποδειγθῇ τοῦτο, συγχρόνως ἀποδεικνύει ὅτι δὲν εἶναι ἰδικόν των τὸ πταίσμα, καὶ ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ εἶναι γίνεσθαι. Μὲ τὸ νὰ εἰπῆ δὲ «ἃ προκατήγγειλε», ὑπονοεῖ τοὺς λόγους με τοὺς ὁποίους ὠνείδιζον τὸν Χριστὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ: «Εἰ θέλει αὐτὸν, σωσάτω αὐτόν, λέγοντες»· εἶπε γὰρ Ὁ λόγος Θεοῦ εἰμι

6. Γεν. 45, 5.
7. Πρὸς 2, 23.

πέποιθεν ἐπ' αὐτόν καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ»⁸. Φλυαρία λοιπὸν εἶναι ταῦτα ὃ ἀνῆτοι; Ἄπαγε! ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως ἔπρεπε νὰ γίνοντο αὐτὰ μαρτυροῦν καὶ οἱ προφῆται. «Ὅστε δὲν κατέθη, ὅχι ἀπὸ προσωπικῆν ἀδυναμίαν, ἀλλὰ ἀπὸ δυνάμεν. Καὶ τοποθετεῖ αὐτὸ εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀπολογίας ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων, ὥστε νὰ γίνοντο δεκτικοί. «Ἐπλήρωσε, φησὶν, οὕτως». Ἐλέπεις πῶς τὸ πᾶν ἐκεῖ ἀναφέρει; «Μετανοήσατε οὖν, φησὶ, καὶ ἐπιστρέψατε». Καὶ δὲν λέγει; «Ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν σας», ἀλλὰ «διὰ νὰ συγγωρηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι σας», φανερώων τὸ ἴδιον πρῶγμα. Ἐπειτα προσθέτει τὸ κέρδος: «Ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναμύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ Κυρίου». Φανερῶνει ἐνταῦθα ὅτι αὐτοὶ ἔχουν ταλαιπωρηθῆ καὶ διὰ πολλῶν δεινῶν ἔχουν δοκιμασθῆ διὰ τοῦτο καὶ τοιοῦτοτρόπως ὤμιλησε, γνωρίζων ὅτι αὐτοὶ ὁ λόγος θὰ ἤρμοξε πρὸς ἐκείνον ποῦ πάσχει καὶ ζητεῖ παρηγορίαν.

8. Καὶ πρόσεξε πῶς προοδευτικῶς προχωρεῖ. Εἰς μὲν τὴν πρώτην ὁμιλίαν ὑπηνίχθη ἡμέρας τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν κάθισιν εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνῶ ἔδῳ καὶ τὴν ἐμφανῆ παρουσίαν, «Καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεχειρισμένον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι», (ἀντι τοῦ εἶναι ἀνάγκη), «ἀχρὶ χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων». Διότι δὲν ἔρχεται τώρα, ἡ αἰτία εἶναι φανερά. «Ὅν ἐλάλησε, φησὶν, ὁ Θεὸς διὰ στόματος τῶν ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν τῶν ἀπ' αἰῶνος. Μωσῆς μὲν γὰρ εἶπε πρὸς τοὺς πατέρας ὅτι Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα, ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς». Ἐκεῖ μὲν τὸν Δαβὶδ ἀνέφερε, ἐνταῦθα δὲ τὸν Μωσῆα. «Πάντων, φησὶν, ὃν ἐλάλησεν ὁ Θεός», μὲ τὸ νὰ συγκαλύπτῃ ἀκόμη, ὡδηγῶν μᾶλλον ἡμέρας αὐτοὺς εἰς τὴν πίστιν.

Κατόπιν ἔρχεται εἰς τὸ ἀξιόπιστον λέγων: «Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεός ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα». Ἐπειτα καὶ ἡ τιμωρία εἶναι πολλή. «Ἐστὰι δέ, φησὶ, πάσα ψυχὴ, ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολο-

8. Μαρθ. 27, 42-43.

θρευθήσεται εκ τού λαού. Καί πάντες δέ οί προφήται από Σαμουήλ και τών καθεξής, όσοι ἐλάλησαν και προκατήγγειλαν τās ημέρας ταύτας. Ἐδῶ καλῶς ἐτοποθέτησα τόν δλεθρον· διότι όταν ἀναφέρῃ κάτι σπουδαῖον, εἰς τούς πρώτους καταφεύγει. Καί μαρτυρίαν ἔδραν ἥτις ἐχει ἀμώτερα, ὅπως εἶπεν ἐκεῖ: «Ἐως ἄν θῆ τούς ἐχθρούς ὑπό τούς πόδας αὐτοῦ»⁹. Διότι τῶ θαυμαστῶν εἶναι ὅτι ἐδράσκονται και τὰ δύο ὄμοι, και ἡ ὑποταγή και ἡ παρακοή και ἡ τιμωρία.

«Ὡς ἐμέ», λέγει. Διατί λοιπόν πτοίσθε: «Ἦμεῖς ἐστε υἱοί τῶν προφητῶν». Ἄστε εἰς σās ὠμίλων και διὰ σās δια ἔχουν γίνεῖ. Διότι ἐπειδή ἐξ αἰτίας τοῦ ταλμῆματος ἐνόμιζον ὅτι εἶχον ἀποξενωθῆ (διότι δέν ὑπάρχει ὁ αὐτός λόγος, τώρα μὲν νά σταυροῦται, τώρα δέ νά συγχωρῆ αὐτούς ὡς αἰκείους), φανερόναι ὅτι και ἐκεῖνο ἐγένετο, συμφώνως πρὸς προφητείαν και τοῦτο: «Ἦμεῖς ἐστε, φησὶν, υἱοί τῶν προφητῶν, και τῆς διαθήκης, ἥς διέθετο ὁ Θεός πρὸς τούς πατέρας ὑμῶν, λέγων πρὸς Ἀβραάμ· Καί ἐν τῷ σπέρματι σου εὐλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς»¹⁰. «Ἦμῖν πρώτον, φησὶν, ὁ Θεός, ἀναστήσας τόν Παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ἀπέστειλεν», (ἄρα και εἰς ἄλλους· ἀλλά πάντως πρώτον εἰς σās πού ἐσταυρώσατε), «εὐλογουῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπό τῶν πονηριῶν».

Ἄς ἐξετάσωμεν δέ λεπτομερέστερον τὰ ἀναγνωσθέντα ἀνωτέρω. Πρῶτον διδάσκει ὅτι αὐτοὶ ἕκαστοι τῶ θαύμα μὲ ἐκεῖνο πού εἶπε: «Τί θαυμάζετε»: Καί δέν ἀφήνει νά μὴ πιστεῖται τὸ λεγόμενον. Καί διὰ νά τὸ κάμῃ περισσότερον ἀξιόπιστον, προκαταλαμβάνει τὴν κρίσιν αὐτῶν: «Ἦμῖν, φησὶ, τί ἀντιζετε, ὡς ἴδια δύναμι ἢ εὐσεβείας πεποιηκόσιν»; Ἐάν αὐτὸ σās ταρασῆ και σās θορυβῆ, μάθετε ποῖος εἶναι αὐτός πού ἐποίησε, και μὴ ἐκπλήττεσθε.

Και πρόσθε δτι πανταχοῦ όταν καταφεύγῃ ἐπὶ τόν Θεόν και εἶπῃ ὅτι δια γίνονται παρ' αὐτοῦ, τότε ἀφόβως ἐπιπλήττει αὐτούς. Διὰ τοῦτο και ἀνωτέρω ἐλέγεν: «Ἄνδρα ἀποβεδειγμένον ἀπό Θεοῦ εἰς ὑμᾶς»¹¹.

9. Ἰωάν. 109, 2
10. Γεν. 12, 3.
11. Πρῶτ. 2, 22.

Και πανταχοῦ ὑπενωμίζεῖ εἰς αὐτούς τὸ τὸλμημα, ὡστε και τὸ θαῦμα νά ἀποδειγθῆ και ἡ ἀνάστασις νά ἐπικυρωθῆ. Ἐνταῦθα δέ προσέθεσε και ἄλλο: διότι οὐκέτι πλέον τὸν λέγει Ναζωραῖον, ἀλλά τί: «Ὁ Θεός, φησὶ, τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε τόν Παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν».

Πρόσθε και τὴν ταπεινωσιν αὐτοῦ. Δέν ἐκατηγόρησεν, ὡτε εἶπεν ἀποστόμως: «Καί τώρα πιστεῦτε» ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἦτο γαλῶς ἐπὶ τεσσαράκοντα ἐτη, ἀνωρθῶθη ἐν τῷ δυνάμει Ἰησοῦ Χριστοῦ. Δέν ὠμίλησε τοιοῦτοτρόπως (διότι ἦτο δυνατόν νά τούς κάμῃ περισσότερον φιλονεϊκούς), ἀλλά πρῶτον αὐτούς ἐπαινεῖ, ἐπειδή ἐθαύμαζον τὸ συμβάν και πάλιν ἀπό τοῦ προγόνου τούς προσκαλεῖ. Καί δέν λέγει: «Ὁ Ἰησοῦς αὐτὸν ἐθεράπευσε» (καίτοι θεθαίως αὐτός αὐτὸν ἐθεράπευσεν), ἀλλά διὰ νά μὴ λέγουν: «Καί πᾶς εἶναι λογικὰ ταῦτα ἀφοῦ τὸν παράνομον δοξάζουν»; διὰ τοῦτο ὑπενωμίζεῖ εἰς αὐτούς τὴν ὑπό τοῦ Πιλάτου κρίσιν, ἀποδεικνύων ὅτι, ἐάν ἤθελον νά προσέχουν, δέν εἶναι παράνομος· διότι δέν θά ἤθελεν ὁ Πιλάτος νά ἀπολύσῃ αὐτόν. Καί δέν εἶπε «βελήσαντας», ἀλλά «κρινοντας ἐκείνου ἀπολύειν», φανερόναι ὅτι ἐκείνον μὲν πού ἐφώνευσεν ἄλλους ζητήσατε νά ἀφεθῆ ἐλεύθερος, ἐκείνον δέ πού ἀνίστα τούς φονευθέντας δέν ἠβελήσατε. Καί διὰ νά μὴ λέγουν πάλιν «ὡς τώρα δοξάζει αὐτὸν ἐκεῖνος πού τότε δέν ἐβοήθησε»; φέρουν τούς προφήτας, οἱ ὁποῖοι μαρτυροῦν ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἔπρεπε νά γίνουν.

Ἐπειτα, διὰ νά μὴ νομίσουν ὅτι ἡ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἰδική τῶν ἀπολογίᾶ, προηγουμένως κατηγορεῖ αὐτούς. Καί τὸ γεγονός ὅτι ἠρνήθητε κατὰ πρόσωπον τοῦ Πιλάτου, ἐνῶ ἐκεῖνος ἠβηλε νά τὸν ἀθωώσῃ, δέν ἦτο τυχαῖον· και ὅτι δέν ἦτο δυνατόν νά ἀρνήθητε κατηγορεῖ αὐτούς πού ἐξητήθη ἀντ' αὐτοῦ. Τοιοῦτοτρόπως και τοῦτο ἦτο μεγάλη οἰκονομία. Ἐδῶ φανερόναι τὴν ἀναισχυντίαν αὐτῶν και τὴν θρασύτητα και ἀπερισκεψίαν, και ὅτι ὁ μὲν εἰδωλολάτρης, ἄν και μόνον τότε διὰ πρώτην φοράν εἶδεν αὐτόν, ἐν τούτοις ἀπήλλαξεν αὐτόν (καίτοι θεθαίως οὐδέν σπουδαῖον ἤκουσεν), αὐτοὶ ὅμως, ἄν και ἐτρέφοντο μαζί με τὰ θαύματα, ἐν τούτοις τὸ ἀντίθετον ἔκαμαν.

Ἄτι δέ δικαίως ἔκρινεν ἐκείνος νά τὸν ἀπολύῃ,

καί ὅτι δὲν ἔκαμε ταῦτα χαριζόμενος εἰς αὐτόν, ἀκούε αὐτὸν εἰς ἄλλο σημεῖον ποῦ λέγει: «Ἔβας ὑμῖν ἔστιν ἀπολύειν ἕνα τινὰ θέλετε οὖν τοῦτον ἀπολύσω ὑμῖν»¹²; «Ἕμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε». Δὲν εἶπεν «ἐξεδώκατε», ἀλλὰ πανταχοῦ «ἠρνήσασθε». Εὐλόγως διότι τοιοῦτρόπως ἔλεγεν; «Οὐκ ἔχομεν βασίλεια, εἰ μὴ Καίσαρος»¹³. Καί δὲν εἶπε «δὲν ἐζητήσατε ἐκεῖνον ποῦ δὲν δύνασθε νὰ συλλάβετε, τὸν ἀκατάληπτον, αὐτὸν μόνον ἠρνήσασθε», ἀλλὰ καὶ «ἐφρονεῦσατε».

Ὅτε ἦσαν πεπαιρωμένοι, οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν ὅτι ἰδιαίτερας συνεκλονίσθησαν αἱ ψυχαὶ των, τότε πληγῆται ἰσχυρότερον, τότε ποῦ δύναται καὶ νὰ συνισθάνωθον. Διότι ὅπως καὶ ἡμεῖς εἰς τοὺς μεθύοντας μὲν οὐδὲν λέγομεν, ὅταν ἄνωγαν ἀνιήφουν καὶ συνέλθουν ἀπὸ τὴν μέθη, τότε τοὺς ἐπιπλήττομεν, τοιοῦτρόπως λοιπὸν καὶ ὁ Πέτρος, ὅτε ἠδύνατο νὰ ἀντιλαμβάνωνται τὰ λεγόμενα, τότε ὠμίλησεν ἀσπληρῶς, πολλὰ εἶναι τὰ ἀμαρτήματα ποῦ ἀριθμεῖ· π.χ. ὅτι, ἐκεῖνον ποῦ ὁ Θεὸς ἐδόξασεν, οὗτοι παρέδωκαν ὅτι, ἐκεῖνον ποῦ ὁ Πιλάτος ἀθάωνεν, οὗτοι ἠρνήθησαν κατὰ πρόσωπον ἐκείνου ὅτι προετίμησαν τὸν ληστήν.

γ'. Πρόσεξε πάλιν πῶς χωρὶς νὰ φαίνεται ὁμιλεῖ περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἀποδεικνύων ὅτι ἀνεστήθη ὅπως ἔλεγεν εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν «καθὸς οὐκ ἦν δυνατόν κρατεῖσθαι αὐτὸν δι' αὐτοῦ»¹⁴, καὶ ἐδῶ, «τὸν δὲ ἀρχηγόν, φησὶ, τῆς ζωῆς ἀπεκτείνετε». Ἄρα δὲν ἐλαθεν ἀπὸ ἄλλων τὴν ζωὴν. Ὅπως ἀρχηγὸς τῆς κακίας θὰ ἦτο ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔτεκε τὴν κακίαν, καὶ ἀρχηγὸς φόνου ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος πρῶτος εἰσήγαγε τὸν φόνον, οὕτω καὶ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ζωὴν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του. «Ὁν ὁ Θεὸς ἠγείρει», λέγει. Ἐπειδὴ εἶπε ταῦτα, προσέθεσε: «Καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον, ὃν θεωρεῖτε καὶ οἰδατε, ἑσπερώσατε τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὀλοκληρίαν ταύτην».

Ἄλλ' ἕως, ἐὰν ἡ εἰς αὐτὸν πίστις εἶναι ἐκείνη ἡ

12. Ἰωάν. 19. 39.

13. Ἰωάν. 19. 15.

14. Πράξ. 2. 24.

ὅποια ἔκαμε τὸ πᾶν, καὶ ὅτι εἰς αὐτὸν ἐπίστευσε, διὰ ποῖον λόγον δὲν εἶπε «διὰ τοῦ ὀνόματος», ἀλλ' «ἐν τῷ ὀνόματι»; Διότι ἀκόμη δὲν εἶχον θάρρος νὰ εἴπῃ: «Ἡ εἰς αὐτὸν πίστις». Διὰ νὰ μὴ εἶναι ἕως μικρὸν τὸ «δι' αὐτοῦ», προσέθεσε: «Καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἑσπερώσατε αὐτόν». Καὶ τοῦτο ἀφοῦ εἶπε προηγουμένως, τότε λέγει: «Καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὀλοκληρίαν ταύτην». Πρόσεξε πῶς φανερώνει ὅτι καὶ ἐκεῖνο τὸ εἶπε συγκαταβαίνων διότι δὲν θὰ ἐχρειάζετο τὴν θεοῦ ἡθειαν ἄλλου διὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐκεῖνος τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα ἀνάρθωσε χάλλον, ὁ ὁποῖος οὐδόλως διέφερον ἀπὸ νεκρῶν. Πρόσεξε πῶς πανταχοῦ τὰς μαρτυρίας αὐτῶν χρησιμοποιοῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν του διότι ἀνωτέρω μὲν ἔλεγεν: «Καθὼς καὶ αὐτοὶ οἰδατε»¹⁵, καὶ «ἐν μέσῳ ὁμῶν»¹⁶ καὶ πάλιν, «ὃν θεωρεῖτε καὶ οἰδατε, ἀπέναντι πάντων ὑμῶν»: καίτοι δὲν ἐγνώρισαν ὅτι ἐθεραπεύθη ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐγνώρισαν ὅτι ἦτο χαλῶς. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ κατορθώσαντες ὁμολογοῦν ὅτι δὲν ἑσπερώθη μετὰ τὴν ἰδικὴν των δύναμιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν δὲ δὲν συνέβαινε τοῦτο, καὶ ἦσαν δυνατοὶ πεπεισμένοι ὅτι ἀνίστη, δὲν θὰ ἤθελον νὰ στερεώσουν τὴν δόξαν τοῦ νεκροῦ περισσότερο παρά τὴν ἰδικὴν των, καὶ ταῦτα ἐνῶ ἐκεῖνοι πρὸς αὐτοὺς ἀπέβλεπον.

Ἐπειτα ἐνῶ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἦσαν ἐμφοδοί, ἀμέσως τοὺς παρηγόρησε μετὰ τὴν ὀνομασίαν τῶν ἀδελφῶν, εἰπὼν: «Ἄνδρες ἀδελφοί». Διότι ἐκεῖ μὲν οὐδόλως ὠμίλησε περὶ τῶν ἑαυτῶν των, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ Χριστοῦ, λέγων, «ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτα πάς οἶκος Ἰσραὴλ»¹⁷, ἐνταῦθα δὲ καὶ παραίνεσιν προσθέτει. Ἐκεῖ ἀνέμενον αὐτοὺς διὰ νὰ τοὺς ὁμιλήσῃ, ἐνταῦθα ἐγνώριζε πόσον ἐπρώδευσαν καὶ πόσον οὗτοι εἶχον πλησιάζει περισσότερο εἰς τὴν πίστιν. Καὶ ἐπὶ πλέον τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα δὲν ἐλέγησεν ἔξ ἄγνοιας διότι τὸ νὰ ζητήσουν τὸν ληστήν, τὸ νὰ μὴ δεχθῶν ἐκεῖνον ποῦ ἐκρίθη ἀθῶος καὶ τὸ νὰ ἐπιβῶν νὰ τὸν φονεῶσιν, ἀπὸ ποῖαν ἀγνοίαν προήρχοντο; Ἄλλ' ἕως βίβει εἰς αὐτοὺς τὴν δυνατότητα νὰ ἀρνήθωσιν ἐκεῖνα ποῦ εἶχον προχθῆ

15. Πράξ. 2. 22.

16. Πράξ. 2. 22.

17. Πράξ. 2. 36.

καί νά μετανοήσουν' μάλλον δὲ καί ἀπολογίαὶν ὑπὲρ αὐτῶν ἀξιόλογον κατασκευάζει καὶ λέγει: «Ὅτι μὲν οὖν ἀδῶον ἀνηρέτε, ἤβετε' ὅτι δὲ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἴσως ἠγνοεῖτε». Καὶ ἀπὸ ἐδῶ δὲν συγχωρεῖ μόνον αὐτοὺς διὰ τὰ ἐγκλήματα, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρωτεργάτας τῶν κακῶν' διότι θεαίως θά ἔκαμιν αὐτοὺς περισσώτερον φιλονείκους, ἐὰν ἐξέτρεπε τὴν ὁμίλιον εἰς κατηγορίαν' διότι ἐκεῖνος ποῦ ἔχει πράξει κατὰ φανερόν, ὅταν κάποιος τὸν κατηγορῇ, προσπαθῶν νὰ ἀπολογηθῇ, γίνεται ὀρμητικώτερος. Καὶ δὲν λέγει ἐπομένως ὅτι «ἐσταυρώσατε, ἐφονεύσατε», ἀλλ' «ἐπράξατε», ὁδηγῶν αὐτοὺς εἰς συγχώρησιν. Ἐὰν ἐκεῖνοι ἔπραξαν χωρὶς νὰ γνωρίζουν, πολὺ περισσώτερον ὄντοι' ἐὰν ἐκεῖνοι συγχωροῦνται, πολὺ περισσώτερον ὄντοι.

Τὸ δὲ ἀξιωμασιμαστικὸν εἶναι, ὅτι, ὁμιλήσας καὶ ἀνωτέρω καὶ ἐδῶ, ἐκεῖ μὲν, «τῆ ὀρισμένη βουλή καὶ προγνώσει»¹⁸, ἐδῶ δὲ ὅτι «προκατήγγειλε» εἰς δίκους τὸν Χριστὸν, οὐδαμῶδ' παρουσιάζει μαρτυρίαν, διότι ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ἔχει λεχθῆ μετὰ πολλῶν ἐγκλημάτων καὶ τῆς τιμωρίας ἐναντίον αὐτῶν. «Καὶ διῶσα, φησί, τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ, καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ»¹⁹, καὶ πάλιν, «ἃ προκατήγγειλε, φησί, διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν παθεῖν αὐτὸν, ἐπλήρωσεν οὕτως». Μεγάλῃν φανερώσει τὴν ἀπόφασιν, ἀφοῦ θεαίως πάντες ἔλεγον τοῦτο καὶ διὰ μόνον εἰς Ἀληθῶς, ἐὰν δὲν ἔχουν γίνε ἐξ ἀγνοίας, ἔχουν γίνε παρά τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ. Πρόσεξε πόση εἶναι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἔχη χρησιμοποιήσει τὰς κακίας τῶν ἄλλων δι' ἐκεῖνο ποῦ πρέπει. «Ἐπλήρωσεν», λέγει, διὰ νὰ μὴ νομίουν κατόπιν ὅτι ὑπολείπεται κατὰ τι, τοῦτο προσέθεσεν, ἐξηγῶν ὅτι ἔχουν πραγματοποιηθῆ ὅσα ἔπρεπε νὰ πάθῃ.

Ἀλλὰ μὴ νομίσητε, ἐπειδὴ οἱ προφῆται ταῦτα εἶπον, καὶ ἐπειδὴ κατὰ ἀγνοίαν ἐπράξατε, ὅτι εἶναι ἀρκετὴ ἀπολογία τοῦτο διὰ σᾶς. Ὅμως δὲν ὁμιλεῖ οὕτως, ἀλλὰ πραότερον: «Μετανοήσατε οὖν». Διὰ τί; «Εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὁμῶν τὰς ἁμαρτίας». Δὲν ἐννοῶ ἐκεῖνα ποῦ ἔχουν τολμηθῆ, ὅταν εὐρίσκειτο εἰς τὸν σταυρὸν (Γ-

18. Πράξ. 2. 23.
19. Ἦο 53 θ.

σως ἐκεῖνα ἐξ ἀγνοίας), ἀλλ' ὥστε νὰ ἐξαλειφθοῦν αἱ ἄλλαι ἁμαρτίαι σᾶς.

Ἐπειτα προσθέτει: «Ὅπως ἂν ἐλθῶσιν ὑμῖν καιροὶ ἀναψύξεως». Ἐνταῦθα περὶ τῆς ἀναστάσεως διδάσκει ἀμυδρῶς' διότι πράγματι ἐκεῖνοι εἶναι οἱ καιροὶ τῆς ἀναψύξεως, τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Παῦλος ἐπεζήτηε, λέγων: «Καὶ ἡμεῖς οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνῳ, στενάζομεν θαρροῦμενοι»²⁰. Ἐπειτα ἀποδεικνύων ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ αἴτιος τῶν καιρῶν τῆς ἀναψύξεως λέγει: «Καὶ ἀποστελῆ τῶν προκειρισμένων ὑμῖν Ἰησοῦν Χριστόν». Δὲν εἶπε: «Διὰ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ ἁμαρτία σᾶς», ἀλλ' «αἱ ἁμαρτίαι», ὑπονοῶν καὶ ἐκείνην.

Ἀποστελῆ. Ἀφοῦ εἶπε τοῦτο, δὲν λέγει κατόπιν ἀπὸ ποῦ, ἀλλὰ μόνον προσθέτει: «Ὅν δεῖ οὐρανὸν μὲν βέβασθαι». Ἀκόμη νὰ δεχθῆ. Καὶ πῶς δὲν εἶπεν: «Ὅν οὐρανὸς ἐδέξατο». Τοῦτο εἶπεν ὡς διδάσκων περὶ τῶν ἀνω χρόνων. «Οὕτως ἔχουν οἰκονομηθῆ, λέγει, οὕτως ἔχουν συντεθῆ» περὶ δὲ τῆς αἰωνίου ὑπάρξεως αὐτοῦ ἀκόμη δὲν ὁμιλεῖ, ἀλλ' ἐνδιατρίβει ἀκόμη εἰς τοὺς λόγους τῆς οἰκονομίας καὶ λέγει: «Μωσῆς μὲν γὰρ εἶπε πρὸς τοὺς πατέρας ὅτι Προφήτην ὁμῖν ἀναστήσει Κύριος». Ἐπειτα ἀνωτέρω μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν ὁ Θεὸς διὰ στόματος πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν ἀπ' αἰῶνος», αὐτὸν εἰσάγει ἐν συνεχείᾳ τὸν Ἰσὶον τὸν Χριστόν διότι ἀφοῦ πολλὰ προεῖπεν, εἰς αὐτὸν δὲ πρέπει νὰ ἀκούωμεν, δὲν θά ἔκαμιν λάθος κανεῖς, ἐὰν ἔλεγε ὅτι ταῦτα οἱ προφῆται ἔχουν εἶπῃ.

δ'. Μὲ ἄλλον τρόπον δὲ θέλει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὰ ἴδια προεῖπον καὶ οἱ προφῆται. Καὶ ἂν κάποιος ἐξετάζῃ μὲ ἀκριβείαν, θά εὕρῃ καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην, ἀμυδρῶς μὲν, πάντως νὰ εἶναι εἰπωμένα' ὥστε οὐδὲν εἶναι νεώτερον. «Τὸν προκειρισμένον», λέγει. Ἐνταῦθα αὐτοὺς καὶ φοβίζει, ὡς κατωτέρων ἀπὸ πολλοῦς. Πῶς λοιπὸν ἔλεγεν: «Ἐπλήρωσεν ὁ εἶδει παθεῖν»; «Ἐπλήρωσεν», εἶπεν, ὅχι «ἐπληρώθη», φανερώνων ὅτι, ἐκεῖνα μὲν τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ πάθῃ, ἐξεπλήρωσεν, ἐκεῖ-

20 Β' Κορινθ. 5, 4. λ. ακίνος = θνήτων σώμα. λ. θαρροῦμενοι = ὡς νὰ εὐμεθὰ φορτωμένοι μὲ βαρῶ φορτίον.

να όμως τα οποία απομένουν ακόμη να γίνουν, μέχρι τώρα δεν είπε. «Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ». Ἐκεῖνο λέγει, τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρως ἔκαμνεν αὐτοῦς φίλους.

Βλέπει πῶς ἀναμειγνύει ἀσημαντά καὶ ὑψηλά; Διότι εἶναι καὶ ἀσημαντὰ καὶ σπουδαῖα, ἐάν ἐκεῖνος ποῦ πρόκειται νὰ ἀνέλθῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς εἶναι ὅμοιος μετὸν Μωϋσῆ· πλὴν ἄλλὰ τότε ἦτο μέγας· διότι δὲν ἦτο θεσπιάως σύμφωνον πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Μωϋσέως τὸ «καὶ ἔσται πᾶς ὁ μὴ ἀκούων ἐξολοθρευθήσεται». Εἶπε δὲ καὶ πάρα πολλά ἄλλα ποῦ φανερώσαν ὅτι δὲν εἶναι ὅμοιος μετὸν Μωϋσέα, ὥστε μετὰ μεγάλην μαρτυρίαν ἤρχισε νὰ ἀσχολῆται. «Ὁ Θεὸς αὐτὸν ἀναστήσει, φησὶν, ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν». Ὡστε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Μωϋσὴς ἠπειλήσεν αὐτοῦς ποῦ δὲν ἀκούουν. «Ὅλα ταῦτα εἶναι χρῆσιμα. «Καὶ πάντες δέ, φησὶν, οἱ προφήται ἀπὸ Σαμαρείας». Δὲν ἠθέλησεν νὰ ἀσχολῆθῃ μετὰ ἑκάστον ἰδιαιτέρως, διὰ νὰ μὴ μακρηγορήσῃ, ἀλλὰ, ἀναφερθεὶς εἰς τὴν πλέον σπουδαίαν μαρτυρίαν, τὴν Μωσαϊκὴν, παρέπεμψεν εἰς αὐτοῦς. «Ἦμεῖς ἔστε, φησὶν, υἱοὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ Θεός».

Ἐτῆς διαθήκης, φησὶν, υἱοὶ, ἴδιαιδὴ «κληρονόμοι». Διότι διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι λαμβάνουν ταῦτα ἐκ τῆς χάριτος τοῦ Πέτρου, φανερῶναι ὅτι ὠφείλοτο εἰς αὐτοὺς ἀνωθεν ὥστε περισσότερο νὰ πιστεύσουν ὅτι καὶ ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε τοῦτο. «Ἦμῖν πρῶτον ἀναστήσας, φησὶν, ὁ Θεὸς τὸν Παῖδα αὐτοῦ ἀπέστειλεν». Δὲν εἶπεν ἀπλῶς «ὁμῖν ἀπέστειλε τὸν Παῖδα αὐτοῦ», ἀλλὰ καὶ, «μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καὶ ὅτε ἐσταυρώθη». Διὰ νὰ μὴ νομίσουν δὲ ὅτι αὐτὸς μὲν ἐχάριζεν αὐτά, ὁ δὲ Πατὴρ ὄχι, διὰ τοῦτο προσέθεσε τὸ «εὐλογοῦντα ὑμᾶς». Διότι ἀφοῦ αὐτὸς εἶναι ἀδελφός σας καὶ οἷός εὐλογεῖ, τὸ πρᾶγμα εἶναι ὑπόσχεσις· δηλαδὴ, «τόσον πρέπει νὰ ἀπέχετε ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ ἐπικοινωνήτε μετὰ αὐτοῦ, διότι καὶ εἰς τοὺς ἄλλους θέλει νὰ γίνετε αἰτίαι καὶ ἀρχηγοί. Λοιπὸν μὴ φέρεσθε ὡς νὰ ἔχετε ἀποριφθῆ καὶ ἀποδιηθῆ». «Ἐν τῷ ἀποστρέφειν, φησὶν, ἔκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν». Μετὰ αὐτὸν τὸν ὅρον οἷός εὐλογεῖ καὶ ὄχι ἀπλῶς.

Καὶ ποῖα εἶναι ἡ εὐλογία αὕτη; Μεγάλῃ· διότι θεσπιάως τὸ νὰ ἐγκαταλείψητε τὰς κακίας, τοῦτο δὲν εἶναι ἱκανόν, ὥστε νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτάς. Ἐάν ὅμως δὲν

ἦτο ἱκανόν νὰ τὰς ἐξαφανίσῃ, πῶς ἦτο ἱκανόν νὰ προκαλέσῃ τὴν εὐλογίαν; Διότι θεσπιάως αὐτὸς ποῦ ἔχει ἀδικῆσαι δὲν εὐλογεῖται ἤδη, ἀλλὰ συγχωρεῖται ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας.

Τὸ δὲ «ὡς ἐμέ», ἐάν κάποιος δὲν τὸ ἀποδεχθῆ συμφώνως πρὸς τὸν τρόπον τῆς νομοθεσίας, καθόλου δὲν θὰ ἔχη τὴν ἐξήγησιν.

«Αὐτοῦ ἀκούσεσθε», λέγει· καὶ ὄχι ἀπλῶς, ἀλλ' «ἔσται πᾶσα ψυχὴ, ἧτις ἀν' μὴ ἀκούσῃ τοῦ Προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ». Ὅταν ἀπέδειξεν εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶχον ἀμαρτήσαι, καὶ τοὺς μετέδωκε ἐκ τῆς συγγνώμης, καὶ ὑπεσχέθη ὠφέλιμα, τότε θεσπιάως φανερῶναι ὅτι καὶ ὁ Μωϋσὴς λέγει τὸ ἴδιον.

Καὶ ποῖα εἶναι ἡ λογικὴ σύνδεσις μετὰ τὸ νὰ εἰπῇ «ἀχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως», καὶ νὰ προσθήσῃ τὸν Μωϋσέα, ποῦ λέγει ὅτι θὰ ἀκούσουν, ὅσα θὰ εἰπῇ ὁ Χριστός, καὶ μάλιστα ὄχι ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ φοβεράς ἀπειλῆς; Μεγάλῃ· διότι φανερῶναι ὅτι καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ πείθονται εἰς αὐτόν.

Τί σημαίνει, «υἱοὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης»; Κληρονόμοι, διάδοχοι. Ἐάν λοιπὸν εἴθε υἱοὶ, διατὶ φέρεσθε πρὸς τὰ ἱδικὰ σας ὡς νὰ εἶναι ξένα; Ἐπιμένοντες ἐπράξατε ἔργα ποῦ ἐπιούρουν τὴν κατηγορίαν, θὰ δυνηθῆτε ὅμως νὰ τύχετε συγγνώμης. Ἐπειτα ἐπειδὴ εἶπεν αὐτὰ, εὐλόγως κατόπι λέγει: «Ἦμῖν ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Παῖδα αὐτοῦ εὐλογοῦντα ὑμᾶς». Δὲν εἶπε «σώζοντα», ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι μεγαλύτερον, «εὐλογοῦντα», φανερώσαν ὅτι ὁ σταυρωθεὶς εὐλογεῖ τοὺς σταυρωσάντας.

Ἄς μνησθῶμεν λοιπὸν αὐτὸν καὶ ἡμεῖς· ὡς ἀποβάλλωμεν τὴν φονικὴν καὶ ἐχθρικὴν ψυχὴν. Δὲν θῶναι τὸ νὰ μὴ ἀμυνθῶμεν (τοῦτο καὶ εἰς τὴν Παλαιάν ἔχει γίνεαι), ἀλλὰ θὰ ὡς νὰ εἶναι φίλοι πραγματικοί, ὡς ὅπερ ἡμῶν τῶν ἰδίων. Ἐκείνου εἴμεθα μνηστῆ, ἐκεῖνου μαθητῆ, ὁ ὅποιος μετὰ τὴν σταύρωσιν θὰ τὰ μεταχειρίζεται ὑπὲρ τῶν σταυρωσάντων καὶ τοὺς Ἀποστόλους ἀποστέλλει. Καίτοι θεσπιάως ἡμεῖς πολλαχοῦ καὶ δικαίως πάσχοντες ἐκεῖνος δὲ ὄχι μόνον ἀδίκως, ἀλλὰ καὶ ἀσεβῶς· διότι τὸν εὐεργετήν, ἐκεῖνον ποῦ οὐδῶλας εἶχεν ἀδικῆσαι, ἐκεῖνον ἐσταύρωσαν, διὰ τοῖον λόγον παρκαλοῦ; δόξης ἔνεκεν; Ἄλλ' ὅμως αὐτὸς ἐδόξασεν αὐ-

τούς. Πῶς; «Ἐπί τῆς Μωσέως καθέδρας, φησὶν, ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Πάντα οὖν, ἃ λέγουσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε»²¹. Καὶ πάλιν ἄλλαχοῦ: «Ἔπαυε, δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ»²². Καὶ ἐνῶ ἤδυνάτο νὰ καταστρέψῃ αὐτούς, τοὺς σάξεις. Αὐτὸν λοιπὸν ἄς μμηθῶμεν, καὶ οὐδεὶς ἄς μὴ εἶναι ἐχθρὸς κάποιου, οὐδεὶς πολέμιος, παρὰ τοῦ διαβόλου μόνου.

ε'. Πρὸς τοῦτο μεγάλως συντελοῦν ἡ ἀποφυγὴ καὶ τοῦ ὄρκου καὶ τῆς ὀργῆς. Μὲ τὴν ἀποφυγὴν τῆς ὀργῆς δὲν θὰ ἔχωμεν οὔτε ἐχθρὸν. Κόψει τὸν ὄρκον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, καὶ θὰ ἔχῃς κόψει καὶ τὰ πτερά τῆς ὀργῆς, θὰ ἔχῃς σῆσαι ὅλον τὸν θυμὸν· διότι ὁ ὄρκος εἶναι ὡς ἀνεμὸς ὀργῆς. Χάλασε τὰ ἴστια· ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἀνεμὸς οὐδὲλας ὠφελεῖ τὸ ἴσιον. Ἄν λοιπὸν δὲν φωνάζομεν, οὔτε ὀρκίζομεθα, θὰ ἔχωμεν ἀποκόψει τὰ νεύρα τοῦ θυμοῦ. Ἐάν δὲ ἀπιστῆτε, πειραματισθῆτε ἐπὶ τοῦ πράγματος, καὶ τότε θὰ ἀντιληφθῆτε ὅτι οὕτως ἔχει. Βάλε εἰς ἐκεῖνον ποῦ θυμῶνε· νόμον ποτὲ νὰ μὴ ὀρκισθῆ, καὶ δὲν θὰ ἀναγκασθῆς νὰ τὸν διδάξῃς περὶ ἐπεικειίας. Τοιοῦτοτρόπως ὅλα κατορθοῦνται· καὶ οὔτε θὰ ἐπισηκῆσατε, οὔτε θὰ ὀρκισθῆτε καθόλου.

Δὲν γνωρίζετε εἰς πόσους κερολογισμοὺς ρίπτετε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἐξ αὐτοῦ; Διότι ἐξ ἀνάγκης περιβάλλετε τοὺς ἑαυτοὺς σας μὲ βεσμόν καὶ παντοιοτρόπως προσπαθεῖτε νὰ λυτρώσητε τὴν ψυχὴν ὡς ἀπὸ κάποιου ἀφεικτον κακόν, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες, κατόπιν διάγετε μὲ ὀδύνην καὶ μάχας, καὶ καταρᾶσθε τὸν θυμὸν, ἀλλὰ ὅλα γίνονται ματαιῶς καὶ χωρὶς λόγων. Λοιπὸν ἀπειλήσατε, ἀπογώρισατε, ὅλα κάμε τὰ χωρὶς ὄρκου.

Εἶναι δυνατόν, ἂν θέλῃς, νὰ ἀναλύσωμε καὶ τὰ λεχθέντα καὶ τὰ πραττόμενα. Οὕτω σήμερον εἶναι ἀνάγκη προὔτερον νὰ σὰς διδάξω· διότι ἐπειδὴ ἠκούσατε, καὶ τὸ περισσύτερον ἔχετε κατορθώσει. Ἄς ἐξετάσωμε λοιπὸν εἰς τὴν συνέχειαν, τίνος ἔνεκεν εἰσῆλθεν ὁ ὄρκος καὶ διατὶ ἐπιτεράτῃ νὰ ὑπάρχῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διηγούμενοι ἀνωτέρω τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ καὶ τότε εἰς-

21. Matθ. 23, 2-3.

22. Matθ. 8, 4.

ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ πῶς καὶ παρὰ τίνων, θὰ σὰς ἀμείψωμεν εἰς τὴν διήγησιν διὰ τὴν ὑπακοήν σας. Διότι αὐτὸς μὲν ποῦ ἔχει κατορθώσει εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ ἐρευνηθῆ νὰ μάθῃ, αὐτὸς ὅμως ὁ ὅποιος ἀκόμη δὲν κατάρθωσε, δὲν εἶναι ἄξιος οὔτε νὰ ἀκούσῃ διδασκαλίαν.

Ἐκαίμων πολλὰς συνθήκας οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ἀβραάμ καὶ ἔσφαξαν σφάγια καὶ θυσίας προσέφερον, καὶ ἀκόμη δὲν ὑπῆρχεν ὄρκος. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν εἰσῆλθεν ὁ ὄρκος; Ὅταν ἠδῆθήσαν τὰ κακὰ, ὅταν ὅλα μαζί ἔγινον ἀνω κάτω, ὅταν ἐξετράπησαν πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν· τότε λοιπὸν, τότε, ὅτε ἐφάνησαν ἐν συνεχείᾳ ἀπιστοὶ, τὸν Θεὸν ἐκάλουν μάρτυρα παρέχοντες αὐτὸν ὡς ἀξιόπιστον ἔγγυητὴν τῶν λεγομένων· διότι τοῦτο εἶναι ὄρκος, ἐγγύησις συμπεριφορῶν ποῦ δὲν γίνονται πιστευταί. Ὡστε τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον γνώρισμα αὐτοῦ ποῦ ὀρκίζεται, ὅτι δὲν γίνεται πιστευτὸς χωρὶς ἐγγύησιν καὶ μάλιστα ἐγγύησιν μεγάλῃν· διότι ἐξ αἰτίας τῆς πολλῆς ἀπιστίας δὲν ζητοῦν ἄνθρωπον ἐγγυητὴν, ἀλλὰ τὸν Θεόν. Δεύτερον, καὶ εἰς ἐκεῖνον ποῦ δεχεται τὸν ὄρκον ὑπάρχει τὸ ἴδιον ἀμάρτημα, ἀπὸν, ἐνδιαφερόμενος ὑπὲρ τῶν συναλλαγμάτων, τὸν Θεὸν θέλει ὡς ἐγγυητὴν, καὶ λέγει ὅτι δὲν θὰ ὑποχωρήσῃ, ἐάν δὲν λάθῃ ἐκεῖνον.

Ὡ τῆς ὑπερβολικῆς ἀναισθησίας! Ὡ τῆς ἀσεθείας! ἀφοῦ εἶσαι σκώληξ καὶ γῶμα καὶ σκῆνη καὶ κενός, τὸν Δεσπότην σου θέλεις ὡς ἐγγυητὴν, καὶ ἐκεῖνον ἐξαναγκάζεις τοὺς ἄλλους νὰ σοῦ δώσουν. Εἶπέ μοι, ἐάν, ὅταν τὰ τέκνα σας φιλονεικοῦν μεταξὺ τῶν καὶ δὲν πιστεύουν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των, ἔλεγεν ὁ ὁμόδουλος ὅτι δὲν θὰ ὑποχωρήσῃ, ἕως ὅτου λάθῃ ὡς ἐγγυητὴν τὸν κοινὸν κύριον. Ἄραγε δὲν θὰ ἐτιμωρεῖτο μὲ μόρια κτητήματα καὶ δὲν θὰ ἐμάνθανεν ὅτι εἰς ἄλλα πρέπει νὰ χρησιμοποῖ τὸν κύριον καὶ οὐκ εἰς τοιαῦτα; Τί λέγω ὁμόδουλον; Διότι ἐάν προετίμα σθεαστότερον ἄνδρα, δὲν θὰ εἰδεύει ἀπέθειαν τὸ πρᾶγμα;

Ἄλλὰ ἐγὼ δὲν θέλω, λέγει. Καλῶς· λοιπὸν οὔτε ἐκεῖνον νὰ τὸν ἀναγκάξῃς, ἀφοῦ καὶ μεταξὺ ἀνθρώπων γίνεται τοῦτο· δηλαδὴ, ἂν εἴπῃ τις: «Τὸν θεῖνα προσφέρω ἐγγυητὴν», οὐ δὲν ἀνέχεσαι. Τί λοιπὸν; θὰ γάσω, λέγει, αὐτὸ ποῦ μοῦ δίδεται; Δὲν λέγω τοῦτο, ἀλλ' ὅτι ἀνέχεσαι νὰ ἀσεθῆσῃς εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο καὶ πε-

ρισσότερον αὐτὸς ποῦ ἐξαναγκάζει· παρὰ αὐτὸς ποῦ ὀρκίζεται ἀπαραίτητως θὰ τιμωρηθῇ ὡσαύτως καὶ αὐτὸς ποῦ ὀρκίζεται χωρὶς οὐδεὶς νὰ τὸν ἀναγκάζῃ. Καὶ τὸ φοβερώτερον μάλιστα ὅτι ἕκαστος ὀρκίζεται ὑπὲρ ἑνὸς ὀσολοῦ, ὑπὲρ μικρᾶς προσθήκης, ὑπὲρ ἀδικίας.

Ταῦτα ὅταν δὲν ὑπάρχη ἐπιορκία ἐν ἑμῶς ἀκοιουθήσῃ καὶ ἐπιορκία, ὅλα τὰ ἕκαμαν ἀνω κάτω καὶ αὐτὸς ποῦ ἔλασσε καὶ αὐτὸς ποῦ ἔδωκε τὸν ὄρκον. Ἄλλ' ὑπάρχουν, λέγει, μερικά ποῦ δὲν τὰ γνωρίζομεν. Ἄλλὰ, προβλέπων ταῦτα, οὐδόλως νὰ συμπεριφέρῃσαι μὲ ὀκνηρίαν ἐάν ἑμῶς συμπεριφέρῃσαι μὲ ὀκνηρίαν, νὰ ἀπειθῆς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου δικαίαν τιμωρίαν. Εἶναι καλύτερον νὰ τιμωρηθῆς τοιοῦτοτρόπως, παρὰ διαφόρως. Διότι εἰ ἀναμένεις, παρακαλῶ, παρασύρων τὸν ἄνδρα εἰς ὄρκον; ὅτι θὰ ἐπιορκήσῃ; Ἄλλὰ τοῦτο εἶναι ἐσθῆ-τη ἀνοησία· διότι ἡ τιμωρία θὰ τραπῇ εἰς τὴν ἰδικήν σου κεφαλὴν· εἶναι καλύτερον νὰ χάσῃς τὰ χρήματα, παρὰ ἐκείνος νὰ γαθῇ. Διατί κάμνεις αὐτὸ μετὰ τῆς ἰδικῆς σου τιμωρίας καὶ μετὰ τῆς ἀσεβείας κατὰ τοῦ Θεοῦ; Τοιαύτη ψυχὴ ἀνήκει εἰς ἄθλιον καὶ εἰς ἄνδρα ἀσεβῆ. Ἄλλὰ ἀναμένω ὅτι δὲν θὰ ἐπιορκήσῃ. Λοιπὸν τότε πίστευσε καὶ χωρὶς ὄρκου. Ἄλλ' ὑπάρχουν πολλοί, λέγει, οἱ ὅποιοι χωρὶς ὄρκου θὰ προετίμων νὰ μὴ δώσουν τὰ χρήματα· μετὰ τὸν ὄρκον ἑμῶς, οὐδόλως. Ἀπατᾷς τὸν ἑαυτὸν σου, ἄνθρωπε. Ἄνθρωπος ποῦ ἔχει μάθει νὰ κλέπῃ καὶ νὰ ἀδικῇ τὸν πλησίον, θὰ προετίμα καὶ τὸν ὄρκον· πολλὰκις νὰ καταπατήσῃ· ἐάν ἑμῶς θὰ ἐπίσταζε νὰ ὀρκισθῇ, πολὺ περισσότερον θὰ ἐπίσταζε νὰ ἀδικήσῃ. Ἄλλὰ ἀσυναίσθητος κάμνει αὐτό; Ἐπομένως εἶναι ἀξίος συγγνώμης.

Ἄλλὰ διατί ὁμιλῶ περὶ τῶν ὄρκων τούτων, παραλείπων τοὺς διδομένους εἰς τὴν ἀγοράν; Διότι ἐκεῖ οὐδὲν τοιοῦτον ἔχεις νὰ εἰπῆς· διότι γίνονται ὄρκοι καὶ ἐπιορκία χάριν δέκα ὀσολῶν· διότι ἐπειδὴ δὲν κατέρχεται κεραυνὸς ἀνωθεν, ἐπειδὴ τὰ πάντα ἀνατρέπονται, ἐσθῆτος κατένων τὸν Θεόν. Τί συμβαίνει; Διὰ νὰ λάθῃς λάθασα, ὑποθήματα, χάριν ὀλίγων χρημάτων καλεῖς αὐτὸν εἰς μαρτυρίαν.

Μὴ νομίζωμεν λοιπὸν ὅτι, ἐπειδὴ δὲν τιμωροῦμεθα, δὲν ἀμαρτάνομεν τοῦτο εἶναι σημεῖον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ὅχι τῆς ἰδικῆς μας ἀρετῆς. Ὁρκίσου

κατὰ τοῦ τέκνου σου, ὀρκίσου κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου εἰπέ: «Τόσον οὔτε ὁ δήμος ὅς μὴ κάμῃ νὰ πονέσουν οἱ πλευραὶ μου». Ἄλλὰ φοβεῖσαι. Τῶν πλευρῶν σου λοιπὸν εἶναι ἀτιμότερος ὁ Θεός; τῆς κεφαλῆς σου εὐτελέστερος; Εἶπέ: «Τόσον ὅς μὴ γίνω ἀνάπηρος». Ἄλλ' ὁ μὲν Χριστὸς τόσον λυπεῖται ἡμᾶς, ὥστε ἐμποδίζει νὰ ὀρκίζωμεθα καὶ κατὰ τῆς κεφαλῆς μας, ἡμεῖς ὅμως τόσον δὲν ὑπολογίζομεν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ὥστε πανταχοῦ αὐτὸν βέλομεν ἐγγυητὴν. Δὲν γνωρίζετε τί εἶναι ὁ Θεὸς καὶ ἀπὸ ποῖα στόματα πρέπει νὰ ὀνομάζεται. Ἄλλ' ἐάν μὲν ὁμιλῶμεν διὰ κάποιον ἐνάρετον ἄνδρα, λέγομεν: «Ἀπόπλυνον τὸ στόμα σου, καὶ ὄψα νὰ τὸν ἀναφέρῃς», τώρα δὲ ἑμῶς τὸ τίμιον ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα, τὸ θαυμαστόν εἰς ἅλην τὴν γῆν, τὸ ὁποῖον ὅταν ἀκούουν οἱ δαίμονες φρίττουν, χωρὶς λόγον περιούρομεν.

στ'. Ὡ τῆς συνηθείας! διότι ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἔχει γίνῃ εὐκαταφρόνητον. Ἀναμφιβόλως λοιπὸν ἂν ἀναγκάσῃς κάποιον νὰ ὀρκισθῇ εἰς οἶκον ἁγίου, οὕτω διακείσαι ὡς νὰ ἔκαμες φρικτὸν τὸν ὄρκον· καίτοι ἀπὸ ποῦ φαίνεται ὅτι εἶναι τόσον φρικτὸν, παρὰ ἐκ τοῦ ὅτι ἐκεῖνον μὲν ἀπερισκέπτως τὸν χρησιμοποιοῦμεν, τοῦτον δὲ ὄχι; διότι δὲν ἔπρεπε νὰ δημουργητῇ φρίκη ὅταν ὀνομάζεται ὁ Θεός; Ἄλλ' εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους τόσον ἤτο σεβαστὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὥστε νὰ γράφεται εἰς πέταλα καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπεται εἰς οὐδένα νὰ φορῇ τὰ γράμματα, παρὰ μόνον εἰς τὸν ἀρχιερέα²³, τώρα δὲ ἑμῶς οὕτω περιφερομεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς νὰ εἶναι κατὰ τὸ τυχεῖον.

Ἐάν ἀπλῶς τὸ νὰ ὀνομάζωμεν τὸν Θεὸν δὲν εἶναι εὐκόλον εἰς ὅλους καὶ εὐσεβεῖς, τὸ νὰ ἐπικαλοῦμεθα αὐτὸν εἰς μαρτυρίαν, πόσης τόλμης, παρακαλῶ, δὲν εἶναι γνώρισμα, πόσης παραφροσύνης; Διότι ἐάν ἔπρεπε ὅλα νὰ τὰ ἀπορρίψωμε, δὲν ἔπρεπε προθύμως νὰ τὰ ἀφηνάγομεν; Ἰθὺ λέγω καὶ διαμαρτύρομαι: ἐκαστορθώσατε νὰ ἐξαλείψετε τοὺς τοὺς διδομένους εἰς τὴν ἀγοράν ὄρκους; αὐτοὺς ἢ ποῦ δὲν πείθονται, δειγματοῦστέ τους ὅλους εἰς ἐμὲ. Ἰθὺ ἐνῶ εἶσατε ὅλοι παρόντες ἐπιθέλλω

εις τούς τεταγμένους εις τήν ὑπηρεσίαν τῶν ναῶν καὶ προτρέπω καὶ παραγγέλλω, εἰς αὐθένα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὀρκίζεται χωρὶς λόγον μᾶλλον δὲ οὕτε καὶ ἔστιν ὑπάρχη ἀφορμῆ. Πρὸς ἐμὲ λοιπὸν ἄς ὀδηγηθῆ ἅπιοι καὶ ἂν εἶναι, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα πρέπει νὰ φθάνουν μέχρις ἐμοῦ, ὅπως ἀκριθῶς συμβαίνει μετὰ τοὺς μικροὺς παῖδας». Μὴ γένοιτο! Διότι εἶναι ἀσχύνη μερικοὶ ἀκόμη νὰ χρειάζεται νὰ διδάσκονται. Μήπως τολμᾷς νὰ ἐγγίῃς τὴν ἱερὰν τράπεζαν, ἔστιν εἶσαι ἀμύητος; Ἄλλὰ συμβαίνει τὸ ἀκόμη χειρότερον, σὺ ὁ μεμυημένος νὰ τολμᾷς νὰ ἐγγίῃς τὴν ἱερὰν τράπεζαν, τὴν ὁποίαν οὕτε πάντες οἱ ἱερεῖς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐγγίξουν, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ ὀρκίζεσαι. Καὶ σὺ μὲν ὁ ὁποῖος ἔστιν ἀπέλεθρος δὲν θὰ ἠδύνασαι νὰ ἐγγίῃς τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδός, τὴν τράπεζαν διὼς ἐγγίῃς καὶ δὲν φρίττεις, οὐτε φοβείσαι; Πρὸς ἐμὲ ὀδηγεῖ τοὺς τοιοῦτους; Ἐγὼ θὰ δικάσω καὶ ναίρονταις θὰ ἀφήσω καὶ τοὺς δύο νὰ φύγουν. Ὅ,τι ἐπιθυμεῖτε κάμετε: θέτω νόμον οὐδόλας νὰ ὀρκίζεσθε.

Ποία ὑπάρχει ἐπιτιμωτική, ἔστιν ἔτιν ὅσον δὲν τὰ ὑπολογίζετε; διὰ τοῦτο ὑπάρχουν αἱ γραμματεῖαι, διὰ τοῦτο τὰ συμβόλαια, διὰ νὰ θυσιάσῃς τὴν ψυχὴν σου; τί κερδίζεις ὅσον θσον χάσεις; Ἐπιώρκησεν; Ἐγώσας καὶ ἐκέλευεν καὶ τὸν ἑαυτὸν σου. Ἄλλὰ δὲν ἐπιώρκησας; Καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸν ἔκαμες νὰ γασθῆ, ἀφοῦ τὸν ἐξηνάγκασας νὰ παρασθῆ τὴν ἐντολήν.

Ἄς ἀπομακρύνωμεν τοῦτο τὸ νόσημα ἀπὸ τὴν ψυχὴν πρῶτον ἀπὸ τὴν ἀγορὰν ἄς ἐκδιώξωμεν αὐτὸ, ἀπὸ τὰ παντοπωλεῖα, ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἐργαστήρια μεγαλύτερος θὰ εἶναι δι' ἡμᾶς ὁ πόρος. Μὴ νομίζετε ὅτι τὰ βιωτικά κατορθοῦνται διὰ τῶν παραβάσεων τῶν θείων νόμων.

Ἄλλὰ δὲν πιστεύετε, λέγει; διότι καὶ ταῦτα ἤκουσα κάποτε ἀπὸ μερικοῦ, ὅτι ἂν δὲν ὀρκισθῶ μωροὺς ὄρους δὲν πιστεύετε. Σὺ εἶσαι ἀπίστος αὐτῶν, ὁ ὁποῖος ποσειδῶς ὀρκίσει; διότι, ἂν δὲν συμβῆβαιναι τοῦτο, ἀλλὰ εἰς ἄλλους ἴσο φανερόν ὅτι δὲν ὀρκίσειαι, πιστεύε με πού σοῦ λέγω ὅτι περισσότερον θὰ ἐπιστεύωσας ἀπὸ ἐκεῖνους πού μωροὺς καταστράγγουν ὄρους, καὶ μόνον με ἔν σου νεύμα. Διότι Ἰδοῦ, παρακαλῶ, εἰς ποῖον περισσότερον πιστεύετε, εἰς ἐμὲ πού δὲν ὀρκίζομαι, ἢ εἰς

τοὺς ὀρκιζομένους; Ἄλλὰ σὺ, λέγει, εἶσαι ἄρχων καὶ ἐπίσκοπος. Τί λοιπὸν ἂν ἀποδείξω ὅτι δὲν εἶναι μόνον τοῦτο; Ἐλικρινῶς ἀποκριθῆτε μοι, παρακαλῶ, ἂν σὺ σὺνεχῶς ὀρκιζόμενος καὶ διὰ παντός, ὅρα γε θὰ εἴχῃ κύρος ἢ ἐξουσία μου; Οὐδαμῶς. Βλέπετε ὅτι δὲν εἶναι διὰ τοῦτο;

Τί δὲ κερδίζεις ἐντελῶς, παρακαλῶ; Ὁ Παῦλος ἐπειναι καὶ σὺ νὰ προτιμᾷς νὰ πεινᾷς μᾶλλον παρὰ νὰ παραθῆς μίαν ἀπὸ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Διατί εἶσαι τόσοσ ἀπίστος; Σὺ μὲν λοιπὸν προτιμᾷς ἄρα νὰ τὰ κάμῃς καὶ νὰ τὰ ὑποφέρῃς διὰ νὰ μὴ ὀρκισθῆς, αὐτὸς δὲ δὲν θὰ σὲ ἀμείψῃ; Ἄλλὰ αὐτοὺς μὲν πού γίνονται ἐπίσκοποι καὶ πού ὀρκίζονται τρέφει καθ' ἑκάστην ἡμέραν, σὲ δὲ θὰ σὲ παραδώσῃ εἰς πείναν ἐπειδὴ ἐπειθῆ ἐπαρχήσας εἰς αὐτόν;

Ἄς γνωρίσωμεν ἄρα ὅτι ἐκ τῶν συγκεντραυμένων εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς πού νὰ ὀρκίζεται; καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἄς γινώμεθα φανεροί, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν πίστιν, καὶ τοῦτο ἄς διαχωρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρων καὶ ἀπὸ ἄλλων. Ἄς λάθωμεν σφραγίδα ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὥστε πανταχοῦ νὰ φαίνωμεθα ὡς ἀγέλη βασιλικὴ ἀπὸ τὸ στόμα καὶ τὴν γλῶσσαν ἄς γνωρίζωμεθα πρῶτον, ὅπως ἀκριθῶς οἱ θαρβάρων; ὅπως ἀκριθῶς οἱ γνωρίζοντες Ἑλληνικά, ἐκ τούτου ἄς διαφέρωμεν ἀπὸ τοὺς θαρβάρων. Διότι οἱ ὀνομαζόμενοι, παρακαλῶ, ψιττακοὶ ἀπὸ τί εἶναι γνωστοί; ὄχι ἀπὸ τὸ ὅτι ὁμιλοῦν ὡς ἄνθρωποι; Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁμιλοῦμεν ὡς οἱ ἄποστολοι, ἄς γινώμεθα γνωστοί; ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁμιλοῦμεν ὡς οἱ ἄγγελοι. Ἄν κάποιος εἰπῆ «ὀρκίσομαι», ἄς ἀκούῃ ὅτι ὁ Χριστὸς παρήγγειλε, καὶ δὲν ὀρκίζομαι. Τοῦτο εἶναι ἱκανὸν νὰ εἰσαγάγῃ πάσαν ἀρετὴν. Εἶναι κάποια θύρα εὐσεβείας, ὅδος εἰσαγώσασα εἰς τὴν φιλοσοφίαν (τῆς εὐλαθείας), εἶναι ὡς παλαιότερα. Ταῦτα ἄς φυλάττωμεν. Ἰνα καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτόκων ἐγαθῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα, συγγενῶς καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἢ δόξα, ἢ δύναμις, ἢ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ι' (10)

(Πράξ. 4, 1-28)

«Αλλοιώνει δι' αὐτῶν πρὸς τὸν λαόν, ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ»¹.

α'. Δὲν εἶχον ἀναπνεύσει ἀκόμη ἀπὸ τοῦ προηγουμένου πειρασμοῦ καὶ ἀμέσως εἰσηλθόν εἰς ἄλλους. Καὶ πρόσεξε πῶς οἰκονομοῦνται τὰ πράγματα. Πρῶτον, ἐγλευσθήσαν πάντες ὁμοῦ (δὲν εἶναι μικρὸς αὐτὸς ὁ πειρασμός)· δεύτερον, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ κορυφαῖοι εἰς κινδύνους ἐπιπίπτουσιν. Δὲν ἔγιναν τὰ δύο τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου, οὔτε κατὰ τρόπον ἀπλοῦν, ἀλλὰ ἀφοῦ προηγουμένως ἐπέτυχον εἰς τὰς ἑμιλίαις καὶ ἀφοῦ θαύμα ἐπετέλεσαν μετὰ ταῦτα μέγα· οὕτω λοιπόν, ἀφοῦ ἔλαθον θάρρος, τοῦ Θεοῦ ἐπιτρέποντος, κατόπιν ἀρχίζουν τοὺς ἀγῶνας.

Σὺ δὲ παρατήρησε, παρακαλῶ, πῶς ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἐνῶ ἐξήτουν τὸν προδότην, κατόπιν ἐδῶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐπιβάλλουν τὰς χεῖρας, ἀφοῦ ἔγιναν θρασύτεροι καὶ περισσότερον ἀναισχύντοι μετὰ τὴν σταύρωσιν διότι ἡ ἁμαρτία, καθ' ὃν χρόνον μὲν σχεδιάζεται, ἔχει κάποιαν ἐντροπήν, ὅταν ὅμως γίνῃ πράξις, τότε κάμνει περισσότερον ἀναισχύντους αὐτοὺς πῶς τὴν πράττουν.

Τὶ συμβαίνει λοιπόν καὶ ὁρμᾷ εἰς αὐτοὺς καὶ ὁ στρατηγός; Ἐπέστησαν γὰρ αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγός τοῦ ἱεροῦ, λέγει. Διὰ τὴν τοποθετήσαν πάλιν δημόσιον ἔγκλημα γύρω ἀπὸ τὰ γεγονότα καὶ διὰ τὴν νὰ μὴ τὸ ἐκδικάσων ὡς ἰδιωτικόν, πράγμα τὸ ὅποιον πανταχοῦ προσπαθοῦν νὰ κάμνουν. «Διαπονοῦμεθα διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαόν». Ἐσπενοχωροῦντο δχι μόνον διότι ἐδίδασκον, ἀλλὰ καὶ διότι ὅχι μόνον αὐτὸς ἔλεγον ὅτι εἶχον ἀναστήθῃ, ἀλλ' ἔτι καὶ ἡμεῖς ἐξ αἰτίας ἐκείνου ἀνιστάμεθα. «Διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς, φησί, τὸν λαόν, καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν». Τόσον ἰσχυρὰ ἐγένετο ἡ ἀνάστασις,

ὥστε καὶ εἰς ἄλλους αὐτὸς νὰ γίνῃ αἰτία τῆς ἀναστάσεως.

«Καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον» ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. Ἦ τῆς ἀναισχυντίας! ἀκόμη αἱ χεῖρες τῶν ἦσαν γεμάται ἀπὸ τὰ προηγούμενα αἵματα, καὶ δὲν ἠσύχαζον, ἀλλ' ἐπέβαλλον πάλιν αὐτὰς διὰ τὴν νὰ τὰς γεμίσων μετὰ ἄλλα αἵματα· ἢ ἴσως καὶ ἐφοβήθησαν, ἀφοῦ πλέον εἶχον πολλαπλασιασθῆ οἱ περὶ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ διὰ τοῦτο ὥρμησε μαζί με αὐτοὺς καὶ ὁ στρατηγός· «ἦν γὰρ, φησιν, ἑσπέρα ἤδη». Ἐκείνοι μὲν λοιπόν, θέλοντες νὰ καταπραῖνουν αὐτοὺς, τοῦτο ἔκαμνον καὶ ἐφόλαττον, τοὺς Ἀποστόλους ὅμως τοὺς ἔκαμνε περισσότερον τολμηροὺς ἢ ἀναβολὴ τοῦ χρόνου.

Καὶ πρόσεξε ποῖοι συλλαμβάνονται· οἱ κορυφαῖοι ἐκ τῶν Ἀποστόλων, γενόμενοι ἐν συνεχείᾳ ὑπόδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους, ὥστε πατὴρ νὰ μὴ ζητοῦν ὁ εἰς τὸν ἄλλον, οὔτε νὰ εὐρισκῶνται ἀπὸ κοινοῦ. «Πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε». Τί σημαίνει αὐτό; διότι μήπως εἶδον ὅτι εὐδοκίμησαν; δὲν τοὺς εἶδον θεμένους; πῶς λοιπόν ἐπίστευσαν; Βλέπεισ φανεράν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ; Καὶ προσέτι καὶ οἱ ἦσαν πιστεύσαντες ἔκρηπε νὰ γίνων ἀσθενέτεροι, ἀλλὰ δὲν ἔγιναν· διότι ἡ ἑμιλία τοῦ Πέτρου εἰς τὸ θάθος κατέβαλε τὰ σπέρματα καὶ ἤγγισε τὴν διάνοιαν αὐτῶν. Αὐτοὶ δὲ διὰ τοῦτο ὠργίζοντο, διότι οὐδόλως ἐφοβήθησαν αὐτοὺς, διότι οὐδόλως ὑπελόγιζον τὰ παρόντα δεινὰ· διότι ἐὰν ὁ σταυρωθεῖς, λέγει, τιαυτὰ κατορθῶναι καὶ τὸν χαλὸν ἀνέστησε, δὲν φοβοῦμεθα ὅστε αὐτοὺς. Ἄρα καὶ τοῦτο κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ εἶχε γίνῃ. Ἐκ τούτου αὐτοὶ πῶς ἐπίστευσαν τώρα ἦσαν περισσότεροι ἀπὸ τοὺς πρῶτους. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ καὶ φοβηθέντες, διὰ τοῦτο, ἐνչί αὐτοὶ ἔβλεπον, ἔθεσαν τοὺς Ἀποστόλους, ὥστε καὶ αὐτοὺς νὰ τοὺς κάμουν περισσότερον δειλοὺς. Τὸ ἀντίθετον ὅμως ἐγένετο ἀπὸ ὅτι ἐκείνοι ἤθελον. Διὰ τοῦτο καὶ ἐξετάζον αὐτοὺς ὅχι ἐνώπιον αὐτῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν, ὥστε νὰ μὴ ὠφελῆθουν οἱ ἀκούοντες ἐκ τῆς παραρησίας αὐτῶν.

Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἀρχοντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς ἐν

1. Πράξ. 4, 1.

Ἱερουσαλήμ, καὶ Ἄναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊάφαι, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ ἄλλοι ἐκ γένους ἦσαν ἀρχιερατικοῦ. Πάλιν συζέγονται ἐπὶ τὸ αὐτὸ διότι μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν οὐδόλας πλέον ἐφυλάσσοντο τὰ τοῦ νόμου. Καὶ πάλιν περιβάλλουν τὸ πρᾶγμα εἰς σχῆμα δικαστηρίου, διὰ νὰ γίνουσι ὑπεύθυνοι τῆς ἀδικίου κρίσεως.

«Καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν μέσῳ, ἐπυνθάνοντο Ἐν ποῖα δυνάμει, ἢ ἐν ποῖῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τούτο ὑμεῖς; Καὶ θεθαίρας ἐγνώρισαν ἄδιαπνούμενοι γὰρ, φησί, διὰ τὸ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν». Διὰ τοῦτο μάστιγα καὶ συνέλαβον αὐτοὺς. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἐρωτοῦν; Ἀναμένοντες αὐτοὺς νὰ ἀρνηθοῦν τὸν Χριστὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, καὶ νομίζοντες ὅτι διὰ τούτου θὰ κατορθώσουσι τὸ πᾶν. Πρόσεξε λοιπὸν καὶ τί λέγουσι: «Ἐν ποῖῳ ὀνόματι ἐποιήσατε ταῦτο ὑμεῖς; Τότε Πέτρος πλησθεὶς Πνεύματος Ἁγίου, εἶπε πρὸς αὐτούς: ἠμῶν, παρακαλῶ, τώρα τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, καὶ πᾶς ἐξεπλήρωθη ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγεν: «Ὅταν δὲ παραβιβάσῃ ἡμᾶς εἰς συναγωγὰς, μὴ μεριμνήσητε, πᾶς ἢ τί λαλήσητε» τὸ γὰρ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν ἐστὶ τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν». Ἄρα πολλῆς θεϊκῆς ἐνεργείας ἀπέλαβον. Τί δὲ καὶ λέγει, ἀκούουσιν: «Ἀρχόντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραὴλ». Πρόσεξε τὴν σύνεσιν τοῦ ἀνδρὸς καὶ πᾶς ἐνὶ εἴναι πλήρης παρρησίας, οὐδόλας ὁμιλεῖ ὀφριστικῶς, ἀλλὰ μετὰ τιμῆς. «Ἀρχόντες τοῦ λαοῦ, φησί, καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραὴλ, εἰ ἡμεῖς σημερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι ὀστος σέσωσται, γνωσὸν ἔσται πᾶσιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ». Μὲ μεγάλην γενναϊότητα ὠμίλησε πρὸς αὐτοὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ τοὺς διετάραξε: περισσότερον δὲ ὑπενθύμισεν εἰς αὐτοὺς ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἐπὶ εὐεργεσίᾳ κατακρίνουσι αὐτοὺς, ὡς νὰ ἔλεγεν: «Ἰδιαίτερος μὲν ἔπρεπε νὰ μᾶς στεφανώνητε δι' αὐτὰ καὶ ὡς εὐεργετὰς νὰ μᾶς ἀνακηρύσσητε, τώρα δὲ ὡς κατὰ κρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, οὐκ ἴσχυροί, οὐκ ἐνδόξοι, καὶ μὲ αὐτὸ ποῖος θὰ ἡδύνατο νὰ φωνήση»;

2. Μαρθ. 10, 19-20.

θ'. Μεγάλην θαρῦτητα ἔχει ἡ ὑπόσχεσις. Φανεράνεται δὲ ἀπὸ ἐδῶ ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι διαπεροῦν τοὺς ἑαυτοῦς τῶν διὰ τῶν κακῶν. «Ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου». Προσθέτει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἰδιαίτερος τοὺς ἐλύπει. Αὐτὸ ἦτο λοιπὸν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὁ Χριστός: «Ὁ ἠκούσατε εἰς τὸ οὐς, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δευμάτων». «Ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ἂν ὑμεῖς ἐσταυρώσητε, ἂν ὁ Θεὸς ἡγειρῆν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὕτως παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής». Μὴ νομίσητε, λέγει, ὅτι κρύπτομεν τὴν πατριδα ἢ τὸ πάθος. «Ὅν ὑμεῖς ἐσταυρώσητε, ἂν ὁ Θεὸς ἡγειρῆν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ αὐτὸς παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής». Πάλιν τὸ πάθος, πάλιν ἡ ἀνάστασις. «Αὐτὸς ἐστὶν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενωθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδομούντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας». Ὑπενθύμισεν εἰς αὐτοὺς καὶ λόγον ἰκανὸν νὰ τοὺς φοβήσῃ: «Ὅ πεσὼν γὰρ, φησὶν, ἐπὶ τὸν λίθον τούτον, συνθλασθήσεται ἔφ' ἂν ἂν πέσῃ λικμήση αὐτόν».

«Καὶ οὐκ ἐστὶν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία». Ποῖα κτυπήματα νομίζετε ὅτι δέχονται αὐτοὶ ἐκ τούτων τῶν λόγων; «Ὅστε γὰρ νομομα ἕτερον ἐστὶν ὑπὸ τῶν οὐρανῶν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς». Ἐδῶ καὶ ὁμηλῆ διδάσκει. Διότι εἴταν δὲν ὑπάρχη κάτι νὰ κατορθώσῃ, ἀλλὰ μόνον θάρρος νὰ ἐπιβέλῃ, δὲν λυπεῖται διότι δὲν ἐφοβήθῃ μήπως ρωπήσῃ καὶ δὲν εἶπεν ἀπλῶς «δι' ἄλλου», ἀλλ' «οὐκ ἐστὶν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία», φανερώνων ὅτι αὐτὸς δύναται νὰ μᾶς σώσῃ, συγχρόνως δὲ θέλων καὶ νὰ φοβήσῃ αὐτοὺς.

«Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου, καὶ καταλαθόμενοι ὅτι ἀνθρώποι ἀγράμματοι εἴσι καὶ ἰδιῶται, ἐβαυμάλαν, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς, ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν». Καὶ πᾶς, λέγει, οἱ ἀγράμματοι ἐγίναν ῥήτορες ἀνώτεροι καὶ ἀπὸ αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀρχιερέως; Διότι δὲν ὠμίλουσι αὐτοὶ, ἀλλὰ μὲσα αὐτῶν ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

3. Μαρθ. 10, 27.

4. Ψαλμ. 117, 22.

5. Μαρθ. 21, 44.

«Τόν τε άνθρωπον ὄρωντες σὺν αὐτοῖς ἐστῶτα τὸν θεραπευμένον, οὐδὲν εἶγον ἀντειπεῖν». Μεγάλη ἦτο ἡ παρρησία τοῦ ἀνθρώπου⁹ καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ δικαστήριον δὲν ἐγκατέλειψεν αὐτοὺς. Ὡστε, ἐὰν ἔλεγον ὅτι «τὸ πρᾶγμα δὲν ἔγινεν οὕτως» ἐκεῖνος θά ἑκατηγόρει αὐτούς.

«Κελεύσαντος δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. Τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις ταῦτοις; Βλέπεις ὅτι εὐρίσκονται εἰς ἀπορίαν, καὶ πάλιν ὅτι ὁ ἀνθρώπινος φόβος ὄλα τὰ κατορθώνει. Ὅπως ἀκριθῶς, λοιπὸν, ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνατρέψουν τὸ γενόμενον, οὔτε νὰ τὸ συσκοτίσουν, ἀλλὰ, ἐνῶ αὐτοὶ ἠμποδοῦν, περισσότερον προώθειεν ἢ πίστις, τοιοῦτοτρόπως γίνεται καὶ τώρα. «Τί ποιήσομεν»; Ὡς τῆς ἀνοησίας! ἐάν, ἀφοῦ ἐγεύθησαν τοὺς ἀγῶνας, εἰς τὴν συνέχειαν ἐνόμιζον ὅτι θά τοὺς κατατρομάξουν, μᾶλλον δὲ ἐάν, ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν οὐδὲν κατάρθασαν, μετὰ τὴν τοσαύτην ρητορείαν ἐπίστευσαν ὅτι θά κατορθώσουν κάτι. Διότι ὅσον ἤθελον νὰ ἠμποδοῦν, τόσον περισσότερον ἠρέξαντο τὰ πρᾶγματα.

«Ὅτι μὲν γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι. Ἄλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλέον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαόν, ἀπειλή ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων. Καὶ καλέσαντες αὐτοὺς, παρήγγειλαν τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ». Πρόσεξε καὶ τὴν ἀναισχυντίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἐγκατεργασίαν τῶν Ἀποστόλων. «Ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες εἶπον πρὸς αὐτούς· Εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμᾶς ἀκοῦειν μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε. Ἥμεῖς οὐ δυνάμεθα, ἀ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν. Οἱ δὲ προσαπειλησόμενοι ἀπέλυσαν αὐτοὺς, μηδὲν εὐρίσκοντες τὸ πῶς κολάσονται αὐτοὺς διὰ τὸν λαόν». Ἀπεισώμωσαν αὐτοὺς τὰ θαύματα καὶ εἰς τὴν συνέχειαν δὲν ἠνείχοντο νὰ τελειώσουν οἱ Ἀπόστολοι τὴν ὁμιλίαν των, ἀλλὰ ἐνῶ ὁμιλοῦν τοὺς διέκομαν λίαν ἐγωϊστικῶς. «Ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι. Ἐτῶν γὰρ ἦν πλείονων ὁ ἀνθρώπος τεσσάρων

κοντα, ἐφ' ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως».

Ἄλλ' ὡς ἐξετάσωμεν τὰ ἀνωτέρα λεχθέντα. «Τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις ταῦτοις; Ἐν πρώτοις μὲν λοιπὸν ὄλα τὰ ἑκαμνον διὰ νὰ δοξασθοῦν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, τώρα δὲ καὶ ἕτερον προσετέθη, τὸ νὰ μὴ φανούν ὅτι εἶναι αἰμοχαρεῖς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μετὰ ταῦτα ἔλεγον: «Βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ σῆμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου»; «Ἀπειλή ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων». Ὡς τῆς ἀνοησίας! Ἄφοῦ ἐπίσθησαν ὅτι ἀνάστη, καὶ ἀφοῦ παρέλαθον τοῦτο ὡς ἀπόδειξιν ὅτι ὑπάρχει Θεός, ἐνόμισαν ὅτι θά ἀμαυρώσουν μὲ ἰδικὰς των ραδιουργίας ἐκεῖνον ποῦ δὲν ἐνίκηθ' ὑπὸ τοῦ θανάτου. Τί ἐξίσουται μὲ αὐτὴν τὴν ἀνοησίαν; καὶ μὴ ἀπορήσης ἐπειδὴ πάλιν ἐπιχειροῦσιν τὰ ἀκατόρθωτα· διότι τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι ἡ πονηρία οὐδόλως θλάπει, ἀλλὰ πανταχοῦ θορυβεῖται. Διότι περιφρονομένοι, τοιοῦτοτρόπως διέκειντο, ὡς νὰ εἶχον ἑξαπατηθῆ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συμβαίνει ἐπὶ ἐκεῖνων ποῦ ἔχουν κριθῆ μεροληπτικῶς ἀπὸ πρὶν καὶ ἔχουν ἐμπαυθῆ διὰ κάτι.

Καὶ λοιπὸν διὰ τοῦτο ἔλεγον καὶ ἀνωτέρω καὶ κατωτέρω ὅτι ὁ Θεὸς ἀνώμασεν αὐτόν, καὶ ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ οὗτος ἐθεραπεύθη, ἀποδεικνύοντες ὅτι ἀνάστη ὁ Ἰησοῦς. Ἐξ ἄλλου δὲ καὶ αὐτοὶ ἐπίστευον φανερόσιν, ψυχρῶν μὲν καὶ παιδιαρῶδη, πάντας ὅμως ἐπίστευον τώρα ὅμως ἀπιστοῦν καὶ θορυβοῦνται, σκεπτόμενοι τί νὰ κάμουν εἰς αὐτούς.

Τοῦτο λοιπὸν μόνον, τὸ ὅτι ἐδίδασκον μετὰ τσαύτης παρρησίας, δὲν ἦτο ἱκανὸν νὰ πείσῃ αὐτούς ὥστε οὐδόλως νὰ θλάψουν αὐτούς; Πές μου Ἰουδαῖε, διατί ἀπιστεῖς; Διότι ἔπρεπε νὰ προσέχης εἰς τὸ γενόμενον θαῦμα καὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ οὐχὶ εἰς τὴν κακίαν τῶν πολλῶν.

Καὶ διατί δὲν παραβῆδον πλέον αὐτοὺς εἰς τοὺς Ρωμαίους; Ἦδη ἦσαν ἐκτεθειμένοι πρὸς αὐτοὺς ἀπὸ τὰ γεγονότα περὶ τὴν καταδίκην τοῦ Χριστοῦ, ὥστε περισσότερον ἦσαν δειλοὶ ἀναθάλλοντες τὴν καταγγελίαν αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὅμως δὲν συνέθη τοιοῦτοτρόπως, ἀλλὰ μέσα εἰς τὴν νύκτα ἀφοῦ συνέλαθον αὐτὸν ἀμέσως

9. Πράξ. 5, 28.

τὸν ἀπήγαγον καὶ δὲν ἀνέβωλον τὴν παράδοσίν του, ἐπειδὴ πάρα πολὺ ἐφοδῆθησαν τὸ πλῆθος. Περὶ τούτων ὁμοίως οὐτε εἶχον θάρρος, οὐτε θεοσείως δηγοῦν αὐτούς πρὸς τὸν Πιλάτον, φοβούμενοι καὶ ὑποπεύοντες τὰ προηγουμένα, μήπως καὶ δι' ἐκείνα κατηγορηθῶν. «Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αἰρίον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἀρχοντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς ἐν Ἱερουσαλήμ».

γ'. Πάλιν συνέδρια εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ ἐκεῖ τὰ αἵματα ἐχούθησαν, οὐτε τὴν πόλιν ἐσεβάσθησαν. Ὁ Ἄννας, λέγει, καὶ ὁ Καϊάφας. Οὕτε τὴν δούλην αὐτοῦ δετὸν ἠρώτα ἀντιματωπίως μὴ θάρρος ὁ Πέτρος, ἐπὶ τούτου ἠρώτησατο, ἐνῶ ἄλλος εἶχε συλληφθῆ. Τώρα ὁμοίως, ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μέσον αὐτῶν, πρόσεξε πῶς ὁμιλεῖ: «Εἰ ἡμεῖς ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσασται, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν». Αὐτοὶ δὲ λέγουσιν, «ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τούτο»; Διατί δὲν ἀναφέρεις τὸ ποῖον, ἀλλὰ τὸ συσκοτιζεις; «Ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τούτο ὁμοίως»; Καὶ ὁμοίως ἔλεγεν ὅτι «οὐχ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν». Πρόσεξε σύνεσιν: Δὲν εἶπεν εὐθέως ὅτι «ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ ἐποιήσαμεν, ἀλλὰ τί; «Ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὀνητής». Καὶ δὲν λέγει: «Ἐγένετο ὅφ' ἡμῶν ὀνητής». Καὶ πάλιν: «Εἰ ἡμεῖς ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς». Ἡτυπᾷ αὐτούς, ὡς κατηγοροῦντας πάντοτε τοιαῦτα, καὶ ὡς μεμφομένους εὐεργεσίας ἀνθρώπων, καὶ ὑπενθυμίζεις τὰ προηγουμένα, ὅτι αὐτοὶ πρὸς φόνους σπεύδουσιν καὶ οὐχ ἰδίως αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι κατηγοροῦν καὶ διὰ τὰς εὐεργεσίας. Βλέπετε πῶς καὶ οἱ λόγοι εἰσὶν σκληροὶ; Διότι μὴ αὐτοὺς ἐγυμνάζοντο καὶ εἰς τὴν συνέχειαν ἦσαν ἀτρόμητοι. Μὲ τοὺς λόγους φανεροῦν εἰς αὐτούς, ὅτι αὐτοὶ μᾶλλον χωρὶς νὰ τὸ θέλουν κηρύττουσιν τὸν Χριστὸν καὶ ἐξυμνοῦν τὸ δόγμα αὐτοῦ οἱ ἴδιοι ποῦ ἀνακρίνουν καὶ ἐξετάζουσιν.

«Ὅν ὑμεῖς ἑσταυρώσατε». Ὡ, πόση παρηγορία! «Ὅν ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν». Τοῦτο πάλιν εἶναι δείγμα μεγαλυτέρας ἐλευθεροτομίας. Διότι ἐκείνο τὸ ὁποῖον λέγει τούτο εἶναι: Μὴ νομίσατε ὅτι ἀποκρού-

7. Ματθ. 28, 70.

πτομεν ἐκείνα ποῦ φέρουν ἐντροπὴν τῶσιν ἀπέχομεν ἀπὸ τοῦ νὰ συσκοτιζόμεν αὐτὰ, ὅσον μετὰ θάρρους τὰ παρουσιάζομεν. Ταῦτα λέγει οὐχ ἰδίως ἐλέγχων αὐτούς, καὶ οὐχ ἰδίως ἐπ' ὀλίγον, ἀλλὰ καὶ μακρηγορεῖ, «οὗτός ἐστιν ὁ λίθος» λέγων, «ὁ ἐξουθενηθεὶς ὅφ' ὑμῶν τῶν οικοδομούντων». Ἐπειτα, φανερώνων ὅτι ἔκαμαν τούτο εἰς ἄνδρα πάρα πολὺ τετιμημένον, προσθέτει: «Ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας» δηλαδὴ, «ὁ ἐκ φύσεως τίμιος καὶ ἔγκριτος, αὐτὸς ἐξουθενήθη». Τοιοῦτοτρόπως μετὰ τὸ θαῦμα ἀπέκτησαν πολλὴν παρηγορίαν. Σὺ δὲ πρόσεξε, παρακαλῶ, πῶς, δετὸν μὲν χρειάζεται νὰ διδάξουν, παραθέτουν πολλὰς προφητείας, δετὸν δὲ χρειάζεται θάρρος νὰ ἐπιδείξουν, μόνον ἂ ποφαίνονται.

«Ὅτε γάρ, φησὶν, ὄνομα ἐστὶν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δετὸν σωθῆναι ἡμᾶς» ὅτι τὸ ὄνομα ἐδόθη εἰς δλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ οὐχ ἰδίως εἰς αὐτούς. Πρὸς τούτο παρουσιάζει μάρτυρας καὶ τοὺς ἰδίους. Διότι ἐπειδὴ ἔλεγαν «ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε»; εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, λέγουσιν, «ἐν ὑπάργει ἄλλο ὄνομα». Πῶς λοιπὸν ἐρωτᾶτε; Τόσον τοῦτο πάντοχού εἶναι φανερόν. «Ὅτε γάρ ὄνομα ἕτερον ἐστὶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν, φησὶν, ἐν ᾧ δετὸν σωθῆναι ἡμᾶς».

Ταῦτα εἶναι γνώρισμα ψυχῆς ποῦ ἔχει κατανοήσει τὴν παροῦσαν ζωὴν. Τοῦτο φανεροῦνται ἀπὸ τὴν πολλὴν παρηγορίαν. Ἐδῶ κάμνει φανερόν ὅτι καὶ δετὸν ὁμιλεῖ ταπεινῶς περὶ τοῦ Χριστοῦ, δὲν τὸ ἔκαμνε ἐπειδὴ ἐφοβείτο, ἀλλὰ ἐπειδὴ συγκρατήσανε ἀφοῦ δὲ τώρα ἦτο κατάλληλος καιρὸς, τόσον σπουδαῖα πράγματα λέγει, ὡστε μὴ αὐτὸ τοῦτο τὸ θαῦμα νὰ καταπλήξῃ καὶ δλους τοὺς ἄκρατους.

Ἰδοὺ καὶ ἄλλη ἀπόδειξις οὐχ μικρότερα τῆς προηγουμένης. Ἐπεγίνωσκόν τε αὐτούς, φησὶν, ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν». Δὲν παραθέτει χωρὶς λόγον τὸ χωρίον αὐτὸ ὁ Ἐδωγγελιστῆς⁸, ἀλλὰ βιά νὰ φανερώσῃ καὶ ποῦ εὐρίσκοντο. Εἰς τὸ πάθος, λέγει: διότι αὐτοὶ μόνοι⁹ τότε

8 Ἐννοεῖ τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, ποῦ εἶναι ὁ συγγραφεὺς καὶ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων.

9 Δηλαδὴ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης (ἡραλ. Ἰωάν. 18, 15-18)

παρευρίσκοντο, ὅτε καὶ ἔβλεπον αὐτοὺς ταπεινοὺς, αννεσταλμένους· πρᾶγμα τὸ ὅποιον καὶ ἰδιαίτερος ἐδημιούργει ἐντόπωσιν εἰς αὐτοὺς, δηλαδὴ ἡ ἀπότομος μεταβολή· διότι ἐκεῖ εὐρίσκοντο οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ἄννα καὶ τοῦ Καάφα καὶ πλείον αὐτῶν ἦσαν καὶ αὐτοὶ τῶρα δὲ ἐξέπληττον αὐτοὺς ἢ πολὺ μεγάλη παρρησία διότι δὲν ἐφαίνοντο μόνον μὲ τὸς λόγους των, οἱ δὲν ἐνδιεφέροντο διὰ τὸ γεγονός ὅτι ἐκρίνοντο περὶ τοιούτων καὶ διὰ τὸ ὅτι ἐπεκρέματο ὁ κίνδυνος τῆς ἐσχάτης ποιότης, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν στήσιν των, καὶ μὲ τὴν φωνὴν, καὶ μὲ τὸ βλέμμα, καὶ μὲ ὅλα γενικῶς ὅσα ἔλεγον ἐπεδείκνυον εἰς τὸν λαὸν τὴν παρρησίαν. Ἐθαύμαζον δὲ Ἰσως ἐπειδὴ εἶναι ἄνθρωποι καὶ ἀγράμματοι καὶ ἀπλοῖκοί· διότι εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι κάποιος ἀγράμματος, οὐχ ὅμως καὶ ἀπλοῖκός· ἐάν μὲν εἶναι ἀπλοῖκός, δὲν εἶναι ὅμως ἀγράμματος, φανερώνει ἐδῶ ὅτι καὶ τὰ δύο συνυπῆρξαν. «Καταλαθόμενοι», λέγει Πόθην· Ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια ἔλεγον, Δὲν μακρηγορεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἀπαγγελίαν καὶ τὴν συνθήκην φανερώνει τὴν παρρησίαν ὥστε θὰ ἐπετίθεντο ἐναντίον αὐτῶν, ἐάν δὲν εὐρίσκοιτο πᾶσιον αὐτῶν ὁ θεραπευθεὶς ἄνθρωπος. «Ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς, φησὶν, οἱ σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν». Πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἔκαμινεν αὐτοὺς νὰ πιστεῦσουν, ὅτι ἀπὸ ἐκείνων ἐγνώρισαν αὐτὰ καὶ οἱ ὅλα τὰ ἔπραττον ὡς μαθηταὶ ἐκείνου.

Οὐχ ἦπτον ὅμως ἐκτός τοῦ λόγου καὶ τῆς φωνῆς αὐτῶν, ἀφηνε φωνὴν τὸ θαῦμα καὶ τὸ σημεῖον, τὸ ὅποιον θεθαίως καὶ ἰδιαίτερος ἔφραζε τὰ στόματα αὐτῶν. «Εἰ δίκαιόν ἐστι, φησὶν, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε». Ὅτε ὁ φόθος ἐμετριάσθη περισσότερο (διότι ἡ παραγγελία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἀπόλυσις), τότε καὶ ἐπιεικέστερον ἡμιλοῦν τοιοῦτοτρόπως εὐρίσκοντο μακρὰν τοῦ θράσους.

«Ὅτι γνωστὸν σημεῖον γέγονεν οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι». Ὡστε θὰ ἠρνοῦντο, ἐάν δὲν ἦτο αὐτὸ, ἐάν δὲν ὑπῆρχεν ἡ μαρτυρία τῶν πολλῶν. Καὶ προσέει εἰς ὅλους ἦτο ὁλοφάνερων. Ἀλλὰ τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι ἢ κακία, θρασὺ καὶ ἀδίτακτον. «Ἀπειλὴ ἀπειλησώμεθα». Τί λέγεις; μὲ ἀπειλὴν ἀναμένετε νὰ σταματήσετε τὸ κήρυγμα; Τόσον αἱ ἐξουσίαι εἶναι φοβεραὶ καὶ δύσκολοι. Τὸν διδάσκαλον ἐφρονέσατε καὶ δὲν ἐσταματήσατε τὸ

κήρυγμα, καὶ τῶρα, ἂν ἀπειλήσετε, ἀναμένετε νὰ ἐμποδίσετε ἡμᾶς; Ὁ θεσμός δὲν μᾶς ἐπέσει νὰ μετριάσωμεν τὴν διδασκαλίαν, καὶ οὐδεὶς θὰ μᾶς πείσει; Πολὺ περισσότερον θεθαίως δὲν θὰ μᾶς πείσειτε οὐδεὶς, τοὺς ὁποίους οὐδόλως ὑπολογίζομεν, ἂν καὶ μᾶς ἀπειλεῖτε. «Εἰ δίκαιόν ἐστι, φησὶν, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὑμῶν μᾶλλον ἀκούειν ἢ τοῦ Θεοῦ». Ἐδῶ τοῦ Θεοῦ λέγουσιν ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ. Εἶδες πῶς τῶρα ἐξέπληρώθη ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπεν εἰς αὐτοὺς: «Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· μὴ φοβηθῆτε αὐτούς»¹⁰.

β'. Ἐπειτα πάλιν ἐπιθεθαίωσιν τὴν ἀνάστασιν μὲ ἐκεῖνα τὰ ὅποια προσθέτουσιν, λέγοντες: «Ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα μὴ λαλεῖν ἢ εἰδομεν καὶ ἠκούσαμεν». Ὡστε ἡμεῖς μὲν εἴμεθα μάρτυρες ἀξιώσιμοι, οὐδεὶς δὲ ἀπειλοῦντες ἀκόμη, ματαιῶς πάλιν ἀπειλεῖτε. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ μεταστρέφονταν μὲ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ὁ λαὸς ἐδόξαζε τὸν Θεόν, αὐτοὶ ὅμως ἀπειλοῦν καὶ νὰ φονεύσουσιν τόσον θεομᾶχοι ἦσαν. Αὐτοὶ δὲ ἀφοῦ τοὺς ἠπέλιθσαν καὶ πάλιν τοὺς ἀφῆσαν νὰ φύγουν. Ἐξ αὐτοῦ ἔγιναν ἐνδοξότεροι καὶ λαμπρότεροι· ἢ γὰρ δύναμις μου, φησὶν, ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται¹¹.

Ἡδὴ οὗτοι ἐφανέρωσαν τὴν ἀλήθειαν, ἀφοῦ παρατάθησαν ἐναντὶ παντός ἀντιτιθεμένου. Τί σημαίνει: «Ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα, ἢ εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν»; Ἐάν εἶναι ψευδῆ, λέγουσιν, αὐτὰ τὰ ὅποια διδάσκομεν, νὰ μᾶς τιμωρήσῃ; ἐάν ὅμως εἶναι ἀληθῆ, διὰ τί ἐμποδίζεις; Τοιαύτη εἶναι ἡ φιλοσοφία. Ἐκεῖνοι εὐρίσκοντο εἰς ἀπορίαν, οὗτοι εἰς εὐφροσύνην· ἐκεῖνοι εἶναι γεμῆτοι ἀπὸ πολλῆν ἀσχύνην, οὗτοι ὅλα τὰ πράττουσιν μετὰ παρρησίας· ἐκεῖνοι εἰς τὸν φόβον, οὗτοι εἰς τὸ θάρρος. Διὰ τί ποῖοι ἦσαν, παρακαλῶ, οἱ φοβούμενοι; οἱ λέγοντες «εἶναι μὴ ἐπὶ πλέον διανεμηθῆ εἰς τὸν λαόν», ἢ οἱ λέγοντες «οὐ δυνάμεθα, ἢ εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν»; Καὶ εἰς εὐχαρίστησιν, καὶ εἰς παρρησίαν, καὶ εἰς εὐφροσύνην μεγαλυτέραν ἀπὸ ὅλους, οὗτοι ἐκέλευον εἰς λύπην, εἰς ἀσχύνην, εἰς φόβον διότι τὸν λαὸν εἶχον φοβηθῆ. Οὗτοι εἶπον ἐκεῖνα τοῦ ἠέλουσιν ἐκεῖνοι ἐ-

10. Μαρτ. 10, 16, 26.
11. β' Κορινθ. 12, 8.

κείνα ποῦ ἤθελον δὲν ἔπραξαν. Ποιοὶ εὗρισκοντο εἰς δεσμά καὶ εἰς κινδύνους; ἰδιαίτερος οὐχὶ οὗτοι.

Ἄς κρατῶμεν λοιπὸν τὴν ἀρετὴν ἄς μὴ εἶναι τὰ λεγόμενα μόνον διὰ τέρψιν, οὔτε μόνον διὰ κάποιαν παρηγορίαν. Δὲν εἶναι τὸ θέατρον τοῦτο, ἀγαπητέ, θέατρον κίθαρῶδων, οὔτε τραγῶδων, ὅπου ὁ καρπὸς φθάνει μόνον μέχρι τῆς τέρψεως, καὶ βταν φεύγῃ ἡ ἡμέρα τελειώνει καὶ ἡ τέρψις. Καὶ εἶθε νὰ ἦτο μόνῃ ἡ τέρψις καὶ οὐ καὶ θλάθῃ μετὰ τῆς τέρψεως! Ἄλλ' ὅμως φεύγει ἕκαστος ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὸν οἶκον του, ἀποκομίζων πολλά ἀπὸ τὰ ἐκεῖ ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ κάποιαν συμφορὰν καὶ ὁ μὲν νέος ἀφοῦ ἀπολαύσῃ μερικά μέλη ἀπὸ τὰ σατανικά δώματα, ὅσα ἠθροίῃ νὰ ἐναποθέσῃ εἰς τὴν μνήμην του συνεχῶς ἀδει ἐπὶ τῆς οἰκίας, ὁ δὲ γέρον, ἐπειδὴ θεθαίως εἶναι σεμνότερος δὲν κάμνει μὲν αὐτό, ὅμως ἐνθυμίζεται ἄλλους τοὺς ἐκεῖ λεγομένους λόγους. Ἀπὸ ἐβδ' ἀπεργεσθε χωρὶς νὰ ἔχητε τίποτε. Καὶ πῶς δὲν εἶναι ἄξιον ἐντροπῆς; Νόμον ἐθέσαμεν μάλλον δὲ δὲν τὸν ἐθέσαμεν ἡμεῖς; μὴ γένοιτο! «Μὴ γὰρ καλέσητε, φησὶ, διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς»¹². Νόμον ἔθεσαν ὁ Χριστὸς, ὅστε οὐδεὶς νὰ ὀρκίζεται. Τί ἔγινε, παρακαλῶ, περὶ αὐτοῦ τοῦ νόμου; (διότι δὲν θὰ καύσω νὰ διδάσκω περὶ τούτου; «Μήπως πάλιν ἐλθὼν», κατὰ τὸν Ἀπόστολον, «οὐ φείσομαι») ¹³. Ἄρα ἐμεριμνήσατε διὰ τὸ πρᾶγμα; ἄρα ἐφροντίσατε; ἄρα ἐπροσπάθησατε καθόλου, ἢ πάλιν θὰ καταπισθῶμεν με τοὺς ἰδίους λόγους; Μᾶλλον βέ, εἴτε ἔχει γίνε προσπάθεια, εἴτε οὐχί, τοὺς ἰδίους λόγους θὰ εἴπωμεν, διὰ νὰ φροντίσετε ἂν δὲ ἐμεριμνήσατε, διὰ νὰ κάμετε πάλιν τοῦτο μετὰ μεγαλυτέρας ἀσφαλείας καὶ διὰ νὰ στηρίξετε καὶ τοὺς ἄλλους.

Ἄπο ποῦ λοιπὸν νὰ ἀρχίσωμε τὸν λόγον; θέλετε ἀπὸ τὴν Παλαιάν Διαθήκην; Ἄλλὰ τοῦτο εἶναι ἐντροπὴ ἰδικῆ μας, διότι τὰ εἰς τὴν Παλαιάν, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ

12. Ματθ. 23, 8.

13. Β' Κορινθ. 13, 2. Ἐννοεῖ ἐβδ' ὁ ἱερεὺς πατὴρ ὅτι δὲν θὰ φείσῃ κόπων, ἐπιανερχόμενος εἰς τὸ αὐτὸ θέμα, ὅπως καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, προκειμένου νὰ καταπιασθῶν πληρέστερον οἱ πιστοί. Εἶναι καὶ τοῦτο ἐν ἀπὸ τῶ ἀνεργα δείγματα τῆς φροντίδος, ποῦ εἶχον οἱ ἱερεῖς πατέρες διὰ τὸ πομπῶν των ὡς ἁληθῆς πομπῶν.

ὑπερβαίνωμεν, οὔτε τόσον ἐφαρμόζομε; διότι ἡμεῖς δὲν ἔπρεπε νὰ ἀκούωμεν περὶ αὐτῶν (ἀφοῦ ταῦτα τὰ παραγγέλματα ἀνήκουν εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν εὐτέλειαν), ἀλλὰ ἐκεῖνα τὰ τέλεια; «Νὰ ἐγκαταλείψῃς τὰ χρήματα νὰ σταθῆς με γενναίωττα» νὰ βώσῃς τὴν ψυχὴν σου εἰς τὸ κήρυγμα νὰ περιφρονήσῃς ὅλα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς; τίποτε νὰ μὴ ὑπάρχῃ εἰς σέ κοινὸν πρὸς τὸν παρόντα θίον ἂν σὲ ἀδικήσῃ κάποιος, νὰ τὸν εὐεργετήσῃς ἂν γίνῃ πλεονέκτης, νὰ τὸν εὐλογήσῃς ἂν βλασημῆσῃ, νὰ τὸν τιμήσῃς ἀπὸ ἄλλους νὰ εἶσαι ἀνώτερος». Ταῦτα τοῦ τοιαῦτα ἔπρεπε νὰ ἀκούωμεν. Τώρα ὅμως περὶ τοῦ ἔργου διδάσκομεν καὶ συμβαίνει τὸ ἴδιον, ὅπως, ἂν κάποιος αὐτὸν ποῦ ὀφείλει νὰ φιλοσοφῇ, ἀφοῦ τὸν ἀποσύρῃ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους ἐκείνους, τὸν κάμνει νὰ ἀναγινώσκῃ ἀκόμη συλλασθὰς καὶ τὰ γράμματα τῆς ἀσφαθῆτου. Σκέψου, παρακαλῶ, πόση ἐντροπὴ ὑπάρχει, βταν ἕνας ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος ἔχει πυκνὴν γενεαίαδα καὶ φέρει ρόπαλον, καὶ ἔχει ἐξωμίδα, μεταβαίῃ μετὰ τῶν παιδῶν εἰς διδασκαλοῦς καὶ μαθαίῃ τὰ αὐτὰ με ἐκείνους, ἄρα δὲν εἶναι πολὺς ὁ γέλως; Ἄλλὰ μεγαλύτερος εἶναι αὐτὸς ὁ ἰδικὸς μας διότι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν γραμμάτων δὲν εἶναι τόση, ὅση εἶναι μετὰ τῆς ἰδικῆς μας πολιτείας καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς, ἡ ὅποια εἶναι ὅση μετὰ τῶν ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων. Πές μου, ἂν κάποιος ἀφοῦ καταβίβασῃ ἕναν ἀγγελὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν διατάξῃ νὰ σταθῇ ἐβδ' καὶ νὰ ἀκροασθῇ τοὺς ἰδικούς μας λόγους, ἐπειδὴ ὀφείλει νὰ ρυθμίσῃ τὴν ζωὴν του ἀπὸ αὐτοῦς, ἄραγε δὲν θὰ ἦτο αἰσχύνῃ καὶ γέλως;

Ἐάν δὲ τὸ νὰ ἐκπαιδευώμεθα ἀκόμη με αὐτὰ εἶναι γέλως, τὸ νὰ μὴ προσέχωμεν οὔτε εἰς αὐτὰ, πές μου, πόσην δημιουργεῖς κατηγορίαν; πόσην αἰσχύνῃ; Διότι πῶς δὲν εἶναι αἰσχύνῃ, ἀφοῦ Χριστιανοὶ βντες ἀκόμη ἐκπαιδεύονται περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὀρκίζωνται; Πλὴν ὅμως ἄς ἀρχίσωμε τὴν ἐκπαίδευσιν, διὰ νὰ μὴ περιεγλωμέθα περισσότερο. Ἄς διδάξωμεν λοιπὸν πρὸς οὐς σήμερον ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν Παλαιάν Διαθήκην. Τί λέγει δὲ αὕτη; «Ὅρκω μὴ ἐθίβῃς τὸ σῶμα σου, μηδὲ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἁγίου συνεθίσῃς»¹⁴. Διατί; Ἐὐώτερ γὰρ οἰκείτης, ἐξεταζόμενος ἐνδελειῶς,

ἀπό μάλωπος οὐ καθαρισθήσεται, οὕτως οὐδὲ ὁ ἄμυγος»¹⁴.

ε'. Πρόσεξε τὴν σέβνην τοῦ σοφοῦ τούτου. Δὲν εἶπεν: «Ὁρκῶ μὴ ἐβίσῃς τὴν διάνοιάν σου», ἀλλὰ «τὸ στόμα σου»· διότι γνωρίζει ὅτι τὸ πᾶν εἶναι εἰς τὸ στόμα καὶ ὅτι εὐκόλως κατορθοῦται· δηλαδὴ εἶναι συνήθεια εἰς τὴν συνέχειαν ἢ ὅποια γίνεται ἄνευ τῆς προαιρέσεως. Ὅπως π.χ. συμβαίνει μετὰ τοὺς πολλοὺς, οἱ ὁποῖοι, ὅταν εἰσελθοῦν εἰς τὸ λουτρόν, συγχρόνως μετὰ τὸ δρασκελισμὸν τῶν θυρῶν κλειδώνονται· τούτο γνωρίζει ἡ χεὶρ νὰ τὸ κάμῃ ἐκ συνήθειας, ἐνῶ οὐδεὶς τὴν διατάσσει· πλὴν ὅταν ἀνάψῃ ὁ λύχνος, ἐνῶ πολλακτικῶς ἡ διάνοια κατὰ ἄλλο σκέπτεται, ἡ χεὶρ κλειδώνει τὴν θύραν. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ τὸ στόμα δὲν ὁμιλεῖ μετὰ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ἐκ συνήθειας, καὶ τὸ πᾶν εὐρίσκειται εἰς τὴν γλώσσαν.

Καὶ τῷ ὀνόματι, φησί, τοῦ Ἁγίου μὴ συνεβίσῃς. Ὡσπερ γὰρ οἰκέτης, ἐξεταζόμενος ἐνδελγῶς, ἀπὸ μάλωπος οὐ καθαρισθήσεται, οὕτως οὐδὲ ὁ ἄμυγος»¹⁵. Ἐδῶ δὲν ἀπαγορεύει ἀπλῶς τὴν ἐπιρκίαν, ἀλλὰ τὸν ὄρκον γενικῶς, καὶ δι' αὐτὸν θέτει τὴν τιμωρίαν ἕνεκα ὁ ὄρκος εἶναι ἁμαρτία. Τοιαύτη ὄντως εἶναι ἡ ψυχή, ἀπὸ τόσα τραύματα εἶναι γεμάτη, ἀπὸ τόσους μάλωπος. Ἀλλὰ δὲν θέλεις; Διότι τούτο εἶναι τὸ θεινόν· καίτοι θεσπιάς δύνασαι, εἴναι θέλησι, νὰ θέλῃς διότι σοῦ ἔδωκεν ὀφθαλμοὺς ὁ Θεός. Μὰ τέτοιους ὀφθαλμοὺς ἔδωκεν ὁ Προφήτης, λέγων: «Προσώξασαν καὶ ἐσπίσαν οἱ μάλωπες μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀροσσύνης μου»¹⁷.

Περιεφρονήσαμε τὸν Θεόν, ἐμισήσαμε τὸ καλὸν ὄνομα, κατεπατήσαμε τὸν Χριστόν, ἀφήσαμε τὴν ἐντροπήν, οὐδεὶς μνημονεύει μετὰ τιμῆς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Καὶ σὺ μὲν, ἂν ἀγαπᾷς κάποιον, ἐξαιτίασαι καὶ εἰς τὸ ἀκουσμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τὸν Θεὸν ὅμως συνεχῶς ὀνομάζεις ὡς νὰ μὴ ἀείξῃ τίποτε. Κάλεσον αὐτὸν δι' εὐεργεσιῶν ἐχθροῦ· κάλεσον αὐτὸν διὰ τὴν σω-

14. Σοφ. Σειρ 23, 9.

15. Σοφ. Σειρ 23, 10.

16. Σοφ. Σειρ 23, 9-10.

17. Ψαλμ. 37, 8.

τηρίαν τῆς ψυχῆς σου· τότε θά ῥηθῇ, τότε εὐφραίνεις αὐτόν· ἴσως ὅμως τὸν παροξύνεις. Κάλεσον αὐτόν ὅπως τὸν προσεκάλεσεν ὁ Στέφανος, λέγων τί; «Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην»¹⁸. Κάλεσον αὐτόν, ὅπως τὸν προσεκάλεσεν ἡ γυνὴ τοῦ Ἐλκανᾶ, μετὰ δακρύων, μετὰ θρήνων, μετὰ προσευχῆς¹⁹. Δὲν ἐμποδίζω, ἀλλὰ καὶ πάρα ποῦδὲ συμβουλεύω. Κάλεσον αὐτόν, ὅπως τὸν ἐκάλεσεν ὁ Μωϋσῆς, καὶ ἔκραζε παρκαλῶν ὕπερ ἐκείνων πού τὸν ἐδίωξαν²⁰. Καὶ σὺ μὲν ἂν ἀναφέρης κάποιον ἄνθρωπον ἀπλῶς σεβασίμην, θεωρεῖς ὡς ὕβριν τὸ πρᾶγμα· περιφέρων ὅμως τὸν Θεὸν εἰς τοὺς λόγους σου, ὅχι μόνον ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἀκαίρως, νομίζεις ὅτι δὲν εἶναι τίποτε; Καὶ πόσης τιμωρίας δὲν θά ἦσουν ἄξιος;

Δὲν ἐμποδίζω νὰ σκέπτεσαι διαρκῶς τὸν Θεόν (διότι τούτο καὶ τὸ εὐχομαι καὶ τὸ θέλω), ἀλλὰ ὅχι ὅπως δὲν ταιριάζει εἰς αὐτόν, ἀλλὰ νὰ τὸν σκέπτεσαι αἰνῶν αὐτόν καὶ τιμᾶν αὐτόν. Μεγάλῃ ἀγαθῇ θά προσέφερον εἰς ἡμᾶς αὐτὸ, εἴναι, ὅταν ἔπρεπε καὶ δι' ἐκεῖνα πού ἔπρεπε μόνον τὸν προσεκαλοῦσασθε. Πέε μου, διατὶ ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων μὲν ἐγένοντο τοσαῦτα θαύματα, ἐπὶ ἡμῶν ὅμως ὅχι; καίτοι ὁ ἴδιος Θεὸς εἶναι, τὸ ἴδιον ὄνομα. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ ἴδιον. Πᾶς; Διότι ἐκεῖνοι μὲν δι' ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἀνέφερον, ἐκάλουν αὐτὸν μόνον, ἡμεῖς ὅμως ὅχι δι' ἐκεῖνα, ἀλλὰ δι' ἄλλα.

Ἐάν ὅμως ἀπιστῇ ὁ συνομιλητής σου καὶ διὰ τούτο ὀρκίζεσαι, λέγε μὲν: «Πίστευσον», πλὴν ἂν θέλῃς, ὀρκίσου ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου. Δὲν τὸ λέγω νομοθετῶν ἀντιθέτως πρὸς τὸν Χριστόν, μὴ γένοιτο! («ἔστω γάρ, φησὶν, ὁμῶν τὸ Μαί, ναί, καὶ τὸ Οὐ, οὐ»)·²¹ ἀλλὰ συγκαταβαίνων εἰς σᾶς, ἵνα σᾶς ἐπαναφέρω μάλλον εἰς τοῦτο καὶ σᾶς ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν τυραννικὴν συνήθειαν. Πόσοι κατεστράφησαν ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῶν πραγμάτων, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἠδοκίμουν εἰς τὰ ἄλλα;

Θέλετε νὰ μάθετε διατὶ ἐπέτρεπον εἰς τοὺς ἀρχαίους νὰ ὀρκίζονται; (διότι νὰ ἐπιρκῶν οὕτε εἰς ἐκεῖ-

18. Πράξ. 7, 50.

19. Α' Βασίλ. 1, 10.

20. Ἀριθμ. 12, 13.

21. Μαρτ. 5, 37.

νους είχαν έπιτραπή). 'Επειδή εις τὰ εἰδωλα ὠρκίζοντο. Δὲν ἀσχύνεσθε νὰ ἐμμένετε εἰς αὐτοὺς τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἐκεῖνοι οἱ ἀσθενεῖς ἠκολούθουν; Διότι καὶ τώρα, ἐὰν παραλάβω ἕνα εἰδωλολάτρη, δὲν διατάσσω εἰς αὐτὸν ἀμέσως τοῦτο, ἀλλὰ πρῶτον τὸν συμβουλεύω νὰ γνωρίσῃ τὸν Χριστὸν ὁ πιστὸς ἄνω, πού ἔχει γνωρίσει τὸν Χριστὸν καὶ ἔχει διδαχθῆ περὶ αὐτοῦ, ἐὰν πρόκειται νὰ χρειάζεται τὴν ἴδιαν συγκατάθεσιν πού χρειάζεται καὶ ὁ εἰδωλολάτρης, ποῖον τὸ ὄφελος; ποῖον τὸ κέρδος;

'Ἄλλ' ἡ συνήθεια εἶναι φοβερὸν πρᾶγμα καὶ δυσκόλως ἀποπᾶσαι ἀπὸ αὐτῆς; λοιπόν, ἀφοῦ τοσαύτη εἶναι ἡ τυραννὶς τῆς συνήθειας, νὰ τὴν μετατρέψῃς εἰς ἑτέραν συνήθειαν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν; λέγει. 'Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πολλὰκις εἶπον, τοῦτο καὶ τώρα ἐπαναλαμβάνω: «'Ας ὑπάρξουν πολλοὶ κριταὶ τῶν λεγομένων, ἅς ὑπάρξουν ἐξετάσται καὶ διορθώται». Δὲν εἶναι ἐντροπὴ ἢ διόρθωσις ὑπὸ ἄλλων μάλλον μὲν ἀληθῶς εἶναι ἐντροπὴ ἢ ἀπομάκρυνσις τῶν διορθούντων, καὶ νὰ πράττωμεν τοῦτο ἐπὶ θλάσῃ τῆς σωτηρίας ἡμῶν. Καὶ σὺ μὲν τὸ ἐνδύμα ἐὰν φορέσῃς ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν, καὶ εἰς παιδίον ἐπιτρέψεις νὰ σὲ διορθώσῃ, καὶ δὲν θεωρεῖς αἰσχύνῃ νὰ μανθάνῃς ἀπὸ ἐκεῖνο (καίτοι θεσπῶς εἰς τοῦτο πολλὴ εἶναι ἡ αἰσχύνῃ). ἐνταῦθα δὲ, τὴν φυγὴν ὁλοκατέμηνος, πῆς μου, αἰσύνεται νὰ διδάσκειται ἀπὸ ἄλλων; καὶ ἔχεις μὲν τὸν ὑπέρβην διὰ νὰ σὲ στολιζῇ περὶ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ νὰ σὲ ὑποδῇ, διὰ νὰ στολιζῇ ἄνω τὴν φυγὴν δὲν ἔχεις; Καὶ πῶς ἀνοήσια δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτά; 'Ας ὑπάρχη καὶ ὑπέρβης διδάσκαλος δι' αὐτά, ἅς ὑπάρχη καὶ παιδίον, ἅς ὑπάρχη καὶ γυνὴ, ἅς ὑπάρχη καὶ φίλος, καὶ συγγενής, καὶ γείτων; διότι ὅπως ἀκριθῶς τὸ θηρίον· πού περιφιγνεται ἀπὸ παντοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαφύγῃ, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ τοσοῦτος ἔγωγ φύλακας, ὁ τοσοῦτος πού τὸν ἐπιτιμοῦν, ὁ ἀπὸ παντοῦ πληττόμενος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ φυλαχθῇ.

Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν δυσκόλως θὰ ὑποφέρῃς αὐτό, καὶ κατὰ τὴν δευτέραν, καὶ εἰς τὴν τρίτην, εἰς τὴν συνέσειαν ἄνω εὐκολώτατον θὰ εἶναι, καὶ μετὰ τὴν τετάρτην δὲν θὰ ὑπάρχη οὐδὲν ἄνω θέμα δι' αὐτό. 'Απόπειραν κάμετε ἐὰν δὲν πιστεύετε φροντίσα.

τε, παρακαλῶ. Δὲν ὑπάρχει κάτι πού νὰ γίνεταί κατὰ τύχην ἁμαρτία, οὔτε κατὰ τύχην διόρθωσις, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς μέγα, εἴτε καλὸν εἴτε κακόν. Εἴθε δὲ νὰ γίνῃ καλὸν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δόνασις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ ΙΑ'. (11)

(Πράξ. 4. 23-35)

Ἐπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν ἕνα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἰπόντες¹.

α'. Δὲν διηγούνται ταῦτα ἐκ φιλοδοξίας, (διότι πᾶς θὰ ἦτο δυνατόν τοῦτο;), ἀλλὰ ἐπίδεικνύουν ταῦτα ὡς πειστήρια τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὅσα μὲν ἐκεῖνοι εἶπον, ταῦτα διηγούνται, τὰ δὲ ἰδικὰ τῶν ἄν καὶ παραλείπουν, ἐν τούτοις καὶ δι' αὐτοῦ γίνονται περισσώτερον θαυραλέα.

Καὶ πρόσεξε πᾶς πάλιν κατέφυγον πρὸς τὴν ἀληθῆ βοήθειαν, πρὸς τὴν ἀκαταμάχητον συμμαχίαν, καὶ πάλιν βλοῖ ὁμοῖ καὶ μετὰ φροντίδος; διότι δὲν ἐπιτυχάνει πολλὰ ἡ προσευχὴ πού γίνεται ἀπὸ ἕνα. «Οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἤσαν φωνὴν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ εἶπον».

Πρόσεξε πῶς ὑπάρχει ἀκριβολογία εἰς τὰς προσευχὰς αὐτῶν. Ὅτε παρεκάλουν νὰ ἀναδειχθῇ εἰς αὐτοὺς ὁ ἀξιὸς εἰς ἀποστολήν, αὐτως ἔλεγον: «Σὺ, Κύριε, καρδιογνώστης πάντων, ἀνάδειξόν² (διότι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἀνάγκη προγνώσεως), ἔδω ἄνω, ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ ἀποστομαθῶν οἱ ἐναντίοι, περὶ θεοστοιχίας ὁμιλοῦν διὰ τοῦτο καὶ οὕτως ἤρχισαν: «δέσποτα ὁ Θεός, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ

¹ Πράξ. 4. 23.

² Πράξ. 1. 24.

πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ δὲ διὰ στόματος Λαβίδ τοῦ παιδὸς σου εἰπὼν ἵνα εἰ ἐφράσαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ. Ὡς νὰ ἀπαιτοῦν συνθήκας ἀπὸ τὸν Θεὸν φέρουν εἰς μέσον τὴν προφητείαν, συγχρόνως καὶ τοὺς ἑαυτοὺς τῶν παρηγοροῦντες, διότι εἰς μάτην μελετοῦν ἅπαντα οἱ ἔχθροί. Αὐτὸ δηλαδὴ τὸ ὁποῖον λέγουν, τοῦτο εἶναι: «Ἐκεῖνος φέρε εἰς πέρας, καὶ δεῖξον ὅτι μάταια ἐμελέτησαν».

«Συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν ἅγιον Παῖδά σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραὴλ ποιήσαι ὅσα ἡ χεὶρ σου καὶ ἡ βουλή σου προῦρισε γενέσθαι. Καὶ τὰ νῦν, Κύριε, ἐπίδη ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν». Βλέπεις τὴν ἐγκατερέθειν, καὶ πῶς οἱ λόγοι αὐτῶν δὲν προέρχονται ἀπὸ ἀνθρώπους ποῦ καταρῶνται; Δὲν ἀνέφεραν δὲ εἰδικὰς τὰς ἀπειλὰς, ἀλλὰ λέγουν, ὅτι μόνον ἠπειλήσαν διότι συντομεύει τὸν λόγον ὁ συγγραφεύς.

Καὶ πρόσεξε. Δὲν εἶπον: «διασκόρπισε αὐτούς, κατανίκησε αὐτούς», ἀλλὰ τί; «Καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου». Τοιοῦτόπως διδασκόμεθα νὰ προσευχώμεθα καὶ ἡμεῖς. Καὶ τῶ ὄντι πόσου θυμοῦ δὲν θὰ ἐπληροῦτό τις ἐν ἐπιτεῖ εἰς ἄνδρας, οἱ ὅποιοι θὰ ἐπεχείρουν νὰ τὸν φονεύσουν, καὶ θὰ ἠπειλοῦν τοιαῦτα; πόσῃ ἀπέχθειαν δὲν θὰ ἠσθάνετο; Ἀλλὰ δὲν ἐνεργοῦν τοιοῦτότρως οἱ ἅγιοι οὗτοι. «Ἐν τῷ τῆν χεῖρά σου ἐκτείνειν εἰς Ἰακὼν, καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου Παῖδος σου Ἰησοῦ». Ἄν τὰ θαύματα γίνονται διὰ τοῦ ὀνόματος ἐκείνου, μεγάλη λέγει, θὰ εἶναι ἡ παρησία. «Δεηθέντων δὲ αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι». Τοῦτο ἔγινε εἰς ἀποδείξειν ὅτι εἰσηκούσθησαν οὗτοι καὶ ὅτι τοὺς ἐπεσκέψθη ὁ Θεός.

«Καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου». Τί σημαίνει «ἐπλήσθησαν»; Ἄντι τοῦ «ἀνεπυρώθησαν διὰ τοῦ Πνεύματος», καθ' ὅσον ἀνεκαίετο εἰς αὐτούς τὸ χάρισμα. «Καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ παρησίας. Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδιά καὶ ἡ ψυχὴ μίαν». Βλέπεις ὅτι μετὰ τῆς χάριτος τοῦ

Θεοῦ εἰσέφερον καὶ τὰ ἴδικά των; Διότι πανταχοῦ τοῦτο πρέπει νὰ παρατηρῶμεν, ὅτι μετὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀποδεικνύουν καὶ τὰ ἴδικά των ὅπως ἀκριβῶς ὁ Πέτρος ἔλεγε: «Ἄργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι»³.

Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ὅποion εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι «πάντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό»⁴, πάλιν ἐδῶ φανερώων τὸ ἴδιον λέγει, ὅτι «τοῦ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδιά καὶ ἡ ψυχὴ μίαν». Ἀφοῦ εἶπε δὲ ὅτι εἰσηκούσθησαν, λέγει εἰς τὴν συνέχειαν καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν διότι πρόκειται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν διήγησιν περὶ τῆς Σαπφείρας καὶ τοῦ Ἀνανίου. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἀποδείξῃ τὴν μολυσματικὴν ἁμαρτίαν ἐκεῖνων, προηγουμένως διδάσκει περὶ τῆς ἀρετῆς τῶν ἄλλων.

Πῆς μοι λοιπὸν, ἀπὸ τὴν ἀγάπην προήλθεν ἡ ἀκτημοσύνη, ἢ ἀπὸ τὴν ἀκτημοσύνην ἡ ἀγάπη; Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἀπὸ τὴν ἀγάπην προήλθεν ἡ ἀκτημοσύνη, ἢ ὅποια καὶ συνεκράτει αὐτὴν περισσότερο. Ἄκουε δὲ καὶ τί λέγει: «Πάντων ἦν ἡ καρδιά καὶ ἡ ψυχὴ μίαν». Ἰδοὺ ἡ καρδιά καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι τὸ ἴδιον. «Καὶ οὐδὲ εἰς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶ ἔλεγε ἴδιον εἶναι, ἄλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά». Καὶ θυνάμει μεγάλη ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον τῆς ἀναστάσεως οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ». Φανεράναι τοῦτο ὡς νὰ τὸ εἶγον οὗτοι παραλάθει ἢ καὶ ὡς περὶ ὀφειλῆς τὸ ἀναφέρει δηλαδὴ τὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς βασιλείας τὴν προσέφερον εἰς ὅλους μετὰ παρησίας.

«Χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς» οὐδὲ γὰρ ἐνβραῖος τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. Ὅπως ἀκριβῶς εἰς πατρικὴν οἰκίαν πάντες οἱ υἱοὶ εἶναι ὁμότιμοι, τοιαυτοτρόπως συμπεριφέροντο διότι θὰ εἰμῶθα ἐκτός τῆς πραγματικότητος εἶναι ἐλέγομεν ὅτι ἔτρεφον μὲν τοὺς ἄλλους, συμπεριφέροντο ὁμοῦ ὡς νὰ τοὺς ἔτρεφον ἐξ ἰδίων. Ἀλλὰ τὸ θαυμαστόν τοῦτο εἶναι, ὅτι, ἀφοῦ ἀπεευνώθησαν ἀπὸ τὰ ἴδικά των πράγματα, τοιοῦτότρως ἔτρεφον, ὥστε ποτὲ πλέον ὡς ἐκ τῶν ἰδικῶν των, ἀλλὰ νὰ πιστεύουν ὅτι τρέφουν ὡς ἐκ κοινῶν. «Ὅσοι δὲ κτήτορες χαριῶν ἢ οἰκίων ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς

3. Πράξ. 3, 8.
4. Πράξ. 2, 44.

τιμὰς τῶν πιπρασκομένων, καὶ ἐτίθεισαν παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων, Διεδίδωτο δὲ ἐκάστῳ καθότι ἐν τις χρεῖαν εἶχε». Πολλὴ ἦτο ἡ τιμὴ, ἀφοῦ θεαταίως εἶχε εἰς τὰς χεῖρας, ἀλλὰ παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων ἐτοποθετοῦν αὐτά.

Ἰωσήφ δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, ὁ ὅστις μεθερμηνεύμενος, ὕψος παρακλήσεως, (δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ἐκεῖνος ὁ μετὰ τοῦ Ματθαίου διότι ἐκεῖνος καὶ Ἰωσήφ ἐλέγετο καὶ Βαρσαβάς, ὕστερον δὲ ἐπωνομάσθη καὶ Ἰούστος· αὐτὸς ὅμως ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων Βαρνάβας, υἱὸς παραμυθίας. Καὶ νομίζω ὅτι ἐκ τῆς ἀρετῆς του ἔλαβε τὸ ὄνομα, ἐπειδὴ ἦτο ἱκανὸς καὶ ἐπιτηδεῖος πρὸς τοῦτο), «Λευίτης, Κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων».

θ'. Ἐδῶ νὰ παρατηρῆς παρακαλῶ πῶς φανερώνει ὅτι ὁ νόμος καταλύεται, καὶ πῶς λέγει: «Ἄν καὶ ἦτο Λευίτης, ἦτο Κύπριος. Διότι κατόπιν οἱ Λευῖται ἠδύναντο καὶ νὰ μετακοινῶν.

Ἄλλ' ὡς ἐξετάσαμεν τὰ ἄνωθεν λεχθέντα. ἘΑπολυθέντες, φησὶν, ἦλθον πρὸς τοὺς Ἰβίους, καὶ ἀπήγγειλαν ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον». Πρόσεξε τὴν ταπεινώσει τῶν Ἀποστόλων, καὶ τὴν ἀπάθειαν. Δὲν περιήλθον κομπάζοντες καὶ λέγοντες πῶς ἀντιπεδήθησαν πρὸς τοὺς Ἰερεῖς, ὅτε ὑπερηφανεύθησαν μὲ αὐτὰ πού ἀνήγγειλαν, ἀλλὰ ἀπλῶς ἀφοῦ ἦλθον, διηγήθησαν αὐτὰ πού ἤκουσαν ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους. Ἀπὸ ἐδῶ διδασκόμεθα ὅτι δὲν ἔρριπτον τοὺς ἑαυτοὺς τὸν εἰς τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ μᾶλλον γενναίως ὑπέμεινον καὶ αὐτοὺς πού προσετίθεντο. Ἐάν δὲ ἦτο κάποιος ἄλλος, Ἰσως, λαμβάνων θάρρος ἀπὸ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ πληθοῦς, νὰ ὑβρίζε, ἢ νὰ ἐλεγε πολλά ἄσχημα. Ὅχι ὅμως οἱ φιλόσοφοι οὗτοι· ἀλλὰ εἰς δὲλα διετίθεντο ἡμέρως καὶ ἐπιεικῶς.

οἱ δὲ ἀκούσαντες, φησὶν, ὁμοθυμαδὸν ἦσαν φωνὴν πρὸς τὸν Θεόν». Ἡ κραυγὴ προήλθεν ἀπὸ εὐχαρίστησιν καὶ διάθεσιν πολλήν· καθόσον αἱ τοιαῦται προσευχαὶ βοηθοῦν, αἱ πλήρεις ἐγκρατερῆσεως, αἱ γινόμεναι περὶ τοιούτων, αἱ προερχόμεναι ἀπὸ τοιούτους, αἱ γινόμεναι εἰς τοιούτους καιροὺς καὶ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον· αἱ ἀλλαι εἶναι ὀδελυκταὶ καὶ ἀκόθαρται. Πρό-

σεξε πῶς οὐδὲν περιττόν, ἀλλὰ μόνον περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ διδάσκουν· μᾶλλον δὲ ὅπως ὁ Χριστὸς ἐλεγειν εἰς τοὺς Ἰουδαίους: «Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Πνεύματι Θεοῦ λαλῶ, τοιοῦτρόπως καὶ αὐτοὶ λέγουσι: «Διὰ Πνεύματος Ἁγίου. Ἰδοὺ καὶ ὁ Σωτὴρ ἐν Πνεύματι ὁμιλεῖ. Τί δὲ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγουσι, ἀκούε.

Ἐδέσποτα ὁ Θεός, ὁ διὰ στόματος Δαυὶδ παιδὸς σου εἰπὼν ἵνα εἰ ἐφύρασαν ἔθνη; Διότι συνηθίζει ἡ Γραφὴ νὰ ὁμιλῇ περὶ ἑνὸς ὡς περὶ πολλῶν. Ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ ὅποιον λέγουσι, τοῦτο σημαίνει: «Δὲν ὑπερίσχυσαν αὐτοὶ, ἀλλὰ σὺ τὸ πᾶν κατὰφώσεως, σὺ πού ἐπέτρεψες νὰ συμβῶν αὐτῶ καὶ τὰ ἔσπερες εἰς πέρας, σὺ τὰ ἐργάσθης, ὁ ἐφευρετικὸς καὶ σοφός, σὺ πού ἐχρησιμοποίησες τοὺς ἄγθρους εἰς τὸ θέλημά σου; διότι ἐδῶ ταῦτα διδάσκουν περὶ τῆς ἐφευρετικότητος καὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ, φανερόντες ὅτι αὐτοὶ μὲν συνηλθον ὡς ἄγθροι μὲ φωνικὴν προδιάθεσιν καὶ ὡς ἐναντιούμενοι, ἐποίησαν δὲ (ἐκεῖνα ὅμως τὰ ὅποια σὺ ἤθελες νὰ κάμωσι) ὅσα ἡ χεῖρ σου καὶ ἡ βουλὴ σου προώρρισε γενέσθαι». Τί σημαίνει: «Ἡ χεῖρ σου»; Ἐδῶ νομίζω ὅτι χεῖρα ἐννοεῖ τὴν δύναμιν καὶ τὴν θέλησιν. Ἀρκεῖ, λέγει, νὰ θελήσῃς μόνον διότι οὐδεὶς προώρρισε διὰ τῆς δυνάμεως. Τὸ «ὅσα ἡ χεῖρ σου» λοιπὸν, τοῦτο σημαίνει: «Ὅσα διέταξας». Ἡ τοῦτο λοιπὸν ἐννοεῖ ἡ ὅτι διὰ τῆς χειρὸς διέπραττεν. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν τότε ἐσκέφθησαν μάταια, τοιοῦτρόπως καὶ τώρα, λέγει, κάμει μάταια νὰ σκεφθῶν.

«Καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου»· δηλαδὴ, «νὰ μὴ πραγματοποιηθῶν αἱ ἀπειλαὶ αὐτῶν». Ἐλεγον δὲ αὐτά, ὅχι διὰ νὰ μὴ πάθωσι αὐτοὶ κάτι κακόν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος· διότι δὲν εἶπον: «Καὶ ἐξάγαγε ἡμᾶς ἐξω ἀπὸ τοὺς κινδύνους», ἀλλὰ τί: «Καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρηρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου». Σὺ λοιπὸν πού ἐφερες ἐκεῖνα εἰς πέρας, καὶ ταῦτα φέρε.

«Ὅν ἐχρισας», λέγει. Πρόσεξε πῶς καὶ εἰς τὴν προσευχὴν διαιροῦν τὸ πῶθος, καὶ τὸ πᾶν εἰς αὐτὸν ἀναθέτουσι, καὶ διδάσκουν ὅτι καὶ τῆς κερρησίας αὐτὸς εἶναι αἴτιος. Εἶδες πῶς τὰ πάντα ἔχουσι διὰ τὸν Θεόν, καὶ οὐδὲλα διὰ τὴν ἰδικὴν των βόλαν οὔτε διὰ φιλοδοξίαν; Ἐκεῖνο μὲν λοιπὸν, τὸ ὅποιον εἶναι ἰδικὸν των ὑπάρχοντα, ὅτι δὲν θὰ καταπλαγοῦν, παρακαλοῦν δὲ νὰ γίνουσι

θαύματα. «Ἐν τῷ τῆν χεῖρα σου, φησὶν, ἐκτείνειν εἰς ἰα-
σιν, καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι». Καλῶς διότι χωρὶς
αὐτά, καὶ ἂν ἀκόμη πάρα πολλὴν προθυμίαν ἐπεδεικνυ-
σιν, ματαίως ὅλα θὰ τὰ ἔκαμνον. Εἰσήκουσε τὴν δέησιν
αὐτῶν, καὶ ἐφανέρωσε τοῦτο, δηλαδὴ ὅτι παρειρίζεται
εἰς τὰς προσευχὰς των, μὲ τὸ νὰ οἰσῆ τὸν τόπον· «δεη-
θέντων γὰρ αὐτῶν, φησὶ, ἐσαλεύθη ὁ τόπος». Ὅτι δὲ
διὰ τοῦτο ἔγινε, ἀκούε τὸν Προφήτην πού λέγει: «Ὁ
ἐπιθέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν», καὶ
πάλιν: «Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ γῆ, ἀπὸ
προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ»⁵. Κάμνει δὲ τοῦτο ὁ Θεὸς
καὶ διὰ μεγαλύτερον φόβον, καὶ εἰς θάρρος ὁδηγῶν
αὐτοὺς μετὰ τὰς ἀπειλὰς ἐκείνας, καὶ προσλείφων αὐ-
τοὺς εἰς περισσότεραν παρησίαν, διότι ἐπειδὴ ἦτο
ἀρχὴ καὶ ἐχρηιάζετο κάποιο αἰσθητὸν σημεῖον διὰ νὰ
γίνουσι πιστευτοί, μετὰ ταῦτα δὲ οὐδαμοῦ γίνεται τοῦ-
το τοιαυτοτρόπως ἔτυχον πολλῆς παρηγορίας ἐκ τῆς
προσευχῆς.

Εὐλόγως δὲ ζητοῦν καὶ τὴν χάριν τῶν σημείων
διότι ἀπὸ τίποτε ἄλλο δὲν ἠθύναντο νὰ ἀποδείξουν
ὅτι ἀνέστη, παρὰ μόνον ἀπὸ τὰ σημεῖα. Ὡστε δὲν ἐ-
ζητοῦν μόνον τὴν ἰδικὴν των ἀσφάλειαν, ἀλλὰ καὶ νὰ
μὴ καταταχθῶσιν, ἀλλὰ νὰ ἰσχυρῶσιν μετὰ παρησίαν, Ἐ-
σεισθῆ ὁ τόπος, καὶ αὐτοὺς περισσότερον ἐστερέωσεν.
Τοῦτο δὲ ἄλλοτε μὲν εἶναι δαίγματα ὀργῆς, ἄλλοτε δὲ
φροντίδος καὶ προνοίας, τῶρα δὲ δὲ ὀργῆς. Ἐπὶ τοῦ
σωτηρίου πάθους δὲ παραδόξως καὶ παρὰ φύσιν ἔγινε.
[Καθ' ἔσσαν τότε ὅλη ἡ γῆ ἐσεισθῆ. Καὶ ὁ ἴδιος δὲ ὁ Σω-
τὴρ ἔλεγε: «Τότε ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ, καὶ σεισμοὶ
κατὰ τόπους»⁶. Ἐξ ἄλλου δὲ ἦτο καὶ δαίγματα ὀργῆς ἐ-
ναντίον ἐκείνων διότι αὐτοὺς τοὺς ἐγέμισεν ἀπὸ τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος, κύτταξε ὅτι καὶ οἱ Ἀπόστολοι μετὰ τὴν
προσευχὴν γεμίζουσι ἀπὸ Ἁγίου Πνεύματος. «Καὶ χάρις
μεγάλῃ ἦν, φησὶν, ἐπὶ πάντας αὐτούς· οὐδὲ γὰρ ἕνδεα
τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς»⁷. Βλέπεις ὅτι εἶναι πολλὴ ἡ δύ-
ναμις τοῦ πράγματος, ὅπου θεθαίως καὶ ἐκεῖ ἐχρηιάζε-

5. Ψαλμ. 103, 32.
6. Ψαλμ. 119, 7.
7. Ματθ. 24, 7.

το αὐτῆ. Διότι αὕτη εἶναι ἡ ἀξιολόγησις τῶν ἀγαθῶν,
τὴν ὁποῖαν καὶ ἐκ δευτέρου μνημονεύει, συμβουλεύων
εἰς ὅλους τὴν περιφρόνησιν τῶν χρημάτων, ἀνωτέρω
μὲν λέγων ὅτι «οὐδὲ εἰς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλε-
γεν ἴδιον εἶναι», ἐδῶ δὲ ὅτι «οὐκ ἕνδεα τις ὑπῆρχεν ἐν
αὐτοῖς».

γ'. Ὅτι δὲ τὸ γινόμενον δὲν ἐπραγματοποιεῖτο
μόνον μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν θαυμάτων, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν
διάνοσιν αὐτῶν, φανερώνει ἡ Σάπφειρα καὶ ὁ Ἀνανίας.
Ὅχι μόνον δὲ μετὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν δύναμιν
ἀπέδειξαν τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀναστάσεως, ὅπως ἀκρι-
θῶς καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Καὶ τὸ κήρυγμα μου οὐκ
ἐν πειθῆσι ἀνθρώπινης σοφίας λόγους, ἀλλ' ἐν ἀποβεί-
ξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως»⁸. Καὶ ὅχι ἀπλῶς μετὰ τὴν
δύναμιν, ἀλλὰ μετὰ μεγάλην δύναμιν. Καλῶς δὲ εἶπε:
«Χάρις ἦν ἐπὶ πάντας». Διότι διὰ τοῦτο ὑπῆρχεν ἡ χά-
ρις, διότι οὐδεὶς ἦτο πτωχός· καθόσον δὲν εἶδαν μὲν
ἐν μέρος, ἄλλο μέρος δὲ ἀπειταμίευσον, ὅτε ὅλα μὲν,
ὡς ἴδικά των δέ. Αὐτὴν τὴν ἀνωμαλίαν τὴν ἀπειμακρού-
σαν καὶ ἔζων ἐν πολλῇ ἀφθονίᾳ καὶ μετὰ πολλῆς ἀξιο-
πρέπειας δὲ ἔπραττον τοῦτο· καθόσον οὔτε εἰς τὰς χεί-
ρας ἐτόλμων νὰ δίδουσι, οὔτε μετὰ ἀλαζονείαν παρῆχον,
ἀλλὰ ἔφερον παρὰ τοὺς πόδας, καὶ αὐτοὺς ἀφησαν νὰ
γίνωνται οἰκονόμοι, καὶ κυρίως ἔκαμνον, ὥστε ὡς ἐκ
κοινῶν εἰς τὴν σπύγγειαν νὰ καταναλώνωνται, καὶ ὅχι
ὡς ἐξ ἰδικῶν των. Τοῦτο ἐβοήθει ὥστε νὰ μὴ γίνωνται
οἰκονόμοι, καὶ κυρίως ἔκαμνον, ὥστε ὡς ἐκ κοινῶν εἰς
τὴν συνέχειαν νὰ καταναλώνωνται, καὶ ὅχι ὡς ἐξ ἰδι-
κῶν των. Τοῦτο ἐβοήθει ὥστε νὰ μὴ γίνωνται αὐτοὶ κε-
νόδοχοι.

Τοῦτο ἐὰν ἐγίνετο καὶ σήμερον, μετὰ περισσότε-
ρας ἀπολαύσεως θὰ διήγομεν τὸν θῆον καὶ πλοῦσιον καὶ
πτωχόν. Ὅχι δὲ περισσότερον εἰς τοὺς πτωχοὺς, παρὰ
εἰς τοὺς πλοῦσιους θὰ ἐδημιούργει τοῦτο τὴν ἀπόλαυ-
σιν. Καὶ ἐὰν βέλῃς, πρῶτον ὡς περιγράψωμεν μετὰ αὐτὸν
τὸν λόγον καὶ μετὰ ταύτην τὴν μέθοδον ὡς καρπιωθῶμεν
τὴν ἀπόλαυσιν, ἐπειδὴ εἰς τὴν πράξιν δὲν θέλετε. Διό-
τι ἰδιαιτέρως μὲν εἶναι φανερόν, καὶ ἐξ ἐκείνων τῶν

8. Α' Κορινθ. 2, 4.

τότε γενομένων, ὅτι ἐνῶ ἐκώλων δὲν ἦσαν πτωχοί, ἀλλὰ καὶ τοὺς πτωχοὺς ἔκαμνον πλουσίους.

Πλὴν ἀλλὰ καὶ τώρα ὡς περιγράωμεν αὐτὸ διὰ τοῦ λόγου, καὶ πάντες ἴλα τὰ ἰδικὰ τῶν θεσφωλῶν καὶ ὡς τὰ φέρουν ἐν μέσῳ πάντων, διὰ τοῦ λόγου λέγω ὡς μὴ θορυβηθῆ κανεῖς, οὔτε πλοῦσις οὔτε πτωχός. Πόσος χρυσὸς νομίζεις ὅτι συγκεντρώνεται; Ἐγὼ σκέπτομαι (διότι θεοσίαι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰκωμεν μετὰ ἀκριθείας), ὅτι, ἐάν ὅλοι καὶ ὅλοι ἔφερον ἐδῶ τὰ ἰδικὰ τῶν χρημάτων, καὶ ἔβιδον τὰ χωράφια καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς οἰκίας (διότι διὰ ἴδια δὲν θὰ ὄμιλουν διότι οὔτε τότε τοῦτο συνέβαινε, ἀλλ' ἴσως ἐπέτρεπον νὰ γίνονται ἐλεύθεροι), ἴσως νὰ συγκεντρώνοντο ἐν ἑκατομμύριον λιτρῶν χρυσοῦ· μᾶλλον δὲ καὶ δις καὶ τρις ἑκατομμύρια. Διότι πῆς μου, πόσον ἀριθμὸν μιγάνων ἔχει σήμερον ἡ πόλις ἡμῶν; πόσοι νομίζετε ὅτι εἶναι οἱ Χριστιανοί; θέλετε ἑκατὸν χιλιάδες, τὸ δὲ ὑπόλοιπον μέρος εἰς ἑβωλολατρῶν καὶ Ἰουδαίων; πόσοι δὲ ἑκάδες χιλιάδες χρυσοῦ θὰ συγκεντροῦτο; πόσοι δὲ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν πτωχῶν; Δὲν νομίζω ὅτι εἶναι περισσότεροι τῶν πενήντων χιλιάδων. Πόση ἀφθονία θὰ ὄπῃρχε διὰ νὰ τρέφοντο λοιπὸν αὐτοὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν; Μᾶλλον δὲ ἐπειδὴ ἡ τροφή θὰ ἦτο κοινή καὶ θὰ ἔτρεφοντο πάντες ὁμοῦ, δὲν θὰ ἐχρειάζετο πολλὴ δαπάνη.

Τὶ ἐπρόκειτο λοιπὸν νὰ κάμωμε, λέγει, ὅταν θὰ ἐτελείωναν αἱ τροφαί; Σὺ νομίζεις ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ τελεώσων ποτέ; διότι δὲν θὰ ἐγένετο μωροπλῆσια ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ; διότι δὲν θὰ ἐξεγένετο πλοῦσις ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ; Τί λοιπὸν; δὲν θὰ μετετρέπομεν τὴν γῆν εἰς οὐρανόν; Ἐάν, ὅπου ἦσαν τρεῖς χιλιάδες καὶ πέντε χιλιάδες, τοῦτο τοιοῦτοτρόπως ἔλαμψε γεγόμενον, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν κατελόγισε πτωγείαν, πόσον περισσότερον εἰς τοσοῦτον πλῆθος; ποῖος δὲ καὶ ἐκ τῶν μὴ Χριστιανῶν δὲν θὰ ἔβιδε; Διὰ νὰ ἀποδείξω δὲ ὅτι ἡ διάσπαις, αὕτη εἶναι δαπανηρὰ καὶ δημιουργὸς τῆς πτωγείας, ὡς λάθωμεν ὡς παράδειγμα μίαν οἰκίαν, ἢ ὅποια ἀποτελεῖται ἀπὸ δέκα παιδία καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὸν ἀνδρα; καὶ ἡ μὲν πχ. ἀσολοῖται μὲ τὸ πλῆξιμο, ὁ δὲ ἀπὸ ἔξω φέρει εἰσοδήματα· πῆς μου λοιπὸν, ὅσοι ἀπὸ κοινοῦ διατρέφονται καὶ μίαν ἔχοντες οἰκίαν, περισσό-

τερα θὰ κατηνάσκειον, ἢ ὅταν θὰ εἶχον διασπασθῆ; Εἶναι ὀλοφάνερον ὅτι ὅταν θὰ εἶχον διασπασθῆ. Διότι ἐάν ἐπρόκειτο νὰ διαχωρισθοῦν τὰ δέκα παιδία, θὰ ὄπῃρχεν ἀνάγκη καὶ δέκα οἰκημάτων, δέκα τραπέζων, δέκα ὀπρητῶν, καὶ τῆς ἄλλης προσόδου τοσαύτης. Τί συμβαίνει δὲ ὅπου ὄπῃρχει πλῆθος δοῦλων; οὐχὶ διὰ τοῦτο πάντες ἔχουν μίαν τράπεζαν, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ πολλὴ ἡ δαπάνη; Διότι ἡ διαίρεσις διαρκῶς ἐλάττωσιν προκαλεῖ ἢ δὲ ὁμόνοια καὶ συμφωνία καὶ ἀσέσην. Τοιοῦτοτρόπως ζοῦν σήμερον οἱ μοναχοὶ εἰς τὰ μοναστήρια, ὅπως ἀκριβῶς τότε οἱ πιστοί. Ποῖος λοιπὸν ἀπέθανεν ἐκ πείνης; ποῖος δὲ δὲν διετράφη μετὰ πολλῆς ἀφθονίας;

Τώρα μὲν λοιπὸν τοῦτο φοβοῦνται οἱ ἄνθρωποι περισσότερον, παρὰ νὰ ἐμπέσων εἰς εὐρύ καὶ ἀπειρον πῆλαγος, ἐάν δικὸς ἐλαμβάνομεν πείραν αὐτῶν, τότε θὰ ἐτολμοῦσαμε τὸ πρῶγμα. Πόση νομίζεις ὅτι καὶ χάρις ὄπῃρχει; Διότι ἐάν τότε, ὅτε οὐδεὶς ἦτο πιστός, ἀλλὰ τρεῖς καὶ πέντε χιλιάδες μόνον, ὅτε πάντες οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς ἦσαν ἐχθροί, ὅτε ἀπὸ οὐδαμοῦ ἀνέμενον παρηγορίαν, τόσον λοιπὸν ἐτόλμησαν τὸ πρῶγμα, πόσον περισσότερον τώρα θὰ ἐγένετο τοῦτο, ὅτε μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ παντοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην ὄπῃρχον πιστοί; Ποῖος εἰς τὴν συνέχειαν θὰ παρέμενεν ἐβωλολάτρης; Ἐγὼ τοῦλάχιστον νομίζω οὐδεὶς· τοιοῦτοτρόπως ἔλαμψε θὰ τοὺς ἐκάμνομεν ἰδικούς μας καὶ θὰ τοὺς προσεικνόμεν πρὸς τοὺς ἑαυτοὺς μας. Πλὴν ἀλλὰ, ἐάν τοιοῦτοτρόπως πολιτευώμεθα, πιστεύω εἰς τὸν Θεόν, ὅτι καὶ τοῦτο θὰ γίνῃ. Πεισθητέ μόνον εἰς ἐμὲ, καὶ θὰ κατορθώσωμεν τὰ πράγματα κατὰ τάξιν· καὶ ἐάν ὁ Θεὸς μᾶς δώσῃ ζωὴν, πιστεύω ὅτι ταχέως θὰ φθάσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν πολιτείαν.

5. Πρῶτον κατορθώσατε τὸν περὶ τοῦ ὄρκου νόμον καὶ σταθεροποιήθητε εἰς αὐτόν· καὶ αὐτὸς ποῦ ἐφύλαξε τὸν νόμον ὡς φανερώη ἐκείνον ποῦ δὲν τὸν ἐφύλαξε, καὶ ἐν συνεχείᾳ ὡς τὸν καταγγεῖλη καὶ ὡς τὸν ἐπιτιμῶ σφοδρῶς· διότι ἡ προσθεμία εἶναι πλησίον καὶ θὰ ἐξετάσω τὸ πρῶγμα καὶ τὸν συλληφθέντα θὰ ἀφορίσω καὶ θὰ ἐμποδίσω. Ὅμως εἶθε νὰ μὴ εὐρεθῆ τοιοῦτος μεταξὺ ἡμῶν, ἀλλὰ πάντες νὰ φυλάξουν μετὰ ἀκριθείας τὸ πνευματικόν τοῦτο σύνθημα! Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν

εις τὸν πόλεμον διὰ τοῦ συνθήματος γνωρίζονται καὶ οἱ οἰκτεῖαι καὶ οἱ ξένοι, οὕτω λοιπὸν ἄς γίνῃ καὶ τώρα καθόσον μάλιστα καὶ τώρα εἰς πόλεμον εὐρισκόμεθα, διὰ τὴν ἀναγνωρίζωμεν καὶ τοὺς οἰκτεῖους ἀδελφούς. Διότι ὅσον θὰ εἶναι ἀγαθὸν τὸ γνῶρισμα τοῦτο εἰς ἡμᾶς, καὶ ἐδῶ καὶ ἐπὶ τῆς ξένης γῆς θὰ εἶναι; πόσον ἀποτλεσματικὸν εἶναι τὸ πλοῦν τοῦτο κατὰ τῆς πανουργίας τοῦ διαβόλου; Διότι στόμα πού δὲν γνωρίζει γὰρ ὀρκίζεται, ταχέως καὶ τὸν Θεὸν εἰς τὰς προσευχὰς θὰ προσελκύσῃ, καὶ τὸν διάβολον θὰ κτυπήσῃ μὲ κτύπημα καίριον· στόμα πού δὲν γνωρίζει γὰρ ὀρκίζεται, ὅτε γὰρ ὑβρίζει θὰ μᾶθῃ. Ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ κάποιοι οἰκτεῖαι πού καίεται, τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τὴν γλώσσαν ἐκβαλε τοῦτο τὸ πῦρ καὶ ἀπόσπυρ το ἔξω. Κάμε αὐτὴν γὰρ ἀναπνοὴν ἐπ' ὀλίγον, κάμε τὴν πληγὴν ἀσθενεστέραν.

Ναί, παρακαλῶ, διὰ τὴν ἡμᾶς θάσῃ θάσῃ καὶ κάποιο ἄλλο μᾶθημα· διότι ἐνῶ ἀκόμη τοῦτο δὲν ἔχει κατορθωθῆ, δὲν τοιμῶ γὰρ προχωρῶ εἰς ἄλλο. Τοῦτο μετὰ ἀκριβείας ἄς κατορθωθῇ ἀπὸ σᾶς· λάθετε προηγουμένως αἰσθῆσιν τοῦτου τοῦ κατορθώματος, καὶ τότε θὰ σᾶς εἰσαγάγῃ καὶ ἄλλους νόμους, μᾶλλον δὲ ἄγῃ ἐγώ, ἀλλ' ὁ Χριστὸς. Φυτεύσατε εἰς τὴν ψυχὴν σας τὸ καλὸν τοῦτο, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ γίνεσθε παράδεισος τοῦ Θεοῦ, πολὺ καλύτερος ἐκείνου τοῦ παραδείσου· διότι οὔτε ὄφει ὑπάρχει εἰς ἡμᾶς, οὔτε δένδρον θανατηφόρον, οὔτε τίποτε ἄλλο ἐκ τῶν τοιούτων. Παγιάσατε εἰς τὴν θάσῃ αὐτὴν τὴν συνήθειαν. Ἄν γίνῃ τοῦτο, δὲν θὰ ἀφελθῆτε μόνον σᾶς οἱ παρόντες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνθρώποι τῆς οἰκουμένης, καὶ ἔχει μόνον ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ ὅσοι θὰ γεννηθῶν κατόπιν διότι συνήθεια καλὴ πού εἰσῆθη, καὶ πού ἀπὸ ἄλλους τηρεῖται, θὰ διαδοθῇ εἰς μακροὺς χρόνους, καὶ οὐδεὶς καιρὸς θὰ δυνηθῇ γὰρ ἐξαφανίσῃ αὐτήν.

Ἐάν κάποιοι πού συνέλεγε εὐλα ἐν Σαββάτῳ ἐπιδοθελεῖτο, ἐκεῖνος πού κάμνει πολὺ χειρότερα πράγματα ἀπὸ τὴν συλλογὴν ἐκείνην καὶ πού συλλέγει φορτίον ἁμαρτιῶν (διότι τοῦτο εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ὀρκῶν), τί δὲν θὰ ὑποστῇ; τί δὲ δὲν θὰ ὑπομείνῃ; Πολλὴν

9. Ἀριθμ. 15, 32-36.

θὰ λάθετε τὴν σοφθεῖαν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐάν τοῦτο θὰ ἔχη κατορθωθῇ ἀπὸ σᾶς.

Ἄν εἶπω: «Μὴ ὑβρίσῃς», ἀμέσως μοῦ δικαιολογεῖσαι ὅτι ὑπάρχει ὁ θυμὸς· ἂν εἶπω: «Μὴ κακολογήσῃς», ἄλλην δικαιολογίαν θὰ προφρασισθῆς. Ἐδῶ οὐδὲν τοιοῦτον ἔχεις γὰρ εἰπεῖς. Διὰ τοῦτο ἤρχισα ἀπὸ τὰ εὐκόλα, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰς τέχνας τὸ ἴδιον κάμνουν. Τοιοῦτοτρόπως κάποιοι καὶ πρὸς τὰ μεγαλύτερα ἔρχεται, ἀφοῦ πολὺ προηγουμένως μᾶθῃ τὰ εὐκολώτερα. Θὰ ἀντιληφθῆτε πόσον τοῦτο εἶναι εὐκόλον, ὅταν, ἀφοῦ τὸ κατορθώσατε μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, θὰ δεχθῆτε καὶ ἄλλον νόμον.

Δώσατέ μου παρησίαν καὶ ἐνώπιον εἰδωλοκρατῶν, καὶ ἐνώπιον Ἰουδαίων, καὶ πρὸ πάντων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ναί, παρακαλῶ, χάριν τῆς ἀγάπης, χάριν τοῦ πόνου, διὰ τοῦ ὁποῖου σᾶς ἐγέννησα, «τεκνία μου»¹⁰. Εἰς τὴν συνέχειαν θυμὸς δὲν θὰ προθέσῃ, τὸ ἐκείνους τοὺς ὁποῖους πάλιν θὰ γεννήσω¹¹, ὅτε θὰ εἰπῶ τὸ ἄγχι οὐ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν¹²· (διότι πιστεύω ὅτι ἔχει μορφωθῆ ὁ Χριστὸς εἰς σᾶς), ἀλλ' ἄλλα θὰ εἰπῶ πρὸς σᾶς: «Ἀδελφοί μου ἀγαπῆται καὶ ἐπιπέθηται, γὰρ καὶ στέφανός μου»¹³. διότι πιστεύσατέ με ὅτι δὲν θὰ ἠμιλήσω διαφοράς. Ἐάν κάποιοι μοῦ ἐποποθεῖτε τώρα εἰς τὴν κεφαλὴν ἀντριβητῆτος θεσβαλικῆς καὶ λιθοκολλήτους στεφάνου, δὲν θὰ εὐφραίνωμαι, ὅπως εὐφραίνωμαι διὰ τὴν ἰδικὴν σας προκοπὴν μᾶλλον δὲ, ὅτε ὁ βασιλεὺς νομίζω ὅτι χαίρει τόσο πολὺ, ὅπως ἐγὼ διὰ σᾶς. Τί λέγω; Ἐάν ἄλα τὰ ἔθνη, πού τὸν πολεμοῦν, ἀφοῦ νικήσῃ ἐπανέλθῃ, καὶ ἐάν λάθῃ περισσοτέρους ἄλλου στεφάνου, ἐκτός ἀπὸ τῶν κανονικῶν στεφανῶν, καὶ ἄλλα διαδήματα σύμβολα τῆς νίκης, δὲν νομίζω ὅτι αὐτὸς τόσο πολὺ χαίρει διὰ τὰ τρόπαια, ὅπως ἐγὼ διὰ τὴν ἰδικὴν σας προκοπὴν διότι ὡς τὰ ἐγὼ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀναριθμητῆτος στεφάνου, τοιοῦτοτρόπως ἀγάλλομαι. Καὶ εὐλόγως διότι ἐάν με τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ αὐτὴ ἡ συνήθεια κατορθωθῇ ἀπὸ σᾶς, ἀναριθμητῆτος πολέμου εἴχετε νικήσει, καὶ πολὺ δυσκολωτέρους ἀπὸ

10. Γαλ. 4, 19.

11. Γαλ. 4, 19.

12. Γαλ. 4, 19.

13. Φιλίπ. 4, 1.

ἐκείνον, ἀφοῦ παλαίσατε καὶ βώσατε μάχην ἐναντίον πονηρῶν βαιμόνων, ἐναντίον κακοποιῶν, ὄχι διὰ μαχαίρας, ἀλλὰ διὰ γλώσσης καὶ διαθέσεως.

Διότι πρόσεξε πόσα κατορθώνονται, ἐάν θεοβίως κατορθώσητε. Πρῶτον, ὅτι ἀκκόπτετε μίαν συνήθειαν δύσκολον· δεύτερον σκέψιν πονηρῶν καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν πηγάζουν βλα τὰ κακά μὲ τὸ νὰ νομίξῃς ὅτι ὁ πονηρὸς λογισμὸς εἶναι πράγμα ἀδιάφορον καὶ ὅτι οὐδὲν βλάπτει· τρίτον, τὸν θυμὸν· τέταρτον, τὴν φιλαργυρίαν· διότι βλα αὐτὰ τὰ γεννάει ὁ ὄρκος. Ἀλλὰ ἀπὸ τούτου τοῦ κατορθώματος θὰ λάβετε πολλὴν ἀφορμὴν καὶ διὰ τὰ ἄλλα κατορθώματα· διότι βλα ἀκριβῶς οἱ παῖδες τοῦ διδάσκονται τὰ γράμματα τῆς ἀλφαβήτου, δὲν διδάσκονται μόνον ἐκεῖνα, ἀλλὰ μὲ θάσιν ἐκεῖνα ἐκπαίδευονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ σεις· ποτὲ πλέον εἰς τὴν συνέχειαν δὲν θὰ σὰς ἐξαιπήσῃ ἡ πονηρὰ σκέψις, οὔτε θὰ εἰπῆτε ὅτι «εἶναι ἀδιάφορον τούτο», ποτὲ πλέον δὲν θὰ ὁμιλήσατε πρὸς τὴν συνήθειαν, ἀλλὰ ἐνώπιον βλα θὰ σταθῆτε γενναίως, ἵνα, διὰ πάντων ἀφοῦ διανύσατε τὴν κατὰ Θεὸν ἀρετὴν, ἀπολαύσατε τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δόξα, ἡ τιμὴ, τὰ πάντα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΒ' (12)

(Πρὸς 4, 38 — 5, 16)

Τίτλος βέ, ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων (ἔστι μετεμνησκόμενον, Πίθ παραλήσειω), Δευτέρως, Κίπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος ἀπὸ ἀφροῦ, πωλήσας ἡμεῖς τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων.

α'. Πρόκειται ἐν συνεχείᾳ νὰ διηγηθῇ τὸ περιστατικὸν γύρω ἀπὸ τὸν Ἀνανίαν καὶ τὴν Σαπφείραν, καὶ θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ ἀνὴρ χειριστὰ ἔχει ἀμαρτήσαι, πρῶτον ἀναφέρει ἐκεῖνον ποῦ ἔχει κατορθώσαι· διότι, ἐν καὶ ὑπῆρχε τόσο πολὺ πλῆθος εἰς τὸν ποιόντα ταῦτα, τόση πολλὴ χάρις, τόσα πολλὰ σημεῖα, δὲν διαρῥώθη ὑπ' αὐθενὸς τούτων, ἀλλὰ, ὅπως καὶ ἐτυφλώθη ὑπὸ τῆς φιλαργυρίας, προσήλκυσε τὸν βλεθρὸν ἐκείνον εἰς τὴν ἴδιαν αὐτοῦ κεφαλὴν. «Υπάρχοντος αὐτῷ ἀγραῦ», (οὕτως εἶπε, δηλῶν ὅτι τοῦτον μόνον εἶχεν ἀποκτήσει), «πώλησας ἡμεῖς τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων».

Ἐντὶν βέ τις, ὀνόματι Ἀνανίας, σὺν Σαπφείρᾳ τῇ γυναίκί αὐτοῦ, ἐπώλησε κτήμα, καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς, σινειδίνας καὶ τῆς γυναϊκὸς καὶ ἀνέγκας μέρος τι, παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων ἔθηκε*. Τὸ φοβερὸν εἶναι ὅτι ἡ ἀμαρτία ὑπῆρχε μετὰ συγκαταθέσεως τῶν δύο συζύγων, καὶ οὐδεὶς ἕτερος ἐγνώριζε τὸ γενόμενον. Ἀπὸ ποῦ εἰσῆλθεν ἡ σκέψις εἰς τὸν ταλαίπωρον καὶ ἄβλιον τοῦτον νὰ πράξῃ ταῦτα; «Εἶπε δὲ ὁ Πέτρος Ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρσασεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ νοσφισασθαί ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; Πρόσεξε ὅτι καὶ τώρα συνέβη μέγα σημεῖον, καὶ πολὺ μεγαλύτερον ἐκείνου τοῦ προηγουμένου. «Οὐχὶ μόνον σοὶ ἔμενε, καὶ πρᾶξεν ἐπὶ τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε;»· Δηλαδῆ, «μήπως διότι ὑπῆρχε κάποια ἀνάγκη καὶ θίς; μήπως διότι σὰς παρὰσούρομεν χωρὶς τὴν θέλησίν σου;»· «Τί ὅτι, ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τούτο; Οὐκ ἐμεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ. Ἀκούων δὲ ὁ Ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, ψεῶν ἐξέμυξεν». Προσέειπεν ἀπὸ ποῦ εἶναι μεγαλύτερον τὸ σημεῖον τούτο; Ἀπὸ τὸ γεγονὸς τοῦ θανάτου, ἀπὸ τὴν γινώσκιν τῶν ἐδρασκομένων εἰς τὴν σκέψιν καὶ τῶν κρυφίως συμβάντων.

Ἐγένετο δὲ φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. Ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστησαν αὐτόν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔδωκαν. Ἐγένετο δὲ ὡς ὀρών

τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονός, εἰσήλθεν. Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ Πέτρος· Εἰπέ μοι, εἰ τοσοῦτου τὸ χάριον ἀπέδοσθε; Αὐτὴν ἤθελε νὰ τὴν σώσῃ, διότι ἐκεῖνος ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἁμαρτίας. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς αὐτὴν δίδει ἴσως καιρὸν ἀπολογίας καὶ δικαίωμα μετανοίας. Δι' αὐτὸ λέγει· «Εἰπέ μοι, εἰ τοσοῦτου τὸ χάριον ἀπέδοσθε; Ἡ δὲ εἶπε· Ναί, τοσοῦτου. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτὴν· Τί ὅτι συνεφανήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; Ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν βαπτάντων τὸν ἄνδρα σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσί σε. Ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐξέψυξεν. Εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔβαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. Καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.

Μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ φόβου αὐτῶν, περισσώτερα σημεῖα ἐποίουν· καὶ ὅτι ἐποίουν, ἄκουε. «Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. Καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ Σολομώντος· τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολληθῆσαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λόγος. Εὐλόγως καθέσαν ὁ Πέτρος ἐν συνεχείᾳ ἦτο ἀξιοθέσβητος καὶ ἐμπνέων φόβον, τιμῶν καὶ ἐξελέγγων καὶ τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὴν σκέψιν· εἰς τὸν ὅποιον καὶ περισσώτερον εὐρίσκοντο πλησίον καὶ διὰ τὸ σημεῖον, καὶ διὰ τὴν πρώτην ὁμιλίαν, καὶ τὴν δευτέραν, καὶ τὴν τρίτην· διότι αὐτὸς ἔκαμε καὶ τὸ πρῶτον σημεῖον, καὶ τὸ δευτέρον³, καὶ τὸ τωρινόν, τὸ ὅποιον κατ' ἐμὲ εἶναι καὶ διπλοῦν καὶ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἀπλῶς ἐν καὶ μόνον· ἐν μὲν ὁ ἔλεγχος τῶν εὐρισκομένων εἰς τὴν σκέψιν, δεύτερον δὲ, ὁ θάνατος διὰ τοῦ προστάγματός.

«Μᾶλλον δὲ προστιθέντο πιστεύοντες, φησὶ, τῷ Κυρίῳ πλήθῃ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥστε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τίθεναι ἐπὶ τῶν κλινῶν καὶ κραθβάτων ἴνα ἐργαζόμενος Πέτρος κἀν ἡ σικὰ ἐπισκιάσῃ τινὲς αὐτῶν». Τούτο ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ δὲν συνέβη· ὅθεν εἶναι δυνατόν τώρα νὰ φλέπη τις νὰ πραγματοποιητῆται ἐκεῖνο ποῦ εἶχε λεχθῆ ὑπ' αὐτοῦ. Ποῖον λοιπὸν

3. Πρῶτον σημεῖον καὶ ὁμιλίαν πρώτην ἐνόησε τὸ λαθόντα χωρὶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἐνῶ δεύτερον ἐνόησε τὴν ἔκτασιν τοῦ χιταῖ.

εἶναι τοῦτο· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει». «Συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν περὶ πόλεων εἰς Ἱερουσαλὴμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὅτινες ἔθεραπεύοντο ἅπαντες». Σὺ δὲ πρόσπε, παρακαλῶ, πῶς ὀλόκληρος ὁ ἔθνος αὐτῶν ὑφαίνεται διὰ τῶν ἀντιθέτων· π.χ. πρώτη ἀθυμία ἐγένετο διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ, ἔπειτα εὐθυμία διὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· πάλιν ἀθυμία ἐξ αἰτίας τῶν γλευσζόντων, ἔπειτα εὐθυμία διὰ τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν καὶ τὸ θαῦμα πάλιν ἀθυμία διότι συνελήφθησαν, ἔπειτα εὐθυμία διὰ τῆς ἀπολογίας. Πάλιν ἐβῶ καὶ εὐθυμία καὶ ἀθυμία. Διότι ἀπειθὴ μὲν ἦσαν λαμπροὶ καὶ ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς ἀπεκαλύφθη, εὐθυμία· ἐπειδὴ ἄλλοι ἐφόνευσαν τοὺς ἰδικούς των, ἀθυμία. Πάλιν εὐθυμία ἀπὸ τῆς λαμπρότητος, πάλιν ἀθυμία ἐξ αἰτίας τοῦ ἀρχιερέως. Καὶ οὐδόπως εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς νὰ καμνουν τοῦτο σκοπίμως· καὶ ἐπὶ τῶν παλαιῶν τοιοῦτοτρόπως εἶναι δυνατόν νὰ εὕρη τις.

Ἄς ἐξετάσωμεν ἄλλοις τὰ λεγθέντα ἀνωτέρω. «Εἰπὼλουν, φησὶ, καὶ ἔφερον τὰς τιμὰς, καὶ εἶθον παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων». Πρόσπε παρακαλῶ, ἀγαπητέ, πῶς δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς Ἀποστόλους νὰ παλοῦν, ἀλλ' αὐτοὶ ἐπόλουν, καὶ τὰς τιμὰς εἶθον εἰς ἐκεῖνους. Ὁ Ἀνανίας ἄλλοις δὲν ἐνεργεῖ παρομοίως, ἀλλ' ἀφαίρει κάτι ἀπὸ τὴν τιμὴν ἐκ τῆς παλῆσεως τοῦ ἀγροῦ· διὰ τοῦτο καὶ τιμωρεῖται· ἐπειδὴ δὲν διέθεσε καλῶς τὸ πρᾶγμα καὶ ἐφωράθη κλέπτων τὰ ἰδικὰ του. Ὅστος ὁ λόγος ἐφθασε καὶ εἰς τοὺς σημερινούς ἱερεῖς, καὶ πάρα πολὺ καὶ μὲ ὀλην τὴν δύναμιν. Ἐπειδὴ δὲ ἐγνώριζε τὸ γινόμενον καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὴν ἐξετάζει.

6'. Ἄλλ' ἴσως νὰ ἔλεγε κάποιος ὅτι λίαν αὐστηρῶς συμπεριφέρθη πρὸς αὐτὴν. Τί λέγεις; πῶς μοι, ποῖα αὐστηρότης; Ἐάν τιαν οὐλλῆξῃ κάποιος ἀπλῶς εὐλα θανατώνεται διὰ λιθοβολισμοῦ, πολὺ περισσότερον ὁ Ἱεροσουλός⁵· διότι καὶ ταῦτα τὰ γρήματα ἐν συνεχείᾳ κατέστησαν ἱερά. Ἄοιπὸν αὐτὰς ποῦ αὐτοπροαίρετος

4. Ἰωάν. 14, 12.

5. Ἀριθ. 15, 32-36.

προετίμησε τὰ ἰδικὰ του νὰ πωλήσῃ καὶ νὰ τὰ διαδώσῃ, ἔπειτα ἀν' ἀνάθη ἀπὸ αὐτὰ, ἱερόσυλος θὰ εἶναι. Ἐάν δὲ ὁ λαβὼν ἐκ τῶν ἰδικῶν του, εἶναι ἱερόσυλος, πολὺ περισσότερον ὁ λαβὼν ἐκ τῶν ξένων· διότι μὴ νομίσητε, ἐπειδὴ τῶρα δὲν γίνεται τοῦτο, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀκολουθεῖ ἀμέσως ἡ τιμωρία, ὅτι ταῦτα γίνονται χωρὶς τιμωρίαν. Βλέπετε ὅτι διὰ τοῦτο κατηγορεῖται, ἐπειδὴ, ὅτε ἔκαμε αὐτὰ ἱερὰ χρήματα, τότε ἔλαθε; Διότι μήπως δὲν ἠδύνασο, λέγει, καὶ μετὰ τὴν πώλησιν αὐτῶν νὰ τὰ χρησιμοποίησῃ ὡς ἰδικὰ σου; μήπως ἠμποδίσθη; διατί λαμβάνεις μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν; Βλέπετε πῶς ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς ὁ διάβολος ἐτοποθέτησε τὸ πρᾶγμα μεταξύ σημείων καὶ θαυμάτων τσοσῶταν γενομένων; μάλλον δὲ πῶς καὶ οὗτος ἐπαρώθη ὑπ' αὐτοῦ; Παρόμοιον συμβᾶν ἔγινε καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην, ὅτε ὁ Χαρμὶ ἀφοῦ ἔκλεψε τὸ ἀνάθημα καταστράφη· ἀλλ' ὅμως ἔμαθες καὶ ἐκεῖ μὲ πῶσιν αὐστηρότητα διορθώθῃ τὸ πρᾶγμα. Διότι ἡ ἱεροσυλία εἶναι πολὺ φοβερόν πρᾶγμα, ἀγαπητέ, καὶ ἀξιον πολλῆς περιφρονήσεως. Οὔτε νὰ πωλήσῃς σὲ ἠναγκάσωμεν, λέγει, οὔτε θύαν ἐπάληθες νὰ δώσῃς χρήματα· σὺ προετίμησες ἐξ ἰδίας προαιρέσεως· διατί λοιπὸν ἔκλεπες ἀπὸ τὰ ἱερὰ χρήματα; «Διὰ τί ἐπλήρωσε, φησὶν, ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου»; Καὶ ἐάν ὁ Σατανᾶς ἔκαμε τοῦτο, διατί αὐτὸς κατηγορεῖται; Ἐγίνεν αἴτιος ἐπειδὴ ἐδέχθη τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, καὶ ἐγέμισεν ὑπ' αὐτοῦ.

Ἄλλὰ, λέγει, ἔπρεπε νὰ τὸν διορθώσῃ. Ὅμως δὲν θὰ διορθοῦτο· διότι ὁ θέλων τοιαῦτα καὶ μὴ ὠφελῆθαι, πολὺ περισσότερον δὲν θὰ ὠφελεῖτο μὲ ἄλλον τρόπον. Δὲν ἔπρεπε λοιπὸν νὰ παρέλθῃ τὸ γεγονός ἀπατήρητον, ἀλλὰ ὡς κατὰ σῶμα ἔπρεπε νὰ ἀποκοπῆ, διὰ νὰ μὴ μολύνῃ καὶ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα. Διότι τῶρα μὲν καὶ αὐτὸς ὠφελήθη, ἀφοῦ δὲν προεχώρησεν εἰς περαιτέρω κακίαν, καὶ οἱ λοιποὶ ἔγιναν καλύτεροι, ἐνῶ ἄλλως θὰ συνέβαινε τὸ ἀντίθετον. Διὰ τοῦτο πρῶτον ἐλέγχει καὶ ἀποδεικνύει ὅτι δὲν τοῦ διαφεύγει τὸ γεγονός, καὶ τότε καταδικάζει· «διότι διατί, λέγει, ἔκαμες τοῦτο; ἤθελες νὰ ἔχης; ἔπρεπε νὰ ἔχης ἐξ ἀρ-

6. ἴηρ. Ν. 7.

χῆς καὶ νὰ μὴ ὑποσχεθῆς; τῶρα ὅμως ἀφοῦ ἔλαθες μετὰ τὴν ἀνάθεσιν, ἔκαμες μεγαλύτεραν τὴν ἱεροσυλίαν· διότι αὐτὸς μὲν ποῦ ἀφαιρεῖ τὰ πράγματα τῶν ἄλλων, ἴσως τὸ κάμνει ἐπειδὴ ἐπεθύμησε τὰ ξένα· σὺ ὅμως ἦτο δυνατόν νὰ ἔχης τὰ ἰδικὰ σου. Διατί λοιπὸν ἔκαμες αὐτὰ ἱερὰ, καὶ τότε ἔλαθες ἀπὸ αὐτῶν; Ἐκαμες τοῦτο ἐξ αἰτίας πολλῆς περιφρονήσεως. Τὸ γενόμενον δὲν συγχαρεῖται καὶ εὐρίσκειται ἐκτός ἀπολογίας».

Ἄς μὴ σκανδαλίζεταί δὲ οὐδεὶς, ἐάν καὶ σήμερον ὑπάρχουν μερικοὶ ἱεροσῦλοι· διότι ἐάν ὑπῆρχον τότε, πολὺ περισσότερον σήμερον, ὅτε ὑπάρχουν πολλὰ τὰ κακά. Ὅμως ἄς ἐλέγχωμεν αὐτοὺς ἐνώπιον ὄλων, ὥστε καὶ οἱ λοιποὶ νὰ ἔχουν φόβον. Ὁ Ἰουδαῖος ἦτο ἱερόσυλος· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐσκανδάλισε τοὺς μαθητάς. Βλέπετε πόσα κακά δημιουργεῖ ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων;

«Καὶ ἐγένετο, φησὶ, φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα». Ἐκείνος ἐτιμωρήθη, καὶ ἄλλοι ὠφελήθησαν. Ὡστε δὲν συμβαίνει τοῦτο χωρὶς λόγον· διότι ἐάν καὶ προηγουμένως ἔγιναν καὶ ἄλλα σημεῖα, ὅμως δὲν ἐδημιουργήθη τόσος φόβος. Τοιοῦτοτρόπως εἶναι ἀληθές ἐκεῖνο, ὅτι «γινώσκειται Κύριος κρίματα ποιῶν»· τὸ ἴδιον συνέβη καὶ ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ: «Ἐτιμωρήθη ὁ Ὀζὶν, καὶ ἐδημιουργήθη φόβος εἰς τοὺς ἄλλους»⁷. Ἄλλ' ἐκεῖ μὲν φοβηθεὶς ὁ θεαυτεὺς ἀπεμάκρυνε τὴν κιβωτόν, ἐδῶ δὲ οὗτοι γίνονται περισσότερον προσεκτικοί.

Εἶπες ὅτι δὲν ἐκάλεσεν αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἀλλ' ἀνέμεινε ἕως ὅτου εἰσέλθῃ· οὔτε ἐκ τῶν ἄλλων ἐτόλμησε κανεὶς νὰ ἀναφέρῃ τὸ γεγονός. Τοῦτο εἶναι σεβασμὸς τοῦ διδασκάλου, τοῦτο τιμὴ τῶν μαθητῶν, τοῦτο ὑπακοή. «Τριῶν ὥρων διάστημα». Καὶ δὲν ἔμαθον ἡ γυνή, οὔτε ἐφανέρωσε κάποιος ἐκ τῶν παρόντων (ἐὰν καὶ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποκαλυφθῇ), ἀλλ' ἐφοβοῦντο. Τοῦτο λοιπὸν καὶ θαυμάζων ὁ συγγραφεὺς, λέγει ὅτι «μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονός, εἰσῆλθε»· καίτοι θεσπιάως ἦτο δυνατόν νὰ μάθῃ ἀπὸ τούτου ὅτι γνωρίζει τὰ κρόφια. Διότι διατί αὐτὸς ὁ ὁποῖος οὐδένα ἠρώτησεν, ἐρωτᾷ σᾶς;

7. Ψαλμ. 9, 17.
8 Β' Βασιλ. 6, 6-7.

Ἦ, ὅπως φαίνεται, ἐρωτᾷ ἐπειδὴ ἐγνώριζεν: Ἄλλ' ἢ πολλὰ πάρωσις δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὴν νὰ ἀπαρηθῆ τὸ μέγα ἀμάρτημα, ἀλλὰ ἀποκρίνεται μετὰ πολλῆς ἀσθεαίας· διότι ἐνόμιζεν ὅτι ὁμιλεῖ πρὸς ἄνθρωπον.

Τὸ φοβερὸν εἶναι ὅτι ἀπὸ κοινῆς ἀποφάσεως ἐθεάσαν εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ἢ ὡς ἀπὸ κοινῆς συμφωνίας. Ἔτι ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν, φησί, πειράσαι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; Ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θωπῶντων τὸν ἄνδρα σου ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ ἐξοίσουσί σε». Πρῶτον διδάσκει εἰς αὐτὴν τὸ ἀμάρτημα, καὶ ἔπειτα φανερώνει ὅτι δικαίως θὰ πάθῃ τὰ ἴδια μὲ τὸν ἄνδρα, ἐπειδὴ τὸ ἴδιον ἀμάρτημα ἐπραξε. Καὶ πῶς, λέγει, «παραχρήμα ἔπεσε παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐξέμιξεν»; Διότι πλησίον εἶχε σταθῆ. Τοιοῦτοτρόπως αὐτοὶ οἱ ἴδιοι προσεῖλκυσαν ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τὴν τιμωρίαν. Ποίος λοιπὸν δὲν θὰ ἐξεπλήττετο; ποίος δὲν θὰ ἐφοβεῖτο τὸν Ἀπόστολον; ποίος δὲν θὰ ἐθαύμαζε;

«Καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν, φησὶν, ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶντος». Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν ἦσαν εἰς οἰκίαν, ἀλλὰ, ἀφοῦ εἰσῆλθον εἰς τὸ ἱερόν, ἐκεῖ διεμένον τὸν περισσότερον χρόνον· οὔτε λοιπὸν ἐν συνεχείᾳ προφιλιάσσαντο νὰ μὴ ἐγγίξουν ἀκάθαρτα, ἀλλ' ἀπροφυλάκτως ἠγγίζον τοὺς νεκρούς.

Καὶ πρόσεξε ὅτι εἰς μὲν τοὺς ἰδιούτους τὴν εἶναι αὐστηροὶ εἰς τοὺς ξένους ὅμως δὲν γρηγοροῦσι τὴν δύναμιν⁹. Μᾶλλον δέ, φησί, προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ Κυρίῳ πλήρη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὥστε κατὰ τὰς πλατείας τίθενται τοὺς ἀσθενεῖς ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων. ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἡ οἰκία ἐπισκίαση τινὲς αὐτῶν».

γ'. Πολλὴ εἶναι ἡ πίστις τῶν προσερχομένων καὶ μεγαλυτέρα παρὰ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν συνέθη τοῦτο; Ἀπὸ τῶν ἰδίων τὸν Χριστὸν ποῦ ἀπεφάνθη καὶ εἶπεν: Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ

9. Πρῶτ. πρὸς διόκριον τὸ χωρίον: Ματθ. 18. 15-17 καὶ Ματθ. 5. 38-42. Εἶναι λίαν διδακτικὸ διὸ τὴν συμπεριφορὰν τῶν πιστῶν ἐναντι τῶν οἰκίων τῆς πιστεως ὅφ' ἐνὸς (τῶν ἀδελφῶν) καὶ τῶν μη Χριστιανῶν ἢ τῶν θεοστυγιένων μὲν, ἀλλὰ μὴ κατὰ συνείδησιν πιστῶν ὅφ' ἑτέρου. Τούτοι καὶ πρὸς ἄρην παρεξηγηθέν τιμῶν, εἰς ἄραος τῆς χριστιανικῆς βίβρακαίλιας.

ποιῶ, ποιήσει, καὶ μείζονα ποιήσει⁹. Διότι ἐνῶ αὐτοὶ ἔμενον ἐκεῖ καὶ δὲν περιεφέροντο ἀσκοπῶς, ἔφερον πάντες ἐπὶ τῶν κλινῶν καὶ κραββάτων τοὺς ἀσθενεῖς ποῦ εἶχον, καὶ ἀπὸ παντοῦ συνέκλινεν εἰς αὐτοὺς τὸ θαῦμα, ἀπὸ τοὺς πιστεύσαντας, ἀπὸ τοὺς θεραπευθέντας, ἀπὸ τῶν τιμωρηθέντων, ἀπὸ τῶν παρηρησάντων, ἀπὸ τῶν ἀρετῆν τῶν οὐχὶ ἀπλῶς πιστευσάντων· διότι τὸ γενόμενον δὲν ἦτο θεαίως μόνον τὰ σημεῖα. Διότι ἂν καὶ αὐτοὶ ταπεινοφρονοῦντες εἰς αὐτὸν ὑπολογίζοντο τὸ πᾶν, λέγοντες ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ταῦτα ποιοῦν, ἀλλὰ καὶ ὁ θεὸς καὶ ἡ ἀρετὴ τῶν ἀνδρῶν ἔκαμε τοῦτο. Πρόσεχε δὲ ὅτι ἐδῶ δὲν ἀναφέρει ἀριθμὸν τῶν πιστευσάντων, ἀφῆνων τὸν ἀκροατὴν νὰ ὑπολογίσῃ ἀπὸ μόνου του· τοιοῦτοτρόπως εἰς ἀπειρον πλήθος ἐπεξέτεινε τὰ γεγονότα τῆς πίστεως. Ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἡ ἀνάστασις περισσότερον ἐκηρύσσεται.

«Οὐδεὶς δὲ αὐτοῖς ἐτόλμα κολλᾶσθαι, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός». Τοῦτο λέγει, φανερῶν ὅτι οὐκ εἶναι ἐν συνεχείᾳ ἦσαν εὐκαταφρόνητοι, ὅπως καὶ προηγουμένως, καὶ ὅτι εἰς σύντομον χρόνον καὶ διὰ μίαν τόσα παλὰ ἐγίνοντο ὑπὸ τοῦ ἀλιείως καὶ ἀπλοῦς ἀνθρώπου. Οὐρανὸς λοιπὸν ἐν συνεχείᾳ ἦτο ἡ γῆ λόγῳ καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν, καὶ τῆς παρηρησίας, καὶ τῶν σαυμάτων, καὶ ὄλων ὁμοῦ· καὶ ἐθαυμάζοντο ὅπως ἀκριδῶς οἱ ἄγγελοι ἐνώπιον οὐδενὸς ὀπισθοχωροῦντες, οὔτε ἐνώπιον γέλωτος, οὔτε ἐνώπιον ἀπειλῶν, οὔτε ἐνώπιον κινδύνων. Ὅχι δὲ μόνον ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι, ἐπειδὴ ἠγάπων πάρα πολὺ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐφρόντιζον δι' αὐτούς, ἄλλους μὲν ἐβοήθουν μὲ χρήματα, ἄλλους δὲ μὲ τὴν θεραπείαν τῶν σαυμάτων.

«Διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου; Σχεδὸν ἀπολογεῖται ὁ Πέτρος· προτιθέμενος νὰ τιμωρήσῃ αὐτόν, καὶ τοὺς ἄλλους διδάσκει· διότι ἐπειδὴ τὸ γενόμενον ἐπρόκειτο νὰ φανῆ λίαν αὐστηρὸν, διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐπὶ τοῦ ἴδιου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς κάμνει φοβερόν τὸ δικαστήριον. Ἐὰν δέ, ἐνῶ ἀσυχωρήτως ἠμάρτησαν, δὲν ἀπῆται τοιαύτην δίκην εἰς ἀμιφοτέρους, πόση ἀπὸ ἐδῶ καταφρόνησις τοῦ Θεοῦ δὲν

10. Ἰωάν. 14. 12.

θά ἐγίνετο; Ὅτι δὲ διὰ τοῦτο εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν προχώρησεν ἀμέσως εἰς τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ ἀπέδειξε πρῶτον τὴν ἁμαρτίαν. Ἐπομένως οὐδὲς ἐγόγγυσεν, οὐδὲς ἐπέταξεν, ἀλλὰ πάντες ἐφοβήθησαν. Εὐλόγως δὲ αὐξανομένης τῆς πίστεως αὐτῶν, καὶ τὰ σημεῖα ἐγίνοντο περισσότερα, καὶ πολλὸς ὑπῆρχεν ὁ φόβος καὶ εἰς τοὺς οἰκείους, ἐπειδὴ δὲν μᾶς θαραβοῦν τῶσον τὰ τῶν ἐξωθεν, ὅσον τὰ τῶν οἰκείων. Ἄν λοιπὸν εἴμεθα μεταξὺ μας συγκεκροτημένοι μὲ οὐρανόθεν ἀγάπης καὶ ἀλληλοσεβασμοῦ, οὐδεὶς θὰ ὑπάρξῃ πρὸς νὰ μᾶς πολεμᾷ ὅπως, ἂν διαστασιάζομεν μεταξὺ μας καὶ ἐχθρευώμεθα, πάντες τὸ ἐναντίον θὰ ἐπιθέσονται εἰς ἡμᾶς.

Ἀπὸ αὐτῶν καὶ ἐκεῖνοι ἐν συνεχείᾳ εἶχον θάρρος, καὶ μετὰ παρρησίας καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν εἰσῆρχοντο, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν καὶ εἶχον δύναμιν καὶ ἐξαπληροῦτο ἐκεῖνο ποῦ ἔχει λεχθῆ: «Κατακυρίευσεν ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου»¹¹. πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἦτο ἀπόδειξις καὶ μεγαλυτέρας δυνάμεως, ἀφοῦ, ἐνῶ κατείχοντο, ἐνῶ ἐδεσμοῦντο, ἐπαρτῶν τοιαῦτα.

Ἐάν λοιπὸν οἱ φευσάμενοι μόνον ἔπαθον τοιαῦτα, αὐτοὶ ποῦ γίνονται καὶ ἐπιόρκοι τί δὲν θὰ πάθουν; Μᾶλλον δέ, ἐάν ἡ γυνὴ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ ἀπλῶς: «Ναί, τοσοῦτου», τόσο πολὺ ἐτιμωρήθη καὶ δὲν διέφυγε, σκεφθῆτε εἰς ποῦ ὀρκίζεσθε καὶ ποῦ ἐν συνεχείᾳ γίνεσθε ἐπιόρκοι ποίας τιμωρίας θὰ εἰδοθε ἀξιοί; Εἶναι ἐπικαιρὸν νὰ ἀποδείξωμεν σημερον καὶ ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τὸ φοβερόν τῆς ἐπιόρκιας. «Δρέπανον, φησί, πετόμενον ἦν, πλάτους πῆχυν δέκα»¹². Τὸ πετόμενον σημαίνει τὴν ταχίστην ἔφοδον τῆς τιμωρίας ποῦ ἀκολουθεῖ τοὺς δρῶντας τὸ δὲ πῆχυν δέκα εἶναι τὸ πλάτος καὶ τὸ μήκος, τοῦτο δὲ σημαίνει τὸ σφοδρόν καὶ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν τὸ πέταγμα δὲ ἀπὸ τοῦ οὐρανόθεν, τὴν προέλευσιν τῆς ἀποφάσεως ἐκ τοῦ ἁνωθεν δικαστηρίου τὸ δὲ δρέπανοειδὲς τὸ ἀνασφαιρικόν τῆς τιμωρίας. Διότι ὅπως ἀκριθῶς τὸ δρέπανον, ὅταν ἐπιπέσῃ εἰς τὸν τράχηλον, δὲν θὰ ἀνασφαιρῇ μόνον τοῦ, μένει δὲ ὄλιγον ἀκόμη καὶ ὅταν ἀποκοπῇ ἡ κεφαλὴ, οὕτω καὶ ἡ καταδίκη εἰς τοὺς

11. Ψαλμ. 109, 2
12. Ζαχ. 5, 2.

ὀρκιζομένους ἐπέρχεται φοβερά καὶ δὲν ἀπομακρύνεται πρὶν ἐκτέλεσθαι τὸ ἔργον τῆς.

Ἐάν δὲ διαφεύγομεν ὀρκιζόμενοι, ὅς μὴ λαυθάνομεν θάρρος; διότι πρὸς ἰδικτὴν μας θλάσθην γίνεται τοῦτο. Διότι τί νομίζετε; πόσοι μετὰ τὸν Ἀνανίαν καὶ τὴν Σάπφειραν ἐτόλμησαν τὰ αὐτὰ μὲ ἐκεῖνους καὶ δὲν ἔπαθον τὰ αὐτὰ; Καὶ πῶς, λέγει, δὲν ἔπαθον; Ὅχι ἐπειδὴ συνεχωρήθησαν, ἀλλ' ἐπειδὴ πρόκειται νὰ τιμωρηθοῦν περισσότερον.

β'. Ὡστε οἱ πολλὰ πταίνοντες καὶ μὴ τιμωρούμενοι, μᾶλλον δὲ τιμωρούμενοι, ὀφείλουν νὰ φοβοῦνται καὶ νὰ προσέχουν; διότι αὐξάνει εἰς αὐτοὺς ἡ τιμωρία διὰ τῆς ἀτιμωρησίας καὶ τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ. Ἄς μὴ σταθῶμεν λοιπὸν εἰς τοῦτο ὅτι δὲν τιμωρούμεθα, ἀλλ' ἐάν δὲν ἔχομεν ἁμαρτήσιν; ἐάν δὲ ἁμαρτάνοντες δὲν τιμωρούμεθα, ὀφείλομεν περισσότερον νὰ τρέμομεν. Πῆς μου, ἂν ἔχῃς κάποιον δοῦλον, καὶ ἐάν ἀπειλῆς μόνον αὐτόν καὶ δὲν τὸν κτυπᾷς, πότε φοβεῖται περισσότερο, πότε φεύγει, πότε δραπέτευει; οὐχὶ ὅταν ἀπειλῆς μόνον; Ὅταν καὶ συμβουλευόμεν εἰς ἀλλήλους νὰ μὴ ἀπειλῶμεν συνεχῶς, ὥστε οὐκ περισσότερο διὰ τοῦ φόβου νὰ συγκλονίσωμεν τὴν ψυχὴν, ὥστε νὰ μὴ σπαρτάσωμεν αὐτὸν περισσότερο ἀπὸ τὰς πληγὰς; Ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἐκεῖ μὲν ἡ τιμωρία εἶναι πρόσκαιρος, ἐδῶ δὲ συνεχῆς.

Ἐάν λοιπὸν οὐδεὶς πάσχει τὰ τοῦ δρεπάνου (ποῦ εἴπομεν ἀνωτέρω), μὴ προσέξῃς τώρα τοῦτο, ἀλλ' ἐκεῖνο σκέψου, ἐάν πρῶτῃ τοιαῦτα; ἐπειδὴ πολλὰ γίνονται σήμερον, ὅμοια ὅπως ἐπὶ τοῦ κατακλισμοῦ, ἀλλὰ κατακλισμὸς δὲν γίνεται; διότι ἡ γένηνα ἔχει ἀπειληθῆ καὶ ἡ τιμωρία. Πολλοὶ ἁμαρτάνουν ὅπως ἐπὶ τῶν Σοδόμων, ἀλλὰ τροχὴ πυρὸς δὲν κατῆλθε; διότι ἔχει ἐτοιμασθῆ πυρίνος ποταμός. Πολλοὶ ἐτόλμησαν τὰ τοῦ Φαραῶ, ἀλλὰ δὲν ἔπαθον τὰ τοῦ Φαραῶ, οὔτε κατεποντίσθησαν εἰς Ἐρυθρὰν θάλασσαν; διότι ἀναμένει αὐτοὺς τὸ πέλαγος τῆς ἀθύσεως, ὅπου ἡ τιμωρία δὲν ἀκολουθεῖται ὅπῃ τῆς ἀνασθησίας τοῦ θανάτου, ὥστε εἶναι δυνατόν νὰ ἀποπνιγῶν, ἀλλὰ νὰ ἀναλίσκωνται μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐπὶ πλέον τιμωρούμενοι, ηἰγιαζόμενοι, ἀπαγχονιζόμενοι. Πολλοὶ ἐτόλμησαν τὰ τῶν Ἱ.

σραηλιτιῶν¹³, ἀλλὰ δὲν ἔφαγον αὐτοὺς ὄφεις· διότι φαναμένει αὐτοὺς ὁ σκώληξ ὁ ἀκοίμητος. Πολλοὶ ἐτόλμησαν καὶ τοῦ Γιεζή¹⁴, ἀλλὰ δὲν ἔγιναν λεπροί· διότι ἀναμένει αὐτοὺς ἀντὶ τῆς λέπρας ἡ διχατόμησις καὶ ἡ τοποθέτησις των μετὰ τῶν ὑποκριτῶν. Πολλοὶ καὶ ἀρκίσθησαν καὶ ἐπιόρκησαν, ἐάν δε καὶ διεφυγον, ἄς μὴ λαμβάνωμεν θάρρος· διότι ἀναμένει αὐτοὺς ὁ θρυγμός των ὀδόντων.

Καὶ ἐδὼ δὲ ἴσως νὰ τιμωρηθοῦν καὶ νὰ μὴ διαφύγουν, ἐάν καὶ οὐχὶ ἀμέσως, ἀλλὰ δι' ἄλλα ἁμαρτήματα, διὰ νὰ εἶναι καὶ ἡ τιμωρία φοβερώτερη· διότι καὶ ἡμεῖς πολλάκις, ἀφοῦ λάθωμεν ἀφορμὰς ἀπὸ μικρὰ πράγματα καὶ διὰ μεγάλην ἐξαντλοῦμεν τὸ πᾶν. Ὡστε ὅταν ἴδῃς κάποιο συμῶν εἰς σέ, νὰ ἐνθυμηθῆς τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην. Διότι τὸ ἴδιον ἔγινε ἐπὶ πάντων οὐδὲν τοῦ Ἰακώβ. Νὰ ἐνθυμησῶν τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ Ἰωσήφ ἐπόλησαν τὸν ἀδελφόν, νὰ τὸν σφάζουν ἐπεχείρησαν (μελλόν δὲ καὶ θὰ τὸν ἐσφάζουν ὅσον ἐξηγῆται ἀπὸ αὐτοῦς), ἐξηπάτησαν, ἐλύθησαν τὸν γέροντα· οὐδὲν εἰς τιμωρήθησαν. Μετὰ ὅμως ἀπὸ ἀρκετὰ ἔτη ἐκινδύνευσαν τὸν ἔσχατον κίνδυνον, καὶ ἐνθυμοῦνται τὴν ἁμαρτίαν αὐτήν. Καὶ ὅτι αὐτὸ ποὺ εἶπα δὲν εἶναι ἀπλή σκέψις, ἀκούε τί λέγουν οἱ ἴδιοι: «Ναί· ἐν ἁμαρτίᾳ γάρ ἔσμεν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν»¹⁵. Οὕτω λοιπὸν καὶ σὺ, ὅταν συμβῆ κάτι, νὰ εἰπῆς: «Ναί, εἰς ἁμαρτίαν εὐρισκόμεθα, διότι δὲν ἠκούσαμεν τὸν Χριστόν, διότι ἀρκίσθημεν· οἱ πολλοὶ ὅρκοι καὶ αἱ ἐπιόρκια ἐπῆλθον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου».

Λοιπὸν νὰ ἐξομολογηθῆς· διότι καὶ ἐκεῖνοι ἐξωμολογήθησαν καὶ ἐσώθησαν. Διότι τί σημαίνει ἐάν δὲν ἀ-

13. Πρόκειται περὶ τοῦ τολμηματός των Ἰσραηλιτιῶν, ποὺ ὠλενοφύχσαν εἰς τὴν γῆν Ἐβραῖν, ὅτε δὲν εἶπον ἄρτον αὐτῶ ὕδωρ καὶ καταλάουον πρὸς τὸν Θεόν καὶ πρὸς τὸν Μωϋσῆν, καὶ ὁ Θεὸς ἐτιμωρήσεν αὐτοὺς μετ' ὄφεις φαρμακερούς. Ὡς γνωστὸν ὅτε μετενόησαν, ὁ Μωϋσῆς μετ' ὑπόθεσιν τοῦ Θεοῦ ἔσωσεν αὐτοὺς μετ' ὀφθαλμῶν θινῶν. Βλέπε τὴν ἱστορίαν αὐτὴν εἰς Ἀριθ. 21, 4-9. Πρὸς καὶ Ἰωάν. 3, 14.

14. Πρόκειται περὶ τῆς ληθῆως ὀκλήσεως ἀπὸ τοῦ Γιεζὲ πρὸς τὸν θεορασκόντα ὑπὸ τοῦ Ἐλισσαίου στρατηγῆ τοῦ Συρίας Νεζμάν, παρα τὴν ἀντίθετον γνώμην τοῦ Ἐλισσαίου ὅθεν ὁ δούλος τοῦ Ἐλισσαίου Γιεζὲ ἐτιμωρήθη διὰ λέπρας. Ἰδὲ τὴν σχετικὴν ἱστορίαν εἰς Δ' Βασίλ. 6, 20-27.

15. Γεν. 42, 21.

κολουθῆ ἀμέσως ἡ τιμωρία; ἀφοῦ καὶ ὁ Ἀγαθὸς δὲν ἐτιμωρήθη ἀμέσως μετὰ τὴν ἁμαρτίαν διὰ τοῦ Ναθουθαά¹⁶. Διὰ τί γίνεται δὲ τοῦτο; Σοῦ δίδει προθεσίαν ὁ Θεός, διὰ νὰ μετανοήσῃς· ὅταν ὅμως ἐπιμένῃς, δίδει κατόπιν τὴν τιμωρίαν. Εἶδате τί ἔπαθον οἱ ψευδοῦμενοι; Λοιπὸν σκεφθῆτε τί θὰ πάθουν καὶ οἱ ἐπιόρκούντες· νὰ σκεφθῆτε καὶ νὰ ἀποφύγετε! Δὲν εἶναι δυνατόν ὁ ὀρκισθεὶς νὰ μὴ ἐπιόρκῃ εἴτε θέλει εἴτε δὲν θέλει· δὲν εἶναι δυνατόν ὁ ἐπίορκος νὰ σωθῆ. Εἶναι ἀρκετὴ μία ἐπιόρκια νὰ κἀμῃ τὸ πᾶν καὶ νὰ μᾶς προξενήσῃ ὁ λόκληρον τὴν τιμωρίαν.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἄς προσέχωμεν, παρακαλῶ, τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἵνα, ἀφοῦ διαφύγωμεν τὴν ἀπὸ ἐδῶ τιμωρίαν, ἀξιοθῶμεν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς χάριτος καὶ τῶν οἰκτιρῶν τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἄγιον Πνεῦμα ἀνηκούν ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ' (13)

(Πράξ. 5, 17-33)

Ἄνασταξ δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ ὄσκα αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπέλαθον ἐξήλου, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τρηρῆσι· ἔρημοι¹.

α'. Οὐδὲν θρασύτερον τῆς κακίας, οὐδὲν τολμηρότερον. Διὰ τῆς κείρας ἀφοῦ ἔμαθον τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν ἐξ ἐκείνων ποὺ ἐπεχείρησαν προηγουμένως, ὅμως, ἐπιχειροῦν ἐκ νέου, καὶ πάλιν συναβροῦζονται ἐναντίον αὐτῶν. Τί σημαίνει: «Ἀναστάξ δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ»; Διηγῆσθῆ, λέγει, κινήθηξ ἐξ αἰτίας τῶν γεγονότων. «Καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τρηρῆσι διη-

16 Γ' Βασίλ. 21, 19.

1. Πράξ. 5, 17-18.

μοσία. Τώρα σφοδρότερον επιτίθενται ἐναντίον αὐτῶν. Δὲν τοὺς ἐβίβασαν ἄνω ἀμέσως, ἀναμένοντες πάλιν αὐτοὺς νὰ γίνουν πρῶτοι. Καὶ ἀπὸ τοῦ φαίνεται ὅτι ἐπετέθησαν σφοδρότερον ἐναντίον αὐτῶν; Ἐπειδὴ τοὺς ἐνέκλεισαν εἰς δημοσίαν φυλακὴν.

Πάλιν περιπίπτουν εἰς κινδύνους, καὶ πάλιν ἀπολαμβάνουσι τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ὅπως π.χ. ἄκουε τὰ ἐξῆς: «Ἄγγελος δὲ Κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἠνέωξε τὰς πύλας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγὼν τε αὐτοὺς, εἶπε Πορευεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης». Τοῦτο ἐγίνετο καὶ διὰ τὴν παρηγορίαν ἐκείνων καὶ διὰ τὴν ἀφέλειαν καὶ διδασκαλίαν αὐτῶν. Καὶ πρόσεξε, ἐκεῖνο ποῦ ἐγίνετο ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, τοῦτο καὶ τώρα γίνεται. Διότι ὅταν γίνονται μὲν θεθαίως τὰ θαύματα δὲν ἀφήνει αὐτοὺς νὰ ἰδοῦν, ἐκεῖνα ἄνω διὰ τῶν ὁποίων θὰ μάθουν, αὐτὰ ἐτοιμάζει π.χ. ἐπὶ τῆς ἰδικῆς του ἀναστάσεως δὲν ἀφήσεν αὐτοὺς νὰ ἰδοῦν πῶς ἀνέστη (διότι ἦσαν ἀνάξιοι νὰ ἰδοῦν αὐτήν), ἀλλὰ φανερώνει ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων κατώρθωσε τοῦτο ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ οἴνου τοῦ γενομένου ἀπὸ τοῦ ὕδατος, δὲν βλέπουν οἱ συγκαθηήμενοι (διότι ἐμέθυσον), καὶ τὴν κρίσιν ἐπιτρέπει εἰς ἄλλους. Οὕτω λοιπὸν καὶ ἐδῶ διότι τὴν ὄραν μὲν ποῦ ἐξήρχοντο αὐτοὶ δὲν βλέπουν, ἀποδείξει δὲς ἡμᾶς, διὰ τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ κατανοήσουν τὰ γενόμενα, εἶδον.

Διατί δὲ ἐξέβαλεν αὐτοὺς κατὰ τὴν νύκτα; Διότι τοιοῦτοτρόπως περισσότερο παρά ἄλλως ἐπιστεύθησαν ἄλλως τε καὶ θεὸς δὲν ἠρώτησεν θεθαίως ὅστε μὲ ἄλλον τρόπον αὐτοὶ θὰ ἐπίστατον. Τοιοῦτοτρόπως ἔχει γίνεαι καὶ ἐπὶ τῶν παλαιότερων, π.χ. ἐπὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ εἶδε τοὺς παῖδας ἐπὶ τῆς καμίνου νὰ ἀνιδῶν τὸν Θεόν, καὶ τότε ἐξεπλάγη. Ἐπρεπε λοιπὸν καὶ τοὺς νὰ ἐρωτήσῃ πρῶτον: «Πῶς ἐξήλθετε», αὐτοὶ ἄνω, ὡς νὰ μὴ εἶνε συμβῆ τίποτε, ἐρωτοῦν, λέγοντες: «Ὀχλὶ παραγγελία παρηγγελλομένη ὑμῖν μὴ λαλεῖν»; Καὶ πρόσεξε πῶς δι' ἄλλων μαθάνουν τὰ πάντα διότι βλέπουν τὴν φυλακὴν κεκλεισμένην μετὰ ἀσφαλείας καὶ τοὺς φύλακας νὰ ἴστανται πρὸ τῶν θυρῶν. «Ἀκούσατες δέ, εἰσῆλθον ὑπὸ τῶν θυρῶν εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐξέδασκον. Παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνε-

κάλεσαν τὸ συνέδριον, καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν Ἰουδαίων Ἰσραὴλ καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσποτήριον ἀγῆσθαι αὐτοὺς. Παραγενόμενοι δὲ οἱ ὑπηρέται, οὐκ εἶβον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ; ἀναστρέφοντες δὲ ἀπήγγειλαν, λέγοντες ὅτι τὸ μὲν δεσποτήριον εἴρομεν κεκλεισμένον ἐν πύσῃ ἀσφαλείᾳ καὶ τοὺς φύλακας ἕξα ἑστώτας πρὸ τῶν θυρῶν ἀνοίξαντες δέ, ἔσω οὐδένα εὑρομεν». Ὅπως ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Χριστοῦ, εἶναι καὶ ἐδῶ διπλὴ ἡ ἀσφάλεια, καὶ ἡ σφραγὶς καὶ οἱ ἀνθρώποι. Πρόσεξε πόσον ἦσαν θεομαχοί. Πᾶς μου, αὐτὰ τὰ γενόμενα ἐπ' αὐτῶν ἦσαν ἀνθρώπινα; Ποῖος ἐξήγαγεν αὐτοὺς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων; πῶς ἐξήλθον, ἐνῶ οἱ φύλακες εἶχον σταθῆ πρὸ τῶν θυρῶν; Πράγματι οἱ λόγοι προήρχοντο ἀπὸ ἀνθρώπων μὲ διασλευθείσας τὰς φρένας καὶ μεθύοντας! Αὐτοὺς ποῦ δὲν ἐκράτησεν ἡ φυλακὴ, καὶ τὰ δεσμά, καὶ αἱ κεκλεισμέναι θύραι, αὐτοὺς ἐπίστευσαν ὅτι θὰ νικήσουν, καὶ ἔπαθον ὅτι παθαίνουν οἱ ἀνόητοι παῖδες. Διότι οἱ ὑπηρέται αὐτῶν διὰ τοῦτο ἐρχονται καὶ ὁμολογοῦν τὸ γεγονός, διὰ νὰ ἀποκλείσουν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν πρόφασιν. Βλέπεισθε θαύματα διάφορα ἐπὶ θαυμάτων, ἀλλὰ μὲν ὅτ' αὐτῶν, ἀλλὰ δὲ εἰς αὐτοὺς νὰ γίνονται, τὰ ὅποια καὶ ἦσαν λαμπρότερα; Καλῶς δὲν ἐφανερῶθη ἁμέσως εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ ἀφοῦ προηγουμένως εὐρεθοῦν εἰς ἀπῆραν, διὰ νὰ μάθουν τὰ πάντα, ἀφοῦ σκεφθοῦν ὅτι ὑπάρχει θεῖα δύναμις.

Ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὁ τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν τί ἂν γένοιτο τοῦτο. Παραγενόμενος δὲ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, λέγων ὅτι ἰδοὺ οἱ ἄνδρες, οὐκ ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἑστώτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. Τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις, ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μὲν θύρας ἐφοδοῦν γὰρ τὸν λαόν, ἵνα μὴ λιβαρθώσιν». Ὡς τῆς ἀνοήτου! Ἐφοδοῦντο, λέγει τὸν ὄχλον. Διότι τί ἀφῆλει αὐτοὺς ὁ ὄχλος; Ἐπρεπε τὸν Θεόν νὰ φοβηθοῦν, ὁ ὅποιος ἐξαρκάζει διαρκῶς αὐτοὺς ὡς πτηνὰ ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐκείνων, αὐτοὶ ἄνω περισσότερο τὸν ὄχλον φοβοῦνται.

Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτησεν αὐτοὺς, λέγων Ὀχλὶ παραγγελία παρηγγελλομένη ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; Καὶ ἰδοὺ ἐπληρώσατε τὴν Ἱερουσαλήμ τῆς διδοχῆς ὑμῶν, καὶ θούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡ-

μάς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου». Τί πράττουν λοιπόν οἱ Ἀπόστολοι; Πάλιν μετ' ἐπεικείας διδάσκουν αὐτούς, καίτοι ἦτο δυνατόν τολμάχιστον νὰ εἰποῦν: «Ποῖοι εἰσθε σεῖς τοῦ διατάσσετε ἀντίθετα πρὸς τὸν Θεόν»; Ἀλλὰ τί; Πάλιν διὰ παραινήσεως καὶ συμβουλής, καὶ μετὰ ἐπεικείας πολλῆς ἀπογοῦν. «Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος καὶ οἱ Ἀπόστολοι εἶπον Παιδαρχεῖν δεῖ Θεῶν μᾶλλον ἢ ἀνθρώπων». Πολλὴ καὶ τοιαύτη ἡ φιλοσοφία, ἔτι ἀπὸ ἐδῶ ἀποδεικνύουν καὶ αὐτοὺς νὰ μάχωνται τὸν Θεόν. «Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ἡμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. Τοῦτον ὁ Θεὸς ἀρχηγόν καὶ Σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἀφεσιν ἁμαρτιῶν». Αὐτὸν τὸν ὅποιον σεῖς ἐφρονέουσατε, λέγει, ὁ Θεὸς ἀνέστησε. Καὶ κῦτταξέ' εἰς τὸν Πατέρα ἀναθέτου πάλιν τὸ πᾶν, διὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι εἶναι ξένος τοῦ Πατρὸς. «Καὶ ὕψωσε, φησὶ, τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ». Τοῦτο δὲν φανερώνει ἀπλῶς μόνον τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὕψωσιν, τουτέστι τὴν ἀνάληψιν. «Τοῦ δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ».

§'. Πρόσεξε πάλιν τὸ κέρδος, διδασκαλίαν δολοκληρωμένην, καὶ εἰς τὴν ἀπολογία. «Καὶ ἡμεῖς ἐσμεν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ρημάτων τούτων». Πολλὴ ἡ παραρησία. Ἐπειτα, κἀμῶν ἀξιώσιμον τὸν λόγον, προσέθεσε: «Καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ Ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς παιδαρχοῦσιν αὐτῷ». Βλέπεις πῶς χρησιμοποιοῦν δι, μόνον τὴν ἰδικὴν τὴν μαρτυρίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Καὶ δὲν εἶπον: «Αὐτὸ τὸ ὅποιον ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς», ἀλλὰ «εἰς τοὺς πεποιημένους», ταπεινοφρονοῦντες μὲν, ἀποδεικνύοντες δὲ συγχρόνως αὐτὸ μέγα, καὶ φανεροῦντες ὅτι καὶ αὐτοὶ ἦτο δυνατόν νὰ λάθουν.

Πρόσεξε πῶς καὶ δι' ἔργων καὶ διὰ λόγων ἐνουθετοῦντο, καὶ δὲν ἐπρόσεχαν, διὰ νὰ γίνῃ δικαία ἡ κατάκρισις αὐτῶν διότι διὰ τοῦτο θεοειῶς καὶ ὁ Θεὸς ἐπέτρεπε νὰ οδηγῶνται αὐτοὶ εἰς δικαστήριον, ὥστε καὶ ἐκεῖνοι νὰ ἐκπαιδεύονται, ἐὰν θεοειῶς ἤθελον νὰ διδάσκωνται, καὶ οἱ Ἀπόστολοι νὰ παρορμῶνται εἰς παραρησίαν. «Οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρόνοντο, καὶ ἐβούλοντο ἀνελεῖν αὐτούς». Κῦτταξε ὑπερβολὴν κακίας! Ἐνῶ ἐπρεπε νὰ καταπαλαγοῦν μὲ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἤκουσαν, αὐ-

τοὶ τρίζουσαν τοὺς ὀδόντας μὲ ἀργὴν καὶ σκέπτονται χωρίς λόγον νὰ φονεύσου.

Ἄλλ' εἶναι ἀναγκαῖον ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὰ τοῦ ἀνεγνωσθῆσαν ἀνωτέρω. «Ἄγγελος δὲ Κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς πόλας τῆς φυλακῆς, καὶ ἐξαγαγὼν αὐτούς, εἶπε: Πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης». «Ἐξαγαγὼν» δὲν ἐξάγει αὐτὸς αὐτούς, ἀλλὰ τοὺς ἀφήνει ὥστε καὶ διὰ τοῦτο νὰ γνωσθῇ τὸ ἀκατάπηκτον αὐτῶν, τὸ ὅποιον καὶ ἀπέδειξαν ἀφοῦ εἰσῆλθον κατὰ τὴν νύκτα εἰς τὸ ἱερόν καὶ ἐδίδασκον. Ἐὰν δὲ ἐξέβαλον αὐτούς οἱ φύλακες, ὅπως ἐνόμιζον ἐκεῖνοι, θὰ ἔφευγον, ἀφοῦ θεοειῶς ἐπεισθῆσαν νὰ ἐξέλθουν μᾶλλον δὲ, ἐὰν ἐκεῖνοι ἐξέβαλον αὐτούς, δὲν θὰ ἔμεινον εἰς τὸ ἱερόν, ἀλλὰ θὰ ἐβροπατέουν. Τοῦτο οὐδεὶς εἶναι τόσο ἀνόητος, ὥστε νὰ μὴ τὸ ἀντιλαμβάνεται. «Οὐχὶ παραγγελία παρεγγελλομένη ὑμῖν»; λέγει. Ἐὰν μὲν λοιπὸν καὶ αὐτοὶ ἐπειθῆτο εἰς σᾶς, καλῶς ζητεῖτε εὐθύναν, ἐὰν ὅμως καὶ κατόπιν ἔλεγον ὅτι δὲν θὰ πεισθῶν, περιττὰ εἶναι αἱ εὐθύναι, περιττὰ καὶ αἱ παραγγελίαι.

Πρόσεξε ἀνακολουθίαν ἐγκλημάτων καὶ ὑπερβολικὴν ἀνοησίαν. Ἐν συνεχείᾳ θέλουσιν νὰ βεβῶν φονικὰς τὰς διασῆσεις τῶν Ἰουδαίων, ὡς παρόντος ταῦτα οὐκί χάριν τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ ὡς θέλοντας νὰ ἐκδικηθῶν. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἀποκρίνονται μὲ θράσος εἰς αὐτούς οἱ Ἀπόστολοι (διότι διδάσκαλοι ἦσαν), καίτοι ποῖος δὲν θὰ ἔλεγε καὶ δὲν θὰ διεπύκωνε κατὰ σπουδαιοφανές, ἐὰν εἶχεν δλην τὴν πόλιν μὲ τὸ μέρος του καὶ ἀπέλαυε τοσαύτης χάριτος; Ἄλλ' οὐτοὶ δὲν ἐνεργοῦν τοιαυτοτρόπως διότι δὲν ὀργίζοντο, ἀλλ' ἠλέουν αὐτούς, καὶ ἐδάκρυσαν, καὶ ἐσκόπευον πῶς θὰ ἀπαλλάξουν αὐτούς ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ τὸν θυμὸν. Καὶ δὲν λέγουν πλέον πρὸς αὐτούς: «Ὑμεῖς κρίνατε», ἀλλ' ἀσφαίνονται, λέγοντες: «Ὁν ὁ Θεὸς ἤγειρε», δηλοῦντες διὰ τοῦτο ὅτι ταῦτα εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶπον δὲ ὅτι «ἐδὲν σᾶς εἶπομεν καὶ τότε: Ἡμεῖς οὐ δύναμεθα, εἰ εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν»; (διό-

2. Πρὸς 4, 19.

3. Πρὸς 4, 20.

μετόνοιον τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Ἐδῶ δὲν μνημονεύει τὰ ἔθνη, διὰ τὴν μὴ λύση λαθῆν.

«Καὶ ἐβούλοντο, φησὶν, ἀνελεῖν αὐτούς». Βλέπε πάλιν αὐτοὺς εἰς εὐρίσκονται εἰς ἀπορίαν, αὐτοὺς τὰ εὐρίσκονται εἰς δόξην ἐκείνους ἄνω εἰς ἀνεσιν, καὶ εὐθυμίαν, καὶ εἰς τρυφήν. Δὲν ἐστενοχωροῦντο ἀπλῶς, ἀλλὰ «διεπρίοντο». Ἐπομένως αὐτὸ εἶναι τὸ «δυστυχῶ καὶ τὸ κακοποιῶ», ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐναυθεῖα εἶναι δυνατὸν τὰ ἴδωμεν. Οὗτοι εὐρίσκονται εἰς δεσμά, εἶχον παρασταθῆ εἰς δικαστήριον, καὶ οἱ δικάζοντες εὐρίσκοντο εἰς ἀπορίαν, εἰς ἀμηχανίαν πολλήν διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνος ποῦ κτυπᾷ τὸν ἀνάμνατα, ὁ ἴδιος λαμβάνει τὸ κτύπημα, τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ αὐτοί. Ἄλλ' ἔβλεπον ὄχι μόνον τὴν μὴ ἐμποδίζεται ἡ παρηγορία αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ κήρυγμα τὴν αὐτῶν περισσώτερον, καὶ αὐτοὺς τὰ διδάσκουν χωρὶς τὴν πλιττωνται καὶ χωρὶς τὴν παρέχουν λαθῆς.

Ἄς μμηθῶμεν λοιπὸν τούτους καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, καὶ ἄς κατασταθῶμεν ἀπτόητοι εἰς ὅλα τὰ δεινά. Δὲν ὑπάρχει δεινὸν διὰ τὸν φοβούμενον τὸν Θεόν, ἀλλὰ εἰς τοὺς μὴ φοβούμενους εὐρίσκονται τὰ δεινά διότι αὐτοὺς ποῦ γίνεται ἀνώτερος τῶν παθῶν δι' ἀρετῆς, καὶ ποῦ παρατρέχει ὡς σκιάν τὰ παρόντα πράγματα, πῶς θὰ πάθῃ κακὸν ἀπὸ κάποιου; ποῖον δὲ θὰ φοβῆθῃ; ἢ πῶς θὰ ὑπολογίσῃ τὰ δεινά; λοιπὸν ἄς καταφύγωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀσάλευτον πέτραν.

Ἐάν κάποιος κοτεκευάζε πρὸς χάριν μας μίαν πόλιν, καὶ τὴν περιτριγυρίζει με τείχος, μᾶλλον δὲ ἐάν μᾶς ἀπώκειεν εἰς χώραν, ὅπου οὐδεὶς θὰ ὑπῆρχε ποῦ τὰ ἐνοχλή, καὶ ἀλόκληρον τὴν ἀφθονίαν παρεῖχεν ἐκεῖ, χωρὶς τὴν ἐπιτρέψῃ τὴν ἔχωμεν διαφορὰν πρὸς οὐδένα, δὲν θὰ μᾶς καθίστα εἰς τόσην ἀσφάλειαν, εἰς ὅσην τώρα ὁ Χριστός. Ἐστὼ λοιπὸν, ἐάν θέλῃς, καὶ ἡ πόλις γαλήνη, ἔχουσα ἀπὸ παντοῦ τείχος ἰσχυρὸν καὶ ἀπόρητον, χωρὶς οὐδεὶς τὴν ὑπάρχει ἔχθρος εἰς αὐτήν, ἄς ἔχη ἀφθονίαν καὶ εὐφορον γῆν, ἄς ὑπάρχει δὲ καὶ ἡ ἀφθονία τῶν ἄλλων πραγμάτων, ἄς εἶναι καὶ οἱ πολῖται ἡμεροὶ καὶ εὐπροσήγοροι, καὶ οὐδεὶς ἐκεῖ ἄς μὴ φαίνεται ἀνήρ κακοῦργος, οὔτε κλέπτης, οὔτε λαποδύτης, οὔτε συκοφάντης, οὔτε δικαστήριον, ἀλλὰ ἀπλῶς συναλλάγματα, καὶ ἄς κατοικῶμεν εἰς ταύτην τὴν πόλιν.

δὲν θὰ ἦτο δυνατόν οὐδὲ τοιουτοτρόπως τὰ εἶδμεν ἐν ἀσφαλείᾳ. Διατί; Διότι καὶ πρὸς τοὺς ὑπηρέτας, καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα, καὶ πρὸς τὰ παιδιά κατ' ἀνάγκην θὰ διαφέρωμεν, καὶ πολλῆς ἀθυμίας θὰ εἶναι ἡ ὑπόθεσις. Ἐδῶ ἔμως οὐδὲν τοιοῦτον διότι δὲν ὑπῆρχε, δὲν ὑπῆρχε ἐκείνο ποῦ τὰ λυπῆ οὔτε ἐκείνο ποῦ τὰ προξενη κάποιαν ἀθυμίαν.

Ἄλλὰ τὸ θαυμαστὸν ἦτο, αὐτὰ θεαίως τὰ θεωρούμενα ὅτι προξενοῦν ἀθυμίαν, ταῦτα ἐγένοντο αἰτία πάσης χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης. Διότι πῆς μου, τίως ἔνεκεν ἐπρόκειτο ἐκείνοι τὰ ἀνησυχῶν, τίως ἔνεκεν δὲ τὰ στενοχωροῦνται; θέλεις τὰ φέρωμεν κάποιον ὡς παράδειγμα; Ἐστὼ κάποιος ἀπὸ τοὺς ὑπάτους, τὰ ἔχη πολλὴν πλοῦτον, τὰ κατοικῆ εἰς πόλιν βασιλικήν, τὰ μὴ ἔχη διαφοράς πρὸς οὐδένα, τὰ εὐχαριστῆται μόνον, καὶ πρὸς ταῦτα τὰ ἀσφαλῆται, καθήμενος εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν καὶ τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐξουσίας, ἄς ἀντιπαρθέσωμεν εἰς αὐτὸν τὸν Πέτρον τὸν εὐρισκόμενον εἰς δεσμά, ἐάν νομίῃς, εἰς ὅπαιρα κακὰ, καὶ ταῦτον θὰ εὐρωμεν τὰ εὐχαριστήματα περισσώτερον.

Διότι ὅταν ὑπάρχη τόσο μεγάλη περιουσία χάριτος, ὅπως τὰ εὐχαριστήματα εἰς τὰ δεσμά, σκέψου πόσον εἶναι τὸ μέγεθος τῆς χαρᾶς, διότι ὅπως ἀκριβῶς οἱ εὐρισκόμενοι εἰς μεγάλην ἀσφάλειαν, ὅσα καὶ ἂν προσπέσουσιν δεινά, δὲν αἰσθάνονται, ἀλλ' ἐξακολουθοῦν τὰ χαίρουσιν, οὕτω λοιπὸν καὶ αὐτοὶ δι' αὐτὰ ταῦτα περισσώτερον ἔχαιρον. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν εἶναι δυνατόν τὰ παραστήσωμεν διὰ τοῦ λόγου τὴν εὐχαριστήσιν, ὅσην αἰσθάνονται οἱ πάροντες κατὰ δεινὸν χάριν τοῦ Χριστοῦ διότι περισσώτερον χαίρουσιν διὰ τὰ δεινά, παρὰ διὰ τὰ ἀγαθὰ. Ἐάν κάποιος ἠγάπησε τὸν Χριστόν, γνωρίζει αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγω.

Β. Ἐδῶ ὁμιλεῖ εἰς ἄγιος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ὄχι γνωρίζει εἰς τὴν ζωὴν τοῦ αὐτοῦ τὸ ὅποιον λέγει. Πράγματι, ὅταν ὁ ἐνθύμιος ἐπὶ λέγει περὶ τῆς πραγματικῆς καρδίας, ποῦ φαίνεται ἡ παρανομία πᾶσι τοῦ Χριστοῦ, αὐθάρως ὑποκλίνεται τὸ δεινὸν τοῦ παρόντος κόσμου τὴν χάριν ἐκείνην δὲν τὴν ἀναλλοκασί με τίποτε. Πρῶτον, καὶ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Πέτρου πρὸς τὸν Χριστόν, ὅταν ἐκείνος ὤφινε τοὺς μαθητὰς τοῦ εὐεθέρους τὸ φύγειν ἐν ἡβελον: «Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευθερώμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις

Ἄλλὰ τί; ἐπρόκειτο νὰ ἀποφεύγουν τὰ δυσχερῆ χάριν τῆς ἀσφαλείας τῶν; Πές μου, καὶ ποίος ἔχων ἀπειρον πλοῦτον, ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τοσοῦτους κινδύνους, ὅταν συνανατρέφεται μὲ τοσαῦτα ἔθνη, κάμων λόγον μόνον περὶ ἀλλαγῆς πολιτείας; Οὗτοι ὁμῶς β-λα τὰ κατῳρθῶνον ὡς νὰ ἐξετελεῖτο βασιλικὴ διαταγὴ, μᾶλλον δὲ καὶ πολὺ ἐοικωότερον, διότι ποτὲ βασιλικὴ διαταγὴ δὲν κατῳρθῶσε τὰ πάντα, ὅπως οἱ λόγοι ἐκείνων· διότι ἡ βασιλικὴ διαταγὴ συνεπάγεται καταναγκασμὸν, οὗτοι ὁμῶς μὲ τὴν θέλησιν τῶν καὶ αὐτοπροαιρέτως καὶ γνωρίζοντες ἀπειρον τὴν χάριν. Ποία βασιλικὴ διαταγὴ θὰ ἐπέιθε νὰ περιφρονήσῃεν ἅλα τὰ χρήματα καὶ τὴν ζωὴν τῶν, καὶ οἰκίας νὰ περιφρονήσῃεν, καὶ πατρίδα, καὶ συγγενεῖς, καὶ αὐτὴν τὴν σωτηρίαν τῶν; Ἄλλ' οἱ λόγοι τῶν ἀλλέων καὶ σκηνοποιῶν κατῳρθῶσαν ταῦτα οὕτως, ὥστε καὶ ἠγῆριστοῦντο, καὶ ἦσαν δυνατώτεροι καὶ ἰσχυρότεροι ἀπὸ ἄλλους.

Ναὶ, λέγει, ἐκεῖνοι ἦσαν τοιοῦτοι ἐπειδὴ ἔκαμνον τὰ θαύματα πῆς μου ὁμῶς, οἱ πιστεύσαντες ποία θαύματα ἔκαμνον, αἱ τρεῖς χιλιάδες, καὶ αἱ πέντε χιλιάδες, οἱ ὅποιοι καὶ ἔξω μὲ πολλὴν ἀγαλλίαν; Ἐὐλόγως· διότι ἡ αἰτία ἄλων τῶν ἀθυμιῶν, δηλαδὴ ἡ ἀπόκτησις τῶν χρημάτων, εἶχεν ἀφαιρεθῆ· διότι ἐκεῖνη, ἐκεῖνη ἦτο αἰτία καὶ τῶν πολέμων, καὶ τῆς μάχης, καὶ τῆς λύπης, καὶ τῆς ἀθυμίας, καὶ ἄλων τῶν κακῶν ἐκεῖνη εἶναι ποῦ κάμνει τὸν θῆον ἐπίπονον καὶ λιτηρότατον. Καὶ περισσύτερος θὰ εὑρίσκε κανεὶς πλουσίους μᾶλλον νὰ ἔγουν αἰτίας δι' ἀθυμίαν, παρά πτωχοῦς. Ἐάν δὲ νομίζου μερικὸν ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτως, αὐτὸ συμβαίνει οὐχὶ ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ἐκ τῆς γνώμης αὐτῶν. Ἐάν δὲ ἔγουν καὶ κάποιοι εὐχαρίστησιν οἱ πλοῦσοι, οὐδὲν τὸ ἀξιοθαύμαστον· διότι καὶ αὐτοὶ ποῦ εἶναι γεμῆτοι ψόρων, πολλὴν εὐχαρίστησιν ἔχουσι· ὅτι θεοβαίως ἀπὸ ἐκείνουσ οὐδόλως διαφέρουσι οἱ πλοῦσοι, ἀλλ' ἡ ψυχὴ αὐτῶν εἶναι κάπως τοιαύτῃ εἶ-

καὶ ἡμεῖς πεποιθώμενοι, καὶ ἐγγνώσκοντες ὅτι οὐ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος- (Ἰωάν. 8. 68-89) Πρβλ. ὁμῶς τὴν ἐνθουσιασμὸν τοῦ Ἰησοῦ ἀποστόλου εὐρεθέντος εἰς τὸ ὄρος τῆς Μεταμορφώσεως, ἐπειδὴ ἠθροισθῆναι ἐκ τῆς θέας τοῦ Θεοῦ (Ματθ. 17, 4· Μάρκ. 9· 4-5, Λουκ. 9, 33).

ναι φανερόν ἀπὸ τοῦτο: Στενωχωροῦν αὐτοὺς αἱ φροντίδες καὶ ὁμῶς θέλουσι νὰ ἐμπλέκωνται εἰς αὐτάς διὰ νὰ ἀπολαμβάνουσι τὴν πρόσκαιρον εὐχαρίστησιν· οἱ ἀπηλλαγμένοι ὁμῶς ἀπὸ αὐτῶν, εὐρίσκονται ἐν ὑγείᾳ καὶ χωρὶς ἀθυμίας.

δ'. Τί πλέον εὐχάριστον; πῆς μου τί πλέον ἀσφαλές; τὸ νὰ φροντίζῃ τις περὶ ἐνὸς ἄρτου καὶ περὶ ἐνδυμάτων, ἢ περὶ ἀναριθμητῶν καὶ δούλων καὶ ἐλευθέρων, χωρὶς νὰ φροντίζῃ διὰ τὸν ἑαυτὸν του; Διότι ὅπως ἀκριθῶς οὗτος φοβεῖται διὰ τὸν ἑαυτὸν του, τοιοῦτοτρόπως καὶ σὺ δι' ἐκεῖνα ποῦ ἀπειλοῦν τὴν κεφαλὴν σου.

Καὶ τί λοιπόν, λέγει, πρέπει νὰ ἀποφεύγωμε τὴν πέναν; Ναί, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἄλλα θυσάθ' οἱ πολλοὶ τὰ ἀποφεύγουσι, ὅχι διότι πρέπει νὰ τὰ ἀποφεύγουν, ἀλλὰ διότι δὲν βύνανται νὰ τὰ κατορθώσουσι. Λοιπὸν καὶ αὐτὴ δὲν εἶναι ἀνεπιθύμητος, ἀλλὰ δυσκόλως κατορθοῦται· ὥστε, εἴαν κάποιος ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ αὐτήν, δὲν θὰ ἦτο ἀνεπιθύμητος. Διότι διὰ ποῖον λόγον ἐπιδικῶν αὐτήν οἱ Ἀπόστολοι; διὰτὶ πολλοὶ καὶ τὴν προτιμοῦν, καὶ ὅχι μόνον δὲν τὴν ἀποφεύγουσι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιδικῶν; Διότι ἐκεῖνο ποῦ εἶναι πράγματι ἀνεπιθύμητον δὲν εἶναι ἐκλεκτόν, ἐκτὸς ἀπὸ τοῦς παράφρονας.

Ἐάν δὲ οἱ ἐκ τῶν ἀνθρώπων φιλόσοφοι καὶ σπουδαῖοι ἐπιδικῶν αὐτήν ὡς νὰ εἶναι κάποια τοποθεσία ἀσφαλῆς καὶ χωρὶς νόσου, οὐδόλως εἶναι ἀξιοπριεργον, εἴαν δὲν φαίνεται ὀρθὸν εἰς τοὺς ἄλλους· διότι ὁ μὲν πλοῦσιος νομίζω ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρά πόλις ἀτελής, ἀραιοκομὴ εἰς πειδιάδα, καὶ ἀπὸ πολλὰ σημεῖα προκαλοῦσαι τοὺς θέλοντας νὰ τὴν ἐλάσσωσι, ἢ πένια ὁμῶς εἶναι φρούριον ἀσφαλές, τὸ ὁποῖον περιβάλλεται ἀπὸ πολλὸν χαλκόν, καὶ ἔχει δύσκολον τὴν ἐσοδον.

Καὶ ὁμῶς, λέγει, τὸ ἀντίθετον συμβαίνει· διότι αὐτοὶ εἶναι ποῦ σφύρονται πᾶσι καὶ εἰς τὸ δικαστήριον, αὐτοὶ εἶναι οἱ ἐνοχλούμενοι καὶ δυστυχοῦντες. Δὲν εἶναι οἱ πένητες ἀπλῶς, ἀλλ' οἱ πένητες μὲν, ἐπιδικῶντες ὁμῶς νὰ πλουτίξωσι. Ἐγὼ ὁμῶς δὲν ὀμῶς περὶ ἐκείνων, ἀλλὰ περὶ τῶν προσπαθούτων νὰ ζῶν ἐν πένιᾳ. Διότι πῆς μου, διὰτὶ οὐδεὶς οὐρεῖ εἰς τὸ δικαστήριον

αυτοὺς ποὺ ζοῦν εἰς τὰ ὄρη; (ὄν καὶ τοῦλάχιστον, ἐάν ἡ πενία εὐκόλως προσβάλλεται, ἔκείνοι περισσότερο ἀπὸ ἄλλους ἔπρεπε νὰ σὺρωται, ὅσον ἀπὸ ἄλλους εἶναι πτωχότεροι)· διὰ τί οὐδεὶς σὺρει εἰς τὸ δικαστήριον τοὺς ἐπαίτας; διὰ τί οὐδεὶς τοὺς ἐξαναγκάζει οὔτε τοὺς συκοφαντεῖ; ἄραγε οὐχὶ διότι μένουσιν εἰς ἀσφαλέστερον τόπον;

Εἰς πόσους τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ἡ πενία δηλαδὴ καὶ ἡ ἐπάθεια, δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι αἴτιον κακῶν οἰκονομῶν; Πιλοῖπόν, πές μοι, εἶναι ἄραϊον πρᾶγμα ἡ ἐπάθεια; Ἄραϊον εἶναι, ἐάν ὑπάρχη ὁ παρηγορῶν καὶ ἐλεῶν, ἐάν ὑπάρχη ὁ δίδων· τοῦτο δὲ καθεὶς γνωρίζει, ὅτι εἶναι θεὸς τόσοσιν ἀπράγμων καὶ ἀσφαλῆς. Ἐγὼ ὅμως δὲν συμβουλεύω τοῦτο, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ συμβουλεύω νὰ μὴ ἐπιθυμῆτε τὴν πλοῦτον. Διότι πές μοι, ποίους θὰ ὀνομάσω περισσότερο μακαρίους, τοὺς καταλλήλους διὰ τὴν ἀρετὴν, ἢ τοὺς εὐρισκομένους μακρὰν αὐτῆς; Εἶναι ὀλαφάνερν ὅτι τοὺς καταλλήλους. Ποίος λοιπὸν εἶναι ὁ ἐπιδέξιός εἰς τὸ νὰ μάθῃ κάτα ἕκ τῶν χρησίμων καὶ νὰ λάμψῃ ἐν φιλοσοφίᾳ, οὗτος ἢ ἐκεῖνος; Ἀπὸ πάντων ἀπομὴν εἶναι φανερόν ὅτι οὗτος. Ἐάν δὲ ἀπιστῆς, ἄκουε: Ἄς ὀδηγηθῆ κάποιος ἐκ τῶν ἐπαϊτῶν ἀπὸ τὴν ἀγοράν, καὶ αὐτὸς μὲν ἄς εἶναι τυφλὸς, χωλὸς, στρεβλοὺς ἔχων τοὺς πόδας, κάποιος ἄλλος δὲ ὠραῖος μὲν εἰς τὴν ἐμφάνειν, ἰσχυρὸς εἰς τὸ σῶμα, ἀπὸ παντοῦ σφριγηλὸς, περιβαλλόμενος ἀπὸ χρήματα, ἄς ἔχῃ κατονωγὴν λαμπράν, καὶ ἐξουσίαν μεγάλην· λοιπὸν ἄς ὀδηγήσωμεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἐκπαιδευτήριον τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἄς παρατηρήσωμε, ποίος ἐξ αὐτῶν θὰ δεχθῆ περισσότερο τὴν διδασκαλίαν. Ἄς εἶναι λοιπὸν τὸ πρῶτον παραγγέλλω «νὰ εἶσαι ταπεινὸς καὶ μέτριος» (διότι τοῦτο ὁ Χριστὸς διέταξε)· ποίος θὰ δυνηθῆ νὰ κατορθώσῃ αὐτὸ περισσότερο, οὗτος ἢ ἐκεῖνος; «Μακάριοι οἱ πενθοῦντες»· ποίος θὰ προσέξῃ περισσότερο εἰς τὸ λεχθέν; «Μακάριοι οἱ ταπεινοί»· ποίος θὰ ἀκούσῃ περισσότερο; «Μακάριοι οἱ καθαροί τῆ καρδίᾳ»· μακάριοι οἱ πεινώντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην· μακάριοι οἱ διεκωμῶμενοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· ποίος θὰ δεχθῆ ταῦτα εὐκόλως;

7. Μαθ. 5, 4.
8. Μαθ. 5, 6-10

Καὶ ἐάν θέλῃς ἄς ἐφαρμόσωμε καὶ τοὺς δύο εἰς δὴ αὐτὰ· οὐχὶ ὁ μὲν ἀισθάνεται πνευματικὴν φλεγμονὴν καὶ ποιεῖ ἀπὸ παντοῦ, ὁ δὲ συνεχῶς τοπεινοφρονεῖ καὶ διὰ παντός εἶναι συνεσταλαμένος; Εἶναι ὀλαφάνερν ὅτι οὗτω συμβαίνει. Ὑπάρχει μὲν λοιπὸν καὶ κάποιον τοιαῦτον ἀπόφθεγμα ποὺ ἔχει λεχθῆ ἀπὸ μὴ Χριστιανούς, «δοῦλος μὲν εἶναι ὁ Ἐπίκτητος καὶ κατὰ τὸ σῶμα ἀνάπηρος· κατὰ τὴν πτωχείαν δὲ Ἰραὸς καὶ φίλος τῶν Θεῶν»^{8α}. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἔχει ὁ πτωχὸς, ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ πλουτοῦ εἶναι γεμιστὴ ἀπὸ δὴα τὰ κακὰ, ἀπὸ σκληρότητος, ἀπὸ ματαιοδοξίαν, ἀπὸ ἀναριθμητοῦς ἐπιθυμίας, ἀπὸ ὀργῆν καὶ θυμὸν, ἀπὸ πλεονεξίαν, ἀπὸ ἀδικίαν,

8α. Τὸ ἀπόφθεγμα εὐρίσκειται εἰς Ἀνθαλογίον PALATINI 7, 876. ἔχει δὲ οὕτω:

Δούλος Ἐπίκτητος γενόμεν καὶ σῶμα ἰηρός, καὶ πενήν Ἰραὸς, καὶ φίλος ὀθανάτος.

Ὁ Ἐπίκτητος αὐτὸς εἶναι ὁ περιφημοὸς στωικὸς φιλόσοφος (50-120 μ.Χ.), ὁ Ἰβρίας φιλοσοφῶν ἑσθλὴν εἰς Νικόλαον τῆς Ἡεῖρου, ἔπου ἐμοθῆτευσε καὶ ὁ Ἀρριανός, ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ἀλεξάνδρου ἀναβάσεως». Κατὰ τὸν Σουῖδον ἴτο χωλὸς ἐκ ρευματισμῶν· κατ' ἄλλους ὅμως ἡ ἀναπηρία του προέβλε ἀνεπίστῃ κατῆγοτος ἐκ θανατοῦ τῆτος τοῦ Κυρίου του, θῆσι ἴτα δούλος Ρωμαίου τῆτος, Πλεῖονα περὶ τοῦ Ἐπίκτητου ἴδε εἰς Ἐγκυκλοπαίδειαν Παύλου Δρονδῆου, τόμος ΙΑ' σ. 378-379, ἔπου καὶ τα ὡς ἐνω ἀπόφθεγμα εὐρίσκειται ὀλίγον τι διόφορον εἰς τὴν διατύπωσιν, οὕτω.

Δούλος Ἐπίκτητος γενόμεν καὶ σῶμα ἀνάπηρος, καὶ πενήν Ἰραὸς, καὶ φίλος ὀθανάτος.

Ὡς γὰρ τὸν Ἰραὸν πληροφοροῦμεθα περὶ αὐτοῦ ἐκ τῆς ὀρχῆς τοῦ σ. τῆς ὀβυσσῆτος, ὅτι ἴτο μεθῆτος πτωχῆτος, ἐπαπῶν εἰς Ἰθάκην. Ὄτε ἐβῆσαν ὁ ὀβυσσῆτος, ὑπὸ μορφήν ἀπατοῦ καὶ αὐτὸς διεπληκτιῶσθ μετὰ τοῦ Ἰραοῦ, οἱ δὲ μνηστῆρες θῆν νὰ θῆσκαδόσων προσκάλεσθ πῶλην μετῆ τοῦ Νικητῆς θεθαῖος ἐξέλεθ ὁ ὀβυσσῆτος, ἀλλὰ κατόπιν κατόπριν αὐτὸν θυρωρῶν τῶν ἀνακτόρων Ὁ Ἰραὸς αὐτὸς ὀρχικῶς ἰωνομάστω Ἀρναὸς καὶ ἐπέτελε χρεθ ἀγγελισφόρου ἐν Ἰθάκῃ ἐκ τούτων δὲ μετωνομάσθ ὑπὸ τῶν πτωχῶν Ἰραὸς.

Ὄπως ὀνιλομῶμεθα ὁ ἀνοργῆτος τὰ παραδῆγματα τοῦ Ἐπίκτητου καὶ τοῦ Ἰραοῦ προσαναγοῖ ἐδῶ ὑπὸ τοῦ Ἰραοῦ πατρὸς θῆν νὰ τονοῖθ, ὅτι, ἐν καὶ ἴσαν αὐτῖ ταπεινοὶ καὶ πένητες, τοῦτο δὲν ἠμῶδισεν ὁ μὲν Ἐπίκτητος νὰ ἀνοδεῖχθ εἰς φιλόσοφον ἀπουδῶν, ὁ δὲ Ἰραὸς εἰς θυρωρῶν τῶν ἀνακτόρων τῆς Ἰθάκης καὶ εἰς φίλον τῶν Θεῶν. Ὄνωδῆτες ἄμεις ὁ Χριστὸς φῆσ προσκαλοῖ καὶ ἀπὸ τῶν σημηματιῶν τῆς ἐσφαλμένης γνώμης ὅτι εἶναι εὐκατῆ ἡ πενία· ὀφθαῖ εἶναι προσητῆρα θῆν τὴν ἠθικὴν τελειαν ἐνανθ τοῦ πλοῦτου. Πλοῦτος καὶ πενία θῆν τὸν Χριστιανὸν εἶναι δῶ ἀκρότητες μὴ ἐπιθυμηταί. Μεταῦ ἄμεις τῶν δύο αὐτῶν κακῶν «τὸ μὴ χεῖρον (= ἡ πενία) δέλιστων»

καὶ ἀπὸ ὁτιδήποτε ἄλλο. Ἄρα εἶναι φανερόν ὅτι πρὸς ἔγκαρτέρησιν εἶναι ἐπιθηθεὶς αὕτη παρὰ ἐκείνη.

Πάντως ζητεῖτε νὰ μάθετε τί εἶναι περισσότερον εὐχάριστον (διότι τοῦτο βλέπω ὅτι εἶναι τὸ ζητούμενον ἀπὸ πολλοὺς ἐὰν θεσπιάσῃ ἡ διαγωγή αὕτη εἶναι περισσότερον εὐχάριστος); καὶ ὁμῶς περὶ τούτου δὲν πρέπει νὰ ἀμφισβῆσετε· διότι αὐτὸς ποῦ εὑρίσκειται πλησίον τῆς ὑγείας, αὐτὸς ἔχει καὶ πολλὴν εὐχάριστησιν.

Πές μου δέ, ποῖος εἶναι ἐπιθέσιος νὰ κατορθώσῃ τὸ προκείμενον ποῦ ἐπιθυμοῦμε, τὸν νόμον τοῦτον ἐννοῶ, ὁ πένις ἢ ὁ πλοῦσιος; ποῖος ἐκόλως θὰ ὀρκισθῇ, ὁ παροργιζόμενος ἐναντίον τῶν παιδῶν, ὁ ἔχων συναλλαγμάτων πρὸς ἀναριθμήτους ἀνθρώπους, ἢ ὁ προσερχόμενος διὰ νὰ ζητήσῃ ἄρτον ἢ ἔν ἱμάτιον; Ὅτις ἐὰν θέλῃ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ὀρκου, ἀλλὰ διαρκῶς ζῆ ἐν ἀπραγμοσύνῃ· μᾶλλον δὲ ὁ ἐκπαιδευόμενος νὰ μὴ ὀρκίζεται, πολλάκις καὶ τὰ χρήματα θὰ περιφρονῆσῃ, καὶ πανταχοῦ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ τις ἀπὸ αὐτὸ τὸ καλὸν νὰ θαδίζωνται αἱ ὁδοὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὅλα νὰ ὀδηγοῦν πρὸς τὴν ἐπιείκειαν, πρὸς τὴν περιφρόνησιν τῶν χρημάτων, πρὸς τὴν εὐλάβειαν, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῆς ψυχῆς, πρὸς τὴν κατέουξιν.

Ἄς μὴ ἀμελῶμεν, ἀγαπητοί, ἀλλὰ πάλιν πολὺ ἄς προσέξωμεν, αὐτοὶ μὲν ποῦ ἔχουν κατορθώσει, νὰ διαφυλάξουν τὸ κατορθωθέν, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ ἐκόλως κάποια ἀπώλεια καὶ παλινορόμησις πρὸς τὰ ὄπισθα, αὐτοὶ δὲ ποῦ ἀκόμη ὑπολείπονται, νὰ διεγερθοῦν, ὥστε νὰ φροντίσασιν νὰ ἀναπληρώσασιν αὐτὸ ποῦ λείπει. Καὶ πρῶτον αὐτοὶ ποῦ κατώρθωσαν, ἀφοῦ ἐκτελοῦν τὰς γείρας πρὸς τοὺς μὴ βυνηθέντας ἀκόμη, ἔπως ἀκριβῶς γίνεται εἰς τοὺς κολιμβῶντας εἰς τὸ πέλαγος, ἄς τοὺς δεχθοῦν εἰς τὸν λιμῆνα τῆς ἀνταρξίας τοῦ ὄρκου· διότι πράγματι εἶναι λιμὴν ἀσφαλῆς ἢ ἀπουσία τοῦ ὄρκου· λιμὴν, διὰ νὰ μὴ καταποντιζώμεθα ὑπὸ τῶν προσπιπτόντων ἀνέμων. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ὑπάρχῃ ὄργη, ἢ προσβολή, καὶ ἂν ἀκόμη κοχλάσῃ ὁ θυμὸς, ἢ ὁτιδήποτε, ἢ ψυχὴ ἔχει καταστῆ ἐν ἀσφαλείᾳ, ὥστε νὰ μὴ ἐκστομίση κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ δὲν πρέπει νὰ ἐπωθοῦν· διότι δὲν ἐδημιούργησε κάποιαν ἀνάγκην εἰς αὐτήν, οὔτε νόμον.

Κύτταξε τί ἔκαμεν ὁ Ἡρώδης ἐξ αἰτίας τοῦ ὄρκου· ὄπέκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ Προδρόμου· ἐδιὰ τοὺς ὄρκους

γάρ, ἦρα, καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετήσαι⁹. Τί ἐπαθὸν ἐξ αἰτίας τοῦ ὄρκου αἱ φυλαὶ ἐπὶ τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμίν¹⁰; τί ἐπαθὸν ἐξ αἰτίας τοῦ ὄρκου ὁ Σαούλ; Διότι ὁ μὲν ἔγενεν ἐπίσκοπος, ὁ δὲ Ἡρώδης ἔκαμε κάτι χειρότερον καὶ τῆς ἐπισκοπίας, τὸν φόνον. Πάλιν ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐπαθὸν ὁ Ἰησοῦς ἐξ αἰτίας τοῦ ὄρκου ἐπὶ τῶν Γαβκαωνιτῶν τὰ ἐγνώρισες· διότι πράγματι ὁ ὄρκος εἶναι παγὶς σατανικὴ.

Ἄς κόμωμε λοιπὸν τὰ σχοινία, καὶ ἄς καταστήσωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἐν εὐκολίᾳ πάσης φυλακῆς· ἄς ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὴν σατανικὴν παγίδα· ἄς ἀσπασθώμεν τὴν δεσποτικὴν ἐντολήν ἄς ἀποκτήσωμεν ἀρίστην συνήθειαν, ὥστε, προσδεύοντες, καὶ ἀφοῦ κατορθώσωμεν καὶ ταύτην καὶ τὰς λοιπὰς ἐντολάς, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ ποῦ ἔχει ὑποσχέσθῃ εἰς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁμοίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δόξα, ἡ τιμὴ, τὰρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

⁹ Μάρκ. 6, 26.
¹⁰ Κριτ. 21.

ΟΜΙΛΙΑ 1Α' (14)

(Πράξ. 5, 34-)

¹ Ἀναστὰς δὲ τις ἐν τῷ συνέδριῳ Φαρισαῖος, ὄνομα: Γαμαλιήλ, νομοδιδάσκαλος, πάλαι πᾶσι τῶν λαῶν, ἐπέλευσεν ἔξω θραχὺ τοὺς ἀνθρώπους γενέσθαι¹.

α'. Αὐτὸς ὁ Γαμαλιήλ ἦτο διδάσκαλος τοῦ Παύλου. Καὶ εἶναι ἀπορίας ἄξιον, πῶς, ἐνθ' καὶ νὰ κρίνη ἠδύνατο καὶ νομομαθὴς ἦτο, δὲν εἶχε μέχρι τότε πιστεύσει. Δὲν εἶναι δυνατόν δὲ αὐτὸς νὰ ἔμεινε τελείως ἀπιστος. Καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ, διὰ τῶν ὁποίων συμβουλεύει· διότι «ἐκέλευσε», λέγει, «ἔξω θραχὺ τοὺς ἀνθρώπους ποιῆσαι». Βλέπε τὴν σκέψιν τοῦ ὁμιλοῦντος καὶ πῶς κἀμινε ἀμέσως αὐτοὺς νὰ φοβηθοῦν. Διὰ τὴν μὴ ὑποπευθεῖν δὲ αὐτόν, ὅτι πρὸς αὐτὸν τὰς ἰδέας ἐκείνων, συζητῆι ὡς πρὸς ἔχοντα τὴν αὐτὴν γνώμην καὶ δὲν μετέρχεται πολλὴν δριμύτητα, ἀλλ' ὡς εἰς ἀνθρώπους μεθύοντα ἐκ τοῦ θυμοῦ, οὕτω λέγει: «Ἄνδρες Ἰσραηλιταί, προσέχετε ἑαυτοῖς, ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις τί μέλλετε πράσσειν»². Μὴ φέρεσθε, λέγει, ἀλογίστως καὶ θῆρας τύχη. «Πρὸ γὰρ τούτων πᾶν ἡμερῶν ἀνέστη Θεοδῶς, λέγων, εἶναι τινα ἐσῶν, ὃ προσεκαλήθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡς τετρακοσίων ὃς ἀνηρέθη· καὶ πάντες ὅσοι ἐπέθεοντο αὐτῷ διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν»³. Διὰ παραδειγμάτων σωφρονίζει αὐτοὺς, καὶ κατόπιν θέλων νὰ παρηγορήσῃ αὐτοὺς ἀναφέρει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀπέ-

σπασε πρὸς τὸ μέρος τοῦ περισσοτέρου. Πρὶν θεοῖος ἀναφέρει τὰ παραδείγματα λέγει: «Προσέχετε ἑαυτοῖς». Ἄφοῦ δὲ ἔφερε τὰ παραδείγματα, διατυπώνει τὴν γνώμην τοῦ λέγων: «Καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, Ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων»⁴. «Μετὰ τούτων ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς καὶ ἀπέστησεν ἱκανὸν λαὸν ὀπίσω αὐτοῦ· κἀκεῖνος ἀπάλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπέθεοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν. Καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, Ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ ἑσάτε αὐτούς· ὅτι, ἐάν ἢ ἐξ ἀνθρώπων ἢ βουλή αὐτῆ ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται· εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ ἐστίν, οὐ δυναίσεσθε καταλῦσαι αὐτό»⁵. Ὡσὸν νὰ εἴλεγε: «Συγκρατηθήτε· καὶ ἐάν οἱτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν συνεφώνησαν νὰ συγκροτήσῃσιν οὐμάδα τίποτε δὲν θὰ ἐμποδίσῃ νὰ διαλυθοῦν καὶ αὐτοί. «Μήποτε καὶ θεομάχοι εὐρέθητε»⁶. Καὶ παρουσιάζων τὸ ἀδύνατον καὶ ἀνωφελὲς ἀποτρέπει αὐτούς. Δὲν εἶπε δὲ ὑπὸ τίνος ἐφονεύθησαν, ἀλλ' ἀπλῶς, ὅτι διελύθησαν, θεωρῶν ἴσως περιττὸν νὰ μακρηγορήσῃ. Δι' ἐκείνων δὲ τὰ ὅποια προσθέτει, διδάσκει ὅτι «ἐάν μὲν εἶναι ἀνθρώπινον τὸ ἔργον, οὐδόλως θὰ ὑπάρξῃ εἰς σὰς ἀνάγκη ἐνεργειῶν, ἐάν δὲ εἶναι θεῖον οὐτε μετὰ ἐνεργειῶν θὰ δυναθῆτε νὰ ὑπεριχύσετε. Τοσοῦτον λοιπὸν συνετὸς ἐφάνη ὁ λόγος του, ὥστε ἐπέισθησαν νὰ μὴ φονεύσῃσιν αὐτούς, ἀλλὰ μόνον νὰ τοὺς μαστιγώσῃσιν· διότι «ἐπέισθησαν», λέγει, «αὐτῷ· καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους, βείραντες παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς»⁷. Βλέπε μετὰ πόσο θαύματα μαστιγώνονται. Καὶ ὁμοῦ πάλιν ἡ διδασκαλία ἐπεξετείνεται· διότι καὶ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὸ ἱερὸν

1. Πράξ. 5, 34.
2. Πράξ. 5, 35.
3. Πράξ. 5, 36.

4. Πράξ. 5, 36.
5. Πράξ. 5, 37-39.
6. Πράξ. 5, 39.
7. Πράξ. 5, 40.

ἐδίδασκον. «Οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι, πᾶσαν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν Χριστόν»⁸.

«Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χήραι αὐτῶν»⁹. Δὲν ἐννοεῖ ἀποκλειστικῶς κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐπικρατεῖ τοιαύτη συνήθεια εἰς τὴν Γραφήν, καὶ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν τὰ ἀναφέρει ὡς παρευθὺς συμβαίνοντα, διὰ τοῦτο χρησιμοποιεῖ τοιαύτην ἔκφρασιν. Νομίζω δὲ ὅτι Ἑλληνιστὰς καλεῖ τοὺς ἀμιλοῦντας τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν· διότι οὗτοι ἀμιλοῦν τὴν Ἑλληνικὴν, ἂν καὶ ᾦσαν Ἑβραῖοι¹⁰. Ἰδοὺ καὶ ἄλλη δοκιμασία· μᾶλλον δὲ καὶ σὺ, ἐὰν θέλῃς, νὰ ἐξετάσῃς, θὰ παρατηρήσῃς ὅτι ἐξ ἀρχῆς οἱ πόλεμοι προκαλοῦνται καὶ ἐσωθεν καὶ ἐξωθεν¹¹. «Προσκολεσάμενοι δὲ, φησὶ, οἱ θῶδεκα τὸ πλῆ-

8. Πράξ. 5, 41-42.

9. Πράξ. 8, 1.

10. Οἱ Ἑλληνισταὶ δὲν κατήγοντο ἐκ τῆς Ἰουδαίας. Ὁ συγγραφεὺς τῶν Πράξεων εἰς τὸ ἄνω χωρίον (8, 1) Ἑβραίους ἐνοεῖ τοὺς ἐκ τῆς Ἰουδαίας καταγομένους.

11. Δηλοῦν τὰ αἴτια τῶν πολέμων εἶναι ἐσωτερικὰ, ὅποτε ἔχομεν τὰς ἐμφυλίους ἐρίδας καὶ τοὺς ἀναλόγους πολέμους, καὶ ἐξωτερικὰ, ὅποτε ἔχομεν τὰς διεθνεῖς περιηλοκὰς, αἱ ὁποῖαι καταλύουσιν εἰς σύρραξιν. Ὁ ρήτωρ ἐνταῦθα ἐπιστῆ τὴν προσοχὴν τοῦ Χριστιανοῦ εἰς ἐκείνα τὰ περιστατικά, τὰ ὅποια εἶναι δυνατόν νὰ καταλήξουν εἰς φιλικὴν καὶ ἀπροσάλευτα παλλάκιαν συνενεσίαν. Καὶ εὐθὺς βλέπομεν τὴν διαφοράν μεταξὺ Ἑλληνιζόντων Ἰουδαίων καὶ τῶν ἄλλων. Οἱ πρῶτοι παραπονοῦνται διὰ διακρίσεις κατὰ τὴν παρεχόμενὴν βοήθειαν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Ἄγνωστον, πῶς δὲ καταλήγει ἡ προκείμενα διαφορά, ἐὰν δὲν ἐρρυθμίζετο τὸ ζήτημα αὐτὸ ἢ συνετῇ ἐνέργειαι τῶν Ἀποστόλων.

θος τῶν μαθητῶν, εἶπον οὐκ ἀρεστόν ἐστι καταλιπόντας ἡμᾶς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις»². Καλῶς λέγουσιν δηλαδὴ ἐκ τῶν ἀναγκαίων προτιμότερα εἶναι τὰ περισσότερον ἀναγκαῖα. Παρατήρει δὲ πῶς ἀμέσως καὶ διὰ ταῦτα λαμβάνουσι πρόνοιαν, καὶ τὸ κήρυγμα δὲν παραμελοῦν. Ἐφ' ὅσον δὲ ἐκεῖνοι ᾦσαν σεβασμιώτεροι, διὰ τοῦτο καὶ προτιμῶνται¹². «Ἐπισηκόμεσθε οὖν, ἀδελφοί, ἀνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἐπί ταῖς πληρεῖς Πνεύματος καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. Ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. Καὶ ἤρρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον πάντος τοῦ πλῆθους. Καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ Πνεύματος Ἁγίου». (Ἄρα καὶ ἐκεῖνοι ᾦσαν πλήρεις πίστεως, τοὺς ὁποίους καὶ ἐξέλεξαν, ὥστε νὰ μὴ συμβοῦν τὰ ἑδὲν με ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνέθεσαν εἰς τὴν περιπτῶσιν τοῦ Ἰουδα, ἢ εἰς τὴν περιπτῶσιν τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρας)¹⁴· καὶ Φίλιππον, καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωναν, καὶ Παρμενῆν, καὶ Νικόλαον προσήλυτον¹⁵ Ἀντιόχεια, οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν Ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας¹⁶. Καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἤρθε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ σφόδρα· πολλὸς τε δόχλος τῶν ἱερέων ὤσκηκε τῇ πίστει¹⁷. Ἀλλὰ ἄς ἐξετά-

12. Πράξ. 8, 2.

13. Πρόκειται περὶ τῶν ἐπιτῶν διακόνων.

14. Τὴν μὲν κερπίτισιν τοῦ Ἰουδα ὡς γνωστὴν παραλείπομεν, ὡς πρὸς δὲ τὴν περιπτῶσιν τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρας, αἱ ὁποῖαι ἐμυώθησαν καὶ ἐπαμνησθήσαν πάραυτα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, αὐτὴ ἀνοφεροῦται ἐν Πράξ. 8, 1-11.

15. Προσήλυτοι ἐκαλοῦντο οἱ ἀποκείμενοι τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν (Ψαλμ. 145, 9, Ματθ. 23, 15).

16. Εἶναι ἡ λεγομένη χειροτονία.

17. Πράξ. 8, 3-7.

σώμεν τὰ ἑνωτέρω λεχθέντα. «Ἄνδρες προσέχετε ἑαυτοῖς»¹⁸. Παρατήρει ἐδῶ τὸν Γαμοιλιῶλον μὲ πόσῃ πραότῃτα ὁμιλεῖ καὶ δι' ὀλίγων ἐκθέτει εἰς αὐτοὺς τὸ ζήτημα, καὶ δὲν λέγει διηγήσεις ἐπὶ παλαιῶν συμβάντων, ἂν καὶ ἤδυνάτο, ἀλλὰ ἐπὶ νεωτέρων, τὰ ὅποια ἦσαν λίαν ἰσχυρά, διὰ νὰ πείσουν διὰ τοῦτο καὶ συγκαλυμμένως κάμνει ὑπαινυγμὸν, λέγων: «Πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν»¹⁹, σχεδὸν δεικνύων ὅτι τὰ ἀναφερόμενα συνέβησαν ὄχι πρὸ πολλῶν ἡμερῶν. Ἐάν μὲν εἰεγεν εὐθὺς: «Ἀφήσατε τοὺς ἄνδρας» καὶ ὁ ἴδιος θὰ εθεωρεῖτο ὑποκτος καὶ ὁ λόγος δὲν θὰ ἦτο τόσοσ ἰσχυρός, μετὰ παραδειμμάτων δὲ εἰσαβε τὴν ἀρμόζουσαν δύναμιν. Διὰ τοῦτο δὲν κάμνει ὑπόμνησιν ἑνὸς περιστατικοῦ, ἀλλὰ καὶ δευτέρου καὶ τρίτου ἡδύνατο θεσφαίως ἐκ τοῦ ἀποθέματος τῶν γνώσεών του νὰ ἀναφέρῃ, καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του ἀποδεικνύει, ὅτι ὁμιλεῖ ὀρθῶς καὶ ἐκείνους ἀποτρέπει τῆς προθέσεως διὰ φόβου. «Ἀπέχετε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους»²⁰.

§'. Παρατήρει, πῶς εἶναι εἰς τὸν χαρακτήρα πρῶτος καὶ οὕτε μακρὸν κάμνει τὸν λόγον, ἀλλὰ σύντομον, οὕτε ἐκείνους ἐνθυμεῖται μὲ ὄργην. «Καὶ πάντες, ὅσοι ἐπέβηθον αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν»²¹. Τοῦτο λέγων δὲν ἐλασφημεῖ κατὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἐκείνους, τὸ ὅποιον κατ' ἐξοχὴν ἠθέλει, ἐπιτυγχάνει. «Ἐάν ἦ φησὶν, ἐξ ἀνθρώπων, καταλυθήσεται»²². Ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι καὶ αὐτοὶ κάμνουσ συλλογισμὸν καὶ λέγουσ: «Λοιπὸν, ἀφοῦ δὲν κατελύθη, δὲν εἶναι ἀνθρώπινον». «Μήποτε καὶ θεο-

μάχοι εὐρεθῆτε»²³. Τοῦτο εἶπεν συγκρατῶν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἀδυνάτου καὶ ἀνοφελούς. «Εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ ἐστίν, οὐ δυνησάθε»²⁴. Δὲν εἶπεν «Ἐάν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστὸς», διότι τὸ ἔργον ἐδείκνυε ταῦτο, οὕτε διετύπωσε γνώμην ὅτι δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, οὕτε ὅτι εἶναι θεῖον, ἀλλὰ τὴν πίστιν περὶ τοῦ ὀρθοῦ τὴν παρέτεμμε εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον, ὥστε νὰ πείσῃ αὐτοὺς. Καὶ ἐάν ἐπεισεν αὐτοὺς, διὰ ποῖον λόγον, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ἠμαστίλωσαν αὐτοὺς; Εἰς μὲν τοὺς ἀναμφισβήτητους δικαίους λόγους του δὲν ἤδύναντο νὰ ἀντιταχθοῦν, ἀλλ' ὅμως ἱκανοποίησαν τὴν ἴδιαν ὄργην· ἄλλως τε καὶ πάλιν ἤλπισαν ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐκφοβίσουσ αὐτοὺς. Καὶ μετὰ τὸ νὰ μὴ λέγῃ ταῦτα παρόντων αὐτῶν (τῶν Ἀποστόλων) περισσότεροσ ἐκέρβισεν αὐτοὺς²⁵. Καὶ ἡ γλυκότης δὲ τῶν λόγων, καὶ τὸ δικαίον τῶν λεγομένων ὅπ' αὐτοῦ ἐπειθεν. Διότι σχεδὸν ἐκήρυττε καὶ αὐτὸς τὸ Εὐαγγέλιον μᾶλλον δὲ στρέφεται πρὸς αὐτοὺς ἀπειθῶνων σχεδὸν τοὺς ἐξῆς περίπου δικαίους λόγους: «Ἐπεισῆθε ὅτι δὲν ἠδυνήθητε νὰ καταλύσετε τὸ ἔργον αὐτῶ· διατὶ δὲν ἐπιστεύσατε»; Τόσων μέγα εἶναι τὸ κήρυγμα, ὥστε καὶ ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν νὰ διατυπώνεται ἡ περὶ τούτου μαρτυρία²⁶. Ἐκεῖ τετρακόσιοι ἠγέρθησαν καὶ κατόπιν τούτου ἀρκετὸς ὄχλος ἐδῶ δῶδεκα ἦσαν οἱ πρῶτοι²⁷. Νὰ μὴ σὰς προκαλεῖ φόβον τὸ

23. Πράξ. 5, 39.

24. Πράξ. 5, 39.

25. Ἐπ' ὅσον οἱ Ἀπόστολοι ἦσαν ὀπάντες, ἐδημιουργήθη ἡ ἐντόπιαις εἰς τοὺς συνέδρους, ὅτι ὁ Γοριλάη ὁμιλεῖ ἀντικειμενικῶς.

26. Οἱ λόγοι αὐτοῦ τοῦ Ἱεράρχου δὲν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀπόφθεγμα, δεδομένου ὅτι ἔχονται μεγάλης ἀληθείας. Ὅπως μέγα τὸ κήρυγμα, ὅτι καὶ παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἡ μαρτυρία.

27. Ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἀντιπαράβάλλει τοὺς πολλοὺς τοῦ Θεοῦ δῶ (Πράξ. 5, 38) καὶ τοῦ Ἰουδα τοῦ Γαλιλαίου (Πράξ. 5, 37) πρὸς τοὺς δῶδεκα Ἀποστόλους ἀσυγκρίτως ὀλιγοριθμοὺς ἀπέναντι ἐκείνων

18. Πράξ. 5, 35.

19. Πράξ. 5, 36.

20. Πράξ. 5, 36.

21. Πράξ. 5, 37.

22. Πράξ. 5, 38.

πλήθος, τὸ ὅποιον προσετέθη. «Ἐάν γάρ ἡ ἐξ ἀνθρώπων τὸ ἔργον τοῦτο, καταλύθησεται»²⁸. Ἦδύνατο νὰ ἀναφέρῃ καὶ ἄλλο περιστατικὸν συμβῶν ἐν Αἰγύπτῳ^{28α}, ἀλλὰ περαιτέρω ἦτο περιττὴ ἡ περὶ αὐτοῦ διήγησις. Εἶδες πῶς ἐκλείσσε τὸν λόγον τοῦ δι' ἐπιχειρήματος προκαλοῦντος φόβον; Διὰ τοῦτο καὶ δὲν διατυπώνει ἀπλῶς γνώμην, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι ὁμιλεῖ ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλὰ ἐξάγει συμπέρασμα ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ πράγματος. Δὲν ἐτόλμησε δὲ νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην ὅτι δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, οὔτε ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, ἐάν ἔλεγεν ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, θὰ ἔφερον ἀντίρρησην· ἐάν δὲ ἔλεγεν ὅτι προέρχεται ἐκ τῶν ἀνθρώπων, θὰ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἐξεγερθοῦν πάλιν. Διὰ τοῦτο προτρέπει αὐτοὺς νὰ ἀνομιεῖν τὸ ἀποτέλεσμα, λέγων· «Ἀπόστητε»²⁹. Ἐκεῖνοι δὲ ἀπειλοῦν πάλιν, ἐνῶ γνωρίζουν μὲν ὅτι τίποτε δὲν ἐπιτυχάνουν, πράττουν δὲ σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμίαν των· διότι εἶναι τοιαύτη ἡ κακία, ὥστε ἐπιχειρεῖ πολλάκις ἀδύνατα πράγματα. «Μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας»³⁰. Ταῦτα ἀκριθέστερον θὰ μάθετε, ἐάν ἐγκύμειτε εἰς τὰ βιβλία τοῦ Ἰωσήπου· διότι ἐκεῖνος γράφων τὴν ἱστορίαν αὐτῶν ἀφηγεῖται αὐτὴν μὲ ἀκρίθειαν³¹. Εἶδες πόσον σπουδαῖον λόγον ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ, ὅτι «ἐκ Θεοῦ ἐστίν»³², ἀφοῦ μετὰ ταῦτα ἐδέχθη τὴν πίστιν ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα. Πράγματι εἶναι πολὺ τὸ θάρρος του, μεγάλη ἡ ἀμεροληψία του. «Ἐπιλοθῆσαν δὲ αὐτῶν», λέγει, «καὶ προσκαλεσόμενοι τοὺς Ἀποστόλους, θεύραντες ἀ-

28. Πράξ. 5, 38.

28α. Πράξ. Πράξ. 21, 38.

29. Πράξ. 5, 38.

30. Πράξ. 5, 37.

31. Ὁ Φλόβιος Ἰωσήπος ἀναφέρει περὶ τούτων εἰς τὸ ἔργον του «Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία». Ἱ. Ἐν 1, 18, 1 περὶ τοῦ Ἰούδα, ἐν δὲ 1, 20, 2 περὶ τοῦ Θεῦδα).

32. Πράξ. 6, 39.

πέλυσαν αὐτούς»³³. Ἐσεβάσθησαν τὴν γνώμην τοῦ ἀνδρός· διὰ τοῦτο καὶ ἀποφεύγουν μὲν νὰ θανατώσουν τοὺς Ἀποστόλους, ἀφοῦ δὲ ἐμαστιγώσων μόνον αὐτούς, τοὺς ἀφήνουν ἐλευθέρους. «Οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο, χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, βεῖ ὑπὲρ τοῦ δυνάματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι»³⁴. Ἀπὸ πόσα σημεῖα δὲν εἶναι αὐτὸ θαυμασιώτερον! Εἰς οὐδὲν μέρος δὲν συνέβη τοῦτο παρὰ τοῖς παλαιοῖς (διότι καὶ ὁ Ἰερεμίας³⁵ ἐμαστιγώθη διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν Ἡλίου³⁶ ἠπειλήσαν καὶ τοὺς ἄλλους), ἀλλ' ἐβδ καὶ ἀπὸ αὐτῶν, ἔχι μόνον ἀπὸ τὰ σημεῖα, ἀπεδεικνύουν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶπαν ὅτι δὲν ἠσθάνοντο, ἀλλ' ὅτι, ἂν καὶ ἠσθάνοντο πόνον, ἔχαρον. Ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν τοῦτο; Ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα τόλμης νὰ ὁμιλοῦν οὕτω καὶ διότι μετὰ τὰς μαστιγώσεις ἐξηκολούθησαν νὰ κηρύττουν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον δεικνύων αὐτὸ λέγει: «Ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' αἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν τὸν Χριστόν»³⁷.

«Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις»³⁸. Ποίαις ἡμέραις; ὅταν αὐτὰ συνέβαινον, μαστιγώσεις, ἀπειλαί, ὅταν ἠβξανε ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, τότε γογγυσμὸς ἐγένετο»^{38α}. Ἰσως ἕνεκα τοῦ πλήθους συνέβη τοῦτο· διότι δὲν εἶναι δυνατόν εἰς τὸ πλήθος νὰ ὑπάρχῃ τελειότης. «Πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερῶν ὑπήκουον τῇ πίστει»³⁹. Τοῦ-

33. Πράξ. 5, 40.

34. Πράξ. 5, 41.

35. Ἱερμ. 44, 18 κ. ε.

36. Βασιλ. Γ', 19, 2.

37. Πράξ. 5, 42.

38. Πράξ. 8, 1.

38α. Πράξ. 6, 1.

39. Πράξ. 6, 7.

το ὑποδηλοῖ καὶ δεικνύει, ὅτι πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐκ τούτων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐχάλακείσθαι ὁ θάνατος κατὰ τοῦ Χριστοῦ. «Ἐγένετο», λέγει «γογγυσμός», ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χήραι αὐτῶν». Ἄρα καθημερινῇ ὑπηρεσίᾳ προσεφέρετο εἰς τὰς χήρας. Καὶ παρατηρεῖ πῶς καὶ αὐτὸς τὴν ἀνομάζει διακονίαν⁴⁰ καὶ ὄχι ἀμέσως ἐλεημοσύνην, θέλων νὰ ἐξυψώσῃ συγχρόνως καὶ τοὺς δίδοντας καὶ τοὺς λαμβάνοντας διὰ τοῦτου τοῦ μέσου. Τοῦτο⁴¹ δὲν ἦτο ἔργον κακίας, ἀλλὰ ἰσως ἀμέλεια τοῦ πλήθους. Διὰ τοῦτο καὶ ἔφερον αὐτὸ εἰς τὸ μέσον (διότι δὲν ἦτο μικρὸν κακόν) ὥστε συντόμως καὶ νὰ διορθωθῇ. Ἐλέπεις πῶς καὶ ἐξ ἀρχῆς τὰ κακὰ δὲν προέρχονται μόνον ἐξωθεν ἀλλὰ καὶ ἐσωθεν; Σὺ δὲ μὴ παρατήρησας αὐτὸ μόνον, ὅτι διορθώθη, ἀλλ' ὅτι ἦτο μέγα κακόν. «Ἐπισκέψασθε, ἀδελφοί, ἀνδρας ἐξ ὑμῶν ἑπτὰ»⁴². Δὲν κάμνουν τοῦτο ἐξ ἰδίας γνώμης, ἀλλὰ προηγουμένως ἀπολογοῦνται εἰς τὸ πλήθος. Οὕτω καὶ σήμερον ἔπρεπε νὰ γίνετο. «Οὐκ ἔστιν», λέγει, «ἀρεστὸν καταλείψοντας ἡμᾶς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις»⁴³. Κατὰ πρῶτον παρουσιάζει τὸ ἀτοπον, δεικνύων ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν καὶ τὰ δύο νὰ γίνων ἐπιθυμητῶς· διότι, καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκλέξουν τὸν Ματθαῖον, κατ' ἀρχὴν δεικνύουν τὴν ἀνάγκην τοῦ πράγματος, ὅτι εἵλειπεν εἰς καὶ ἔπρεπε νὰ γίνων δώδεκα⁴⁴. Καὶ ἐδῶ τὴν ἀνάγκην ἐδειξάν. Καὶ δὲν ἐνήργησαν προηγουμένως, ἀλλὰ ἀνέ-

40. Ὁπλ. ὑπηρεσίαν, ἐξυπηρετήσιν. πρόνοιαν.

41. Τὸ ὅτι θελοῦσθαι «παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χήραι αὐτῶν».

42. Πράξ. 6, 3.

43. Πράξ. 6, 2.

44. Πράξ. 1, 15-26.

μενον νὰ ἐκδηλωθῇ ὁ γογγυσμός, οὔτε ἑμῶς ἐπέτρεψαν ἐπὶ πολὺ νὰ συμβῇ αὐτὸ.

γ'. Καὶ παρατηρεῖ: Τὴν κρίσιν εἰς αὐτοὺς⁴⁵ ἀναθέτουν, καὶ ἀναδεικνύουν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἰς ὅλους ἀρέσκουν καὶ περὶ τῶν ὁποίων διατυπώνεται μαρτυρία καλὴ ἐκ μέρους ἄλλων. Ὅτε μὲν τὸν Ματθαῖον λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἀναδείξουν, «θεῖ», ἔλεγον, «τῶν σωτηρίων ἡμῶν ἀνδρῶν ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ»⁴⁶. Ἄλλ' ἐδῶ δὲν ἐνηργήθη ἡ ἐκλογὴ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον· διότι δὲν ἦτο τοιαύτη ἡ ὑπόθεσις. Διὰ τοῦτο δὲν ἔθεσαν τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς κλήρωσιν⁴⁷, οὔτε πάλιν, καίτοι ἠδόναντο οἱ ἴδιοι νὰ ἐκλέξουν ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πράττουν αὐτὸ· ἀλλὰ μᾶλλον ἐπικυρώνουν τὴν ἀπόφασιν τὴν προκύπτουσαν ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν πολλῶν. Ἄλλως τε τὸ νὰ ὀρίσων μὲν τὸν ἀριθμὸν καὶ νὰ χειροτονήσων πρὸς θεραπείαν αὐτῆς τῆς ἀνάγκης, ἦτο ἔργον αὐτῶν, τὴν δὲ ἐκλογὴν τῶν ἀνδρῶν εἰς ἐκείνους ἀναθέτουν διὰ νὰ μὴ θεωρηθῶν ὅτι δεικνύουν εὐνοίαν αὐτοὶ εἰς ὀρισμένα πρόσωπα. Διότι καὶ ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει εἰς τὸν Μωϋσῆα νὰ ἐκλέξῃ πρεσβυτέρους, τοὺς ὁποίους γνωρίζει. Διότι καὶ πολλὴ σοφία εἶναι ἀναγκαῖα κατὰ τὴν ἑκκακτὸν ρόθμισιν τοιαύτων ζητημάτων. Διότι μὴ νομίσατε θεόβια, ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τὸ χάρισμα νὰ ὁμιλῇ δὲν ἔχει ἀνάγκην καὶ σοφίας ὁ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὢν⁴⁸, ἔχει θεοβίως ἀνάγκην καὶ πολλῆς σοφίας. «Ἡμεῖς δέ», λέγει, «τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκατεργησομεν»⁴⁹. Καὶ ὅταν ἀρχίζουν καὶ ὅταν τελειῶνουν ἀπολογοῦνται. «Προσκα-

45. Δηλοῦσθαι εἰς τὸν λαόν.

46. Πράξ. 1, 21.

47. Ὅπως εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ματθαίου

48. Ἐννοεῖ τὴν τραυλότητα τοῦ Μωϋσέως.

49. Πράξ. 6, 4.

περήσομεν» λέγουν» διότι οὕτως ἦτο πρέπον, οὐχί ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, νὰ ἀφοσιωθοῦν εἰς τὸ ἔργον τῶν. «Καὶ ἤρесе», λέγει, «ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους»⁵⁰. Καὶ τοῦτο εἶναι ἀπώτερον τῆς σοφίας αὐτῶν. Ὅλοι ἐπήνεσαν ἐκεῖνον, τὸ ὁποῖον ἐλέγη ἦτο τόσον συνετόν. Καὶ ἐξέλέξαντο», λέγει, (πάλιν οἱ ἴδιοι ἐιλέγουσι) «Στέφανον, ἄνθρωπον πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωνα, καὶ Παρμενῶν καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχείας» οὗς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν Ἀποστόλων. Καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας». Ἐκ τούτου εἶναι φανερόν ὅτι ἐξεχώρισαν αὐτούς ἀπὸ τοῦ πλήθους, καὶ αὐτοὶ προσελκύσαν⁵¹, δὲν ὀδηγοῦν οἱ Ἀπόστολοι. Παρατήρει πῶς δὲν περιττολογεῖ ὁ συγγραφεὺς· διότι δὲν λέγει πῶς, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι ἐχειροτονήθησαν διὰ προσευχῆς· διότι αὐτὸ εἶναι ἡ χειροτονία. Ἡ χεὶρ κεῖται ἐπὶ τοῦ ἀνδρός, τὸ δὲ ἕλκον ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ εἶναι ἐκεῖνη ἣ ὁποία δραπεταί τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου, ἐὰν χειροτονῆται, ὅπως πρέπει⁵². «Καὶ ὁ λόγος», λέγει, «τοῦ Θεοῦ ἠβέστανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν»⁵³. Δὲν εἶπε τοῦτο ἄνευ λόγου, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς ὀρθῆς τάξεως. Καὶ ἐν συνεχείᾳ πρόκειται νὰ διηγηθῇ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Στέφανον, διὰ τοῦτο καὶ τὰς αἰτίας προηγουμένως αὐτῶν ἀναφέρει. «Καὶ πολλοί», λέγει, «τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει»⁵⁴.

50. Πράξ. 6, 5.

51. Ἀγλοθὴ καθίστανται οὗτοι μετὰ τὴν χειροτονίαν ἡμέτα χειρονομία τοῦ πλήθους.

52. Οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι ἀποσπασματικοὶ καὶ χρῆζον προσοχῆς. Ὅμοιον γὰρ ἡ χειροτονία ἐστίν. Ἡ χεὶρ ἀπικεῖται τοῦ ἀνδρός, τὸ δὲ πᾶν ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ, καὶ ἡ αὐτῆς χεὶρ ἐστὶν ἡ ἀπομνηστικὴ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου, ἐόν, ὡς δεῖ, χειροτονῆται.

53. Πράξ. 6, 7.

54. Πράξ. 6, 7.

Διότι, ἐπειδὴ εἶδον τὸν ἄρχοντα καὶ διδάσκαλον αὐτῶν αὐτὰ νὰ διδάσκη, τοῦ λοιποῦ ἐκ τῶν ἔργων ἀπέκτησαν πείραν. Καὶ εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ, πῶς δὲν διεσπώσθη τὸ πλήθος κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀνδρῶν, πῶς δὲν ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπ' αὐτῶν οἱ Ἀπόστολοι.

Ποῖον λοιπὸν ἀξίωμα εἶχον αὐτοὶ, καὶ ποῖαν χειροτονίαν ἐδέχθησαν, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μάθετε^{54a}. Ἄρα γὰρ τὴν χειροτονίαν τῶν διακόνων; Καὶ ὁμοίως αὕτη δὲν ὑφίσταται εἰς τὰς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἡ κατὰ περιοχὰς διοικήσις ἐξασκεῖται ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων, ἐνῶ κανεὶς ἐπίσκοπος δὲν εἶναι μέχρι τότε, ἀλλὰ μόνον οἱ Ἀπόστολοι. Ὅθεν νομίζω ὅτι οὕτως τῶν διακόνων, οὕτως τῶν πρεσβυτέρων τὸ ὄνομα εἶναι ἐμφανὲς καὶ κατάδηλον· ἀλλὰ τότε δι' αὐτὸ τὸ ἔργον ἐχειροτονήθησαν. Καὶ δὲν ἀνέλαθον ἀπλῶς τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πύχθησαν νὰ εἰσέλθωσι εἰς αὐτούς, Παρατήρει δέ: Ἐὰν ὑπῆρξεν ἀνάγκη ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν, ἦτο τόσον μέγα ἴσως τὸ ποσὸν τῶν συγκεντρομένων χρημάτων, τόσον μέγα τὸ πλήθος τῶν χειρῶν. Ἄρα δὲν ἐτελοῦντο ἀπλῶς αἱ εὐχαί, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς εὐλαθείας· καὶ τοῦτο (δηλαστὴ ἡ χειροτονία). ὅπως τὸ κήρυγμα ἀκριθῶς ἐτελείτο· διότι τὰ περισσότερα διὰ τῶν προσευχῶν κατάρβηνον. Τοιοῦτοτρόπως προετιμῶντο ὑπ' αὐτῶν τὰ πνευματικὰ ἔργα, τοιοῦτοτρόπως ἀπεστέλλοντο καὶ δι' ἀποδημίας, τοιοῦτοτρόπως ἀνέλαθον αὐτοὶ τὸν λόγον. Καὶ δὲν λέγει τοῦτο οὐτε ἐξυψώνει αὐτούς, ἀλλὰ ὅτι δὲν εἶναι ἀρεστὸν νὰ ἀφήσουν τὸ δοθεὲν ἔργον. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἐκ μέρους τοῦ Μωϋσέως ἐκπαιδευθέντες νὰ μὴ ἀσχολοῦνται αὐτοὶ μὲ ἕλα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Μόνον τῶν πτω-

54a. Οἱ 7 Διάκονοι δὲν ἦσαν Διάκονοι ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τοῦ ἔχοντος τὸν δὸν δαμὸν τῆς Ἱερουσαλῆμ, ἀλλ' ἐξελέγησαν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κερταρικοῦ καὶ τοῦ ἀνεκτικού, ὅπως ἡμεῖς σήμερον μὲ τὴν αὐτὴν σημασίαν τὴν λέξιν «στωϊκῶς».

χῶν ἵνα μνημονεύωμεν»⁵⁵. Πῶς δὲ καὶ δὲν περιορίζοντο εἰς αὐτὰ μόνον τὰ καθήκοντα μάνθανε: ἐνήστευον, ἀφωσιώνοντο εἰς τὴν προσευχὴν. Αὐτὸ καὶ τώρα ἐπρεπε νὰ γίνεταί. «Ὅχι ἀπλῶς δὲ πνευματικούς, ἀλλὰ «Πνεύματος πλήρεις καὶ σοφίας»⁵⁶, εἶπε, δεκνῶν ὅτι εἶναι ἔργον μεγάλης φιλοσοφίας τὸ νὰ ὑπομένη κανεὶς τὰς καθηγηρίας τῶν χηρῶν. Διότι ποῖον εἶναι τὸ φελλος, ὅταν δὲν κλέπτῃ μὲν, ἀλλὰ χάνῃ τὰ πάντα; ἢ εἶναι θρασὺς καὶ ἐξοργίζεται; Καὶ κατὰ τοῦτο δὲ ἦτο ἀξιόθαμάστος ὁ Φίλιππος· διότι περὶ αὐτοῦ λέγει: «Καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείνωμεν παρ' αὐτῶ»⁵⁷. Βλέπει δὲ δὲν διοικεῖται τίποτε κατ' ἀνθρώπινον τρόπον; «Καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ»⁵⁸. Εἰς τὰ Ἱερουσαλίμα τὸ πλῆθος ἠξάνετο. Τὸ ἀξιόθαμάστων: Ἐκεῖ, ὅπου ἐσφάγη ὁ Ἰησοῦς, ἐπεξετείνετο τὸ κήρυγμα. Καὶ ὅχι μόνον δὲν ἐσκουδαλοῦσθον μερικοὶ ἐκ τῶν μαθητῶν, βλέποντες τοὺς μὲν Ἀποστόλους νὰ μαστιγώνωνται, ἄλλους δὲ νὰ ἀπειλοῦν, ἄλλους νὰ δοκιμάζον τὸ Πνεῦμα, ἄλλους δὲ νὰ γογγύζον, ἀλλὰ καὶ εἰς μέγαν θαυμῶν ᾠξάνετο ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐπίστευσαν τόσον ἐσαφρονίσθησαν ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον συνέβη μὲ τὸν Ἀνανίαν, καὶ περισσότερος φόβος εἰς αὐτοὺς ἐδημιουργήθη. Παρατήρη δὲ πῶς ἠύξανε τὸ πλῆθος. Μετὰ τὰς δοκιμασίας ἠύξθη, ὅχι πρὸς αὐτῶν. Σκέψου δὲ καὶ πόση εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ· διότι ἐξ ἐκεῖνων τῶν ἀρχιερέων, οἱ ὅποιοι παρέκινου τοὺς ὄχλους εἰς φόνον καὶ ἐκραυγάζον καὶ ἔ-

55. Γαλ. 2, 10.

56. Πρὸς Ε. 8, 3.

57. Πρὸς Ε. 21, 8.

58. Πρὸς Ε. 6, 7.

λεγον «ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σώσαι»⁵⁹, ἐκ τούτων «πολλοί», λέγει, «ἐπήκουον τῆ πίστει»⁶⁰.

δ'. Αὐτοῦ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἄς γίνωμεν μιμηταί· ἐδέχθη αὐτοῦ, καὶ δὲν τοὺς ἐξεβίωζε. Τοιοῦτοτρόπως ἄς ἀμείψωμεν τοὺς ἐχθρούς, οἱ ὅποιοι διέπραξαν εἰς ἡμᾶς ἀπειρα κακά. «Ὅτι ἀγαθὸν ἔχομεν, ἄς παρέχωμεν αὐτὸ εἰς αὐτούς ἄς μὴ παραλείψωμεν νὰ εὐεργετῶμεν αὐτούς· διότι ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἱκανοποιήσῃ κανεὶς τὴν ὀργὴν αὐτῶν μὲ τὸ νὰ πάθῃ κακόν, πολὺ περισσότερον μὲ τὸ νὰ εὐεργετήσῃ (διότι τοῦτο εἶναι ἠπιώτερον τοῦ κακῶς παθεῖν)»⁶¹ διότι δὲν εἶναι ὅμοιον τὸ νὰ εὐεργετήσῃ τις τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ θέλῃ νὰ ὑποστῇ χειρότερα ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἔλθωμεν εἰς ἐκεῖνα ἐπίσης. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀξιόμα τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ. Ἐσαύρωσαν αὐτὸν, ἐνῶ ἦλθε, διὰ νὰ εὐεργετήσῃ αὐτοῦ, τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμαστίγωσαν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀνάγει αὐτοὺς εἰς τὴν αὐτὴν τιμὴν μὲ τοὺς μαθητὰς, μεταδίδων ὁμοίως εἰς αὐτοὺς ἐκ τῶν ἰδικῶν του. Ἄς γίνωμεν, παρακαλῶ, μιμηταί τοῦ Χριστοῦ· κατὰ τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ μιμηθῶμεν αὐτὸν τοῦτο καθιστᾷ αὐτὸν ἴσον μὲ τὸν Θεόν, τοῦτο εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα. Ἄς ἐξασκῶμεν τὴν ἐλεημοσύνην αὐτῆ εἶναι παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος τῆς φιλοσοφίας⁶² ἐκείνης. Ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἔμαθε νὰ ἐλεῇ τὸν εὐρισκόμενον εἰς δυστυχίαν, θὰ μάθῃ καὶ νὰ μὴ μνησικακῇ· ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἔμαθεν αὐτό, θὰ μάθῃ καὶ ἐχθρούς νὰ εὐεργετή. Ἄς μάθωμεν νὰ θλιβῶμεθα διὰ τὰ κακά τῶν πλησίων καὶ θὰ μάθωμεν νὰ ὑποφέρωμεν καὶ τὰ κακά αὐτῶν. Ἄς ἐρωτήσωμεν ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος διατίθεται κακῶς ἐναντίον μας, μήπως δὲν καταδικάζει τὸν ἑαυτὸν του,

59. Ματθ. 27, 42.

60. Πρὸς Ε. 6, 7.

61. Δηλοδὴ τῆς ἀνεγκωμίας.

μήπως δὲν θέλει νὰ φιλοσοφήσῃ, μήπως δὲν λέγει διὰ τὸ πᾶν προέρχεται ἐκ τοῦ θυμοῦ, τῆς μικροψυχίας, τῆς ταλαιπωρίας, μήπως δὲν θὰ ἤθελε νὰ εἶναι ἐκ τῶν ὑβριζομένων καὶ σιωπῶντων, ὄχι ὅμως ἐκ τῶν ὑβριζόντων καὶ ὀργιζομένων, μήπως δὲν ἀπέρχεται ἀφοῦ θαυμάσῃ τὸν παθόντα. Μὴ νομίσης λοιπὸν διὰ τοῦτο δημιουργεῖ ἀνθρώπου ἀξίους καταφρονήσεως. Τίποτε ἄλλο δὲν δημιουργεῖ εὐκαταφρονήτους ἀνθρώπου τόσον, ὅσον τὸ νὰ ὑβρίζῃ τις; τίποτε δὲν δημιουργεῖ σεβαστοῦς ἀνθρώπου τόσον, ὅσον τὸ νὰ ὑπομένουν ὑβριζόμενοι. Διότι ὁ μὲν πρῶτος εἶναι ὑβριστὴς, ὁ δὲ δεύτερος φιλόσοφος⁸² καὶ ἐκεῖνος μὲν εἶναι κατώτερος ἀνθρώπου, οὗτος δὲ ἴσος μὲ τοὺς ἀγγέλους. Διότι καὶ μικρότερος ἐστὶν ἢ τοῦ ὑβρίζοντος, ἐν τούτοις, ἐάν ἤθελε, ἠδύνατο νὰ ἀμυνθῇ. Πλὴν τοῦτου δὲν τυγχάνει εὐσπλαγχνίας ἐκ μέρους πάντων οὗτος, ἐκεῖνος δὲ μισεῖται. Τί λοιπὸν; δὲν θὰ εἶναι ἄρα γε ἐκ τούτων πολὺ καλύτερος αὐτός; Διότι ἐκεῖνον μὲν ὡς μαινόμενον θὰ παρατηρήσουν ὅλοι, τοῦτον δὲ ὡς ἔχοντα νοῦν. Ὅταν λοιπὸν ἀναγκάζεσαι ὑπὸ τινος νὰ κατηγορήσῃς κάποιον, εἶπε πρὸς αὐτὸν «Δὲν δύναμαι νὰ κακολογήσω αὐτόν διότι φοβοῦμαι μήπως δὲν ἦτο τοιοῦτος». Κατ' ἐξοχὴν μὲν νὰ μὴ εἴπῃς κακὸν κατὰ δίκαιοιαν, ἀλλὰ οὔτε καὶ πρὸς ἄλλον. Μὴ προσευχηθῆς εἰς τὸν Θεὸν κατὰ τοῦτου· ἂν ἴδῃς κάποιον νὰ κατηγορηθῆαι, ἀπέκρουσε τὴν κατηγορίαν· εἶπέ, «οἱ λόγοι εἶναι τοῦ πάθους, ὄχι τοῦ ἀνδρός»· εἶπέ, «εἶναι τῆς ὀργῆς, ὄχι τοῦ φίλου»· τῆς μανίας, ὄχι τῆς ψυχῆς». Αὐτὰ ἄς σκεπτόμεθα εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν ἀμαρτημάτων. Νὰ μὴ περιμένῃς νὰ ἀναφθῇ τὸ πῦρ, ἀλλὰ πρὸ τούτου κατὰστειλε τὸ νὰ μὴ παροργίσῃς

82. Ὁ ρήτορ χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν «φιλόσοφος» μὲ τὴν σημασίαν τοῦ καρτερικοῦ καὶ τοῦ ἀνεκτικοῦ, ὅπως ἡμεῖς σημερον μὲ τὴν συγὴν σημασίαν τὴν λέξιν «στωϊκός».

τὸ θηρίον, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐπιτρέψῃς οὔτε νὰ παροργισθῇ· διότι δὲν δύνασαι πλέον νὰ τὸ καταστειλῇς, ἐάν ἢ φλῶξ ἀναφθῇ. Διότι τί εἶπε; ἀνόητε καὶ μορῆ; Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὸν λόγον, ὁ ἀκούων ἢ ὁ λέγων; Διότι ἐκεῖνος μὲν, καὶ ἂν εἶναι εἰς μέγαν βαθμὸν σοφός, ἔλαβε φήμην ἀνοήτου, οὗτος δὲ, καὶ ἂν εἶναι ἀνόητος, ἔλαβε φήμην σοφοῦ καὶ φιλοσόφου. Ποῖος εἶναι ἀνόητος, εἶπέ μου, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀποδίδει εἰς κάποιον κατηγορίας ἀνυποστάτους, ἢ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος οὔτε ὑπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας δὲν ἐταράχθη; Διότι, ἐάν τὸ νὰ μὴ παρᾶσται τις, οὔτε ὅταν προκληθῇ, εἶναι ἴδιον τῆς φιλοσοφίας, τὸ νὰ ἐξάπτεται τις, ἐνῶ οὐδεὶς προκαλεῖ αὐτόν, πόσον μεγάλης ἀνησυχίας χαρακτηριστικὸν εἶναι; Δὲν λέγω ἀκόμη ποῖος τόπος τιμωρίας προαρίζεται δι' ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι οὕτως⁸³ ὑβρίζουν καὶ θλασφημοῦν τὸν πλησίον. Ἀλλὰ τί; σὲ εἶπε ἀτίμον καὶ καταγόμενον ἀπὸ ἀτίμου, ἢ εὐτελῆ καὶ καταγόμενον ἐξ εὐτελῶν; Εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἐστρεψε τὴν ὄβριον. Διότι ὁ μὲν τίμιος θὰ φωνῇ καὶ ἀξιοσεβαστός, ἐκεῖνος δὲ, ὁ ὁποῖος εἶναι πράγματι εὐτελής, (διότι τὸ νὰ ἐκτοξεύῃ τις τοιαύτην λέξιν ὡς ὄβριον, τὴν «εὐτέλειαν» τοῦ γένους ἔνοῶ, εἶναι πράγματι χαρακτηριστικὸν μικροψυχίας), ἐκεῖνος δὲ θὰ εἶναι μέγας καὶ ἀξιοθαύμαστος, ὁ ὁποῖος δὲν σχηματίζει τοιαύτην γνώμην⁸⁴, ἀλλὰ λαμβάνει τοιαύτην στάσιν, ὡς ἐάν ἤκουεν διὰ τί κατὰ τὸ ὁποῖον ὑπερέχει τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ θὰ σὲ ἀποκαλέσῃ μοιχὸν καὶ τὰ τοιαῦτα; Τότε καὶ νὰ γελᾷ κανεὶς πρέπει· διότι ὅταν δὲν γίνεται ἡ συνειδήσις, οὔτε θέσιν δύναται νὰ ἔχῃ ὁ θυμός. Ἐάν δὲ σκεφθῶσι οἱ ἀνθρώποι ποίους λόγους ἐπίσης πονηροῦς καὶ θεελευροῦς⁸⁵

83. Δηλαδή «ἀνόητε καὶ μορῆ».

84. Δηλαδή περὶ ταπεινότητος τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ.

85. Διὰ παραπτώματα ἄλλων ἀνθρώπων. «Ρήματα» ἐνθάδε εἶναι αἱ πληροφορίες Πονηροῦ καὶ μαρὰ ρήματα = λόγοι πονηροῦ καὶ θεελευροῦ. ἴσως: πληροφορίες περὶ πονηρῶν καὶ θεελευρῶν πραγμάτων. Τὸ «ἐξέγει ἐς μέσον» ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ παρ' ἡμῶν λεγόμενον «θρᾶσι σὴ μέση» ἢ «θρᾶσι στὰ φέρα».

ἐκθέτει δημοσίᾳ, οὔτε τότε πρέπει νὰ στενοχωρηθῶν. Διότι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο ἐκ τῶν ὑστερῶν νὰ μᾶθῃ ἕκαστος, τοῦτο πλεόν τὸ ἀπεκάλυψεν ἐκεῖνος. Κατέστησε λοιπὸν τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπέναντι ἄλλων ἀνάξιον ἐμπιστοσύνης, διότι δὲν γνωρίζει νὰ συγκάλυπῃ τὰ παραπτώματα τοῦ πλησίον, καὶ οὕτω τὸν ἑαυτὸν τοῦ κατήσχυε παρὰ τὸν ἄλλον, καὶ πάντα λιμένα φφραξε⁶⁶, καὶ ἠτοίμασε διὰ τὸ ἑαυτὸν τοῦ φοβερόν λογοθεσίαν ἐνάκπιον τοῦ μέλλοντος κριτηρίου· διότι δὲν θὰ ἀποστραφῶν ἄλλοι τόσον αὐτὸν (τοῦ ὁποῖου τὰ ἀμαρτήματα ἐγνωστοποιήθησαν), ὅσον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀπεγύμνωσεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔπρεπε νὰ ἀποκαλύψῃ. Σὺ δὲ τίποτε νὰ μὴ εἴπῃς ἐξ ἐκεῖνων, τὰ ὁποῖα γνωρίζεις ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως, ἀλλὰ νὰ σιωπήσῃς, ἐὰν θέλῃς νὰ ἀποκτήσῃς καλὴν φήμην· διότι ὄχι μόνον θὰ ἀνατρέψῃς τὰ λεχθέντα καὶ θὰ τὰ καλύψῃς, ἀλλὰ θὰ κάμῃς καὶ ἄλλο καλὸν δηλαδὴ δὲν θὰ κάμῃς πλέον νὰ σχηματίζεται ἰδέα εἰς θάρσος σου. Σὲ κατηγορεῖ ὁ θεὸς· Εἶπε οὖ· «Ἐάν ἴδῃς τὰ ἐγνωρίζε, δὲν θὰ ἔλεγε τόσον μόνον». Ἐδοκιμάσατε θεομισσῶν καὶ ἐκπλήξιν δι' αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐλέχθη⁶⁷; Καὶ ὁμοῦς πρέπει νὰ μνηθῶμεν αὐτό· διότι διὰ τοῦτον τὸν λόγον λέγομεν εἰς σὰς πάντα τὰ λεχθέντα ἐξῶθεν⁶⁸, ὄχι διότι δὲν ἔχουν ἔπειρα τοιοῦτα αἱ Γραφαί, ἀλλὰ διότι περισσότερο δύνανται αὐτὰ νὰ κάμουν τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐντροπῇ· διότι καὶ ἡ Γραφή γνωρίζει νὰ ὁμιλῇ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ οἰσθανθῇ ἐντροπὴν ὁ πιστός, ὅπως, ὅταν λέγῃ «οὐχί καὶ οἱ

66. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῆς ἀποκλειστικῆς τῆς ἐσόδου τῶν λιμένων δι' ἐπιχώσεως, ὅπου ἦτο σύνθετος κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἐν καιρῷ ἰδίας πολιτικῆς. [Πρβλ. Σενσα. Ἑλληνικά 2, 2, 4]. Λιμὴν ἐνταῦθα νοεῖται μεταφορικῶς ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐν καιρῷ ὁμόνοιας καταφυγῆς.

67. Δηλαδὴ διὰ τοῦς τελευταίους ταῦτοιας λόγους.

68. Δηλαδὴ τὸ μὴ ὀνύκοντα εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν.

Ἑθνικοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσαν»⁶⁹. Ὁ δὲ Προφήτης Ἰερεμίας παρουσίασεν εἰς τὸν λαὸν τοὺς υἱοὺς τοῦ Ρηχάβ, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδέχθησαν νὰ παραβῶν τὴν πατρικὴν ἐντολήν⁷⁰. Ἐκακολόγησαν οἱ περὶ τὴν Μαρίαν τὸν Μωϋσέα καὶ ἐκεῖνος ἀμέσως ἔωσεν αὐτοὺς διὰ παρακλήσεων ἐκ τῆς τιμωρίας καὶ δὲν ἐπέτρεψεν παρὰ μόνον μερικῶι νὰ μάθουν, ὅτι ἐπέτυχεν ἱκανοποιήσῃν. Ἄλλ' ἡμεῖς δὲν πράττομεν οὕτω· ἀλλὰ τοῦτο κυρίως ἐπιθυμοῦμεν ἄλλοι νὰ μάθῃτε ὅτι αἱ ἀδικίαι δὲν ἔμειναν ἀτιμώρητοι. Μέχρι ποῦτε θὰ ζῶμεν ἐπὶ τῆς γῆς; Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συναφθῇ μάχη ἐκ μίαις παρατάξεως μόνον. Ἄν τοὺς μαινομένους σύρῃς καὶ ἐκ τῶν δύο παρὰτάξεων, περισσότερο θὰ ἐπαυξήσῃς τὴν μανίαν ἢν δὲ ἐκ τῆς δεξιᾶς ἢ τῆς ἀριστερᾶς, καταστέλλεις τὸν θυμὸν. Ὁ κτυπῶν, ἂν μὲν ἔχῃ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνέχεται τὰ κτυπήματά του, περισσότερο ὑπερφρανεύεται, ἂν δὲ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὑποχωρεῖ, περισσότερο χαλαρώνει καὶ εἰς τὸν ἴδιον στρέφεται τὸ κτύπημά του. Διότι δὲν ἀναστέλλει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνταγωνιστοῦ τόσον ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ ἀγωνίζεται εἰς τὸ παγκράτιον⁷¹, ὅσον ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ὑβρίζεται καὶ δὲν ἀνταποδίδει τὰς ὑβρεῖς· διότι, ἀφοῦ κατησχόνθη ἐκεῖνος ἐν συνεχεῖς ἀτέρχεται, καὶ ἀφοῦ κατεδικάσθη πρῶτον μὲν ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, δευτέρου δὲ ὑπὸ ἄλλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐβλεπον. Ἀλλὰ καὶ κάποια παροιμία ὁπάρχει, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τιμᾷ, τὸν ἑαυτὸν τοῦ τιμᾷ. Ἄρα καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑβρίζει, τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὑβρίζει⁷².

Κανεῖς δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ σὰς ἀδικήσῃ, ἐπανολόγμ-

69. Ματθ. 5, 47.

70. Ἰερει. 42.

71. Ἀρχαῖον ἀγώνισμα, συνδυασμὸς πάλης καὶ πυγμαχίας.

72. Ἀξιοσημειώτητον ὅτι ὁ θεὸς Ἰερόρχης, (ὅπου τοῦτο θεθεῖται εἶναι ἔμφκτον καὶ ἐπιτρεπτόν), ἀκολοθεῖ τοῖς νόμοις τῆς λαοικῆς.

θάνω, εάν σεις δὲν ἀδικήσετε τοὺς ἑαυτοὺς σας ὅστε κανεὶς θά με κάμη πτωχόν, εάν δὲν κάμω ἐγὼ τὸν ἑαυτὸν μου. Ἄς σκεφθῶμεν λοιπὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἄς εἶναι ἡ ψυχὴ μου πτωχὴ, καὶ ὅλοι ὡς διδοῦν εἰς ἐμέ τὰ χρήματα. Τί ὠφελεῖ τοῦτο; Ἐφ' ὅσον ἐκείνη δὲν μεταβάλλεται, ὅλα ματαίως παρέχονται. Ἄς εἶναι ἡ ψυχὴ μου μεγάλη, καὶ ὡς λαμβάνουν ὅλα τὰ χρήματά μου· τί θλάπτει τοῦτο; Ἐφ' ὅσον ἐκείνη δὲν τὴν καθίσταται πτωχὴν, καμμία θλάθῃ δὲν προκόπτει. Ἄς εἶναι ὁ θίος μου ἀκόθαρτος καὶ ὅλοι ὡς λέγουν τὰ ἀντίθετα δι' ἐμέ· τί με αὐτό; Καὶ ἂν θέβαια τὰ λέγουν, δὲν παραδέχονται ὁμῶς αὐτὰ κατὰ δύνανται. Πάλιν ὡς εἶναι ὁ θίος μου καθαρὸς καὶ ὅλοι ὡς λέγουν τὰ ἀντίθετα καὶ τί με αὐτό; Εἰς τὴν συνειδήσιν των θεθαίως θά καταδικάζουν τοὺς ἑαυτοὺς των· διότι δὲν τὰ λέγουν πιστεύοντες περὶ αὐτῶν· διότι καθ' ἕνα τρόπον δὲν πρέπει νὰ παραδέχεται κανεὶς τοὺς ἐπαίνους, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὅστε τὰς κατηγορίας. Καὶ διατὶ λέγω ταῦτα; Οὐδεὶς θά δυνηθῇ νὰ σχεδιάσῃ ποτὲ κακὸν ἐναντίον μας, ὅστε νὰ διακυπώσῃ κατηγορίαν εἰς θάρος μας, εάν θέλωμεν. Ἄς παρατηρήσωμεν δὲ τὸ ζήτημα ὡς ἑξῆς: Ἄς σὲ σὺρῃ κάποιος εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ὡς σὲ συκοφαντήσῃ, ἂν θέλῃς, καὶ τὴν ψυχὴν σου ὡς ἀφαιρέσῃ· καὶ τί εἶναι τοῦτο, τὸ νὰ ὑποστήσῃς ἐπ' ὀλίγον αὐτὰ, χωρὶς νὰ εἶσαι ἀξίος νὰ τὰ πάθῃς; Αὐτὸ θεθαίως τὸ ἴδιον εἶναι κακόν, δυνατὸν νὰ εἴπῃ τις. Αὐτὸ θεθαίως τὸ ἴδιον εἶναι καλόν, τὸ νὰ τὸ ὑποστήσῃς χωρὶς νὰ εἶσαι ἀξίος νὰ τὰ πάθῃς. Θά εἶπω ἄλλο παράδειγμα· κάποιος Φιλόσοφος ἐκ τῶν ἔξωθεν⁷³, ὅταν ἤκουσεν ὅτι ὁ δεῖνα ἀπέθανε καὶ κάποιος ἐκ τῶν μαθητῶν εἶπεν, «Φεῦ! ἀδικίως!», ἐκείνος ἐστράφη πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει: «Ἄλλα τί ἠθέληες; δικαίως νὰ ἀποθάνῃ»; Καὶ ὁ Ἰωάννης

73. Ἀπλοῦ μὴ Χριστιανός, ἐκπρόσωπος τῆς θύραθεν σοφίας.

δὲ δὲν ἀπέθανεν ἀδικίως⁷⁴; Ποῖον λοιπὸν περισσότερο αἰκτίρεις; ἐκείνον, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε δικαίως, ἢ ἐκείνον ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ἀδικίως; Τοῦτον δὲν τὸν θεωρεῖς δυστυχῆ, καὶ ἐκείνον δὲν τὸν θαυμάζεις; Εἰς τί λοιπὸν ἔχει ἀδικηθῆ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος καὶ ἀπὸ αὐτῶν τὸν θάνατον ἔχει συναποκομίσει μέγα κέρδος, ἐνδὲ ἀντιθέτως οὐδεμίαν ζημίαν ὄπισθι; Διότι εάν ἕνα, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀθάνατος τὸν ἔλαμε θνητόν, ἴσως νὰ ὀφίστατο κάποια θλάθῃ, εάν δὲ εἰς ἕνα, ὁ ὁποῖος εἶναι θνητός, καὶ ἐκ φύσεως ἐπρόκειτο ὀλίγον μετὰ νὰ δεχθῇ τὸν θάνατον, ἔσπευσεν ὁστος με δόξαν νὰ ἐπιφέρῃ αὐτόν, ποῖα εἶναι ἡ θλάθῃ; Ἄς ρυθμίζεται καλῶς ἡ ψυχὴ ἡμῶν, καὶ ἔξωθεν δὲν θά δημιουργηθῇ οὐδεμία θλάθῃ. Ἄλλα δὲν εἶσαι ἐνδοξος; Καὶ τί με αὐτό; Ἐκείνο ἀκριθῶς θεθαίως ποῦ γίνεται με τὰ χρήματα, τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν δόξαν· δηλαδὴ ἂν εἶμαι μεγαλοπρεπής, δὲν θά ἔχω καμμίαν ἑλλειψιν, ἂν δὲ εἶμαι κενόδοξος, ὅσον περισσότερα ἐπιτύχω, τόσο μεγαλύτερας ἑλλείψεις θά ἔχω. Τότε δὲ κατ' ἐξοχὴν θά εἶμαι λαμπρὸς καὶ θά ἀπολαύσω μεγαλύτεραν δόξαν, εάν περιφρονῆσω τὴν δόξαν. Αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ γνωρίζομεν, καὶ εὐγνωμοσύνῃ ὡς ὀφειλομένον εἰς τὸν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐχάρισε τοιαύτην ζωὴν καὶ ὡς κατεβύναμεν αὐτὴν πρὸς δόξαν αὐτοῦ, ὅτι εἰς αὐτὸν ἀρμόζει ἡ δόξα μετὰ τοῦ Ἀνάρχου Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου αὐτοῦ Πνεύματος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

74. Παρομοίαν ἀπάντησιν ἔδωκεν ὁ Σωκράτης εἰς τὴν συζήτησιν του καὶ εἰς μαθητῶν του. Ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος γράφει: «Τῆς νυναικὸς εἰσοῦσε» ὀδικως ἀποθνήσκεις. Σὺ δὲ, ἔφη, δικαίως ἐθούλου; Ὁ δὲ Ξενοφῶν εἰς τὴν «Ἀπολογία τοῦ Σωκράτους» γράφει: «Παρίν δὲ τῆς Ἀπολλοδώρου ἐπιθυμῆς μὲν ἰατρικῶς αὐτοῦ, ἄλλως δὲ κινήσε εἶπεν ἄλλα τοῦτο ἔγωγε. ἢ Σώκρατες, χαλεπώτατα σέβου, ὅτι ὄρω σε ὄδικως ἀποθνήσκοντα τὸν δὲ λέγοντα καταμύσαντα αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν εἶπεν Σὺ δὲ, ἢ φίλτατε, μᾶλλον ἐν ἐθούλου με ὄραν δικαίως ἢ ὄντως τελευτᾶν».